

Sundsvalls Mykologiska Sällskap

1970–2020, historik och minnesbilder

Macrolepiota (Lepiota) procera
Stolt fjälshurling

Hjördis Lundmark och Jan-Olof Tedebrand

Sundsvalls Mykologiska Sällskap skall verka för:

**en bättre kännedom om svampar och
svampars roll i naturen**

**skydd av naturen samt att svampplockning
och annan vistelse i skog och mark sker under
iakttagande av gällande naturvårdslagar**

**att kontakter mellan svampföreningar
och svampintresserade främjas**

**att ta del av och samverka med mykologisk
forskning och vetenskap**

Text:

Hjördis Lundmark och Jan-Olof Tedebrand

Bilder samt foto där inget annat anges:

Hjördis Lundmark

Layout:

Torkel Edenborg

Sponsorer:

Länsstyrelsen Jämtland

Länsstyrelsen Västernorrland

Naturskyddsföreningen Sundsvall-Ånge

SCA

Strangells Stiftelse

Denna skrift finns även som pdf-fil på www.myko.se

© Sundsvalls Mykologiska Sällskap 2020

Denna jubileumsbok tillägnas Rolf Lidberg, initiativtagare till Sundsvalls Mykologiska Sällskap, Myko. Foto:Olle Hedvall

Innehåll

Myko 50 år med svamp

Förord	6
Rolf Lidberg	9
Biljetten har jag fortfarande kvar...	17
Myko bildades	18
Mykos första medlemslista	20
Myko firar 20-årsjubileum	24
Ordföranden i Myko 1970–2020	26
Mykos verksamhet	28
Mykos svamputställningar genom åren	31
Svamputflykter	39
Minnesglimtar från utflykter 1985–1988	54
Studiecirklar	64
Föreläsningar	66
Våra första kontakter med riksmykologer	69
Höstträffar	82
SMF, Sveriges Mykologiska Förenings, årsmöte i Sundsvall 1982	83
Vi inom Myko har alltid gillat kremlor	84
Svampars färgämnen	88
Utbildning av svampkonsulenter	96
Borgsjö – ett mykologiskt Shangri-La	103
Svamparrangemang som gett avtryck	103
Femsjö 1979	117
Svenska mykologiveckor	121
Danska studenter upplevde Medelpads svamprikedom	124
Nordiska svampkongresser	131
Studiebesök vid artdatabanken och vid svampsamlingarna i Uppsala	133
Svampresa till Jurabergen	134
Håkan Lindström	143
Senaste åren	149

Svampar i Medelpad

Svamphistorik	154
Mykos svampuppgifter hamnar i databaser	161
Svampar i Medelpads spännande naturtyper	164
Granskogens svampar	166
Tallskogens svampar	176
Sydväxtbergen	194
Svampar i nipor och raviner	200
Gråalskogens svampar	201
Myrnarnas och sumpskogarnas svampar	204
Ungskogarnas svampar	206
Gammelskogens svampar	209
Dyngsvampar	213
Välganternas svampar	215
Barlastsvampar	216
Brandfältens svampar	217
Ångarnas svampar	222
Gårdstun och parker	243
Svampar på Alnökalken	250
Rödlistade svampar	260
Några intressanta svampfynd på 1970-talet	263
Tickor och skinnsvampar	264
Hattmurklor	272
Spindelskivlingar – familjen Brandrud	275
Taggsvampar	282
Hättor (Mycena)-nedbrytare i skogar och marker	286
Svamp och kommunal naturvård	290
Inventeringshelger i Sollefteå och Härjedalen	292
Information om naturen i Medelpad	296
Ljungandagarna	299
Natur och svamp på skuggsidan och solsidan av bergen	300
Mer om svamp och botanik	311
Intresse för både blommor och svampar	316
Landskapsfloror för svamp 1982, 1985 och 1997	318

Landskap i Medelpad. Utsikt från Vitterknulen mot Skälsjön. Foto: Håkan Sundin

Förord

Hösten och vintern 1970–1971 startade det nybildade Myko sin verksamhet med svamputflykter, svamputställning och en studiecirkel i Svamp, som hölls i Studieförbundets regi. Kurslitteratur blev boken ”Svampar i färg” av Bengt Cortin. Utbudet av svampböcker var då inte särskilt stort, Cortin-boken innehåller mycket kunskap som gäller än i dag. Kursledare var Rolf Lidberg som med sitt pedagogiska, metodiska och generösa sätt fick alla att längta till nästa möte. Traditionen och kunskapen om svamp var inte så allmän då varför intresset ökade ganska snabbt de närmaste åren.

Vi har i denna skrifts första del beskrivit Mykos historia. Vi vill beskriva Myko som kunskapsspridare och socialt nätverk, samt om hur Myko under åren utvecklat sin verksamhet med utbildning, inventering, och dokumentering av svamp. Genom Mykos utflykter har Medelpads alla hörn besökts och dokumenterats. Vi vill även lyfta fram några av våra ”hot spots” för svamp samt förmedla upptäckarglädjen över spännande artfynd. Vi vill lyfta fram vissa svampgruppers betydelse som nedbrytare i naturens eget kretslopp. Svampar bildar gigantiska underjordisk ”internet” och lever i samliv med högre växter. Samlivet kallas Mykorrhiza (svamprot). Myko har genom åren svarat på många remisser i natursammanhang.

I Myko har idéer fötts och utvecklats till både utbildningar och egenforskningsprojekt. Svampkonsulent-utbildningen startade 1982 på Hussborg i Ånge, med Finland som förebild. Hjördis och Siw Muskos är där pionjärer. Siv är även delaktig i Cortinarius Photo flora projektet.

Svampars färgämnen, att svampar innehåller regnbågens alla färger, som kan användas till silke och ullfärgning är i dag ett stort intresse. 1978 gjorde Hjördis sitt första försök inspirerad av Rolf Lidberg. Motaggsvampens återupptäckt skedde genom svampfärgningen.

Det har blivit sjutton Borgsjöveckor som genom åren samlat mykologer och forskare från hela världen, även de är sprungna ur Mykos idéskatt.

I skriftens andra del berättar Jan-Olof om Medelpads speciella naturtyper och dryftar några funderingar om svamp, klimatförändring och naturvård.

Vi vill rikta ett innerligt varm tack till alla som genom åren på olika sätt, i stort och smått, varit delaktiga i att Mykos verksamhet utvecklats och spridit både idéer, kunskap, gemenskap, upplevelser och glädje.

Hjördis Lundmark och Jan-Olof Tedebrand

Nils Suber fick inte se några murklor på svamputflykten men det blev en fin samvaro som avslutades med en grillfest i det gröna.

Foto: Berthold Lundmark

Rolf Lidberg

Rolf Lidberg var som en sann renässansmänniska med många strängar på sin lyra. Han talade många språk, vilket var en oerhörd tillgång under Mykos svampbotaniska veckor i Borgsjö då Rolf bland annat kommunicerade på italienska med mykologen Maria Teresa Basso och på franska med svamplegendaren Henri Romagnesi. Rolf talade även ryska.

Stefan Grundström skrev 2015 en underbar bok om Rolf: *Sei una mosca bianca. Berättelsen om trollmålaren Rolf Lidberg*. Boken kan beställas från Stefan: stefan.grundstrom@hotmail.com.

Ett kapitel i Stefans bok om Rolf Lidberg har rubriken: ”*Kreta, Krim och Rumänien med Bo Mossberg*”. Där berättar Stefan om när Bo Mossberg och Rolf år 1978 uppsökte sovjetiska ambassaden i Stockholm för att få visum till halvön Krim där de skulle se på orkidéer: ”*Rolf och tjäns-temannen, senare ambassadören, Boris Pankin fann varandra. De sjöng tillsammans på ryska den gamla stämningsfulla folkvisan ”Odnovtjno gremit kolokoltjik”, mera känd i Sverige som psalmen ”Jag har hört om en stad ovan molnen”. Pankin ordnade snabbt med visum*”. Givetvis fann Bo och Rolf även orkidén krimnycklar *Dactylorhiza iberica* som avbildas på sidan 125 i Stefans bok om Rolf Lidberg.

Flera inom Myko har följt med Rolf på orkidéresor till Sicilien där han blev hedersmedborgare i bergsbyn Geraci.

Svampintresset väcktes hemma i byn Järkvissle

På sidan 22 i Stefan Grundströms bok om Rolf Lidberg berättar Rolf hur hans svampintresse väcktes: ”*En höstdag gick jag från skolan i Järkvissle och i ett skogsparti nedanför Alma Ullander såg jag en främmande karl som höll på med någonting. Nyfiken gick jag fram till honom och såg att*

Rolf Lidberg. Grundare av Sundsvalls Mykologiska Sällskap

han höll på med svamp. Jag hälsade God dag och frågade: studerar ni svamp? Han svarade, studerar vet jag inte precis, jag äter dom. De enda svampar som mamma hade pratat om var den giftiga flugsvampen, stenmurklan på våren som måste kokas av och röksvampen som man skar i skivor och stekte i smör. Nu fick jag lära mig att vit flugsvamp kan förväxlas med champinjoner och hur man känner igen kremlor. Min nye bekantskap berättade att han var konstnär från Gävle och hade bott på pensionatet hela sommaren”.

Rolf hälsade flera gånger på hos Alf Sundström, som mannen i skogen hette, vid Sillerströms pensionat och studerade hans landskapsmålningar. Sundström hjälpte senare till med att sälja Rolfs trolltavlor i Gävle, ett flerårigt samarbete inledes. Rolf berättade: ”Min första verkliga turgrej. Observera dock att det viktigaste för mig ändå inte var att någon upptäckt mina målningar. Det viktiga var att jag fått smak för mykologin. Av Alf Sundström fick jag min första svampbok skriven av Einar Ingelström med målningar av Sven Ekblom som senare skulle bli min förste konstlärare i Stockholm”.

Systematiker och ”katalogmänniska”

Rolf var, liksom Linné och Fries, systematiker och katalogmänniska. Släktskapen mellan arter fascinerade honom. Vi har i Mykos lilla bibliotek flera pärmar som på ryggen är märkta ”Systematik”. Där skrev Rolf in på rutat papper alla kända arter i svampsläkten och svampfamiljer. Han fyllde även pärm efter pärm med fynduppgifter från Medelpad skrivna för hand på rutat papper om art, insamlare, lokal och datum. Under vandringar

Maria Teresa Basso var med oss under Borgsjöveckan om riskor 1997. Rolf Lidberg och Maria Teresa brevväxlade på italienska i flera år efter Borgsjöveckan.

i naturen fyllde han inte bara i krysslistor med svampnamn på latin över funna arter. Han skrev även fältdagböcker med teckningar och noteringar om blommor, svampar och annat i naturen.

Musikaliteten

Rolf var en musikbegåvning. Han hade ärvt en känsla för mustig, folklig viskultur av sin far Mauritz, skogshuggaren och revypappan därhemma i Järkvissle och av mamma Adèle. Rolf hade suveränt minne och kom ihåg långa vistexter. Han tog ibland fram gitarren och sjöng på sitt dramatiska sätt skillingtryck, gamla slagdängor och revytexter från tidigt 1900-tal. Det gick kårar av vällustiga rysningar hos åhörarna när han på ryska stämde upp "Stenka Razin", sjöng en skabrös folkvisa på italienska eller Dan Anderssons "Gunnar Vägman". Han gillade även stämningsfulla väckelsesånger som "Pärleporten" och "Jag har hört om en stad ovan molnen". Anna Stillmark ackompanjerade ibland på dragspel när Rolf sjöng de gamla väckelsepsalmerna. En minnesvärd dag sjöng Rolf psalmen "Blott en dag" för Jan-Olofs brorsdotter Ebba därhemma i Silje.

Maria Teresa Basso.
Teckning av Rolf Lidberg.

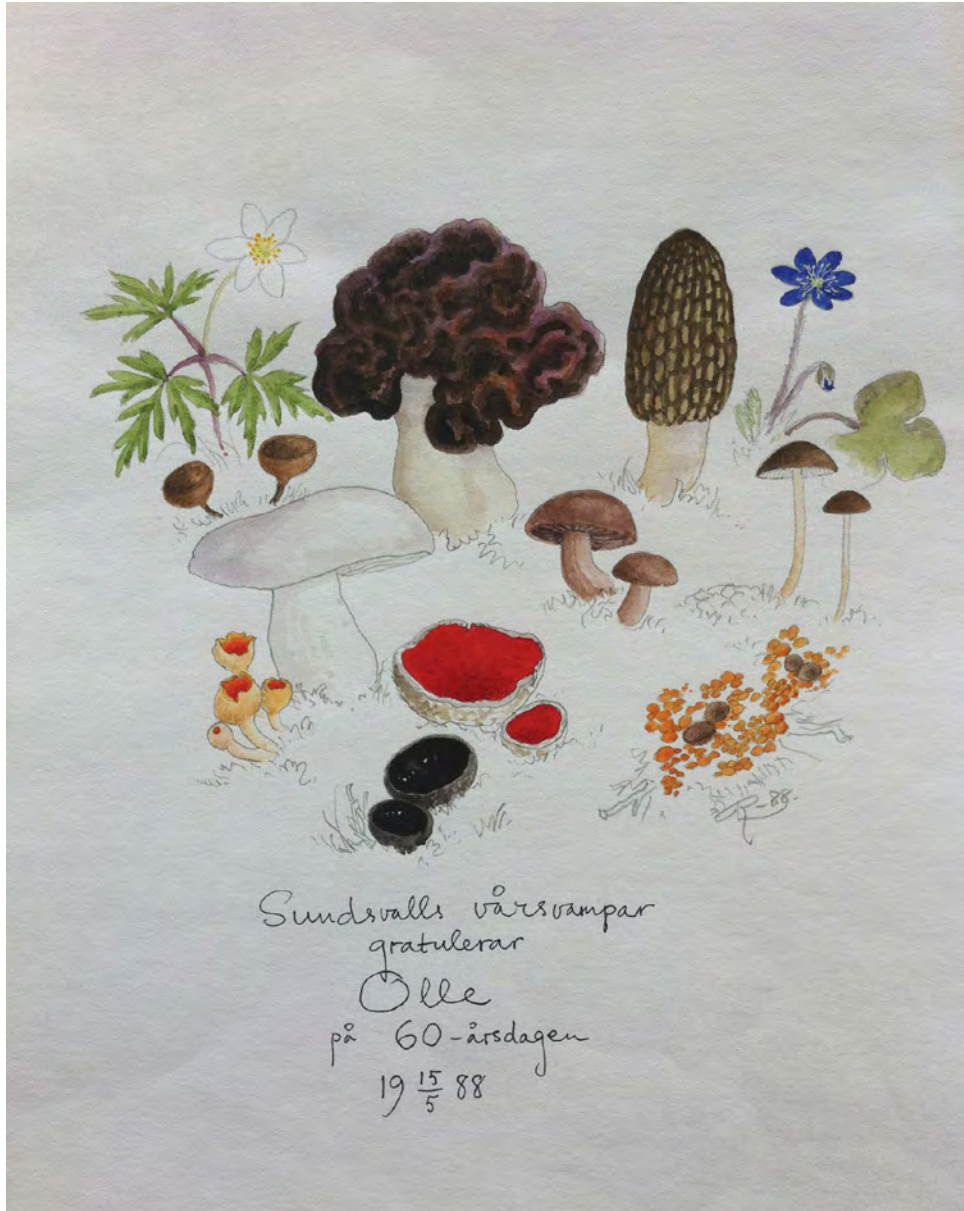
Svamputflykt i Gudmundstjärnsskogen med grillfest, sång och musik vid Hallstabodarna i Indal. Rune Olsson, Rolf Lidberg och Anna Stillmark.

Rolfs pedagogiska svampartiklar i Sundsvalls Tidning

Journalisten Margareta Ahlström var mångårig medlem i Myko och skrev under 1970-talet svampartiklar i Sundsvalls Tidning. Under vintern 1970–1971 skrev och tecknade Rolf Lidberg svampartiklar som publicerades på Sundsvalls Tidnings populära mittuppslag. Första artikeln den 11 oktober 1970 handlade om flugsvampar i Medelpad. Rolf presenterade våra arter inom släktena *Amanita* och *Amanitopsis*. Artikeln illustrerades av Rolfs teckningar av varje art. Han skrev och tecknade liknande artiklar i Sundsvalls Tidning om andra svampgrupper. Den 22 september 1971 blev det en helsida i Sundsvalls Tidning med rubriken ”Ingen farlig sopp i Medelpad – men undvik gallsopp och pepparsopp”. Vi vred, vände och studerade soppar vi fann under utflykterna. Vid styrelsemötet den 10 juni 1972 studerades, under Rolfs ledning, plugg- och slemskivlingar.

Svamputflykt i Järkvissle.
Rolf i sin barndoms marker.

Sundsvalls vårsvampar
gratulerar
Olle
på 60-årsdagen
19 $\frac{15}{5}$ 88

Akvarell av Rolf Lidberg, och present till Olle Perssons 60-års dag.

Rolf Lidbergs begravning.
Kistan var rikt dekorerad
med orkidéer av
Synnöve Sjöberg.

Storslagna födelsedagskalas

Rolfs 50-årsdag firades under tre dagar på hotell Knaust. Hans 70-årsdag förbereddes minutiöst av en arbetsgrupp. Det blev också en hejdunderande gårds- och 70-årsfest hemma hos Rolf på Grundläggaregatan.

Finstämd begravning i kyrkan därhemma i Liden

Efter Rolfs 70-års fest fick han ytterligare fem år tillsammans med vänner i Medelpads natur och orkidévänner på Sicilien.

Rolf avled efter en tids sjukdom den 15 februari 2005 på Sundsvalls sjukhus, omgiven av sonen Jonas och dottern Sylvia. En stämningsfull begravning ägde rum i Lidens kyrka den 11 mars 2005. Trots en kaotisk snöovädersdag hade många kommit till begravningen. Några av hans äldsta bästa vänner fick på grund av väglaget avstå sin närvaro.

De som rest långt för att närvara vid Rolfs begravning var den mångårige orkidévänner från Sicilien, Pietro Mazzola och hans son. Spelmannen Göran Sjölen lyfte med fiol fram stämningar från Medelpads älddalar och skogar.

Vid minnesstunden efteråt i samlingslokalen hemma i Järkvissle deltog många av Rolfs vänner. Lyssnade man riktigt noga så kunde man känna Rolfs närvaro från bergen, skogarna och myrarna.

Rolf fick inte uppleva utgivningen av sitt och Håkan Lindströms livsverk "Medelpads Flora" som utkom 2010.

Rolf Lidberg målade denna svapplockande trollfamilj och skänkte motivet till Myko som tryckte upp det som vykort.

Biljetten har jag fortfarande kvar...

Mitt möte med Rolf Lidberg 1970, över ett svampbord på Tempos restaurang i Sundsvall, det gav mig en ny dimension på begreppet svamp. Rolf hade gjort en fin svamputställning, svamparna var ordnade efter släkten, prydligt upplagda på tallrikar, med fina namnetiketter.

Han berättade så intressant om svamparnas släktskap, växtplatser och igenkänningstecken. Han förklarade pedagogiskt och inspirerande.

Det är inte ofta att så mycket kunskap förmedlas på så kort stund. Rolfs förmåga att förmedla kunskap var unik. Både liten och stor lyssnade med hela kroppen.

Till utställningen hade han plockat strävsoppar. Tegelröd björksopp och aspsopp. Kocken i Tempos restaurang hade fått i uppdrag att tillaga sopporna var för sig. Besökarna fick provsmaka svamparna och det visade sig att smakerna var olika, den ena lite "sötmild" och den andra lite syrligare.

Rolf Lidberg berättade om att ett intresse för att bilda en svampförening hade börjat gro, jag anmälde mitt intresse direkt.

Jag åkte hem med en euforisk känsla.

Hjördis

På uppdrag av Rolf Lidberg skapade Katarina Lundmark Mykos emblem.

Myko bildades

Mykostyrelsens första sammanträde

Sundsvalls Mykologiska Sällskap bildades vid ett möte hos Studieförbundet på Rådhusgatan i Sundsvall söndagen den 6 september 1970 i samband med en svamputställning där 125 svamparter visades.

Den 1 oktober 1970 hade Myko sitt första sammanträde på Studieförbundet. En interimstyrelse valdes: Rolf Lidberg, ordförande, Anna Westman, vice ordförande och Anna-Lisa Starkenberg, sekreterare. Rolf hade kontaktat Sundsvalls Tidning som var mycket positiva till att upplåta spaltutrymme åt sällskapets information till allmänheten. Nästa paragraf i protokollet handlade om en av sällskapets första insatser som var att företa en inventering av befintliga svampar i Medelpad. Som motivering för denna åtgärd anfördes att *"någon sådan inventering veterligen aldrig förekommit. Detta borde bli en intressant uppgift för alla landskapets mykologer tyckte Rolf"*. Nästa punkt var beslut om att flugsvampar skulle bli första släkte som inventerades och studerades. Rolf rådde medlemmarna att grundligt lära sig de latinska namnen på samtliga flugsvampar. För att bestämma arter var det enligt Rolf bäst i det långa loppet att lära sig de latinska namnen.

Paragraf 6 i det historiska protokollet löd: *"Ordförande Rolf Lidberg meddelade att han i artikel i Sundsvalls Tidning skulle efterlysa olika arter av flugsvampar i Medelpad och särskilt uppmana allmänheten att inkomma med svar om de sett vit flugsvamp Amanita virosa i Medelpad."* Paragraf 7 i protokollet löd: *"En diskussion utbröt om huruvida sällskapet skulle ha en medlemsavgift samt storleken på denna. Kassören Ingemar Karlsson från Matfors ansåg att en eventuell avgift skulle vara 10 kr per år och medlem vilket även blev mötets beslut."* I nästa punkt föreslog

Första svampföreningen

Den nybildade mykologiska föreningens första sammankomst, från vänster Kerstin Sundlöf, Anna-Lisa Starckenberg studieförbundet, Anna Westman, Rolf Lidberg och Kerstin Hafström.

Sundsvall har fått en ny förening. Den här gången handlar det om svampar. Det är Mykologiska sällskapet, som bildats med konstnären Rolf Lidberg som ordförande, Anna Westman vice ordförande och Anna-Lisa Starckenberg

som sekreterare. Detta är en interimstyrelse som senare kommer att omväljas.

Föreningen syftar till att lära människor mera om svampar, informera om vilka som är giftiga

och tala om vilka sorters svampar som finns i området. De kommer också att ordna utställningar och exkursioner. Föreningen har hittills omkring tjugo medlemmar, men önskar många till.

Interimstyrelsen i den nybildades svampföreningen i Sundsvall. Artikel i Sundsvalls Tidning 22 september 1970.

Rolf att medlemsavgiften skulle användas för inköp av litteratur om olika svampgrupper. Mötet enades om Rolfs förslag. Vid årsmötet 1974 beslutades, på förslag från kassören Rune Thörngren, om höjning av medlemsavgiften till 15 kr.

Vid interimstyrelsens möte den 5 november 1970 inledde ordförande Rolf Lidberg med att berätta att han plockat svamp igår trots snö och kyla. Han hade blivit kallad till ASEA för att bese en svamp som med enorm kraft bräckte upp cementgolvet. Rolf sade att det var en koloni med åtliga tuvskivlingar.

Mykos första medlemslista

Abersteen, Margareta	Lundmark, Hjördis
Ahlmark, Olle	Lundström, Anna
Andersson, Aina	Muskos, Siw
Bergdahl, Knut	Nielsen, Astrid
Björkman, Maj	Olofsson, Erik
Dahlberg, Ulla	Olsson, K-O
Ekström, Elsa	Olsson, Olle
Ekström, Gerda	Ponton, Astrid
Ekström, Sven	Prim,, Sonja
Eriksson, Eva	Rydell, Eivor
Eriksson, Ann-Sofie	Sandberg, Ragnar
Eriksson, Åke	Sandström, Ruth
Fjell, Bengt	Sillström, Jan
Fjellberg, Anna	Sjölund, Erik
Fjellberg, Gunnar	Sköld, Torbjörn
Forsström, Else-B.	Spaarmann, Gerhardt
Forsström, Karl	Stawe, Margareta
Gradin, Siv	Sundlöf, Kerstin
Gustafsson, Gunvor	Sundström, Magnhild
Hafström, Kerstin	Svanberg, Gunvor
Hallberg, Karin	Svelander, Karin
Holmberg, Linnea	Svensson, Dagmar
Irnä, Inger	Söderberg, Eijan
Kagardt, Lisbeth	Söderlund, Ingrid
Karlsson, Ingemar	Tedebrand, Jan Olov
Kihlgård, Gösta	Törnblom, Doris
Kihlgård, Gunborg	Thörngren, Rune
Larsson, Lars-Erik	Westman, Anna
Lidberg, Rolf	Westman, Jonas
Lindgren, Agnes	Wimo, Jan-Ola
Lindgren, Signe	Winberg, Dagmar
Lundahl, Gunnel	Wrang, Hervor
Lundin, Marianne	Åström, Märta

Röd flugsvamp
Amanita muscaria
† o **

Vit flugsvamp
Amanita virosa
† †

Rodnande flugsvamp
Amanita rubescens

□ Som tidigare meddelats i ST har en samling svampentusiaster i Sundsvall bildat Sundsvalls Mykologiska sällskap. Än så länge leds sällskapet bara av en interimsstyrelse men det hindrar inte att denna med ordf konstnär Rolf Lidberg i speisen redan börjat skissa ett arbetsprogram och utlovar för nästa säsong både exkursioner, svamputställningar och ett alldeles eget svampskyltfönster m fl trevligheter.

Medan svamp för de flesta människor mest är kantareller och färtickor är det för den verkliga svampentusiasten en hel vetenskap och omfattar då inte bara de ätbara svamparna. Men för att få veta vilka svampar som växer just i våra trakter har sällskapet planer på en inventering — släkte för släkte — av landskapets svamparter. Fast det är långt lidet på hösten vill man påbörja denna redan nu i form av en rundfråga om flugsvamp bland ST:s läsare.

Att man börjar med flugsvampsläktet — *Amanita* — beror inte enbart på att detta är och förblir det viktigaste för varje svamplockare att känna till, utan också på att det räknas som det

lättaste att kartlägga. Släktet *Amanita* har nämligen bara 10 arter medan t ex spindelskivlingarna — *Cortinarius* — har 200—300 arter.

□ Så här många tillhör alltså flugsvampsläktet *Amanita*:
Amanita muscaria — Röd (brandgul)
umbrina — Brun
spissa (syn: *cinerea*) — Gråfotad
virosa — Vit
citrina (syn: *mappa*) — Vitgul
phalloides — Lömsk
porphyria — Svart (Mörk) ringad
rubescens — Rodnande
pantherina — Panterfläckad
excelsa — Stolt (Hög)

□ Så här mycket vet vi om dem, nämligen att *Amanita muscaria*, Röd flug-

svamp, *Amanita umbrina*, Brun flugsvamp och *Amanita porphyria*, Svartringad flugsvamp, alla tre är mycket vanliga i Medelpad.

Vid vet också att *Amanita rubescens*, Rodnande flugsvamp, som för övrigt är ätlig och god, är rätt vanlig i kusttrakterna. Men finns den t ex i västra Medelpad?

Amanita virosa, Vit flugsvamp, påträffades nära en skogsbäck i trakten av Majsbodarna i Njurunda under en exkursion nu i höst. Den är troligen sällsynt. Frågan är bara hur sällsynt? Har någon av ST:s läsare hittat vit flugsvamp och i så fall var? Vit flugsvamp är ju mycket giftig och genom sin championvita hatt verkligen förrä-

Gråfotad flugsvamp
Amanita spissa
(o *)

Svartringad flugsvamp
Amanita porphyria
†

Nils Suber ville gärna plocka murklor och kom till oss i Sundsvall våren 1994. Vi styrde kosan mot Indal och Gudmundstjärn. Ingen av oss hade riktigt klart för oss var murklorna växte och inte hittade vi några heller. Men Nils Suber var själaglad över att han fått vara ute i "riktig" skog som han sa. Vi återvände till civilisationen och det blev som vanligt i vårt gäng en eftermiddagsfest. Denna gång hos Gunborg och Rune Thörngren i deras sommarhus i Bjärme. Erik Olofsson, i mitten, var alltid chaufför på utflykterna..

Medlemmar från starten

Många blev i tidigt skede medlemmar i Myko. Det blev en lång lista på intresserade deltagare. Det uppdämda intresset för svamp formligen exploderade i samband med föreingens start. Myko startade omgående den 22 sept med en svamputställning på Studieförbundet och hann med ett antal utflykter bland annat till Njurunda och Stöde. Vedsvampar samlades i lövskogsdelat vid Stödesjön.

Många av deltagarna var redan svampkunniga och kunde fungera som utflyktsledare. Mikroskopet kom tidigt in verksamheten. Myko fick låna ett mikroskop från SCA-laboratoriet vid Kubikenborg. Det kom även att användas under de första Borgsjöveckorna som startade 1982.

Aktiviteten under vintern halvåret 1970–71 blev en studiecirkel i svampkunskap där Rolf Lidberg var en inspirerande ledare. Vi läste Bengt Cortins "Svampar i naturen" från pärm till pärm.

Två av Mykos initiativtagare, Anna Vestman och Gunnar Fjellberg i glatt samspråk.

Rolf Lidberg var en god pedagog, noggrann och systematisk, och ledde oss genom svampbokens hemligheter.

Vi lärde oss svamparnas olika sporfärger, om svamparnas olika igenkänningstecken, fotens struktur, skivornas olika utseenden, vilken lukt svampen har och även var och hur svamparna växer, vilka som är ätliga och icke ätliga. Mycket bra kunskap att ha ut i fält.

Vid kursens slut trodde vi att vi kunde allt om svampar. Ganska snart blev vi dock medvetna om att SVAMP var ett omfattande, oändligt kunskapsområde.

Kunskapen jag fick denna vårtermin har för mig varit och är en "skattkammare" och jag vänder ofta tillbaka till det synsätt som Rolf Lidberg förmedlade. "Det kritiska ögat" alltid undra, ifrågasätta och kolla en gång till.

Mykos 20 års jubileum.
Svamputställning på
Kulturmagasinet.

Myko firar 20-årsjubileum

Mykos 20-årsjubileum firades 1990 med svamputställning på kulturmagasinet i början av september. Vår hedersmedlem Rolf Lidberg höll uppskattat föredrag inför fullsatt programsal. Han berättade om Linné, Fries, Romell, Suber och andra stora svampkännare. Rolf berörde även lokala svamphistorien med besök av amerikanen Ronald Petersen och fransmannen Henri Romagnesi. En skärmutställning hade tagits fram och jubileumsfest ägde rum i skyttepaviljongen på Norra Berget. I novemberrusket 1995 firade Myko 25-årsjubileum med knytkalas på Lantbrukshälsan där styrelseledamoten Ann-Mari Bergström jobbade. Siw Muskos hade komponerat en delikat egen matsedel med ”soppa på riddarmusseron” och ”friterade riddarmusseroner”. Lisbeth Kagardt hade läst igenom gamla handlingar. Hon berättade intressant och fängslande om 25 års Myko-historia. Vi uppmärksammade även att Myko fyllde 35 år och utbringade ett fyrfaldigt leve för sällskapet. Sedan avslutade vi kvällen på restaurang då vi åt en bit mat och pratade svampminnen.

Utställning om Myko 20 år.

Ordföranden i Myko 1970–2020

1970–1974	Rolf Lidberg
1975–1979	Gerhart Spaarmann
1980–1982	Gertrud Johansson
1983–1991	Siw Muskos
1992–1994	Nils Jansson
1995–2009	Lisbeth Kagardt
2010–	Jeanette Södermark

Rolf Lidberg

Rolf Lidberg var en av initiativtagarna till bildandet av Myko. Han var en inspirerande ordförande. Med sin kreativitet ”satte han ribban” för målsättningen av verksamheten och ”pedant” som han var skulle allt var snyggt och pedagogiskt presenterat. Det var en fröjd att jobba tillsammans med Rolf, hans underbara humor och generositet gav energi till oss alla.

Gerhart Spaarmann

När Rolf ville bli avbytt tog Gerhart Spaarmann över ordförandeklubban. Gerhart var under sina år en driftig ledare. Han var påhittig, bandade exempelvis in verksamhetsberättelsen på kassettband som han spelade upp på årsmötet.

Gertrud Johansson

Gertrud Johansson var Mykos ordförande under två år. Vi besökte bland annat nya marker längs kusten mellan Njurunda och Ragvaldsnäs i Hälsingland, svampmarker som Gertrud kände väl till.

Siw Muskos

Efter Gertrud Johansson tog Siw Muskos över klubban och höll i den i 7 år. Fram till denna period hade Myko nu kommit att bli en ”Institution” och nu händer det mycket genom åren. Borgsjöveckorna hade startat och återkom vartannat år. Andra projekt som Plocka-svamp-serien och Cortinarius-projektet hade börjat ta form. Många roliga år.

Nils Jansson

Efter Siw Muskos tar Nils Jansson över ledarskapet. Nils var ordentlig och noggrann. Han ledde Mykos verksamhet under två år.

Lisbeth Kagardt

En lång period av 14 år var Lisbeth Kagardt, utbildad svampkonsulent, Mykos ordförande. Det ordnades svamputflykter, svamputställningar, utställningar på torget i Sundsvall, på bilbibliotek och i skogen. Borgsjöveckor med utställning på Träporten i Borgsjö. Innehållsrika svampår. Styrelsemötena hölls emellanåt hemma hos Lisbeth då medlemmarna alltid blev bjudna på god förtäring, utsökt inbjudande buffé bord.

Jeanette Södermark

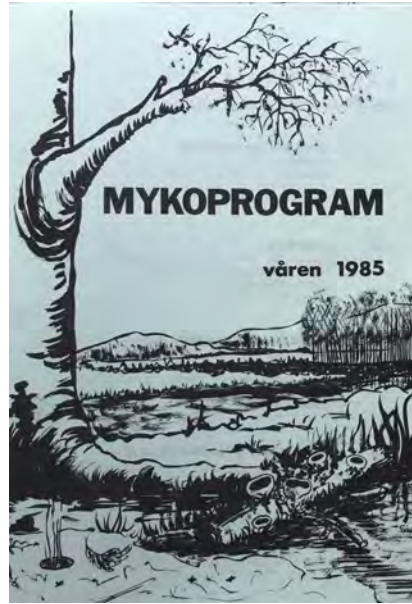
Sedan 2010 är det Jeanette Södermark som hållit i Mykos ordförande-klubba. Med åren har det utöver svamputställningar, svamputflykter och Borgsjöveckor blivit mer och mer önskemål om att Myko skall delta i andras verksamheter. Svampens dag, Skogens dag, Naturfestivalen på Norra Berget i Sundsvall. Svarat på remisser i naturärenden och exploateringsärenden. Samarbetar med Svampfärgarsällskapet som tillsammans med Myko har gemensam Hemsida och Facebook med.

Mykos verksamhet

Traditionen och kunskapen om svamp var inte så allmän före 1970-talet varför intresset ökade snabbt när Sundsvalls Myko hade bildats och som blev en kunskapskälla och ett socialt nätverk.

Myko utvecklades med sin verksamhet till en "svampkunskaps-Institution" med utbildning, inventering, dokumentation av svamp som huvudinriktning.

Genom Mykos 50-åriga historia har medlemmarna varje år fått ett utflyktsprogram. Med framsidan illustrerad av Rolf Lidberg.

Sighild Olsson, sekreterare i Myko under ett antal år,
Hjördis Lundmark och Gunnar Fjellberg beundrar något.

Mykos svamputställningar genom åren

I Rolfs Lidbergs anda är det viktigaste inslaget i föreningen målsättningen att öka kunskapen om svamp. En välordnad svamputställning är ett sätt för intresserade att lära sig om svampars utseende. Att se mångfalden, lukta, känna och se variationerna. Det är en fin erfarenhet att ha med sig ut i svampskogen. Svamputställningar är ett bra sätt att nå stor publik. Vid varje svamputställning finns alltid kunniga ledare som delar med sig av sin kunskap.

Den första svamputställningen hölls på Studieförbundet, där en av initiativtagarna Anna-Lisa Starkenberg arbetade, därefter på Posten i Sundsvall. I samarbete med Sundsvalls Museum på Storgatan, hade Myko en 3 veckor lång svamputställning. På senare år har svamputställningar hållits på Museét. Andra lokaler är OBS varuhuset, IKEA, olika Bibliotek, torget i Sundsvall och ute i naturen.

Anki Suneson vid svamputställning på OBS i Sundsvall, hösten 1999.

**SÖND. 22/8
HAR**

**SUNDSVALLS
MYKOLOGISKA
SÄLLSKAP**

UTSTÄLLNING

**FÖR ATT VISA
OCH PRATA
OM SVAMP.**

Svamputställningen på gamla museet 1978

Vi inom Myko hade tidigt kontakter med Barbro Björk, Jan Bertil Schnell och Katarina Borg på Sundsvalls Museum som, före kulturmagasinet, hade sina lokaler i gamla riksbankshuset på Storgatan i Sundsvall. Myko ordnade 1978 svamputställning under tre veckor på gamla museet från 26 augusti till 13 september. Vi hade joursystem och hjälptes åt med att finnas vid den välbesökta utställningen. Det kom 9000 besökare till utställningen. En diger lista sammanställdes över alla fynden. Totalt lades 347 olika svamparter upp på bordet. Bland intressanta fynd som visades: geléträttning *Tremiscus helvelloides*, taggticka *Sistotrema confluens*, violgubbe *Gomphus clavatus*, kungschampinjon *Agaricus augustus*, prickspindling *Cortinarius papulosus*, sotrisk *Lactarius lignyotus*, irismusseron *Lepista irina*, jättetrattskivling *Leucopaxillus giganteus* och svartfjällig musseron *Tricholoma atrosquamosum*. Ett fat med fransig jordstjärna *Geastrum fimbriatum* väckte beundran, de såg ut som små bakverk av marsipan.

Utställningen i sporthallen 1980

Myko hade svamputställning en helg i slutet av augusti 1980 i sporthallen i Sundsvall. Svampexpon ingick som en del av en naturalieutställning som tillkommit på initiativ av Rolf Lidberg. Vid bestämningen av svamparter hade vi hjälp av de celebra gästerna Olle Persson och Nils Suber. Artlistan från utställningen upptar 140 svamparter, bland annat 19 olika kremlor och 15 olika riskor. Redovisning av arterna gjordes på Mykos krysslista med latinska namn som Rolf Lidberg tagit fram. Dessutom tog Rolf fram en lista med artnamn på både latin och svenska. Förutom Myko ordnade den lokala Naturskyddsföreningen, Geologiska föreningen och Ornitologiska föreningen visningar.

Plockar Du svamp på söndag?

Om Du hittar något intressant fynd som Du vill fråga om eller diskutera, så kom upp till oss på söndag 20/8 på Rådhusgatan 37 mellan kl. 18–20 då vi har öppet hus för svampvänner.
Mykologiska Sällskapet

LÖMEK FLUGSVAMP
(FÖRKULTUR TILL SCHAMPINJON)

SUNDSVALLS
MYKOLOGISKA SÄLLSKAPS
OCH STUDIEFRÄMJANDETS

SVAMPUTSTÄLLNING

Lördag den 2/9 kl. 13–18

Söndag den 3/9 kl. 13–18

Plats: Studieförbundet
Rådhusgatan 37, 2 tr.

Provmakning

Välkomna

Naturutställningen 1987 vid invigningen av Kulturmagasinet

En populär naturutställning ordnades 1987 i samband med att Kulturmagasinet i Sundsvall invigdes. Vi hade fin kontakt med museichefen Katarina Borg som arbetade fram utställningen i samarbete med naturföreningarna. På en dator kunde allmänheten trycka fram utbredningskartor för blåsippa *Hepatica nobilis* och andra växter i Medelpad. Myko hade en egen hörna där gammelskogens tickor visades liksom svampakvareller av Rolf Lidberg och Siw Muskos. Eva Eriksson, Nils Jansson och andra försåg svampbordet med färsk svamp där vi hade utställning av matsvamp. Inga-Kajsa Modin var konsumentvägledare vid Sundsvalls kommun och mångårig medlem i Myko. Tillsammans med Siw Muskos ordnade Inga-Kajsa flera svamputställningar för allmänheten i foajén till kommunhuset.

Tidningsurklipp från
Sundsvalls tidning fredagen
den 1 september, 1972.

En aktivitetsdag med svamputställning och svampfärgning på Norra berget i Sundsvall. Anita Sjöberg, Siw Muskos, Lisbeth Kagardt och Anki Sundeson ordnade utställningen.

Under Partiveckan 11-18 augusti 1991, hade Myko svamputställning på torget i Sundsvall, då fick vi trevligt besök av Ulf Elfving, en mycket svampkunnig person. Här tillsammans med Anki Suneson och Birgit Hagman.

Svamputställning vid Norra Berget i Sundsvall år 2000. Nils Jansson ordnar med svampbordet.

Familjedag vid Vivstavarvstjärn, svamp och svampfärgning. Siv Norberg berättar om matsvampar och färgsvampar för intresserade besökare.

Vårutflykt 1998 till Kvarnån, Indal. Elisabeth Wedin, Lisbeth Kagardt,
Hjördis Lundmark och Karin Jonsson. Foto: Okänd

Höstutflykt i vacker natur.
Jeanette Södermark
och Kristiina Oikari
berättar om dagens fynd
under senhöstutflykt till
Tynderös havsnära skogar.
Foto: Håkan Sundin

Svamputflykter

Att med en kunnig ledare gå på utflykt i svampskogen är inte bara en härlig utflykt utan en unik möjlighet att få kännedom om hur svamparna växer, att svampar växer i olika naturtyper.

Samtidigt får man också känslan av respekt för naturen. Vissa svampar växer endast i riktig gammelskog, andra i marker där geologin har stor betydelse eller en sydsluttning där klimatet blir gynnsamt, eller med olika träd. Men kanske det viktigaste är att respektera naturen, inte riva sönder förnalagret eller skräpa ner, inte plocka rent från alla svampar. Lämna några som får sprida sporer till nästa år så att svamp-myelet får föryngra sig och ge ny skörd.

Miniutställning på
svamputflykt i Tynderö.
Foto: Håkan Sundin

Mykos vår- och försommarutflykter

Efter snösmältningen och i början av maj brukar vi inom Myko färdas upp efter Indalsälvens storslagna dalgång till bombmurklans förlovade land i de vilda gränstrakterna mot Jämtland. Här smalnar älven av i en djup canyon mellan branta älvsidor. Forsdimmor från kraftverken ger drypande fuktiga älvsskogar med en rik lavflora. Ett högt vattenfall störtar ner i Meåns djupa ravin som mynnar ut i älven. Enormt stenröse berättar om att här fanns fram till 1645 riksgränsen mot Danmark-Norge. Vissa år finner vi tusentals bombmurklor *Sarcosoma globosum* i raviner och älvsskogar. Jan-Olof skrev artikel om svenska förekomster av bombmurkla i tidskriften Jordstjärnan 1999/2.

Mykos ordförande Jeanette Södermark på svamputflykt.
Färgsvampar står på önskelistan.

Nils Lundqvist, Erik Malm,
Jan Vesterholt och Olle
Persson reder ut en
spännande kremla.

Myko möter våren i varma sydsluttningar

Myko brukar ha utflykt under försommaren till någon varm sydsluttning för att se på vårblommor och vårsvampar i samarbete med Naturskyddsföreningen. Många vårutflykter har gått till Vattjomåsen nära Matfors i Tuna socken. Här finns länets största område med hassellundar. Siw Muskos i Myko och Gösta Åslund i Naturskyddsföreningen har under

Den mångkunnige Hans Andersson har varit en stor tillgång inom Myko. Här beundrar han vackra kremlor.

Mykos 25-årsjubileum firades med en fest. Kjell Kagardt, Roland Bergström, Örjan Emauelsson, Siw Muskos och Gurlie Emauelsson med välkomstdrink.

många vårar visat oss vårblommor och vårsvampar. Här växer fjällormbunken taggbräken *Polystichum lonchitis* på en av sina två lokaler i Medelpad. Vi finner även typiska hasselsvampar som alticka *Mensularia radiata* och kantöra *Hymenochaete tabacina* men även sydliga svampar som liten vårtrattskevling *Rhizocybe pruinosa* och grönpricksdyna *Trichoderma gelatinosum*. Lisbeth Kagardt fann en vårdag tjusiga lacktickor *Ganoderma lucidum* på en murken björkstam vid Vattjomåsen. Under botaniska svampveckor i Borgsjö har Stig Jacobsson och andra besökt hassellundarna och funnit intressanta svampar. Den 24 juli 1985 var vi i Vattjomåsens hassellundar med Roland Karlsson och Lasse Kers och grävde efter tryfflar. De fann enligt Kers en ”omogen *Tuber*”.

Utställning i skogen, inväntar utflyktsdeltagarna. Lisbeth Kagardt och Hjördis Lundmark är utflyktsledare. Vi befinner oss i den fina Huli-skogen.

Rolf Lidberg har en
svamputställning
hemma i Järkvissle.

Efter mörkelutflykten
med Nils Suber blev det
blev det grillfest hos Rune
och Gunborg Thörngren.
Nils Suber, Eva Eriksson
och Rolf Lidberg.

Hans Andersson har genomgång av dagens fynd.

Kolla kartan! Projekt utforskning av Sättnaåns källflöde. Ån blev smalare och smalare och sista rännilen slutade på en högt belägen myr som var en "tredelare". Tre vattendrag ledde därifrån.

En av Mykos tidigare ordförande Nils Jansson (till höger) här tillsammans med Hans Andersson.

Jan-Olof Tedebrand, sittande, i samtal under svamputflykt med Barbro Andersson Lidberg, Håkan Sundin och Berthold Lundmark.

I ur och i skur ut i svampskogen. Här händer det något spännande.

Svamputflykt den 11 september 1976

Ordförande Gerhart Spaarmann hade år 1976 bandat verksamhetsberättelsen som vid årsmötet spelades upp till mångas förtjusning. Utdrag ur bandinspelningen från årsmötet: *”Svamputflykten den 11 september leddes av Hjördis och Anna Stillmark, två inbitna svampologer och som exklusiv gäst hade dom två sydlänningar från Göteborg, vars namn är Sven O. Andersson med dess äkta hälft. Sven O. Andersson är en riktig fräsare inom mykologin och speciellt verksam inom Göteborgs svampklubb. Vi lärde oss en hel del nytt om småsvamp och så fick vi bekräftelse på nån sorts kremla som vi länge har anat. Kremlan ifråga är Russula mustelina. Gerhard berättar vidare: ”Svamputställningen den 19 september av ätliga, mindre ätliga och oätliga svampar gick upp i rök, det fanns bara ingen svamp att utställa. Styrelsemöten är ju en viktig sak för en förening vare sig det uträttas nåt eller inte. Men här arbetar och sliter vi hårt, har redan utkommit med första delen av ”Svampar i Medelpad” och den andra delen är på gång och skulle varit klar om inte den nyligen anskaffade skrivmaskinen hade fari hädan. Eftersom vi väl snart kan kalla oss ”svampexperter” så kom gärna till söndagsöppet som vi dels hade under gångna året och som vi även ska ha i år.”*

Siw Muskos och Gerhardt Spaarmann, två före detta ordföranden i Myko. De pratar kanske om svamp och Carina Eriksson lyssnar.

Siw Muskos inventerade kalkpåverkade, solvarma sluttningar norr om sjön Marmen i Tuna socken

Myko har ibland under vår och försommar besökt det gamla kulturlandskapet vid de solvarma sluttningarna norr om sjön Marmen i Tuna socken. Siw Muskos har sedan Mykos bildades 1970 inventerat marksvampar i skogarna norr om sjön Marmen som påverkas av jämtkalk i marken. Läroverksläraren Erik Collinder skriver i sin landskapsflora för Medelpad (1909) att ”så långt i öster som vid Vattjom innehåller gruset bitar av röd silurisk kalksten.” Bland Siw Muskos många intressanta fynd norr om sjön Marmen kan nämnas gyllenfingersvampen *Ramaria brunneicontusa* (bestämd av Lennart Söderberg) och streckvaxskivling *Hygrophorus atramentosus*. Siw har särskilt inventerat svamp i kalkgranskogar på Ängsomsåsen från Torkarlsberget och österut mot byarna Runsvik och Målsta. Under mykologiveckan i Timrå 2014 fann Anne Molia och hunden Lello i ett skogsområde vid Runsvik första svenska fyndet av en tryffel som nu 2020 i en vetenskaplig artikel beskrevs som *Elaphomyces pusillus*. Bild och beskrivning av fyndet finns på sidan 7 i SMT 2020/2. Just detta skogsområde avverkades tyvärr häromåret.

Här förbereds en god
svampstuvning.

Delikat utflyktsmat

Istvan Fözö från Ungern, geolog på Länsstyrelsen i Härnösand, var en trogen Myko-medlem och duktig kock. En järngryta på trebenställning kom till användning vid ett antal utflykter. Istvan hade en specialitet – en ungersk svampgryta ”Gamborantotta”. Färskplockad välrensad svamp, mycket lök, matolja, salt och ungerskt paprikapulver som serverades på en skiva vitt bröd. Uppskattad är en underdrift.

En annan specialitet är tunt skivad färticka doppad i frityrsmet och friterad i olja, kryddad med svartpeppar och salt. Även det serverades på en skiva vitt bröd. Läckert!

Konstigt nog så upplever jag att det var mycket mera svamp i skogarna då i slutet på 70-talet.

Kanske för att så många fina gammelskogar fanns kvar.

Istvan förbereder "Gamboratotta". Barbro Andersson Lidberg och Gertrud Johansson (med ryggen vänd mot kameran) hjälper till.

Anna Stillmark.

Minnesglimtar från utflykter 1985–1988

13 juni 1985

Utflykt till Hörningsholm och Stornäset på Alnön, 50 deltagare. Anna Stillmark fann kameleontskålar *Caloscypha fulgens* i mattor med desmeknopp *Adoxa moscatellina*. Kjell Olofsson från Umeå var med oss och tog bilder av gamla sporande och även av nyvuxna skålröksvampar *Lycoperdon utriforme*. Blek stenmurkla *Gyromitra gigas* växte bland måbär *Ribes alpinum* och try *Lonicera xylosteum*. Vi såg tulpansvampar *Microstoma protracta* och hasselnagelskivling *Gymnopus vernus*. Scharlakansskålar *Sarcoscypha austriaca* var på retur. Den tidiga blåsippsspindlingen *Cortinarius colymbadinus* höll till under granar.

23 juni 1985

Jan-Olof och Siw Muskos fann toppmurklor *Morchella conica* bland blommande fjällvioler *Viola biflora* i ravinen vid Alderängsån i Torp socken. Längs Lönnån i Borgsjö växte den nordliga, pampiga älvkragskivlingen *Leratiomyces magnivelaris*.

2 juli 1985

Jan-Olof fann flatskålar *Peziza repanda* bland vedrester på vedbacken i Silje, Selånger.

8 augusti 1985

Utflykt till Tallstugan i Njurunda, 50 deltagare, Jan-Olof var ledare, några hade sopsäckar med sig som de fyllde med små, knubbiga karljohan *Boletus edulis* som växte rikligt. Den sydliga ametistskivlingen *Laccaria amethystina* var kul fynd liksom dofttaggsvamp *Hydnellum suaveolens*.

15 augusti 1985

Utflykt till populära, vackra fåboden Nävstabodarna i Selånger. Lisbeth Kagardt var ledare, 60 deltagare, karljohan *Boletus edulis* började redan bli dåliga. Men alla var nöjda, korgarna fylldes med blodriskra *Lactarius deterrimus*, fårticka *Albatrellus ovinus*, blek taggsvamp *Hydnum repandum* och tegelsopp *Leccinum versipelle*.

22 augusti 1985

Utflykt till Bänkästorp på södra Alnön. Eva Eriksson och Jan-Olof var ledare, 75 deltagare trots blåst och regn. Mycket grön- sill- tegel- och vinkremor *Russula aeruginea-favrei-decolorans-vinosa* i blåbärsskogarna. Även svart trumpetsvamp *Craterellus cornucupoides*.

7 september 1985

Utflykt till Storberget, Västansjö, Sättna socken, Naturskyddsföreningen och Myko. Mycket svamp, massförekomst av fårtickor *Albatrellus ovinus*, även blek taggsvamp *Hydnum repandum*, kantareller *Cantharellus cibarius*, rimskivling *Cortinarius caperatus* och tegelkremla *Russula decolorans*. Brun spindelskivlingar överallt i de mossiga bergsskogarna. Våra aktiva Mykomedlemmar Barbro och Ove Fahleman tyckte vi borde exkurera mer här i Västansjö.

20 september 1985

Matsvampscirkel, frosten hade tagit svamparna kring Sundsvall. Vi åkte ut till de magra barrskogarna söder om landsvägen vid Bergafjärden dit vi ofta exkurerade. Tack vare varma havsbaljan var svamparna fina här utåt Björkön, rikligt med kastanjemusseron *Tricholoma albobrunneum*, eldspindling *Cortinarius limonius* och rödskivig kanelspindling *C. semi-sanguineus* liksom matsvampar som kantarell *Cantharellus cibarius*, trattkantarell *Cantharellus tubaeformis*, sandsopp *Suillus variegatus*, smörsopp *S. luteus*, rimskivling *Cortinarius caperatus* och tegelkremla *Russula decolorans*.

5 oktober 1983

Under denna utflykt vandrade Håkan Lindström, Siw Muskos och Jan-Olof i hassellundar och barrskog vid Siljeberget i Selånger och fann bland annat diskvaxing *Hygrophorus discoideus*, *Cortinarius craticius*, persiljespindling *C. sulfurinus* och svartnande spindling *C. uraceus*.

4 maj 1986

Carina Eriksson och Jan-Ola Wimo fann scharlakansvårskålar *Sarcoscypha austriaca* vid idylliska och vårystra Dammbäcken vid Huli,

Jan-Ola Wimo. Bibliotekarie med stort svampintresse.

Siv Muskos och Hjördis Lundmark har "hemligheter" på gång som skall överraska deltagarna under Svampfärgningssymposiet i Härnösand 1995.

Foto: Okänd

Selånger socken, en av våra tidigaste vårlokaler. Hjördis och Jan-Olof fann lystickor *Hapalopilus nidulans* i rönndungar vid Norra Stadsberget. Lystickor verkar trivas i solöppna lägen och gärna på döda, stående rönnar som älgar repat.

15 maj 1986

Myko och Naturskyddsföreningen har utflykt en ljum vårkväll till Vattjomåsen vid Matfors. Cirka 50 deltagare bland annat Elisabet Wedin från Härnösand. Siw berättar om svampfynden, Gösta Åslund och Jan-Olof om blommorna. Värlok *Gagea lutea* och smånunneört *Corydalis fabacea* prydde lundarna. Alticka *Mensularia radiata* och kantöra *Hymenochaete tabacina* på hassel, tvåfärgsticka *Caloporus dichrous* på sälg. Kul fynd av den sydliga liten vårtrattskivling *Clitocybe pruinosa*.

13 juni 1986

Mykos utflykt till Stornäset på Alnön med cirka 20 deltagare hade celebrert besök från Stockholm: Elisabet Linder och Eva Kristina Portén liksom två glada flickor från Härnösand: Elisabet Wedin med väninna. Scharlakansvårskålar *Sarcoscypha austriaca* lyste röda i lundarna där vi även fann grupper med läckra vårmusseroner *Calocybe gambosa*. Christer Andersson rapporterade fynd av musseronen *Melanoleuca subalpina* på de gamla gräsmarkerna vid skogsodlingen Rigåsen i Liden socken, en fjällsvamp som är vanlig under försommaren på ängar i bergstrakter neråt kusten, den har kort fot och bred hatt.

31 juni 1986

Potatisstora, fjälliga exemplar av stor vargmjölk *Lycogala flavofuscum* växte i hett sommarväder i en spricka på gammal lönn vid läroverket i Sundsvall. Vi lade en ”potatis” i kuvert och sände till experten Uno Eliasson i Göteborg. Uno mikroskoperade och bekräftade fyndet samt påpekade i vänlig ton att institutionen fyllts av svampsporer när han öppnade kuvertet. Birgit Hagman, Hjördis och Jan-Olof hälsade på hos Sten Näslund i Näsvattnet, Sättna socken. Vi besåg hans fina ängsbackar med fältgentianor *Gentianella campestris*. Några dagar senare besökte Håkan Lindström och Jan-Olof skogar och myrar vid Österlövsjön i Sättna. Vi såg rikligt med svulsten sydlig roslingkvast *Exobasidium sundstroemii* på rosling. Vi noterade att rosling på torra tuvor i myrarna inte var angripna. Däremot var all rosling ute i ”blötmyren” angripna och vackert rödlila. Vår snillrika slutsats var att rosling ute i värsta blötan var försvagade och därför lättare blev angripna. Bild på sydlig roslingkvast finns på sidan 73 i Ryman-Holmåsens svampbok.

14 augusti 1986

Kremlor var vanliga i skogar och parker. Gertrud Molund och Anki Suneson fann de första trattkantarellerna *Cantharellus tubaeformis*. Stor ansamling med sumpspindling *Cortinarius uliginosus* under sälgar *Salix caprea* i åkerkant vid byn Oxta. Hjördis och Jan-Olof fann även rikligt med gulkremla *Russula claroflava* i sumpig björkskog på igenuxen åker vid Överkovland. Mykoutflykt med Rolf Lidberg som ledare till

Eva Eriksson, medlem i Myko från starten.

Margareta Byström och Olle
Byström, två medlemmar
från begynnelsen.

de magra barrskogarna vid byn Skedlo i Njurunda, 50 deltagare och 65 arter på fyndlistan bland annat den sydliga kamferriskan *Lactarius camphoratus* som vi bara finner i Medelpads kustband. Den vackra sotriskan *Lactarius lignyotus* med sin sammetsbruna hatt beundrades.

21 augusti 1986

Lisbeth Kagardt och Lena Lundström ledde utflykt till fina bondskogar vid Kvarsätt i Selånger. Bra uppslutning. Deltagarna hittade mycket karljohan *Boletus edulis*, rimskivling *Cortinarius caperatus* och mycket kantareller *Cantharellus cibarius*.

28 augusti 1986

Nästan regnrekord i augusti. Eva Eriksson och Jan-Olof Tedebrand ledde utflykt till Bänkästorpet på Alnön. Vi fann fina matsvampar som färticka *Albatrellus ovinus*, karljohan *Boletus edulis*, gransillkremla *Russula favrei*, tegelkremla *R. decolorans*, vinkremla *R. vinosa*, smörsoopp *Suillus luteus* och sotvaxskivling *Hygrophorus camarophyllus* som lades upp på träborden och lärdes ut.

30 augusti 1986

Några i Mykogänget besökte den magra hackslätten vid byn Norrhassel i Attmar socken där mjölrödling *Entoloma prunuloides*, och scharlakanskvaxskivling *Hygrocybe punicea* växte rikligt. Vi träffade markägaren Sven Engblom och berömde honom för fin ängshävd. Sedan fortsatte vi till Blåstorpets ängar högt uppe mot hälsingegränsen som pryddes av färggranna vaxskivlingar.

6 augusti 1987

Hjördis och Jan-Olof ledde utflykt till Tallstugan i Njurunda. Vi fann i skogar mellan stugan och Omsberget bland annat gransillkremla *Russula favrei*, gulskremla *R. claroflava*, staorkremla *R. paludosa*, vinkremla *R. vinosa*, rimskivling *Cortinarius caperatus*. Lystickor *Hapalopilus nidulans* på asplåga var kul fynd. Hjördis berättade att hon tagit belägg för ”Sättnakremlan” som växer under lindar vid Sättna kyrkogård. Carina och Jan-Ola hade funnit åderskölding *Pluteus thomsonii* på Sundsvalls kyrkogård (bild i Dähnkes svampbok).

27 september 1987

Cirka 20 deltagare vid Mykoutflykt till Seleboåsen i Sättna socken. Blodspindling *Cortinarius sanguineus* och brandrisk *Lactarius mitissimus* vanliga i barrmattorna liksom gransillkremla *Russula favrei*. Vi fikade under Medelpads största gran.

30 september 1987

Håkan Lindström och Carina Näslund fann hyacintvaxskivling *Hygrophorus hyacinthinus* med söt blomdoft och violdoftande spindling *Cortinarius ionosmus* med stark violdoft i kalkgranskog vid Alnö, Bullås.

Carina Eriksson ser nöjd ut med fyndet.

Rune Thörngren, Mykos
kassör under några år.

24 maj 1988

Carina Eriksson, Jan-Ola Wimo, Jan-Olof, Siw Muskos, Birgit Hageman, Anki Suneson, Gertrud Molund besöker kalkgranskogen norr om reservatet vid Smedsgården på Alnön. Gullviva *Primula veris*, smånunneört *Corydalis fabacea*, vårlök *Gagea minima* blommar rikligt. Blek stenmurkla *Gyromitra gigas*, fagerskinn *Peniophora laurentii* och kotteskål *Piceomphale bulgarioides* vanliga i kalkgranskogen bland måbär *Ribes alpinum* och skogstry *Lonicera xylosteum*.

18 juni 1988

Trevligt främmande från Uppsala: Svengunnar Ryman. Vi besökte först gråal-hägglundarna på vulkanisk kalksten vid Stornäset och Hörningsholm på Alnön och fann vårmusseroner *Calocybe gambosa* som hamnade i korgarna. Bland andra fynd: blek rynkhätta *Mycena niveipes* med nitrös doft, mörkrödling *Entoloma clypeatum* under hägg, fjällticka *Cerioporus squamosus* på sälgar. Sedan vidtog bilresa upp genom det storslagna älvlandskapet längs Indalsälven. Ett tjugotal Myko-medlemmar följde med och lät sig väl smaka av smörgåsbordet på Utsiktens värdshus i Liden. Under vandringen ner till älven visade Rolf Lidberg och Ruben Fryleskog den stora blomsterprakten i de kalkrika niporna liksom den skyddsvärda förekomsten av bergalm *Ulmus glabra subsp. montana*. Vi fann den nordliga skivtickan *Daedaleopsis septentrionalis* på gråal som vi annars mest finner på björk. Citronticka *Antrodia xantha* växte på ladtimmer. Svengunnar lärde oss violrost *Puccinia violae*.

11 augusti 1988

Carina Eriksson och Jan-Ola Wimo leder utflykt till Hulistugan med cirka 40 deltagare. Svamptopp, massor med rimskivling *Cortinarius caperatus* och gransillkremla *Russula favrei*, kul fynd av brunkremla *Russula mustelina* och sotriska *Lactarius lignyotus*. Per Hedman hade funnit vit flugsvamp *Amanita virosa* vid Sidsjö Böle. Lisbeth Kagardt hade plockat hinkvis med kantareller *Cantharellus cibarius* efter vägen mot Norrsjön dit hon ofta åker från sommarstugan efter Holmvägen.

Rolf Lidberg.

18 augusti 1988

Rolf Lidberg leder utflykt med cirka 40 deltagare till favoritlokalen vid Skedlo i Njurunda. Cirka 50 funna svamparter. Gallsopp *Tylophilus*

Ett fyrtiotal recept på goda svamprätter är samlade i häftet "Svamp kort och gott". Vad sägs om Fårtickslåda, Trattisköttfärspaj eller Höstens svampsallad. Gertrud Molund och Ann-Christin Suneson sammanställde recepthäftet 1989 för Sundsvalls Mykologiska Sällskap. Illustrationer, Ann Charlotte Suneson.

felleus och rödgul trumpetsvamp *Cantharellus lutescens* vanliga i år. Bengt Larsson fann gröneggad hätta *Mycena viridimarginata* som även är vanlig i Ångetrakten enligt Bengt.

25 augusti 1988

Utflykt till blåbärsgranskogar vid Bänkåstorpet på södra Alnön. Svamp-topp och lika fint svampår som 1985. Anki Suneson hade funnit svart trumpetsvamp *Craterellus cornucopioides* vid Storbränna i Sättna socken. Carina Eriksson och Jan Ola Wimo berättade om enorma mängder karljoan *Boletus edulis* i skogar kring Granloholm. De hade även sett hundratals grynsoppar *Suillus granulatus* och även rutsopp *Xerocomellus chrysenteron*, under gamla lindar och tallar på kalksten vid Alnö kyrkogård.

3 september 1988

Myko och Naturskyddsföreningen har utflykt till Sundsjöåsen, Indal socken i soligt höstväder med cirka 50 deltagare. Utflykten var en del i kampanjen "Nära till Naturen". Artlistan blev lång bland annat almmussling *Lyophyllum ulmarium* på stående död björk, blodspindling *Cortinarius sanguineus*, gran-, oliv-, sotvaxskivling *Hygrophorus piceae-olivaceoalbus-camarophyllus* vanliga i gammelskogen liksom tegel-, vinkremla *Russula decolorans-vinosa* och trattkantarell *Cantharellus tubaeformis*. Gulskivig riska *Lactarius hysginus* var kul fynd. Siw Muskos tog belägg av svartvit taggsvamp *Phellodon melaleucus*.

9 oktober 1988

Jan-Olof, Siw Muskos, Hans Marklund, Elisabeth Wedin fann stora grupper med gulprickig vaxskivling *Hygrophorus chrysodon* i mossig granskog vid havet i Öde by, Tynderö socken, en raritet som verkar ha sin svenska nordgräns i Medelpads kalkgranskogar. Ellen Larsson säger att gulprickig vaxskivling är ett komplex av arter under olika trädslag. Vi såg även bleksporig spindelskivling *Leucocortinarius bulbiger*, violspindling *Cortinarius ionosmus*, brun klibbskivling *Limacella glioderma*, rodnande trådskevling *Inocybe pudica*. Kul fynd av den sydliga bleka geléskålen *Neobulgaria pura* som växte på liggande björkgrenar. Vi fortsatte ut till

den fina havsudden vid Holmö i Tynderö socken dit Myko ibland exkurerade. Här fanns bland annat blodspindling *Cortinarius sanguineus*, lysticka *Hapalopilus nidulans* och rutspindling *Cortinarius ionophyllus*. Vid Tynderö kyrka fann vi grönsnyltningar *Hypomyces luteovirens* på bleknande björkkremla *Russula depallens*.

Svampbryderi! Bengt Petterson, Birgitta Wasstorp och Margareta Byström undrar. Foto: Okänd

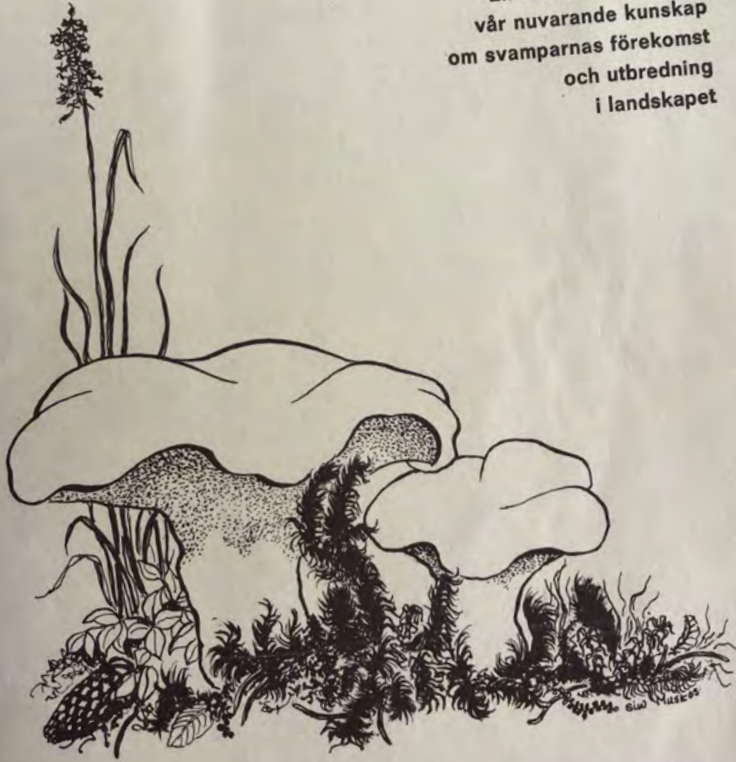
Studiecirklar

Vetgirigheten drev oss till djupare svampstudier

Rolf Lidberg och andra inom Mykos kärngrupp började tidigt handla i botanisk litteratur om olika svampgrupper. Vid styrelsemöte den 12 november 1978 hemma hos Hjördis Lundmark i Lillhällom beslutades att Myko skulle inköpa ett exemplar av österrikaren Meinhard Mosers "Kleine Kryptogamenflora" med avsnitt om "Die Röhrlinge unter Blätterpilze". Den boken med grön pärm blev flitigt använd och nästan sönderbläddrad. Mykos lilla bibliotek hade vi först hemma hos Rolf Lidberg, senare i en liten föreningslokal som vi disponerade i busstationshuset i Sundsvalls centrum. Från att enbart lära ut matsvamp så vidgades våra intressen till studium av olika fascinerande delar av svampriket. Nyfikenheten drev oss. Vi blev tidigt intresserade av tickor och skinnsvampar på död och levande ved. Bland markens alla svampar blev vi speciellt intresserade av kremlor och spindelskivlingar. Här nedan följer några exempel på böcker som vi tidigt skaffade inom Myko.

Medelpads Svampar

En sammanfattning av
vår nuvarande kunskap
om svamparnas förekomst
och utbredning
i landskapet

Sammanställd av
C. Eriksson, R. Lidberg, H. Lindström,
S. Muskos, J. O. Tedebrand, J. O. Wimo

SUNDSVALLS MYKOLOGISKA SÄLLSKAP 1985

Rolf Lidberg initierade att Myko skulle ha ett välutrustat svampboksbibliotek.

Ett mycket väl använt exemplar av Bengt Cortins bok "svampar i färg" som hängt med sedan starten, då boken var kurslitteratur på Mykos första kurs.

Föreläsningar

Ytterligare ett led i att öka kunskapen om svamp var kontakten med svampexperter, från olika institutioner. Under åren har besöken blivit många och berikande.

Många träffar i Handelsbankens lunchrum

Myko hade många träffar under 1970- och 1980-talet i Svenska Handelsbankens lunchrum i Sundsvalls centrum. Goda svamprätter lagades till. Vid höstträffen 1979 visade Bo Söderström bilder från bildandet av SMF samma år i Femsjö. Birgitta Wasstorp med samma intresse för kremlor som vi hade berättade om sin egen indelning av kremlorna, ett sätt att göra det lättare att skilja dom åt. Även Herbert Kaufmann hade fastnat för kremlor och vi fick ta del av hans erfarenhet och kunskap. Herbert påpekade i föredraget att brunkremla *Russula mustelina* inte var funnen i Mälardalen och kring Stockholm. Brunkremlan har samma märkliga utbredning idag år 2020. Vid årsmötet på Handelsbanken den 5 maj 1976 framgick av årsberättelsen att sällskapet under 1975 funnit ett tiotal nya svamparter för Medelpad bland annat brunsopp *Imleria badia*, jättetrattskivling *Aspropaxillus giganteus* och lackticka *Ganoderma lucidum*. Stora mängder kantareller *Cantharellus cibarius* hade även plockats vid fjälltur där Östersunds blivande Mykologiska Sällskap var värd. Vid årsmötet 1979 på Handelsbanken visade Christer Andersson och Jan-Olof bildsvit om tickor på ved. De hade åkt runt och fotograferat tickor bland annat vid Merlo slott i Timrå. Det var på diabildstiden. Christer har kvar bilderna i en låda på vinden. Årsmötet 1980 gästades av Nils Suber som berättade om sitt liv med svampar. Lars Erik Kers höll föredrag om tryfflar vid årsmötet i mars 1981.

Skepsis till stenmurklor

Skepsis till stenmurklan som matsvamp framgår redan av protokoll från årsmötet 22 maj 1978: "Förslag hade inkommit om att Myko ordnar murkelutflykt. Mötet ansåg dock att var och en själva får göra utflykter till kalhyggen och liknande platser för att söka efter murklor."

Olle Persson "Mykos bäste svampvän" kom på besök i stort sett varje år. Här är han föreläsare på ett av Mykos årsmöten på Handelsbankens personalmatsal. Där hade vi under ett antal år huserat med våra höstträffar och årsmöten. Alltid mycket besökare. Alla blev alltid bjudna på något svampgott, varm svamp "macka" eller en svampstuvning med en god sallad och gott bröd till.

Öppet Hus för allmänheten

Diskussion ägde rum vid årsmötet 1975 om att flytta "Öppet Hus" för allmänheten från söndag kvällar kl 18–20 till måndagskvällar. Rolf Lidberg brukade tydligt påpeka att de som kommer med sina svampkorgar alltid måste ange svampens fyndort, tidpunkt och insamlarens namn.

Rune Thörngren varnade för vit flugsvamp i Njurundaskogen

Hösten 1971 ordnades svamputställning vid två långbord på stora postkontoret i Sundsvall. Svamputställning arrangerades återigen på Studieförbundet 2–3 september 1972. Det året hade geologerna även en utställning om Alnös geologi och om berggrunden i Medelpad. Rune Thörngren berättade i Sundsvalls Tidning 3 september 1972 om några av fynden på utställningen och sade: *"Alla behöver komma ut i skog och mark och få motion. Utmärkt att förena skogs promenaden med svampplockning. Jag har varit ute och samlat svamp i skogarna vid Årskogen i Njurunda och har en tråkig nyhet. Den giftiga vita flugsvampen finns nu i stort antal"*. Den sydliga vita flugsvampen är fortfarande vanligast i fuktiga granskogar vid Njurundakusten. Vid styrelsemöte i april 1973

Pelle Holmberg.
Foto: Frankie Fouganthin

diskuterades ledare för grupper av nybörjare om 5 personer. Här nämns Jan-Olofs namn första gången. Vid utställningen 1973 medverkade svampexperten Olle Persson. Icke medlemmar fick betala 5 kr för att följa Olle Persson runt på utställningen. Vid årsmötet 1974 beslöts att exkursioner bara ordnades för medlemmar. Öppet Hus för allmänheten skulle dock ordnas under september.

Pelle Holmberg höll föredrag inför fullsatt programsal i kulturmagasinet

Vid Mykos årsmöte 1988 var Pelle Holmberg inbjuden att berätta om "Plocka Svamp" serien om 5 delar. Ett pedagogiskt studiematerial som kom att bli ett mycket uppskattat kursmaterial. Programsalen i Kulturmagasinet var fullsatt.

Materialet är framtaget i samarbete med Hans Marklund, Siw Muskos. Del 5 Färga garn med svamp utarbetades av Hjärdis Lundmark och Hans Marklund. "Plocka Svamp". Materialet var en utmärkt form av folkbildning om svamp och natur i svampfadern Elias Fries anda.

- Plocka svamp
- Del 1: Allmänt om svamp.
 - Del 2: 14 Svampar till matlagning.
 - Del 3: 24 Svampar till matlagning.
 - Del 4: Giftsvampar och svampgifter.
 - Del 5: Färga garn med svamp.

Våra första kontakter med riksmykologer

Olle Persson

Olle Perssons första besök hos oss i Myko på 1970-talet: *"Vi hämtade Olle vid tåget och åkte direkt på svampexkursion till underbara Selångerskogen. En fantastisk upplevelse. Ute i svampskogen var Olle Persson den seriöse universitetsmannen, "Skogsmästaren" i äppelknyckarbyxor och knästrumpor, kartfodral och paraply. Olle pekade på svamparna med paraplyet. Vi var andäktiga lärjungar, det var mycket högtidligt. Jag lärde mig rotticka på den utflykten. På kvällen hade vi "Knytis" inne på Studieförbundet: "bord duka dig" och bordet dukade sig, med allt*

Olle Persson, hedersmedlem i Myko, var en välkänd svampprofil och tillika svampboksförfattare. Han förgyllde många svampträffar med sin ukulele och sin Gerorge Formby repertoar.

Stig Jacobsson vid svamp-utställningen i Borgsjö 2018.

Han gillade utställningen ute i friska luften där svamparna höll sig fina och fräscha i flera dygn.

gott man kan tänka sig. Rolf hade med sig gitarren. Han spelade och sjöng, stämningen var på topp. Då tar Olle av sig jackan och kavajen och frågar försynt: kan jag få låna gitarren. Han stämmer om gitarren till banjostämning, börjar spela George Formy-låtar. Om stämningen var hög innan så gick den upp i taket nu. Efter den kvällen var Olle inte en högtidlig universitetslärare längre utan en hjärtekompis för oss alla, han blev adopterad av oss i Myko. En kär vän som återkom till oss under alla år fram till sin död.” När Olle Persson fyllde 60 år överlämnade Hjördis som present från Myko i form av en akvarell som Rolf Lidberg målat. Tavlan föreställde stinksvampar *Phallus impudicus* som paraderade och gjorde honnör framför Olle.

Flugsvampar och kamskivlingar

Olle Persson var även intresserad och kunnig botanist. Han var vice ordförande i Svensk Botanisk Förening när vännen Nils Lundqvist var SBF-ordförande. Nils och Olle var även namnkommitté och höll reda på svenska svampnamn. Nils förde kartotek över gamla och nya svampnamn. Ett kärt diskussionsämne har varit om man ska säga spindling eller spindelskivling. Olle gillade att berätta om sina möten med olika stockholmsmykologer och om utflykter i Stockholms parker. Han var särskilt intresserad av flugsvampar och kamskivlingar och samlade bland annat blekgul kamskivling, *Amanita adnata (flavescens)* i örtrik granskog med björk i fåbodskogen på Granbodåsen den 2 september 1991.

Vacker svampbok om kantareller

Olle Persson gav ut flera svampböcker bland annat den vackra boken ”Kantareller” med Bo Mossbergs fina akvareller. Vi hade försett Olle med uppgifter om Medelpads kantarelloida svampar. Vid årsmötet 1994 höll Olle föredrag på Kulturmagasinet om just kantareller och deras växtmiljö. En vit form av den vanliga kantarellen var funnen av Siw Muskos i Tuna socken och diskuterades vid föredraget. Den är fint avbildad i kantarellboken. Efter årsmötet gick vi ut med Olle, åt en bit mat.

Boken ”Svampar i Naturen”

En klassiker bland svampböcker kom 1977: ”Svampar i Naturen” av Bo Mossberg, Sven Nilsson och Olle Persson. På sidorna 39–45 beskrivs svampar i följande naturtyper: barrskog, blandskog/lövskog, myr, ädellövskog/parker, äng och hage, hed- och alvarmark, fjällbjörkskog. Boken har senare reviderats under medverkan av biologen Mats Karström. Mats skriver initierat om betydelsen av en aktiv naturvård för att bevara en rik funga i vår natur. Kunniga kommentarer på temat svamp och naturvård har saknats i äldre svampböcker. Bo Mossberg kontaktade Hjördis angående information om svampfärgning i ”Svampar i Naturen”.

Svengunnar Ryman

Boken ”Svampar” med text av Uppsalamykologen Svengunnar Ryman och bilder av Ingemar Holmåsen utkom 1984 och blev en viktig kunskapskälla för oss svampamatörer. Till slut blev ”Ryman” sönderläst till lösbladssystem. Vi sände många kollektorer till Svengunnar som han bestämde och lade in i Uppsalaherbariet (UPS). Svengunnar har även varit kursledare vid många svenska mykologiveckor. Han ledde tillsammans med Stig Jacobsson mykologiveckan 1991 bland kalkbarrskogarna i norra Uppland. Svengunnar har betytt mycket för svensk mykologi och varit en vän och viktig kontakt för oss inom Myko. Idag har vi kontakt med Åsa Kruys som efterträtt Svengunnar som mykolog vid Evolutionsmuseets samlingar. Nu våren 2020 levererade vi till Åsa och UPS-herbariet en kartong med svampkollektorer, mest kremlor, som Hjördis torkade under Borgsjöveckan 2018.

Stig Jacobsson

Norstedts Stora Svampbok av Roger Phillips och Stig Jacobsson kom 1982 och blev populär bland amatörmykologer. Stig publicerade doktorsavhandling 1990 om tofsskivlingar *Pholiota* där han bland annat nämner *Pholiota elegans* från vedrester på Jan-Olofs vedbacke hemma i Silje. Stig ledde våra studier

Birgitta Wasstorp och
Åke Strid vid första
Borgsjöveckan 1982.

Foto: Okänd

av tofsskivlingar *Pholiota* i Borgsjö 1999. En kväll höll Stig föredrag om ”DNA-studier inom *Pholiota*” som föranledde engagerad och livlig diskussion som skulle kunnat pågå hela natten. Stig har även fördjupat sig i trådingar *Inocybe* i samarbete med Ellen Larsson. Ellen är svampforskare i Göteborg och deltar numera även i rödlistekommitténs möten där hon särskilt lyfter fram fjällens svampar, ett tidigare försummat område. Vi blev jättegglada när Stig Jacobsson vid 80 års ålder medverkade vid den spännande Borgsjöveckan 2018 om kremlor och riskor. Stig, Ellen, västgötamykologerna Rolf-Göran Carlsson och Kurt-Anders Johansson bodde i stugor på Täljegården, en bondgård med djur där många mykologer bott under Borgsjöveckor.

Åke Strid och Nils Suber

Hjördis berättar: *”Tidigt på 1970 talet tog Rolf Lidberg kontakt med Åke Strid som hälsade på oss. Vi hade utflykt till Nyland ute vid Skottsund i Njurunda och den dagen lärde vi oss olika skinnsvampar. Åke höll även föredrag på Mykos årsmöte 1985. Dåtidens store rikskändis ifråga om matsvamp var Nils Suber som Rolf också kontaktade. Nils ville så gärna se murklor och kom upp till oss i Sundsvall tidigt en vår. Vi var ett ganska stort gäng som gav oss iväg upp till skogarna vid Gudmundstjärn i Indal. Det blev en misslyckad utflykt vad gäller murklor. Vi hade inte själva kunskap om murklornas växtplatser, murklor växer ju mest på hyggen och inte i skog. Men utflykten med Nils Suber blev ändå lyckad och Nils var glad över äventyret.”* Nils Suber brukade skoja och säga: *”Svampstudier i naturen ger glädje åt själen och motion åt kroppen. Utan svamp- och naturupplevelser är livet inte värt att leva.”*

Åke bestämde sidenticka

Tillsammans med Nils Suber åkte vi inom Myko en höst i början av 1970-talet upp till Umeå där Åke Strid var verksam vid universitet. Vi och mykologerna i Umeå hade svamputflykt med lokal dagstidning och ordnade svamputställning i en skola. Åke Strid fick senare tjänst som intendent på Naturhistoriska Riksmuseet i Stockholm och blev vår främste professionella svampkontakt. Med en ängels tålmod bestämde Åke åt oss hundratals borststickor *Trametes hirsuta*, sammetstickor

Trametes pubescens, zontickor *Trametes zonatella* och skinnsvampar. Flera inom Myko deltog i kurs om skinnsvampar som Åke ledde hemma i Åkersberga. Det blev nästan glädjetjut när Åke bestämde vårt första fynd av den sydliga, vackra sidentickan *Trametes versicolor* som Siw Muskos samlade vid Borgsjö, Lillberg, den 6 september 1984 (S). Sidenticka noterades även av Thomas Læssøe och Håkan Sundin vid Indalsälven delta under mykologiveckan i Timrå 2014.

Jan-Olof agerar tryffelhund i de kalkrika hassellundarna vid Vränsta, Alnö.

Tryffelkännaren Mikael Jeppson och John Granbo från länsstyrelsen tittar på. Foto: Ellen Larsson

Bengt Larsson har
fotograferat Jeanette
Södermarks svamp och
Birgitta Wasstorp deltar.
Foto: Håkan Sundin

Minnenas afton

Åke Strid var under flera decennier central person inom svensk mykologi som en av redaktörerna för Sveriges Mykologiska Förenings tidskrift. Det blev ”minnenas afton” när vår hedersmedlem, 87-årig Åke Strid, dök upp vid Mykos årsmöte 2019. Han hade, utan vår kännedom, åkt tåget upp till Sundsvall. Åke fick se vår lilla klubblokal med rapporter och svampärmar liksom Siw Muskos målningar från Femsjömötet 1979 och från de första svenska mykologiveckorna. Vi visade även för Åke pärmar med Rolf Lidbergs krysslistor över funna svampar. Vi har fått oss tillsända Åkes fina bok om ”Åkersberga Trädgårdssällskap” (2018).

Magiska nätter vid riksmuseet

Jan-Olof och Håkan Lindström besökte ibland Botanihuset vid Naturhistoriska Riksmuseet och träffade Åke Strid och Nils Suber. Ibland dök lavkännaren Rolf Santesson upp och pratade med oss. Ibland blev vi hembjudna till Erna och Åke Strid. Vi besökte även Botanihuset och noterade kärllväxter inför utgivningen av *Medelpads Flora* (2010) och övernattade i en byggnad vid ingången till Riksmuseet. I samma byggnad där vi sov fanns ett specialrum där maskar käkade bort kött från kraniet av djur som skulle deponeras i samlingarna. Vi vaknade på natten av att det liksom kröp i kroppen

Lars-Erik Kers fann sydliga röksvampar och jordstjärnor på vulkaniska alnökalken

Hösten 1976 fick vi inom Myko besök av Lars Erik Kers (1938–2017) som arbetade på Bergianska trädgården i Stockholm. Han var en artig, originell och trevlig person. Vi hade minnesvärda dagar på norra Alnös kalkhällmarker i slutet av 1970-talet. Lars Erik skrev rapport i *Svensk Botanisk Tidskrift* om fynd av jordstjärnor bland annat kantjordstjärna *Geastrum striatum* och små röksvampar bland annat liten diskroksvamp *Disciseda candida*. Både kantjordstjärna och liten diskroksvamp har sina nordligaste svenska fynd på den vulkaniska alnökalken. Vid årsmötet 1981 på Hantverksföreningens lokal vid Kyrkogatan i Sundsvall visade Lars Erik bilder av spännande tryfflar och berättade om deras plats inom systematiken.

Minnesvärd show med Lars Erik Kers på jakt efter blåtryfflar i Medelpad

Lars-Erik Kers skrev 1985 artikel i Svensk Botanisk Tidskrift där han i detalj beskrev blåtryffeln *Chamonixia caespitosa* och dess ekologiska krav. Vi bjöd upp Lasse och hans kompis Roland Carlsson till Sundsvall och Medelpad för att inventera blåtryffel. Först studerade vi kartor hemma hos Siw Muskos i Matfors. Lars Erik ville veta var vi hade kalkrika områden med gammal, örtrik granskog i sluttningar gärna med inslag av död ved. Första turen gick till Siws hemtrakter där vi fann blåtryffel vid Jonkingsberget på diabasfältet i Attmar socken. Här i kalkgranskogarna plockade Siw korgar fulla med guldkremlor *Russula aurea* och fann även fagerhätta *Mycena oregonsis*, raggtaggsvamp *Hydnellum mirabile* och andra intressanta svampar. Växtplatsen för blåtryffel vid Jonkingsberget stämde till hundra procent med Lars Eriks kriterier: tryfflarna fanns intill murkna stubbar i nederdelen av en lång, örtrik sluttning med kalkgranskog. Sedan grävde Lasse och Roland fram tryffel som preliminärt kallades "Endogone" i lövlundarna på diabas vid Sörforsån i Lucksta. Nästa lokal blev de branta, översilade sluttningarna mot Indalsälven vid byn Säter i Indal socken som har jämtkalk i marken. Här kunde vi nästan direkt finna blåtryffeln i översilad granskog med nordisk stormhatt *Aconitum septentrionale* och intill murken ved. Kers fann här även en art inom släktet *Hysterangium*. Lasse Kers bestämde även tryffeln *Hysterangium separabile* Zeller som Jan-Olof fann i vår finaste hot spot med kalkgranskog vid byn Ås på Alnön. En stark tryffelupplevelse var även när Anne Molias tryffelhund Lello år 2014 grävde fram fyra olika tryffelarter i kalkpåverkad, sandig granskog hemma hos Inga Lill Häggberg i Stordalen, Timrå bland annat *Gautieria otthii* och svart hjorttryffel *Elaphomyces anthracinus*, (VU, sårbar på rödlistan).

Hjärntryffeln under lindar intill stupen vid Siljeberget

Lars-Erik Kers och Roland Carlsson grävde efter tryfflar vid Siljeberget den 25 juli 1985 och angav att de funnit: "Tuber, *Hymenogaster*, *Hysterangium* och *Elaphomyces striatosporus*." Jan-Olof fann vid Siljeberget en liten vitaktig tryffel i svart kalkjord under hassel *Corylus avellana* och lind *Tilia cordata* som Kers bestämde till hjärntryffel *Hydnobolites*

Jeanette Södermark visar upp toppmurkla vid Mykoutlykt 2011 till brandfälten i reservatet Övre Sulån, Indal socken. Foto: Hans Andersson

Mykos svampfynd uppmärksammades i lokalpressen.

cerebriformis. Vi finner i samma svarta kalkjord under lindar och hasselbuskar intill de mäktiga stupen även fransig jordstjärna *Geastrum fimbriatum* och vit hattmurkla *Helvella crispa*. Vi minns med glädje vänneren Lars-Erik. Hans ekologisk blick för svamparnas växtkrav var unik.

Ove Eriksson bestämde rariteten smultronkantarell åt Hjördis

Rolf Lidberg och vi andra inom Myko etablerade tidigt kontakt med Ove Eriksson i Umeå, kännare av sporsäcksvampar. Rolf Lidberg lockade med Myko-gänget upp till Umeå då Svampföreningen i Umeå bildades. Ove Eriksson och Rolf brevväxlade om intressanta svampfynd. Umeå Mykologiska Förening hade 1979 svamputställning vid läns museet i Umeå. Ove bestämde då den sällsynta smultronkantarellen *Aphroditiola olida* som Hjördis funnit ute på en tallhed vid Rusksle i Västerbotten. Det var första norrländska fyndet enligt Ove. Denna smultronkantarell är noterad i Rymans & Holmåsens bok, sidan 235. Smultronkantarell har ungefär samma doft som ”amerikanskt bubbelgum”. Vi har fem kända lokaler för smultronkantarell i Medelpad. I särklass skojigaste fyndet var häromåret under tall och på alnögång mitt ute på den betade, kalasfina ängen vid Myckeläng, Tynderö socken. Håkan Sundin tog bild av raringen som idag står som VU (sårbar) på svenska rödlistan.

Viktigt med svampforskare vid universiteten

Ove Eriksson var ordförande i rödlistekommittén för svampar kring millennieskiftet. Då var bristen stor på fackmykologer vid universiteten. Ove försåg oss med den korta listan över professionella svamptaxonomer i Sverige. Sveriges Mykologiska Förenings ordförande Mats Elfström hade pressträff i samband med Yndeträff i Blekinge. Mats skrev även en artikel, som publicerades i bland annat Svenska Dagbladet, om behovet av fler kunniga svampforskare. Läget blev lite bättre med regeringens vårbudget 2001 som innehöll paket med satsning på biologisk mångfald, bland annat starten av Svenska Artprojektet med särskilt museistöd. Även Artdatabanken fick mer pengar och kunde inrätta en mykologtjänst som delades mellan Hjalmar Croneborg och Anders Dahlberg. Ove Erikssons bok ”Checklist of the non-lichenized ascomycetes of Sweden” (2014) är en klassiker. Vid Sveriges Mykologiska Förenings

Smultronkantarell vid byn Myckeläng. Foto: Håkan Sundin

Rune Olsson, en stjärna
på munspel. Gift med
Signhild som var sekreterare
i Myko några år.

årsmöteshelg 2020 i Holmsund nära Umeå höll Ove Eriksson föredrag om sporsäcksvampar på kärleväxter.

Rolfs ”Tjocka Gröna” med småjox

Rolf Lidberg var även intresserad av små parasitsvampar på kärleväxter. Han roade sig med att för hand skriva listor över ”sporsäcksvampar och annat småjox på kärleväxter”. Rolf gick igenom Ursing och annan litteratur och kopierade upp sina listor i några tjocka gröna pärmar. Håkan Sundin har en av Rolfs ”tjocka gröna” och har själv börjat nosa lite på intressant ”småjox”. Nu i mars 2020 fann Håkan Sundin *Dialonectria driatypicola*, små röda prickar på sälgnästing *Diatrype bullata* som var ny för landet. Thomas Læssøe bestämde det intressanta fyndet. Rolf Lidberg hade blivit glad över småjoxet på sälgnästing om han levat.

Lars Ericson

Norrland omfattar till ytan halva Sverige. Men de norrländska universiteterna och högskolorna har inga egna institutioner för systematisk botanik. Fina botaniska samlingar finns vid Umeå universitet som dock behöver långsiktigt museistöd från staten för att kunna skötas på ett bra sätt. Vi lärde tidigt känna Lars Ericson, professor i ekologisk botanik i Umeå, som under 1980-talet var handledare i projektet om ny kärleväxtflora för Medelpad. Vi hade 1985 gemensam utflykt med Lars och en av hans adepter till avlägsna bergstrakter i Haverö och Ljustorps socknar. Vi diskuterade bland annat trolldruvan *Actaea spicata* och dess ekologi i avlägsna bergstrakter i Haverö och Ljustorp.

Rost- och sotsvampar

Lars Ericson lärde oss om rost- och sotsvamparnas leverne som varit ett av hans specialintressen, särskilt arter i havsnära strandmiljöer. Den 25 juli 1986 fann vi violrost *Puccinia violae* på hybriden mellan norrlandsviol *Viola canina subsp. montana* och skogsviol *Viola riviniana* i hällkar på ön Skigarn utanför Juniskär i Njurunda. Håkan Sundin har börjat intressera sig lite grand för parasitsvampar både hemma på Tynderölandet och uppe kring fjällstugan vid foten av klassiska blomsterfjället Torkilsstöten i Härjedalen. Håkan samlar ibland och tar fina bilder av

Dialonectria driatypicola på sälgnästing *Diatrype bullata*. Foto: Håkan Sundin

Rostsvampen *Uromyces lycoctoni* på nordisk stormhatt *Aconitum septentrionale* från kalkområdet på norra Alnö, bestämd av Lars Ericson. Foto: Håkan Sundin

rost- och sotsvampar bland annat på starrhybrider som Lars Ericson med nyfiket och roat sinne determinerar och kommenterar. MBF, Medelpads Botaniska Förening och Myko bjöd in Lars Ericson häromåret till vinterföredrag om de spännande rost- och sotsvamparna.

Thomas Læssøe krattar fram rara svampar

Den danske mykologen Thomas Læssøe har besökt oss här i Medelpad vid flera tillfällen bland annat vid Mycenaveckan i Borgsjö 1991. Under mykologiveckan 2014 hade Thomas en speciell fältteknik. Han kröp på knä fram genom vegetationen. Med en liten trädgårdskratta krefsade han fram småsvampar. Håkan Sundin guidade till Natura 2000-området Tolvösand i Tynderö socken. Där krattade Thomas fram en ny art för vetenskapen: *Maireina filipendula* som växte nertill på stjälken av älgört *Filipendula ulmaria*. Artikel om nya arten publicerade Thomas i finska tidskriften *Karstenia* 56 (2016): 39–46 tillsammans med Marjo Davey och Jens H. Petersen. Där kan man bland annat läsa: *Typus: Sweden. Medelpad. Tolvösand-Myckeläng (Natura 2000); alt c. 5 m asl, on dead, small, sheathing leaves at the very base of young, living Filipendula ulmaria stems in forest meadow grazed by cattle, 13.IX.2014, TL14226 (C-holotype)*. Håkan Sundin guidade 2014 även till Indalsälvens deltaland i Timrå, Sveriges största havsdelta. Där tappade Thomas Læssøe bort sin lilla trädgårdskratta som vi letar efter vid våra besök i deltat.

Thomas Læssøe och tryffelhunden Lello vid mykologiveckan i Timrå 2014.

Musik och sångarglädjen hörde också ihop med Mykos själ. Rolf Lidberg kunde oändligt med sångtexter och hade nästan alltid gitarren med sig. Han var inte ensam som hanterade musikinstrument. Anna Stillmark hade dragspelet med sig. Året var 1988.

Höstträffar

Höstträffar

Många inom Myko är duktiga fotografer. Vi har ordnat många höstträffar då vi sett på fina bilder från svampåret och njutit av god förtäring. Vid höstträffen 1998 visade Hjördis Lundmark bilder från Kinaresa med norska mykologer. Vår hedersmedlem Olle Persson visade bilder vid en höstträff och berättade att goliatmusseron *Tricholoma matsutake* var känd i Stockholmstrakten redan i hans barndom. Styrelsemedlemmen Harriet Blomkvist ordnade minnesvärda höstträffar på förskolan där hon arbetade.

Sveriges Mykologiska Förening, SMFs årsmöte i Sundsvall 1982

Vår franske kompis Jacques Melot smakade surströmming

År 1982 fick Myko det hedersamma uppdraget att fungera som styrelse i Sveriges Mykologiska Förening, SMF. Rolf Lidberg blev styrelsens ordförande. Siw Muskos skrev ledaren i SMF-tidskriften Jordstjärnan 1982/1. Hjördis tog emot anmälningar, ordnade boendet och skötte ekonomin. Många internationella mykologer gästade oss 1982 eftersom den sjätte nordiska svampkongressen hade ägt rum 10–15 augusti hos våra svampvänner i Jämtland på folkhögskolan Birka. Flera inom Myko deltog i den nordiska kongressen. Årsmöteshelgen 20–22 augusti ordnades på skola i Sundsvalls centrum. Eva Eriksson, Gurli Emanuelsson, Signhild Olsson och Gunborg Thörngren hade lagat en Chiliconcarne som deltagarna blev bjudna på. Årsmötet i SMF klarades av och deltagarna kopplade av på lördag kväll med olika aktiviteter. Franske mykologen Jacques Melot fick smaka på surströmming för första gången. Jacques är känd bland svampfolk i Europa genom att han startat och administrerar facebook-gruppen Mycologia Europaea där man kommunicerar på franska. Självtalar Jacques utmärkt svenska. Efter årsmöteshelgen i Sundsvall ordnade vi mykologivecka i Borgsjö dels om spindelskivlingar dels kurs i allmän svampkunskap. Eva Kristina Portén skrev en fin artlista över de cirka 250 svamparter som noterades under den allmänna kursen som leddes av Gro Gulden och Bo Nylén.

Jacques Melot öppnar en burk med surströmming för första gången i sitt liv.

Kremlegruppen Häxringen
vid mykologiveckan i
Falköping 1980. Sven
Persson, Jean-Marie Becker,
Hjördis Lundmark, Sven
Nilsson, Anna Stillmark och
Herbert Kaufmann.
Agneta Strandberg-
Arveby och Kjell Olofsson
saknas på bilden.

Vi inom Myko har alltid gillat kremlor

Vi inom Myko har alltid varit intresserade av kremlor. Vi har delat intresset med Birgitta Wasstorp som varit med på Borgsjöveckor och lett många genomgångar kvällstid vid kremlebordet. Hjördis och Anna Stillmark började redan på 1970-talet intressera sig för de färggranna kremlorerna och besökte fina kremleskogar vid Bänkåstorpet på Alnö och vid Segersjön i Selånger. De hade även kontakt med kremlekännaren Nils Suber. Herbert Kaufmann har under årens lopp lärt oss mycket om kremlor, skrivit många pedagogiska kremleartiklar och varit en kär gäst vid Borgsjöveckor. Granbodåsens fåbodskog har blivit en av Herberts favoritlokaler för kremlor dit han ofta återvänder.

Kremlegruppen "Häxringen"

Vid mykologiveckan i Falköping 1980 bildades kremlegruppen "Häxringen" Jean-Marie Becker, Herbert Kaufmann, Hjördis, Sven Nilsson,

Kjell Olofsson, Sven Person, Anna Stillmark och Agneta Strandberg-Arveby. Sven Nilsson var headmaster för gruppen som under cirka fem års tid träffades hemma hos varandra. Mauri Korhonen från Finland var med på två möten. Flera i gruppen deltog vid kremleveckorna i Borgsjö 1983 och 1984.

Kremleveckan 1983 med legendariske franske mykologen Henri Romagnesi

Russulaveckan 1983 hade franske svampkändisen Henri Romagnesi (1912–1999) som inbjuden expert. Henri skrev banbrytande monografier över kremlor *Russula* och rödskivlingar *Entoloma*. Han hade aldrig tidigare flugit utomlands. Jacques Melot och Rolf Lidberg besökte Henri i hans arbetsrum vid universitetet i Paris. De övertalade Henri att en gång i livet besöka Sverige, Elias Fries hemland. Carina Eriksson tog emot anmälningar till kremleveckan. Erik Malm och Birgitta Wasstorp körde en stekhet augustidag upp den legendariske mykologen till Borgsjö där han installerades på vårt stamlokal Sankt Olofs vårdshus. Siw Muskos hälsade välkommen första kvällen och Rolf Lidberg berättade om naturen i Borgsjö. En detaljerad matsedel på franska hade anlänt flera veckor förväg som angav grillat kött och grönsaker till middag varje dag. Vi ordnade leverans av prima älgkött från slaktarn i Fränsta. Henri var en ytterst ödmjuk och trevlig person. Han mikroskoperade länge en vit kremla från fjället Välliste i Jämtland. Alla väntade med stor spänning på att få veta kremlans namn. Till slut reste sig Henri och sade: *Mes amis, "c'est une aeruginea très pale"*. Det var alltså en vanlig grönkremla som hade tappat färgen.

Kremleveckan 1984 med Henning Knudsen

År 1984 fördjupade vi oss återigen i kremlornas underbara värld tillsammans med danske mykologen Henning Knudsen. Vanligaste kremlan på utställningsborden i gamla församlingshemmet i Borgsjö var "*Russula olivaceoviolascens*". Mot slutet av veckan kallade vi den bara för "ove". Vid kremleveckan med Romagnesi 1983 namngav Romagnesi samma kremla till *Russula fragilis var knauthii*.

Russula. Teckning av den unga mykologen Hjärdis Böhning.

Gruppen vid Russulales-
veckan i Borgsjö 2018.
Foto: Håkan Sundin

Kremleveckan 2001 med Juhani och Jukka

En tredje Borgsjöveckan om kremolor ordnades 2001 med Juhani Ruotsalainen och Jukka Vauras som inbjudna experter. Kvartetten Lindström-Lundmark-Tedebrand-Wasstorp skrev en sammanfattning i tidskriften Jordstjärnan 2002/3 av vår dåvarande kunskap om funna kremolor i mittsvenska området.

Kremle- och riskveckan 2018 med Annemieke och Slavomir

Under Borgsjöveckan 2018 om kremolor och riskor rätades många frågetecken ut efter färskas DNA-studier. Annemieke Verbeken och Slavomir Adamcik ledde seanserna in i kremolornas och riskornas fascinerande värld. Det blev en sagolik svamptopp efter het "brandsommar". Efter 22 juli föll ena rotblötan efter den andra på den varma marken. Fyndet finns i Mikael Krikorevs excellensfil under "publikationer" på Mykos hemsida. Håkan Sundin tog den fina gruppbilden. Hjördis står till höger omgiven av Hjördis Böhning och Gunilla Kärrfelt. Mykos ordförande Jeanette och sekreterare Jan-Olof står på knä längst fram.

Efter en torr sommar 2018 var oron för svamptillgången inför Russula-veckan i Borgsjö stor. Men med häpnad möttes vi av att backarna i Borgsjö var överfulla av kremlor dagen innan kongressen startade. Allt blev lyckat.

Rolf Lidberg målade denna
akvarell till Hjördis Lundmark
inför det internationella
svampfärgningssymposiet
i Härnösand, 1995.

Svampars färgämnen

Svampfärgarsällskapet bildades den 4 oktober 1992 i Kovland på initiativ av Hjördis Lundmark. Hjördis hade fått förfrågan om att planera och organisera ett internationellt Svampfärgnings-symposium i Sverige år 1995, en arbetsgrupp för att genomföra detta var en förutsättning.

Med hjälp av Härnösands Svampklubb blev vi tillräckligt många funktionärer och symposiet genomfördes, med ett mycket lyckat resultat under en vecka med ett digert program. Symposiet hölls i Härnösand på Läns museet Murberget. 150 deltagare från 11 länder.

Föreningen har sedan dess verkat för att sprida kunskap om svampars färgämnen som är lämpliga till färgning av ull, silke, fiskskinn och renhorn = animaliska fibrer.

Svampfärgning är en relativt ”ung” vetenskap, upptäckten gjordes i mitten av 70-talet av Miriam Rice i USA. I Selånger gjordes första för-

Svampfärgning vid Sättnaan i Gårdtjärn.

En arbetsträff passar bra utomhus. Under några år har vi samlats på Mällby och jobbat ute. Man varvar svampfärgning med andra hantverk. Alla har med sig något de har på gång. Vi fikar och äter och har mycket fin samvaro. Foto: Berthold Lundmark

Siv Norberg och Elise Hagberg intar lunch i det gröna”.

söket 1978, av Hjördis, som visades på Sundsvalls Mykologiska Sällskaps svamputställning på Sundsvalls Museum. Dokumenterat med foto av av Siw Muskos.

Svampfärgarsällskapet har under åren genom kursverksamhet, föreningsträffar, demonstrationer och utställningar, verkat för att inspirera och öka kunskapen om att svamparna innehåller regnbågens alla färger. Kurser har bland annat hållits på Umeå universitet. ”Svampars Färgämnen 5 p och 7,5 p.”

I dag år 2020 är intresset för svampars färgämnen vida utbrett. Det Internationella Svampfärgnings-symposium som skulle hållas i år 2020 är på grund av ”Corona” framskjutet till 2021 och planeras att hållas i Seattle, USA. Värdskapet för symposierna cirkulerar mellan de länderna där intresse finns. De nordiska länderna har alla stått för flera svampfärgningssymposier genom åren. USA, Kanada, Skottland och Australien likaså.

Föreningens målsättning: Forskning. Dokumentation. Inspiration, utbyte av ideér och erfarenheter. Natur och miljövänligt arbetssätt.

Ärtröksvamp är inte särskilt vacker som svamp men man får många färgbud med fina färger.

Ull och silke färgat med ärtröksvamp.

Cortinarius vitiosus.

Cortinarius sanguineus.

Gäckande svampfynd bekräftat

Under en svamputflykt i Umeå för många år sedan upptäckte Hjärdis Lundmark en svamp som påminde om en blodspindling, men som ändå inte fullt stämde in på blodspindlingen. Fyndet satte igång många funderingar. Vid ett senare tillfälle, tillsammans med Rolf Lidberg, hittades en likadan "blodspindling" på Alnön. Efter ytterligare en tid hittades samma svamp i Lokarna i Loning, Indal.

När väldigt fina exemplar av "blodspindlingen" återigen dök upp i Dal, var det dags att ta reda på vad det var för en svamp. Sagt och gjort. Provfärgning av en mängd ullgarn, exakt lika med både *Cortinarius sanguineus* och *Cortinarius vitiosus*. Det dokumenterades med färgprover och torkade svampar. Materialet skickades till Tuula Niskanen på Kew Gardens i London. Snabbt bekräftade Tuula fyndet och kommenterade: "De färgade trådarna förevisar mycket bra skillnad mellan *C. sanguineus* och *C. vitiosus*. Färgprov 2 saknar gula färger."

Provfärgning, jämförelse, av *Cortinarius sanguineus* och *Cortinarius vitiosus*.

Gruppenbild, utbildningen i Allmän Svampkunskap på Hussborg 1982. Hans Marklund och Siw Muskos saknas på bilden.

Foto: Okänd

Utbildning av svampkonsulenter

Hans Marklund och Siw Muskos hade 31 augusti – 7 september 1980 en utbildning i ”Allmän svampkunskap” vid Sankt Olofs värdshus i Borgsjö som ordnades av Statens Skola för Vuxna i Härnösand. Siw upprättade lista över 160 svampfynd under veckan. Ingrid Lundberg från Östersund har skrivit om kursen 1980 i Svampkonsulenternas tidskrift Sporaden. Den 15–16 maj 1982 fortsatte Hans, Siw och Pelle Holmberg med liknande kurs på Hussborgs herrgård i Ånge. Svampkonsulenternas Riksförbund bildades 1990.

I Svampkonsulentutbildningen ingick från starten ämnet Svampfärgning, kurslärare Hjördis Lundmark och Hans Marklund fram till år

2001–2002 då Elisabert Bååth, Hjördis Lundmark och Hans Marklund grundade kursen ”Svampars Färgämnen 5 p” som sedan blev 7,5 p. Kurslärare Bååth, Lundmark och Marklund med flera.

Medlemmarnas främsta uppgift är att öka svampkunskapen i samhället. Man ordnar svampkurser, utställningar och exkursioner. I dag finns närmare 200 svampkonsulenter över hela Sverige. Magnus Näsholm i Sundsvall samt Anita Hästdahl och Eva Kärfstedt i Ånge blev färdiga svampkonsulenter under 2020. Anita, Eva och Magnus var med oss under Mykos och Naturum Ånges svampvandring längs pilgrimsleden i Borgsjö med över 30 deltagare nu i september 2020.

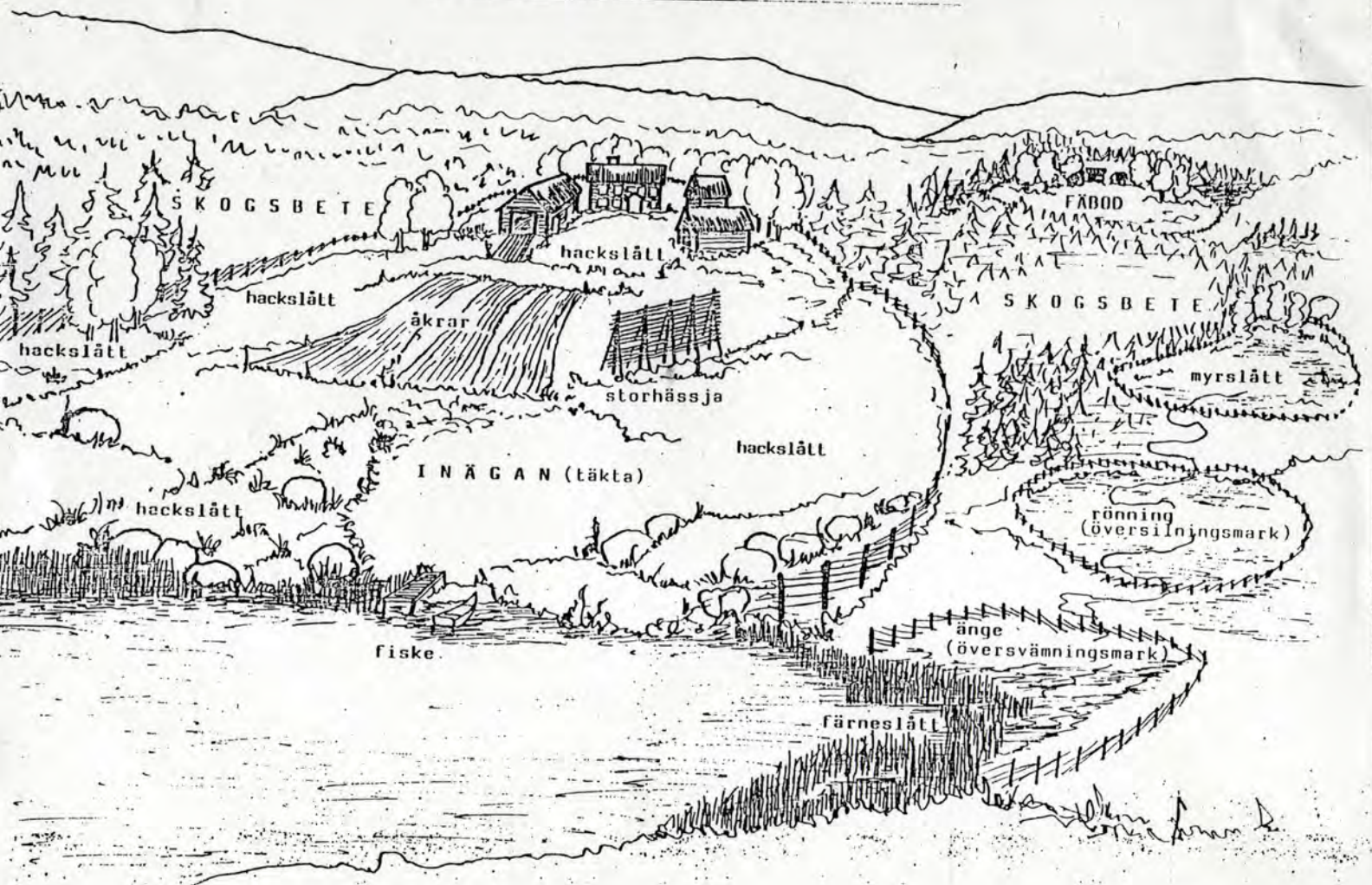
Studiecirkel om naturtyper i Medelpad

Under 1980-talet disponerade Myko en liten kommunal lokal i busstationshuset i centrala Sundsvall. Där hade vi träffar och vårt lilla bibliotek. Naturskyddsföreningen hade även ett litet rum. Tillsammans hade föreningarna tillgång till en större samlingslokal där vi monterade upp en kartvägg över Medelpad som användes vid kurser. Håkan Lindström och Roy Ottosson ordnade en populär studiecirkel om ”Naturtyper i Medelpad”. Roy var redaktör för Naturskyddsföreningens tidskrift ”Medelpads Natur” som utkom med tre nummer per år under tiden 1985–2005. Där berättade vi ofta om Mykos utflykter och om intressanta svampfynd. Sista numret för året var under flera år ett länsnummer som nådde alla Naturskyddsföreningens medlemmar i Västernorrland.

I studiecirkeln läste vi länsstyrelsens rapporter och annan litteratur om Medelpads kultur och natur. Vi pratade om växter och svampar som följs åt och som har liknande krav på näring, fukt, klimat och olika former av störning. Vi funderade kring det som idag kallas ”biologiska kulturarvet”: skogsbränningen, flottningen, fäbodarna, hackslåttmarkerna, järnbruken och kolningen, skogsbruket liksom skogsbetet som fram till mitten av 1900-talet formade skogarna i Medelpad. Lennart Vessberg som arbetade med turistfrågor på länsplanet ordnade flera somrar en populär utbildning av ”naturguider” där Birgit Hagman, Jan-Olof med flera aktiva inom Myko deltog. Vi fick en djupare kunskap om natur och kultur runtom i Medelpads byar och socknar som fördjupades under inventering av kärlväxter och svampar.

Svampars färgämnen 5 p Umeå Universitet. Lena Larsen visar sitt forskningsresultat. Hon har färgat ull med busksvamp och vårtöra utifrån olika parametrar som betningar och mängd svamp.

Det äldre kulturlandskapet i Medelpad fram till början av 1900-talet. Teckning av Siw Muskos efter instruktion från Håkan Lindström och Rolf Lidberg.

Sydliga svampar

En del svamparter gillar värme och är sydliga. De finner vi mest närmast kusten och nedanför stupen i sydväxtbergen. Brokspindling *Cortinarius bolaris* och svart trumpetsvamp *Craterellus cornucupoides* är exempel på sydliga arter. Vissa sydliga arter finns vid havet och dyker sedan upp i västra Härjedalen och Jämtland där milda atlantvindar blåser in. Det

Höst i svampskogen.
Akvarell av Rolf Lidberg.

gäller bland annat många spindlingar *Cortinarius* som Håkan Lindström brukade berätta om. Dessa arter har en så kallad ”oceanisk utbredning”.

Kalksvampar

Många svamparter gillar kalk i marken. De ser vi mest på vulkanisk alnökalk, på jämtkalk och i våra stora diabasområden i Medelpad. Kalken i marken verkar nästan ersätta ”värmnen” för många arter som exempelvis guldkremla *Russula aurea*, en sydlig läckerhet som skuttar iväg ända upp på kalkplattan i Jämtland. Vi ser en skillnad på fungan i bergens varma sydsluttningar och i de fuktiga, kalla nordsluttningarna.

Kulturgynnade svampar och brandsvampar

Många svamparter finns här i Medelpad bara på grund av bönders och torparens tusenåriga insatser som bland annat format artrika, gamla gräsmarker med vackra ängssvampar. Även kreaturens skogsbete har gynnat många svampar. Gamla relativt orörda naturskogar har sina speciella vedsvampar som idag blivit sällsynta. Den största faktorn som

format fungan i våra nordliga skogar är skogsbranden. Det är intressant att runtom i våra byar och socknar i Medelpad ”läsa av” det biologiska och kulturella arvet som finns kvar i dagens landskap anno 2020.

Landskapsekologisk planering

Regeringen och dåvarande miljöministern Birgitta Dahl tillsatte 1990 en miljödelegation som enligt direktiven skulle förbättra miljön i Sundsvall och Timrå. Ett av projekten handlade om ”Ekologisk landskapsplanering av skog” och leddes av Per Angelstam. Jan-Olof från Myko deltog vid möten och exkursioner tillsammans med representanter för andra naturföreningar, kommunerna, länsstyrelsen, SCA med flera. Under 1990-talet drog SCA igång ”ekologisk landskapsplanering” på sina marker. Vi från den ideella naturrörelsen i Medelpad var med på en del exkursioner och tog upp naturvårdsfrågor. Ekologisk landskapsplanering är högaktuell även idag. Nu talar man om att skapa en ”grön infrastruktur” i hela landskapet. Den biologiska mångfalden finns inte bara i skog utan även i våra gamla kulturlandskap.

Biologisk mångfald betyder många olika naturtyper i ett landskap

Håkan Lindström betonade ofta att biologisk mångfald inte bara handlar om den lilla skålsvampen och den stora örnen utan om ett nätverk av många olika naturtyper i ett landskap. Han betonade vikten av variation i landskapet. Artdatabankens Lena Tranvik sade samma sak vid presentationen av nya rödlistan i april 2020. Nedanstående korta beskrivning av svampar i Medelpads speciella naturtyper utgår lite grand från Håkan Lindströms text i Medelpads Svampar (1985). Här följer en mykologisk rundtur till våra spännande naturtyper i Medelpad med lite funderingar om gårdagens och framtidens landskap.

SVAMP UTSTÄLLNING

ARR:
SUNDSVALLS MYKOLOGISKA SÄLLSKAP

26 AUGUSTI – 13 SEPTEMBER

Sundsvalls Museum

Till svamputställningen på Sundsvalls "gamla" museum på Storgatan i Sundsvall gjorde Rolf Lidberg denna läckra affisch.

Året var 1978 och utställningen pågick i tre veckor.

Den norske Cortinarius-gurun Tor Erik Brandrud berättar om de fynd av spindelskivlingar som gjorts under en Borgsjövecka 2016.

Borgsjö – ett mykologiskt Shangri-La

Under de 17 botaniska svampveckorna i Borgsjö socken, västra Medelpad, har vi inventerat marksvampar i kalkbarrskogar. Världens rikaste förekomster med den pampiga orkidén guckusko *Cypripedium calceolus* finns inom jämtska kalkbältet, vårt till ytan största svenska kalkområde. Botanisten Staffan Åström i Aspås, Jämtland skriver i Svensk Botanisk Tidskrift 2020/5 om kalkbleken och kalktuffar i Jämtland. Staffan beräknar att fler än en miljon plantor med guckusko finns inom landskapet Jämtlands gränser, fyrtio procent av alla guckuskor i världen. Dessutom finns stora förekomster med guckuskor i västra delarna av landskapen Medelpad och Ångermanland. Nästan varje sommar har naturvänner i Medelpad, ofta tillsammans med orkidékännaren Rolf Lidberg, besökt kalkmyrar i Jämtland och sett på flugblomster *Ophrys insectifera* och andra orkidéer.

Rolf föreslog även att vi borde bjuda in experter och kartlägga marksvampar i jämtska kalkområdet.

Guckuskons förlovade land

Kalköarna Öland och Gotland har länge varit kända som botaniska pärlor. De gamla bondskogarna i kalkområdet i Jämtland och västra delarna av Medelpad och Ångermanland är mindre kända. Bland de som började lyfta fram kalkområdet i Jämtland och angränsande delar av Medelpad och Ångermanland var författaren och poeten Sten Selander. Han skriver fint om svenska naturtyper i sin klassiska bok "Det levande landskapet i Sverige" (1955). Selander nämner daggmaskarnas betydelse i kalkrika mulljordar och lyfter fram guckusko och nordisk stormhatt *Aconitum septentrionale* i kalkbarrskogarna på jämtkalken.

Exkursionsområdets kulturhistoria

Historikern Mats Rolén har skrivit om hur skogarna i Jämtland exploaterades i boken "Jämtland och Härjedalens historia" (1990). Under exkursioner vid Borgsjöveckor till Ammerön och till Storsjöbygden passerar vi genom byn Stavre. Mats Rolén har just publicerat bok om Stavre där Jan-Olofs mamma bodde under sin ungdom. År 2017 gav

Henning Knudsen har deltagit i flera av Borgsjöveckorna och senast i SMFs Mykologivecka i Timrå. Parken vid Alnö kyrka är en fin "kremlepark" som Henning besökt många gånger.

Meinhard Moser, Rolf Lidberg, Siw Muskos, Johan Nitare och Stig Jacobsson utanför Sankt Olofs vårdhus under Borgsjöveckan 1982. Foto: Okänd

Mats Rolén ut bok om Erik Olof Sundin i Stavre som köpte och sålde stora skogsområden i västra Medelpad (Ånge) och i Jämtland under den stora sågverksrushen. Urskogarnas gamla tallar blev bräder och plank. Kalkbarrskogarna i Jämtland och västra Medelpad har även formats av svedjande, kolmilornas rök, bete av kreatur och renar.

Tysjöreservatet-ett av världens största kalkblekeområden

Det har under Borgsjöveckor varit en stark uppenbarelse att besöka Tysjöreservatet vid Kännåsenvägen i Jämtland, ett av världens största kalkblekeområden. Här klänger guckusko *Cypripedium calceolus* på Sveriges mest exklusiva vägkanter, majvivor *Primula farinosa* pryder vägdikena. Går man ner i sluttningarna så står tusentals buketter med guckusko liksom utplanterade på jämna avstånd. Den norske mykologen Tor Erik Brandrud ledde exkursion hit under europeiska Cortinariudagarna 2016. Svampfynden blev unika, rapport finns på www.myko.se. Vid några svampexkursioner till Tysjöreservatet har vi traskat ut i Tysjöns kalkvita vidder, en märklig naturtyp. Bland smalviva *Primula veris* och jämtstarr *Carex jemtlandica* har vi funnit svampar som trivs i

Franco Matli och Jeanette Södermark fixar läcker svampstuvning till kvällsmackorna vid Borgsjöveckan 2010.

kalksmeten bland annat blek skäggriska *Lactarius pubescens* och strip-musseron *Melanoleuca stridula*.

Ökad kunskap om marksvampar i den nordliga kalkbarrskogen

Borgsjö har blivit vårt Shangri-La inom Myko dit vi ofta återvänder i orkidétid och under svamptid.

Under 17 botaniska svampveckor i Borgsjö 1982–2018 har vi inventerat marksvampar tillsammans med svampvänner från hela Europa. Carina Eriksson tog emot anmälningar 1983–1997. Sedan har Hjördis Lundmark och Siw Muskos tagit emot anmälningar. En unik kunskap har insamlats om marksvampar i den nordliga kalkbarrskogen inom landets till ytan största kalkområde. Lars Lundberg med flera inom Östersunds Mykologiska Förening har även i samarbete med svampforskaren Stig Jacobsson inventerat guckuskomarkernas speciella funga.

Alva Södermark studerar svampbok i barnvagn på Vivstaheden i Timrå.

Nils Lundqvist, Rolf Lidberg
och Carina Eriksson på
verandan till vår arbetslokal
i Borgsjö församlingshem
under kremleveckan 1983.
Foto: Nils Jansson

Valter Bergstens artikel om gamla Borgsjö kommun

Lena Back är idag aktiv i Myko och Svampfärgarsällskapet. Hon växte upp i Erikslund. Lenas pappa Valter Bergsten var kommunkamrer i gamla Borgsjö kommun. Valter skriver om Borgsjö i hembygdsföreningens tidskrift Borgsjöbygden 1961: *”Följer man Ljungans dalgång österifrån upp till Ljungaverk, ser man hur dalen smalnar till en port mellan Rankleven och Öknippen. Innanför den porten inom en triangel mellan Storoxsjön i norr, Djuptjärn och Vattensjön i väster och Lillnaggen i söder, utbreder sig det nära 10 kvadratmil stora Borgsjö, sedan gammalt ansett som burgen bygd, rikt på naturtillgångar, skogar och fiskevatten”*. Valter har även intressant tabell i artikeln som visar yrkesområden enligt 1960 års folkräkning. Borgsjö kommun hade 4052 invånare. 599 personer, alltså 14 procent, jobbade inom jord- och skogsbruk. 908 personer eller 22 procent jobbade med ”husligt arbete”: Kvinnor skötte hus och hem och hade just börjat yrkesarbete.

Erikslunds Folkets Hus

Under de första svampveckorna bodde de flesta på Sankt Olofs vårdshus i Borgsjö. Vi hade arbetslokal inom promenadavstånd på församlings-

hemmet vid kyrkan som tidigare var byskola. Kyrkogården med gamla gräsmarker, Sveriges finaste rokokokyrka och den pampiga klockstapeln, ”kungen bland trätorn i Norden” finkammades på svampar. Sankt Olofs vårdshus lades ner på 1990-talet och de som ville bo bekvämt under Borgsjöveckorna tog istället in på Hussborgs vackra herrgård. Under senaste Borgsjöveckorna har arbetslokalen legat i de stora lokalerna vid Erikslunds Folkets hus. Här finns även kök där läcker svampstuvning lagats till mackorna vid kvällsfikat. Alla har kunnat vara tillsammans och mingla runt i samma lokal vilket gett en underbar gemenskap. Vi fick låna mikroskop under de första Borgsjöveckorna av Hervor Wrang vid SCA forskningslaboratorium. Hervor var svampintresserad och sände oss uppgifter om svampfynd bland annat rökfingersvamp *Clavaria fumosa* från skogar kring sommarstugan vid Lagfors i Ljustorp. Under senare Borgsjöveckor har deltagarna haft med sig egna datorer och mikroskop.

Vännen Bengt Petterson har lämnat oss

När dessa rader skrivs i oktober 2020 nås vi av beskedet att vår käre vän Bengt Petterson lämnat jordelivet. Bengt var, tillsammans med Karin Kellström och Lars Lundberg, under många år vår kontakt inför svampexkursioner under Borgsjöveckor till kalkplattan i centrala Jämtland. Bengt var kunnig botanist, duktig floraväktare och kännare av brunkullans alla lokaler i Härjedalen och Jämtland. Senast träffade vi Bengt sommaren 2019 på Jämtlands finaste brunkullalokal vid Nästmyren i Marieby socken. Bengt var främste svampkännaren i Jämtland.

Jan-Olof kontaktade alltid Bengt inför möten i rödlistekommittén för svampar och diskuterade detaljer om rödlistade arter exempelvis sammetstaggsvampen *Hydnellum martioflavum*, deras exakta ekologi och utbredning i Jämtland. Under Borgsjöveckan 2010 guidade Bengt och Hjärdis en minibuss mykologer till guckuskomarkerna kring Vackermyran i Hammerdal, se svampfynden på www.myko.se. Jeanette Södermark och Bengt guidade under flera Borgsjöveckor till underbart artrika kalkbarrskogar och ängsmarker vid byn Änge i Lockne socken.

Kjell Olofsson lärare på Umeå Universitetet, var en trogen deltagare under Borgsjöveckorna genom åren. Den traditionella gruppbilden var det alltid Kjell som fotograferade.

Inför svampveckor i Borgsjö samlas vi inom styrgruppen alltid för samtal med vårt skyddshelgon Sankt Olof i Borgsjö kyrka.

Tema för Borgsjöveckorna

1982 spindelskivlingar *Cortinarius*, även allmän svampkurs

1983 kremlor *Russula*

1984 kremlor *Russula*

1985 rödskivlingar *Entoloma*

1986 tickor *Polyporales*

1987 vaxskivlingar *Hygrophoraceae*

1989 trådskevlingar *Inocybe*

1991 hättor *Mycena*

1993 hättingar *Conocybe* och soppar *Leccinum*

1995 musseroner *Tricholoma*

1997 riskor *Lactarius* och fränkskivlingar *Hebeloma*

1999 tofsskivlingar *Pholiota* och fingersvampar *Clavariaceae*

2001 kremlor *Russula*

2003 spindelskivlingar *Cortinarius*

2006 svenska mykologiveckan i västra Härjedalens fjällvärld

2010 spindelskivlingar *Cortinarius*

2014 svenska mykologiveckan i Timrå

2016 spindelskivlingar *Cortinarius*

2018 kremlor *Russula* och riskor *Lactarius*

Spännande musseronvecka 1995

De 17 svampveckorna i Borgsjö har gett många härliga minnen för svampälskare. Som exempel kan nämnas musseronveckan 10–15 september 1995, då tallhedarna lyste i regnbågens alla färger av musseroner, spindelskivlingar, taggsvampar och andra svampgrupper. Kursledaren Gro Gulden visade sista kvällen en overhead med 50 funna arter musseroner och musseronliknande svampar. Den svarta Borgsjömusseronen *Tricholoma borgsjoeense* uppe på finnbyn Julåsen blev livligt uppvaktad och fotograferad. Ellen Larsson, Stig Jacobsson och Siw Muskos beskrev Borgsjömusseronen i amerikansk tidskrift.

Jacob Heilmann-Clausen och Morten Christensen från Danmark visade praktfulla bilder av ”*Ridderhatte i Europa*”. De gav 2013 ut boken ”*Ridderhatte*” i danska serien om ”*Nordeuropas Svampar*” med 6 nybeskrivna ”neotyper” av musseroner funna under musseronveckan 1995 i jämtska kalkbältet. *Tricholoma bryogenum* från kalkgranskog vid Brunflo avbildas på sidan 191 i danska musseronboken. Estlands svampnestor Kuulo Kalamees var även med oss vid musseronshowen 1995. Kuulo och Vello Liiv gav nyligen ut boken ”*The genus Tricholoma in Estonia*” (2019). Nils Lundqvist gjorde 2 september 1991 sensationellt fynd av den sydliga ”gotlandsarten” bittermusseron *Leucopaxillus gentianeus* i kalkbarrskog med inslag av lövträd norr om Åsetjärnen i Torp socken.

Typlokalen för doftmusseron på Lombäcksheden

Ilkka Kytövuori var givetvis med oss 1995 till typlokalen för doftmusseron *Tricholoma dulciolens* på Lombäcksheden som Ilkka själv beskrivit. Doftmusseronens typlokal har blivit visningsobjekt vid alla besök på Lombäcksheden. Arnolds och Barbara Dreissen från Holland var med på musseronshowen 1995 liksom norske kännaren av ängssvampar John Bjarne Jordal. Våra SMF-kompisar Jan Nilsson och Arne Ryberg var även med vid den minnesvärda musseronveckan 1995. Rapport finns vid ”publikationer” på hemsidan www.myko.se

De flesta uppgifter från Borgsjöveckorna är dataförda

Mats Elfström, ordförande i SMF, tog efter många Borgsjöveckor hand om ifyllda exkursionslistor, fältblanketter från borden, listor över herbariebelägg och matade in uppgifterna i SMF riksdatabas som senare fördes in i Artportalen. Mats och Jan Nilsson scannade av funna svampar under en Borgsjövecka och publicerade CD-skiva. Utförliga kommenterade rapporter med bilder från de senaste sju Borgsjöveckorna 1995–2018 har tagits fram i kommenterade rapporter som finns på hemsidan som Kristiina Oikari sköter om: www.myko.se. Rapporterna innehåller inte bara artlistor utan även funderingar kring naturvård och kommentarer till mer intressanta svampar och dito människor.

Gunilla Kärrfelt visar glatt upp pampiga kejsarskivlingar *Cathartelasma imperiale* som hon samlat i den artrika bäckravinen vid Djupdalsbäcken under Borgsjöveckan 2018.
Foto: Okänd

Guckuskokremla *Russula olivobrunnea*. Insamlad av Tero Taipale från biotopskyddade bäckdalen vid Långberget i Torp socken.

Svamparnas underbara internet nere i skogsmarken- viktigt tema under Borgsjöveckorna

År 1992 ordnade Lennart Vessberg och dåvarande Högskolan Sundsvall-Härnösand seminarium på Hallstaberget i Sollefteå om ”Mykorrhizan i skogsbruket”. Deltagare var skogsfolk från Mo och Domsjö, SCA, Norrskog, Skogsvårdsstyrelsen. Jan-Olof och Anki Suneson från Myko var med liksom Carl-Johan Wikström från skogsskolan i Bispgården. Anders Dahlberg var en av föredragshållarna. Han berättade om samlivet nere i marken mellan träd och svamp, om hur kvävetillförsel har negativ påverkan på spindelskivlingar och andra svampar som lever i samliv med träden. Just det fascinerande samlivet nere i marken mellan svampar och högre växter har varit tema under många Borgsjöveckor. Anders Dahlberg har på sitt dramatiska sätt gett oss senaste nytt inom forskningen om skogsmarkens internet: ”wood wide web” inför andäktigt lyssnade mykologer.

Johan och Tor Erik visade kalkbarrskogens marksvampar för media

Under Borgsjöveckan 2003 om spindelskivlingar stod Anders Dahlberg, Tor Erik Brandrud och Johan Nitare bland guckusko *Cypripedium calceolus* i en av de finaste kalkgranskogarna i Borgsjö och höll inför media föreläsning om mykorrhizans och om dagmaskarnas betydelse i den nordliga kalkgranskogen.

Gamla döende enbuskar vittnade om mer öppen skog förr med skogsbete. Det blev helsidor med bilder i Sundsvalls Tidning. Tor Erik visade upp blodspindling *Cortinarius sanguineus* som exempel på en av kalkgranskogens mykorrhizapartners. Även Ulla Lundström, kemiprofessor vid Mittuniversitetet, berättade under en Borgsjövecka om hur myceltrådarna i marken avger kemiska ämnen som förmår vittra berg. Forskningen om skogsmarkens dolda skogsarbetare nere i marken har bara börjat. Mycket spännande återstår att upptäcka.

Oswald Rohner, president för Cortinariussvännerna i Europa håller om en av sina vänner.

Chiel Noordeloos, svampboksförfattare från Holland är en trogen deltagare i Borgsjö. Han har ett stort intresse av svampfågning. Tröjan har han själv stickat med egenfärgat garn.

Teamwork vid Borgsjöveckorna

De 17 svampveckorna i Borgsjö om olika svampgrupper har inte bara resulterat i ökad kunskap om främst marksvampar i kalkbarrskogar. Borgsjöveckorna har även inneburit en fin social gemenskap där vi inom Myko jobbat tillsammans mot ett gemensamt mål. Bland alla vänner som hjälpt till inför och under Borgsjöveckor och guidat vid utflykter kan nämnas Hans Andersson, Harriet Blomkvist, Margareta Byström, Birgit Hagman, Nils Jansson, Carina Jutbo (f d Eriksson), Lisbeth Kagardt, Karin Kellström, Bengt Larsson, Håkan Lindström, Hjördis Lundmark, Siw Muskos, Bengt Pettersson, Anki Suneson, Jan-Olof Tedebrand, Lennart Vessberg, Jan Ola Wimo. Naturgänget vid Länsstyrelsen i Härnösand (Annika Carlsson, John Granbo, Kristin Lindström, Johan Uebel) har även varit till stor hjälp med kartor och andra förberedelser, goda råd och guidningar till naturreservat. Samma gäller Per Sander och naturgänget vid Länsstyrelsen i Östersund.

Naturvårdsdag på Sankt Olofs vårdshus

Vi inom Myko har uppskattat tjänstemän vid kommun, länsstyrelse, skogsbolag och skogsstyrelse som delat vårt intresse för kalkbarrskogens orkidéer och marksvampar. Dialogen med Gunnar Selling på Skogsstyrelsen i Ånge har resulterat i många naturvårdsavtal och biotopskydd i kalkbarrskogar med sällsynta kärlväxter och marksvampar. Jägmästaren Anders Arnell jobbade några år i slutet av 1990-talet på länsstyrelsen i Härnösand. Anders, Jan-Olof och Rolf Lidberg hade minnesvärda vandringar tillsammans i Borgsjö rikområde. Vid musseronveckan i Borgsjö 1995 höll Anders fint tal vid festmiddagen. Han var även kompis från "Skogis" med Olle Persson som, efter Anders festtal, tog vid med klämmiga George Formby-sånger till ukuleletoner. Anders jobbade några år vid Naturvårdsverket och skrev i tidskriften Jordstjärnan 2000/1 om den svenska strategin för reservatsarbetet i svenska skogslandskapet. Högsta prioritet på kort sikt hade skyddet av de kvarvarande värdefulla naturskogarna. På längre sikt måste man arbeta med restaurering av biologiskt rika skogslandskap. Numera jobbar Anders vid SLU i Uppsala med frågor kring naturinformation och naturguidning.

Naturvårdsdag 1996 på Sankt Olofs värdhus

En kall vinterdag 1996 ordnade Ånge kommun och Länsstyrelsen en naturvårdsdag på Sankt Olofs värdhus. Det fanns vid den tiden ett starkt naturintresse hos fritidschefen Göran Persson och hos arbetsledaren Kjell Sundqvist på fritidskontoret i Ånge. De ordnade så att kommunalt arbetslag slåttrade ängar vid Julåsen och Råabäcken. Från länsstyrelsen deltog Anders Arnell och Britt-Marie Lindström vid naturvårdsdagen 1996. Rolf Lidberg menade att viktigaste frågan var att få slut på dikningen som enligt honom var ett hot mot alla arter som kräver fukt i marken. Han betonade våtmarkernas stora betydelse för hela naturen och lyfte särskilt fram kalkkärr och kalksumpskogar. Rolf gladdes åt att dikning av skogsmark upphörde på 1990-talet. Numera stimulerar staten istället med bidrag igenläggning av gamla skogsdiken för att återställa våtmarker. Man lyfter även fram att våtmarker binder enorma mängder kol vilket hjälper till att motverka klimatförändringar.

Magisk midsommarnatt i nornans skog

Anders Arnell ordnade även reservat av nornaskogen vid byn Ensillre där Myko ofta studerat marksvampar. Bengt Larsson och JanOlof guidade vår skotske vän och orkidékännare Mark Tully till nornans skog en ljus midsommarnatt när nornorna fortfarande blommade på gamla kolbottnar i skogen där intill Ensillre numera övergivna fåbodar. Här kan man även se brända tallstubbar som vittnar om forntida bränder. Under försommaren finner vi tre sällsynta murklor i nornans skog: klockmurkla *Verpa conica*, klotsporig murkla *Gyromitra sphaerospora* och långfotad murkla *Gyromitra longipes*. Håkan Lindström har visat oss tre sällsynta spindelskivlingar i nornans skog som håller till i de finaste kalkgranskogarna vid jämtska kalkplattan: stor granspindling *Cortinarius bovinus*, *C. oulankaensis* och *C. suboenochelis*. Siw Muskos fann den sydliga etterriskan *Lactarius bertillonii* här i nornaskogen som Stig Jacobsson bekräftade. Här finner vi även vid Borgsjöveckor guckuskokremla *Russula olivobrunnea* bland utblommade exemplar av orkidén guckusko *Cypripedium calceolus*.

Siv Norberg och Margareta Byström granskar en kremla.
Foto: Gunilla Kärrfelt

Strömmens gårdsmejeri – Mykos hovleverantör av delikata lokala ostsorter

En trend finns idag mot ökad självförsörjning med svenska livsmedel, mer av ekologiskt jordbruk och mer lokal förädling av jordbrukets produkter. Denna trend gynnar även den biologiska mångfalden i kulturlandskapet bland annat artrika gamla ängs- och betesmarker. Under Borgsjöveckorna har vår speciella ”hovleverantör”, Strömmens gårdsmejeri i byn Boltjärn, försett oss med delikata får- och getostar med namn som ”Boltjärn Blå” och ”Ranklöven”. Caroline Nielsen och Christoffer Lindahl lämnade jobb inne i Sundsvall och satsar nu istället på sin fårfarm i Borgsjö.

Naturum Ånge stärker den växande besöksnäringen

Vi inom Myko har inför Borgsjöveckorna haft fint samarbete med personalen vid Ånge Naturum i Borgsjöbyn. De har hjälpt oss med kartor och annan information som deltagarna fått i en mapp vid ankomsten. Vårdshuset Träporten är i samma byggnad som Naturum. Tillsammans med ägarna av Träporten så har det ordnats minnesvärda festkvällar under Borgsjöveckor som planerats i detalj. Naturum Ånge är ett viktigt nav framöver för den växande natur- och upplevelseturismen som ger nya och fler arbetstillfällen inom växande servicenäringar och upplevelseturism. Personalen vid Naturum Ånge gör en viktig insats för att marknadsföra natur och kultur i västra Medelpad. Rebecka Andersson vid Naturum var med oss under Mykos höstutlykt 2020 då Bengt Larsson visade svampar längs pilgrimsleden.

Tack till alla roddare

Sjutton Borgsjöveckor har det blivit genom åren, i Borgsjös och Ånges fantastiska natur. Mycket har upptäckts, mycket har upplevts. Många har deltagit, många har blivit förälskade i Borgsjö och återkommit. Allt detta har gått att genomföras tack vare trogna, lojala ”roddare” som spridit trivsel, glädje och omsorg för veckorna och Birgit Andersson som sammanställt Borgsjörapporterna under många år. Alla är värda ett mycket stort tack för sina insatser.

Mysigt kvällsmingel
med delikata ostar från
Strömmens gårdsmejeri
när Jeanette Södermark
och Annemieke
Verbeken fyllde år under
Borgsjöveckan 2018.

Som brukligt avslutas alltid en "Borgsjövecka" med en festkväll där man i gemenskapen till en god middag får summera veckans upplevelser och händelser. Presidenten Oswald Rohner höjer ett glas till skål för en innehållsrik Cortinariusvecka i Borgsjö 2016,

J.E.C.
Association Journées européennes
du Cortinaire

PRESIDENT OSWALD ROHNER
MITTLERE BAHNHOFSTRASSE 5
CH-8853 LACHEN

TELEFON G 055/442 58 28
P 055/412 86 84
TELEFAX G 055/442 58 29

E-MAIL: o.rohner@bluewin.ch

Lachen, 22.09.2016

Mrs Hjördis Lundmark
Mrs Jeanette Södermark

Borgsjö 2016

Dear Hjördis

Dear Jeanette

There are already four weeks past since the congress 2016 at Borgsjö. Since two days it rains in our country. And we hope to find now Cortinarius also in our area.

As president of the J.E.C. and personally I thank you and your co-organizers very much for all you have done for us. The congress in Borgsjö will be unforgettable. We had enough mushrooms, we had enough to work. But the best: There was a family and friendly atmosphere. That's more important than mushrooms.

I wish you all the best.

Kind regards

Oswald Rohner

Filmspelning i Femsjö 1979.
Foto: Katarina Lundmark

Femsjö 1979

Hösten 1977 åkte en grupp från Myko och hälsade på svampvänner i Österby Bruk bland annat trubaduren Bengt Sändh. Rolf Lidberg och Bengt Sändh tog sedan initiativ till bildandet av Sveriges Mykologiska Förening i Femsjö 1979. Följande personer från Myko åkte ner till Femsjö: Rolf Lidberg, Håkan Lindström, Katarina Lundmark, Siw Muskos, Erik Olovsson, Bo Söderström. Vi gjorde sällskap med bland annat Nils Suber från Mälardalen. Under resan stannade vi och samlade stjärnhovstryfflar *Choiromyces meandriformis* i en aspdunge i Sörmland. Många bodde i gamla byskolan i Femsjö. De som ville ha mer komfort bodde i Hylte Bruk. Några fick bo i prästgården i Femsjö. De som bodde i tält fick det lite blött, det kom 50 mm regn under helgen. Den kände mykologen Meinhard Moser bodde hos sina vanliga värdar. Meinhard hade tillbringat många höstar i Femsjö. Svamputställning ordnades i församlingshemmet i byn. Vår egen svampkonstnär Siw Muskos målade akvareller från Femsjömötet och från SMF-mötena i Gullspång 1980 och Degeberga 1981. Akvarellerna visade Elias Fries,

Bengt Sändh som tillsammans med Rolf Lidberg grundade Sveriges Mykologiska Förening. Gullspång 1980. Foto: Katarina Lundmark

Från starten av Sveriges
Mykologiska Förening,
SMF i Femsjö 1979. Foto:
Katarina Lundmark

Nils Suber och Olof Andersson ute i svampskogen. Myko var även med och ordnade möte om spindelskivlingar i Femsjö 1987 med 45 mykologer då Meinhard Moser hade uppskattade genomgångar kvällstid i församlingshemmet. Vi besökte de klassiska Frieslokalerna vid bland annat Dullaberg och Hägnet.

Friesjubileum

Med anledning av att 200 år förflutit sedan Elias Fries föddes i Femsjö ordnades Friesjubileum I Uppsala 1994. Jan-Olof och Anki Suneson bevistade årsmötet och utflykterna runt Uppsala. Där fanns stora mängder karljohan *Boletus edulis* och vit flugsvamp *Amanita virosa*. Hjärdis deltog i Friesdagarna.

SMF firar 30 år i Femsjö. Personerna på bilden var med när SMF startade i Femsjö 1979.
Stig Jacobsson, Åke Stridh, Anna-Elise Torkelsson, Jan-Olof Tedebrand, Kjell Olofsson, Katarina Lundmark,
Karin och Anders Bohlin föreställande Elias Fries med hustru, Siw Muskos och Mikael Jeppson.

Buller 26-8-93.

Cortinarius malicorius

Grönköttig spindling, *Cortinarius malicorius*.
Teckning med akvarellpennor av Rolf Lidberg.

Svenska mykologiveckor

Sveriges Mykologiska Förening (SMF) är riksorganisation för svampar i Sverige och har en informativ hemsida: www.svampar.se Medlemskap kostar 350 kr för boende i Sverige och betalas till bankgiro 5388-7733. Medlem får Svensk Mykologisk Tidskrift hem i brevlådan 4 gånger per år med intressanta svampartiklar. SMF ordnar även en svensk mykologivecka som cirkulerar mellan landskapen. Myko ordnade mykologiveckor i Borgsjö 1982 och i Timrå 2014.

Mykologiveckan i Ramsele

Myko och Härnösands svampklubb hjälpte till vid mykologiveckan i Ramsele, västra Ångermanland år 2002. Svengunnar Ryman och Birgitta Wasstorp var kursledare. Elisabet Engerdahl och Lennart Vessberg skrev fin presentation av Ramsele och de naturtyper som skulle besökas i tidskriften *Jordstjärnan* 2001/3. Elisabeth Wedin och Stig Norell i Härnösands Svampklubb tog fram rapport från Ramseleveckan och fynden matades in i Artportalen. Elisabeth Wedin deltog ibland i Mykos utflykter. Vi hälsade ibland på Härnösands svampklubb när Elisabeth och hennes kamrater hade ordnat fest med formidabla smörgåsbord med olika delikata svamprätter. Vid en av träffarna blev det mannekänguppvisning och försäljning av svampfärgade tröjor. Jan-Olof handlade in skön tröja som var färgad med tallgråticka *Boletopsis grisea* och kanelspindlingar.

Svamptopp vid fjällvecka i Härjedalen

Hjördis, Jan-Olof och Siw Muskos ordnade tillsammans med Östersunds Mykologiska Förening en minnesvärd mykologivecka år 2006 vid Hamrafjällets fot i västra Härjedalen. Vi exkurerade i kalkrika björkskogar med två meter höga bestånd av nordisk stormhatt *Aconitum septentrionale* och på fjällsippshedar med en speciell funga, se kommenterad rapport på Mykos hemsida. Svampkonsulenten Jan Sandström i Funäsdalen var till stor hjälp vid planeringen. Bengt Petterson tog fram fina kartor till exkursionsguiden. Svamptillgången var på topp bland fjällen. Vi besökte även gamla naturskogar i det unika barrskogsbältet

längs svenska fjällkedjan. Hjördis ordnade utställning av svampfärgat ullgarn under Hamraveckan som en försmak inför hennes och Hans Marklunds kommande bok.

Nära till härliga kalkfjäll

Naturvänner i Medelpad har en förkärlek för fjällblommor och fjällsvampar bland kalkfjällen i västra Härjedalen. Vi firade utgivningen av ”Medelpads Flora (2010) med blomstervandring i fjällen kring Ljungdalen där Eva och Håkan Sundin har fjällstuga. Många av oss var även med på underbara botanikdagar i Funäsdalen sommaren 2019. Det är en stor tillgång för oss här i Medelpad att på några timmar kunna färdas upp till fjällvidder i Härjedalen och Jämtland. Hösten 2021 planerar Myko plocka fjällsvampar i den vackra fjällbyn Kolåsen i västra Jämtland där Jessica Andersson har sitt kära fjällviste.

Lärorika mykologiveckor med svampvänner

Mykologiveckorna har inneburit att vi inom Myko vidgat kretsen av svampkompisar. Vi har fått svampvänner för livet. Dessutom har vi upplevt ”godbitarna” vad gäller natur och svamp i svenska landskap från Skåne till Lappland. Vi brukar ibland läsa på om natur, kultur och näringar i de landskap som ska besökas. Det är kul att lära sig Sveriges geografi så man kan svara på frågor under vinterns populära TV-program ”På Spåret”. Under mykologiveckan i Dalsland guidade Jeanette Södermark runt Siw Muskos till hennes födelsetrakter. Där Siws föräldrar hade sommarstuga vid sjön Vänern träffade Siw en barndomskamrat som hon inte sett på 60 år. Det blev kramkalas och tårar.

Mykologiveckan i Jokkmokk

Håkan Lindström och Jan-Olof åkte till mykologiveckan 2011 hos Sonja Kuoljok och Mats Karström i Jokkmokk som innehöll minnesvärda utflykter till bland annat Jelkas och Rimakåbbås naturskogar. Gunilla Kärrfelt skjutsade under mykologiveckan upp till Muddus nationalpark där Sture Westerberg berättade och guidade i brända skogar. Sonja skrev artikel i tidskriften Jordstjärnan 2000/1 om matsvampar i fjällnära skogar.

Mustig soppa på goliatmusseron

En stark upplevelse under mykologiveckan i Jokkmokk var de renbetade, sandiga tallhedarna vid Pärälven. Vi såg hur renarnas bete och tramp mosat sönder lavmattorna, blottat sanden och skapat perfekt grobädd för marksvamparnas sporer. Här fanns massor med goliatmusseron *Tricholoma matsutake* men även gräddspindling *Cortinarius leucophanes* och torrmusseron *Tricholoma sudum* liksom *Cortinarius coleoptera* som Håkan Lindström och Karl Soop beskrivit. Ända fram på 1940-talet vandrade samernas renhjordar ner till kusten i Medelpad vilket skapade markblottor på hedar och i skogar där svampsporer kunde gro. Samerna borde få miljöstöd från EU och svenska staten och allas vårt tack för sitt ekologiskt viktiga renbete. På festkvällen under mykologiveckan i Jokkmokk satt Jan-Olof, Gunilla och Håkan tillsammans med Lisbeth och Kjell Kagardt och njöt av mustig soppa på goliatmusseron från de underbara, renbetade sandhedarna med tallurskog vid Pärälvens stränder.

Miljögreven Carl Piper levererade helstekt vildsvin i grävskopa

Jan-Olof, Rolf Lidberg och Siw Muskos var med på mykologiveckan 1981 vid Degeberga utanför Kristianstad. Olle Persson vandrade i bokskogen vid vattenfallet Forsakar och petade omkull tjusiga saffranshättor *Mycena crocata* med sitt paraply. Vid en annan mykologivecka i Skåne levererade ”miljögreven” Carl Piper och hans ekolog helstekt vildsvin i en grävskopa till festkvällen. Vi fick veta att mer ädellövskog och färre granplantager planerades framöver på de Piperska godsen. Mykologiveckan på norra Öland 2017 var även en höjdarupplevelse med god svamptillgång och spännande svampfynd. Framåt natten löste kvartetten Jan-Olof, Jacques Melot, Håkan Sundin och Lennart Vessberg aktuella världspolitiska frågor i sin stuga. Senaste mykologiveckan 2019 ägde rum i Västergötland. Jan-Olof, Gunilla Kärrfelt, Bengt Larsson och Lennart Vessberg samåkte vid utflykterna till klassiska svamplokaler i det gamla kulturlandskapet som ibland kallas ”Svea rikets vagga” av historiker inom ”Västgötaskolan”. Jan Olsson guidade oss till Munkängarna och andra klassiska svamplokaler på Kinnekulle.

Danska studenter upplevde Medelpads svamprikedom

Nordiska mykologmötet 1986 ägde rum på Saarijärvis moar i centrala Finland. Från Myko deltog Carina Eriksson, Håkan Lindström, Hjärdis Lundmark, Jan-Olof Tedebrand och Jan-Ola Wimo. Vi hade fina dagar tillsammans med nordiska svampkompisar. Hemma i Medelpad kom cirka 350 mm regn under augusti. Vi fick rapporter hemifrån om en fantastisk svamptopp. Vi tipsade Machiel Noordeloos, Henning Knudsen och hans sex danska mykologstudenter om att följa med oss på färjan från Vasa i Finland till Sundsvall.

Vi hade sedan två underbara dagar på ängar och i skogar som var smockfulla med fräscha svampar. Rundturen avslutades stämningsfullt uppe på Granbodåsens fäbodvall i Borgsjö. När solen försvann och sommarnattens skuggor drog in över fäboden satt Rolf Lidberg, Håkan Lindström, Hjärdis, Jan-Olof, Siw Muskos och våra gäster helt tysta och bara njöt av utsikten över skogslandet.

Röd larvklubba och tvåfärgsnopping

Våra gästande mykologer samlade 1986 i hassellundarna vid pampiga sydväxtberget Siljeberget den i våra trakter sällsynta röd larvklubba *Cordyceps militaris* som är parasit på puppor av flyn och spinnare nere i marken. Machiel Noordeloos fann i hasselområdet tvåfärgsnopping *Entoloma tjallingiorum*, en görtjusig blålila, sällsynt rödskivling (VU-sårbar på rödlistan 2020). Bild från typlokalen för *Entoloma tjallingiorum* vid Predikstolen i Uppsala finns i Ryman-Holmåsens bok "Svampar" (1984). Den närliggande pricknoppingen *Entoloma dichroum* samlades 3 september 1989 på ängen vid Granbodåsen i Borgsjö, se Johan Nitares fina bild på omslaget till ängsnumret av tidskriften Jordstjärnan 1999/2. Enligt Noordeloos kvarstår snyggingarna *E. dichroum* och *E. tjallingiorum* som egna arter efter färsk DNA-studie. Bland andra sydliga svampar som danska gruppen och Machiel noterade i Siljebergets hassellundar kan nämnas föränderlig brosking *Marasmius wynnei*, grönpricksdyna *Trichoderma gelatinosum*, hasselriskna *Lactarius pyrog-*

alus och den sydliga, sällsynta och vackra hättan *Mycena picta*, se bild i nya praktverket Fungi of Temperate Europe. Stjälktrådklubba *Typhula uncialis* växte på stjälkar av nordisk stormhatt *Aconitum septentrionale*. Vi fann även vårtnästing *Diatrypella verruciformis* och ullmussling *Hohenbuhelia fluxilis* på hasselved.

Stråbrosking och mörk blodvaxskivling på havsstrandängan vid Stornäset

Självklart ville vi under svamptoppen i augusti 1986 även visa våra svamp hot spots på vulkanisk kalksten vid norra Alnön. Ute på den betade, sandiga havsstrandängan vid Stornäset samlades stråbrosking *Crinipellis scabella* på hundstarr *Carex nigra* samt mörk blodvaxskivling *Hygrocybe phaeococcinea*. Båda arterna är även funna på gårdstun och ängar västerut i Medelpad. Thomas Læssøe samlade rariteten fingerbägare *Clavicornia taxophila* på alförna i Stornäsets al-hägglundar, belägg i Köpenhamn, C.

Den rara hättan *Mycena pseudopicta*

Parken vid Alnö kyrkogård har gett oss många magiska stunder av svamplycka. Här växer björk *Betula verrucosa*, parklind *Tilia xeuropaea* och tall *Pinus sylvestris* på kalksten. Danskarna samlade en sotgrå fingersvamp som tillhör någon av arterna *Clavaria asperulispora/atrofusca/greletii*. Dessa tre arter kan bara skiljas åt med hjälp av mikroskop, se sidan 1120 i FTE. Erik Rald samlade på kyrkogården rutkremla *Russula vireipes*, nordligaste fyndet i Sverige. Hjördis, dottern Katarina och Henning Knudsen fann i parken söder om kyrkan stora grupper med *Mycena pseudopicta*, en av våra mest sällsynta svenska hättor med få lokaler på just magra kalktorrängar. Henning samlade *Mycena pseudopicta* år 1996 på sandstappen vid Brösarps backar i Skåne. Christer Albinsson och Tommy Knutsson har funnit den rara hättan på öländska alvaret. Bild och beskrivning finns i boken ”The genus *Mycena*” av Aronsen-Læssøe. Den biologiska mångfalden på gamla, kvävefattiga, torra gräsmarker är idag hotad enligt nya rödlistan 2020. *Mycena pseudopicta* knacker på dörren till nästa svenska rödlista.

Stolt fjällskivling i parken
vid Alnö kyrka.

Stolta fjällskivlingar på Alnö kyrkogård

Den slemmiga björkvaxskivlingen *Hygrophorus hedrychii* och mångkransad spindling *Cortinarius triumphans* höll även till under björkarna vid Alnö kyrkogård, den senare arten rekommenderade vi som matsvamp i Mykos barndom. Numera äter vi inte spindelskivlingar. Här på Alnö kyrkogård fick Hjärdis en glädjekick när hon fann en stor grupp med den fina matsvampen stolt fjällskivling *Macrolepiota procera*

som vi under Mykos 50-åriga historia bara funnit på cirka tio lokaler i Medelpads kustband, mest i anslutning till vulkaniska alnögångar.

Siw Muskos guidade till lärskog i sin hemtrakt vid Matfors

Siw Muskos guidade Machiel och danska grabbarna till skog med lärk *Larix sibirica* nära Sankt Olofs källa på Ängomsåsen vid Matfors, Tuna socken. Där fann danska gänget lärkmusseron *Tricholoma psammopus*, lärkriska *Lactarius porninsis* och lappriska *Lactarius lapponicus*. Några veckor senare fann Siw en fränskivling i lärskogen som hon målade av, torkade och sände till Jan Vesterholt. Jan beskrev kollekten som *Hebeloma monticola*, ny art för vetenskapen med Siws kollekt som holotyp (UPS).

Den gulnande musseronen *Tricholoma boreosulphurescens* vid Kockerabäcken i Stöde finnbygd

Vi guidade även danskarna och Machiel till en fuktig kalkgranskog med björk vid Kockerabäcken nära byn Hullsjön i Stöde socken. En stor vit musseron blev föremål för diskussion under fikapausen. Den blev av vårt tummande gulare och gulare och väckte allmän förundran. Denna nordliga, sällsynta musseron fick senare namnet *Tricholoma boreosulphurescens*. Bild och beskrivning finns i danska boken ”Ridderhatte” (2013) av Morten Christensen och Jacob Heilmann-Clausen som ingår i serien ”Nordeuropas Svampe”.

Upptäcksfärden till Sättnaans källa

Mykogänget under ledning av Rolf Lidberg besökte även Kockerabäcken i Stöde vid minnesvärd expedition den 16 augusti 1994 då vi letade upp Selångeråns källa. Nilens källa var ju redan funnen. Från åns utlopp i havet vid Sundsvall färdades vi upp genom socknarna Selånger och Sättna. Vid byn Gårdtjärn delar sig ån. Vi följde huvudfåran vidare mot de idylliska skogsbyarna Nora och Västansjö.

Många Mykoutflykter under senaste decennierna har ägt rum till mossiga, örtrika granskogar här längs Sättnaån vid Gårdtjärn. Under en utflykt till de idylliska forsarna i ån satt självaste näcken i form av en lokal spelman på sten ute i ån och spelade fiol.

Slöjvaxskivling
Hygrophorus purpurascens
vid Julåsen 2018. Akvarell
av Tanja Böhning.

Källan upptäcktes i solnedgången

Efter fikastopp vid Kockerabäcken så fortsatte upptäcksfärden västerut. Vi korsade landsvägen från Stöde till Holm. Sättnaåns övre lopp vid Kockerabäcken och byn Hullsjön var tydligt kalkpåverkat. Vi fann rikmarksarter såsom granriskä *Lactarius zonarioides*, olivinriskä *L. olivinus* och glansriskä *L. badiosanguineus*. Vi såg och kände även doften av dofttickor *Haploporus odoratus* på sälg liksom blomman kransrams *Polygonatum verticillatum*. Skogsbäcken blev allt mindre och slutade vid

en källa ute på en myr väster om byn Hullsjön. Sättnaåns källa upptäcktes i solnedgången klockan 20.32. Pampiga storkremlor *Russula paludosa* paraderade runt källan ute på myren. Vi förklarade Sättnaåns källa som upptäckt ungefär 150 år efter upptäckten av Nilens källa.

Slöjvaxskivlingen – populär svamp vid finnbyn Julåsen

Erik Rald fann den 25 augusti 1986 en stor grupp med slöjvaxskivling *Hygrophorus purpurascens* i den örtrika, tidigare betade gransluttningen vid finnbyn Julåsen. Många mykologer har senare fallit på knä och studerat fruktkroppar vid samma mycel. Åke Strid skrev artikel i tidskriften Jordstjärnan 1986/1 där han beskriver fynd av slöjvaxskivling i augusti 1985 vid Österåker, Uppland. En fin bild av raringarna pryder tidskriftens framsida. Åke berättar i artikeln om det vitluddiga hyllet som bildar en slöja runt foten och han föreslog därför namnet slöjvaxskivling. Den närstående och vanligare arten rosa vaxskivling *Hygrophorus pudorinus* är även funnen på Julåsen.

Topp för ängssvampar i augusti 1986

Vi guidade även danskarna och Machiel under svamptoppen 1986 till de gamla gräsmarkerna vid Borgsjö kyrkogård och till ängarna Gammelbodarna, Granbodåsen och Julåsen. Många sällsynta ängssvampar inom grupperna fingersvampar, rödskivlingar och vaxskivlingar noterades som listas i ängsartikel av Lindström-Nitare-Tedebrand i tidskriften Jordstjärnan 1992/2. Rolf Lidberg kommenterade den rika fungan på gamla gräsmarker under turnén med Machiel och danskarna med orden: ”Den stora mångfalden av ängssvampar förstärker ytterligare ängarnas höga naturvärden.”

Ellen fann *Hygrophorus exiguus*

Under senaste Borgsjöveckan 2018 guidade Håkan Sundin till Julåsen. Ellen Larsson och västgötamykologerna gjorde sensationellt fynd av vaxskivlingen *Hygrophorus exiguus* som enligt Ellen har någon form av samliv med luktmusseron *Tricholoma inamoenum*. Vilket fascinerande och delvis utforskat samspel mellan arter som pågår där nere i skogsmarken under våra fötter!

Skogsstämpling vid Åskullen, Borgsjö. Mannen på bilden är fotografens far. Fotograferat av Gullik Gullikson som tog hundratals bilder för cirka hundra år sedan av dagligt liv i Borgsjö. Fotoägare: Västernorrlands Museum.

Nordiska svampkongresser

Vartannat år ordnas nordiska mykologiska kongresser med svamputflykter till intressanta naturtyper. Första deltagande i Nordiska Mykologiska kongressen var 1982 i Östersund. Håkan Lindström, Hjärdis Lundmark, Jan-Olof Tedebrand har tillsammans rest till många nordiska möten, ofta i sällskap med Birgittorna Gahne och Wasstorp. Vid nordiska mötet i Steinkjer nära Trondheim i Norge besökte vi många fina kalkbarrskogar. Den norska artdatabanken håller till vid stranden av Nidälven i Trondheim. Vid universitet i Trondheim pågår botanisk och mykologisk forskning. Nästa nordiska svampkongress planeras äga rum hösten 2021 hos Sigvard Svensson och hans vänner bland Skånes ädla skogar.

Gotlandsfingersvamp *Ramaria longispora*

Nordiska svampkongressen på Gotland 2011 var en höjdarupplevelse. Hjärdis, Jan-Olof och Håkan Lindström bodde i celler i gamla fängelset i Visby hamn som blivit vandrarhem. Vid utflykten till reservatet Brucebo norr om Visby fann Hjärdis en spännande fingersvamp inom släktet *Ramaria* i kalktallskogen vid havet. Egil och Katriina Bendiksen sekvenserade och determinerade fingersvampen från Brucebo till *Ramaria longispora* Christan som fortfarande är enda nordiska fyndet. Johan Nitare anger passande svenskt namn, gotlandsfingersvamp, i Skogsstyrelsens nya bok ”Skyddsvärd skog”.

Citronfingersvamp *Ramaria schildii* vid Indals hembygdsgård

Hjärdis gillar korallfingersvampar *Ramaria*. Hon har funnit den sällsynta citronfingersvampen *Ramaria schildii* i skog vid hembygdsgården i Indal med danske mykologen Jens H. Petersen. Bild av citronfingersvamp finns på sidan 1148 i Jens och Thomas Læssøes bok ”*Fungi of Temperate Europe*” samt på sidan 258 i Skogsstyrelsens bok ”*Skyddsvärd skog*” (under namnet *R. gypsii*). Citronfingersvamp samlades även under svenska mykologiveckan i Timrå 2014 i kalkbarrskog på diabasmark vid Krotjärn i Häggdånger som Ilkka Kytövuori bestämde. Under Borgsjöveckor har de spännande korallfingersvamparna inom *Ramaria*

Katriina och Egil studerar Hjärdis fynd av Gotlandsfingersvamp på dess enda kända nordiska lokal.

Hasselnagelskivling
Gymnopus vernus ser
vi i Medelpad under
snösmältningstid vid
bäckdalar med gråal.
Foto: Håkan Sundin

varit ett kärt diskussionsämne. Vid Borgsjöveckan 2003 samlades 12 Ramariaarter: gröntoppig fingersvamp *apiculata*, eosanguinea, granfingersvamp *eumorpha*, *flavescens*, anisfingersvamp *gracilis*, taggfindersvamp *karstenii*, rotfingersvamp *magnipes*, druvfingersvamp *rubrievanescens*, *spinulosa*, *subtilis* och gultoppig fingersvamp *testaceoflava*.

Åsa Kruys och Mats Hjertsson visar svampar ur svampherbariet vid Evolutionsmuseet i Uppsala.
Foto: Håkan Sundin.

Studiebesök vid artdatabanken och vid svampsamlingarna i Uppsala

Torleif Ingelög och Artdatabanken vid SLU utgav 2013 en bok om de biologiska samlingarna i vårt land. Boken tillägnades ”Sveriges alla amatör- och yrkesbiologer som genom sitt arbete bidrar till att bygga upp kunskapen om den biologiska mångfalden”. Torleif påpekar i boken vikten av fast, utbildad personal vid samlingarna som även kan bedriva viss forskning. Staten borde via ”museistödet” bli en långsiktig garant för att våra unika biologiska samlingar sköts och bevaras inför framtiden. Samlingarna är ett viktigt nav för bevarandet av biologisk mångfald.

Medlemmar i Myko och i Medelpads Botaniska Förening gjorde i april 2018 studiebesök vid Artdatabanken och vid Evolutionsmuseets svampherbarium i Uppsala. Åsa Kruys och Mats Hjertsson visade oss svampsamlingarna. Elisabet Ottosson informerade om Artdatabankens verksamhet. Elisabet är Mykos kontaktperson vid Artdatabanken. Hon ordnar även Sveriges Mykologiska Förenings intressanta kurser om olika svampgrupper. MBF och Myko har funderingar på att besöka Katarina Stenman och Umeåherbariet då vi även får information om naturforskningen på institutionen för Ekologisk Botanik vid Umeå universitet.

Festivalaffisch och tidningsreportage i Oyonnax.

Svampresa till Jurabergen

I Nils Subers fotspår” år 2000 ordnade Sveriges Mykologiska Förening en resa till Oyonnax i Frankrike. Hjärdis Lundmark och Jan-Olof Tedebrand organiserade resprogrammet. Resan gick till de storslagna alplandskapen i Jurabergen och Savojen i samband med Rolf Lidbergs 70-årsdag. När svenska svampsäsongen var slut så brukade agronomen och svampboksförfattaren Nils Suber besöka bröderna Scheibler som bodde i den lilla staden Le Locle i Schweiz nära gränsen till Frankrike. George Scheibler var med oss och guidade under SMF-resan till Jurabergen år 2000. Han var även med och planerade resan tillsammans med Erik Malm. Erik ordnade fram kartor från kartaffären nära Stockholms central. Han kände Jurabergens svampar väl efter 25 års besök hos bröderna Scheibler i Le Locle. Men Erik var inte frisk längre och kunde inte följa med på resan till Jurabergen.

Storslagna landskap i Jura och Savojen

Rolf Lidberg var bekant med de storslaget vackra bergslandskapen i Jura och Savoyen. Man kan i Stefan Grundströms bok om Rolf läsa om när han våren 1952 åkte med kompisar i en gammal Dodge från Sundsvall till Paris. Sedan fortsatte Rolf och en fransk flicka, Elaine Laurent, vidare med tåg och tillbringade en månad i juli 1952 hos en bekant familj i den lilla byn Servoz i Savoyen. Elaine hade som krigsbarn bott några månader i Järkvissle under sista krigsåren. Rolfs dotter Sylvia som år 2000 bodde i Paris var med oss på Jura-resan. Hon översatte suveränt från franska till svenska under bussutflykterna. Hans Marklund riggade upp sin fotoutrustning på hotell Buffard i den idylliska staden Oyonnax som blev vårt högkvarter. Hjärdis, Jan-Olof och Håkan Lindström skrev utförlig rapport i SMF-tidskriften Jordstjärnan 2001/1 om alla generösa svampvänner bland bergen i Jura och Savoyen. Svampintresset är mycket stort i dessa vackra bergsområden. Bara i Savoyen, stort som Småland, finns 38 svampföreningar. De bildar en federation som tillsammans ger ut en tidskrift.

Betade alplandskap

Under bussturerna i fransk-schweiska Jurabergen och i franska Savojen förvånades vi över det levande jordbruket med betande djur i skogarna och på alpslutningarna. Länder som Frankrike, Schweiz och Österrike verkar ha en mer positiv inställning till värdet av artrika betade gräsmarker än som är fallet i Sverige. De ser även det ekonomiska värdet i en stor och växande natur-, kultur- och vandringsturism som ger värdefulla arbetstillfällen.

Många tal på franska om svamp och om vänskap

Vi minns mottagningen i rådhuset i Oyonnax. Borgmästaren höll tal om vänskap. Kerstin Bergelins tacktal på franska var även en höjdupplevelse. Vi minns även svampföreningen i Arbois som ordnade svamppartaj vid sin klubbstuga ute i skogen som var smockfull med stora feta ädelspindlingar. Skåningen Leif Örstadius utbrast: ”Här borde vi stanna en vecka” medan Arne Ryberg från Blekinge sade: ”förbaskat bra svamptillgång”. Håkan Lindström och Karl Soop informerade om funna ädelspindlingar på jurakalken medan dansken Poul Printz hade genomgång av funna kremlor. Sedan blev det kramar och en lång rad tacktal innan vi embarkerade bussen för färd till en stor underjordisk vinkällare. Mot slutet av veckan styrde vi kosan mot ”sidenstaden” Lyon och dess förort Meyzieu där Frankrikes finaste svamputställning ordnas med ibland upp till 1200 arter. Man hade lagt upp 176 spindelskivlingar och 67 olika kremlor på borden. Besökets avslutning var magnifik. Vi fick smaka på lokala specialitéer som rostade svinöron. Svampklubbens ordförande Esperance Bideault utbringade skål för vänskap och mykologi. Bo Nylén höll vårt tacktal på klingande franska.

Hyacintvaxskivningen i Juras kalkberg och i mittsvenska kalkbarrskogar

Bland de intressanta svampfynden på Jurakalken kan nämnas hyacintvaxskivling *Hygrophorus hyacinthinus*. Denna juldofande raritet finner vi även i Alnövulkanens kalkgranskogar och i fina kalkgranskogar på jämtkalken. Hans Marklund och Siw Muskos fann hyacintvaxskivling vid Grönviken på Alnön den 28 augusti 1993, belägg i riksmuseet (S).

Den 14 september 1995 samlade Eef Arnolds och Ilkka Kytövuori hyacintvaxskivling i de klassiska svampmarkerna vid byn Pottäng på norra Alnön. Jacob Heilmann Clausen fann hyacintvaxskivling den 16 september 1995 vid Lastlavaberget öster om europavägen i Timrå. Härnösands Svampklubb har även funnit hyacintvaxskivling i naturreservatet Vägsjöknösen i Häggdånger socken, Ångermanland. Flest svenska fynd av hyacintvaxskivling finns på Gotland. Den är uppförd som EN (starkt hotad) på rödlistan 2020 och nämns på sidan 242 i Skogsstyrelsens nya bok ”Skyddsvärd skog” (2019) som ”naturvårdsart i kalkbarrskog”.

Underbar skogspicnic

Vi beskriver även i artikeln om Juraresan en underbar happening och skogspicnic som vännen Georges Scheibler organiserade: *”Vi anlände till en högt belägen plats, Roches de Moron, där vi skulle inta lunch ute i skogen. Man kunde gå fram ett stup och titta ner på gränsfloden Doubs som rann 350 meter under oss i en djup canyon. Sedan var det dags för ”skogslunch” i en timrad alphydda. Presidenten i Le Locle svampförening, skogvaktaren Charles-Henri Pochon höll storslaget tal från en stubbe och utbringade välkomstskål. Han påpekade bland annat att floden Doubs inte är gränsflod utan ”navelsträng” mellan Schweiz och Frankrike. Vi blev sedan bjudna på en typisk ”bondmåltid” kallad ”Repas forestier” som bönderna i trakten förr intog när de var ute och brände ris i skogen. Intill timmerhyddan fanns en stor glödande askhög. Ur glöden kraftades fram små paket inlindade i fuktigt papper och innehållande speciella korvar (bratwurst) med kålbladsomslag. Vi fick även smaka på en variant av denna bondrätt med fjällig taggsvamp inlagd mellan kålblad och bratwurst. Som efterrätt fick vi ”höstens gåvor”: päron och vin. Sedan kaffe och flera olika sorters ”grappa”, en sorts brännvin på olika frukt- och vinrester. Svampsällskapet i Le Locle bjöd oss på denna fantastiska tillställning. Det framkom att skogvaktare Pochons hustru Gaby fixat mesta jobbet. Vår SMF-ordförande Kerstin Bergelin fick återigen på franska tacka för den enorma gästfriheten. Kerstin riktade givetvis ett särskilt tack till Gaby.”* Leif Örstadius bild i SMF-artikeln visar den glade skogvaktaren Charles-Henri omgiven av Kerstin Wiking, Jan-Olof, George Scheibler

Svamppartaj ute i skogen hos svampföreningen i Arbois. Smockfullt med ädla spindlingar på Jurakalken.

och Hans Marklund. Georges Scheibler sände under många år till oss i Myko svampföreningen i Le Locles lilla gula tidskrift där vi kunde läsa om skojiga svampfynd och samtidigt öva upp vår skolfranska.

Svampstudier på torget i Oyonnax med Ingrid och Pelle Holmberg

Vi minns även när vi strosade omkring tillsammans med Ingrid och Pelle Holmberg på torget i Oyonnax och studerade den livliga handeln med olika matsvampar. Karljohan *Boletus edulis* var i särklass populäraste matsvampen. I bokhandeln fann vi franska svampböcker som bara handlade om karljohan. När dessa rader skrivs nås vi av beskedet att Pelle Holmberg lämnat jordelivet.

En guidad resa till Peterson-Bergers Sommarhage

Den botaniska svampveckan i Borgsjö 2001 handlade om kremolor. Juhani Ruotsalainen och Jukka Vauras var kursledare. Vi fick besök av 15 franska svampvänner från staden Oyonnax i Jurabergen där vi hälsat på föregående höst. De blev djupt fascinerade av markens lavar på sandheden vid Lombäcken, sådana sandiga lavhedar finns inte i deras franska hemtrakter. Hjördis tog hela franska gänget en dag till Östersund och visade en av de vackraste och mest berömda platserna i Sverige: Sommarhagen på Frösön där kompositören Wilhelm Peterson-Berger (1867–1942) bodde en stor del av sitt liv.

Ny kremla för Sverige samlades vid Sommarhagen på Frösön

Vid Sommarhagen samlades en spännande kremla under asp och björk på kalksten och i mattor med frösöstarr *Carex pediformis*. Efter mikroskopering av flera Russulakännare i arbetslokalen kom beskedet: *Russula fulvograminea*, ny kremla för Sverige. Juhani och Jukka har beskrivit denna kremla tillsammans med Mauro Sarnari. Under Borgsjöveckan 2018 så guidade Karin Kellström, Bengt Petterson och Jeanette Södermark en grupp till Sommarhagen. De fann blåmjölkig riska *Lactarius quieticolor* och rikligt med guldkremolor *Russula aurea*. Här på Frösön bor Lars-Olof Grund som är nyfiken på det mesta i naturen från fjärilar till knepiga svampar.

Norrländska specialitéer

Hördis och Berthold tog emot Juramykologerna hösten 2001 hemma i Västlönning. Fransmännen blev bjudna på tre rätters norrländsk måltid: tunnbröd med lax, potatismos på mandelpotatis, renskav med lingonsylt, kaffe och kringla. Sylvia Lidberg hade översatt menyn till franska. Ingrid och Pelle Holmberg tog sedan emot franska svampgänget från Oyonnax när de besökte Stockholm.

Ingrid berättar att deras lilla hus blev som ett vandrarhem. Bo Nyhlén härbärgerade även delar av Juragänget.

Omphalotus olearius i skogen utanför den gamla vackra alpstaden Annecy.

På resan mot Rovaniemi, Nordisk svampkongress, stannade vi och åt lunch tillsammans med Kjell Olofsson. Sorgligt, det blev sista gången.

Kjell Olofsson-en profil i svensk mykologi

Kjell Olofsson var känd och omtyckt person bland svenska mykologer. Han jobbade på "Skogis" i Umeå och var med på botaniska svampveckor i Borgsjö och svenska mykologiveckor. Han hade även många kurser i mikroskopering och var en av ledarna vid utbildning av svampkonsulenter. Kjell drabbades av cancer. Hjärdis, Jan-Olof och Håkan Lindström hälsade på hemma hos Kjell under hans sista tid i livet. Vi var på väg till nordiska svampkongressen i Rovaniemi som ägde rum 1-7 september 2013. Det blev en fin stund hemma hos Kjell. Han var duktig fotograf. Kjells stora samling bilder från bland annat Borgsjöveckor och mykologiveckor förvaras nu hos hans bror.

Cortinarius (Dermocybe) *uliginosus* var. *luteus*
under Pål, Grevensbücken
29-9-95 14 H/L

Akvarell av Rolf Lidberg.

Håkan Lindström på toppen av Hamrafjället i Härjedalen. Foto: Pierre Arthur Moreau

Håkan Lindström

Håkan Lindström var taxonom (artkännare) och etablerade tidigt kontakt med svampforskare. Christer Andersson som bodde i Sörberge, Timrå, botaniserade flitigt under många år tillsammans med Håkan innan han flyttade till västkusten. Christer ”upptäckte” den finska bosättningen Rigåsen i Liden. Han var duktig på svamp och fann bland annat lokaler för liten jordstjärna *Geastrum minimum* år 1983 dels på amfibolit vid Borgberget i Hässjö dels i torrbacke på Alnökalksten vid Skilsåker i Tynderö. Christer kommer varje sommar på besök till sitt älskade Medelpad och har ibland varit med på Bege Jonssons rutininventeringar av kärllväxter. Christer gillar att träffa sina gamla naturkompisar.

Andreas spindling *Cortinarius andreae*

Håkan Lindström växte upp i byn Fränsta som ligger i Torp socken ungefär mitt i Medelpad. Han utbildade sig till läkare men läste även ekologisk botanik för Lars Ericson vid Umeå universitet. Under senare delen av sitt liv bodde Håkan på en stor, vackert belägen bondgård långt bort i skogen i byn Östansjö i Kälarne socken. Där satt han i kammaren på andra våningen och beskrev under lediga stunder många för vetenskapen nya spindelskivlingar i nära samarbete med svampforskare ute i stora världen bland annat Balint Dima i Ungern, Jacques Melot i Frankrike, Ilkka Kytövuori och Tuula Niskanen i Finland, Egil Bendiksen och Tor Erik Brandrud i Norge samt Karl Soop i Dalarna. En av spindelskivlingarna döpte han efter käre sonen Andreas till *Cortinarius andreae*. Som liten pojke var Andreas med oss på Sveriges Mykologiska Förenings resa år 2000 till franska Jurabergen. Numera har Carina Näslunds och Håkans son, Andreas Lindström, tagit över skogsgården i den idylliska byn Östansjö långt bort i skogen i östra Jämtland.

Den evige rebellen

Håkan Lindström var ”den evige rebellen” som skrev kritiska insändare i Östersunds-Posten om landstingets sjukvård, regering och annan överhet. Han skrev under sina insändare med pseudonymen ”Gunilla Snäll” som lär ha varit en medeltida, stark kvinna i Sollefteå. Håkans

Nathan Schoutteten,
Annemieke Verbeken och
Andreas Lindström vid
svampborden i Borgsjö 2018.

insändare i Östersunds-Posten var ofta på temat landsbygd-stad. Han menade att urbaniseringen och utarmningen av svensk periferi även hårt drabbade kultur- och naturvärden med igenväxande kulturlandskap. Ann Renström har skrivit underbar bok om de hundratals övergivna skogsodlingarna i Sollefteå kommun med bilder av husen och deras sista invånare. Boken heter ”Skogsbyar” (2006).

Den biologiska mångfalden i kulturlandskapet är hotad i många bygder

Det gamla öppna kulturlandskapet med sin rika biologiska mångfald bland annat artrika, betade gräsmarker förutsätter ett lönsamt jordbruk och att unga människor vill bo kvar på landsbygden.

Den europeiska och svenska politiken för jordbruk och landsbygd är därför viktig. Jan-Olof och Håkan Lindström initierade 2012 mp-seminarium om avfolkningen av landsbygden och inflyttningen till städerna. Vi höll till på jättefina konferensstället Älggårdsberget i glesbefolkade Bispgården i Ragunda kommun, östra Jämtland. Ragundas kommunalråd Terese Bengard deltog med stort intresse i konferensen. Hon är numera verksamhetsledare vid ”Hela Sverige ska leva” som gör mycket nytta som lobbyist för landets perifera bygder. Men kanske kansliet för ”Hela Sverige ska leva” kunde flytta från Gamla Stan i Stockholm till Älggårdsberget i Terese Bengards hemkommun Ragunda?

Mångsidig användning av skogen

Älggårdsberget i Bispgården var fram till 1997 statlig skogsskola med den naturintresserade rektorn Börje Hedman. En utmärkt plats för en skogsskola som hade skogliga provytor runtom i östra Jämtland. Börje hade varit i USA där man har alltid haft tydligt mål om ”mångsidig användning av skogen” (multiple use). Idag kring år 2020 börjar även skogsägare och turistföretagare i Sverige utveckla andra affärsmöjligheter i sina skogar än bara virkesproduktion.

Carl-Johan inventerade i Ragundas bombmurkelparadis

Som första skogsskola i landet anställde Börje Hedman en kunnig ekolog, Carl-Johan Wikström, som rapporterade många skojiga svampfynd från Ragunda till oss inom Myko bland annat dofttickor *Haploporus odorus* och liten jordstjärna *Geastrum minimum sensu lato*. Carl-Johan noterade 19 olika arter knappåslavar i sin lilla provyta på 20 x 50 meter i Djupdalsbäckens underbara naturreservat som är populärt utflyktsmål under de botaniska svampveckorna i Borgsjö, se sidan 185 i Borgsjörapporten 2018 på www.myko.se. Carl-Johan skrev även ”Ragundas Flora” och hade mycket kontakt med gamle vattenrallaren och kunnige botanisten Kjell Berglin och även med Håkan Lindström som bodde i östra Jämtland. År 1994 noterade Kjell Berglin, Janolof Hermansson och Carl-Johan Wikström fina lokaler för bombmurklor och trådbrosklav vid Indalsälven. Efter många år som reservatsbildare på länsstyrelsen i Östersund har Carl-Johan nu som pensionär flyttat

med familj hem till Öjebyn i Norrbotten och engagerar sig nu med liv och lust i Norrbottens floravinventeringar.

TV-inspelning med Rolf vid Ranklevens hängande trädgårdar

Håkan Lindström lärde känna Rolf Lidberg kring mitten av 1970-talet vid Naturskyddsföreningens utflykter bland annat till Ranklevens mäktiga nordbrant i Borgsjö. Håkan beskriver i sin minneskrönika över Rolf i Sundsvalls Tidning 1 mars 2005 den enorma entusiasm som Rolf utstrålade över att ha återfunnit Ranklevens alla fjällväxter. Svensk TV spelade in en serie filmer med Rolf Lidberg under rubriken ”En man och hans blommor”. Programmen togs fram av Stig Ehnebom och fotografen Rolf Gripsäter. Ett av programmen från Medelpad spelades in just vid Ranklevens rasbranter.

Många intressanta svampfynd vid Rankleven

Christer Andersson fann 1980 rariteten klockmurkla *Verpa conica* nedanför Ranklevens mäktiga stup. Klockmurkla har även noterats vid tre andra hot spots för svampar i Medelpad: Ensillre kalkbarrskog i Borgsjö (nornareservatet), reservatet Stornäset på Alnön och Natura 2000-området Tolvösand i Tynderö. Under de botaniska Borgsjöveckorna har vi lagt in exkursioner till Rankleven som är belägen nära vår arbetslokal. Här finns barkborredödad granskog med många intressanta vedsvampar som bävermussling *Lentinellus castoreus*. Birgitta Wasstorp samlade den 30 augusti 1983 en stor kollekt av den sällsynta skålsvampen *Sowerbyella densireticulata* vid Rankleven. Nils Lundqvist blev jätteglad när han erhöll Birgittas kollekt till Naturhistoriska Riksmuseets herbarium. Under Borgsjöveckan 2016 samlades en förmodad praktskål, *Sowerbyella rhenana*, på brandfält i reservatet Jämtgaveln. Karen Hansen vid Naturhistoriska Riksmuseet kommer att DNA-studera den spännande kollekten från Jämtgaveln. De två Sowerbyellorna från Borgsjöskogen är rariteter som hamnade i kategorin DD (kunskapsbrist) i senaste rödlistan 2020. Mikael Jeppson skrev för länge sedan en artikel i tidskriften Windahlia om det intressanta släktet *Sowerbyella*.

Tatyana fann färgsvampen *Cortinarius vitosus* vid Rankleven

Den europeiska svampveckan om spindelskivlingar i Borgsjö 2016 hade 98 deltagare från de flesta länder i Europa. Riksmykologen Michael Krikorev och Per Sander ledde en grupp till Rankleven. Per är chef för naturvården på länsstyrelsen i Östersund. Flera spännande fynd av spindelskivlingar gjordes. Tatyana Svetasheva fann blodröda spindlingar i den örtrika skogen nedanför Ranklevens stup som blev mycket omdiskuterade. Vår ungerske vän Balint Dima menade att det istället var *Cortinarius vitosus* som är brunaktig som ung och blir

Cortinarius vitosus
vid Rankleven. Foto:
Tatyana Svetasheva

karminröd först som utvuxen fruktkropp. *C. sanguineus* är karminröd hela tiden. Hjördis har funnit en annan utmärkt färgspindling vid Julåsen i Borgsjö: purpurbrun spindling *Cortinarius anthracinus* som har sydlig utbredning.

Cortinarius vitiosus, dåligt känd i Sverige

Kikar man i Artportalen så finns bara en prick i Sverige för *Cortinarius vitiosus*: fyndet i diabasskogen vid Åvike bruk i Hässjö socken under svenska mykologiveckan i Timrå 2014. Tuula Niskanen var med oss under Timråveckan. Hon mikroskoperade och bekräftade Åvikefyndet. Tuula och några finska vänner nybeskrev *C. vitiosus* år 2012 i artikel om de röda kanelspindlingarna inom *Dermocybe* i tidskriften *Mycologia* som ges ut av *Mycological Society of America*. Hjördis skriver om svampfärgning i denna minnesskrift. Hon berättar även om svampfärgning på sidorna 62–67 i rapporten från Borgsjöveckan 2018 i Borgsjö om kremlor och riskor, se www.myko.se

Håkan och Rolf gillade kulturens utposter i Medelpad

Håkan Lindström skriver 2005 i sin minnesruna över Rolf i Sundsvalls Tidning: ”Särskilt roligt hade jag och Rolf när vi gav oss ut till kulturens övergivna utposter i Medelpad; när vi hittade fjällgentianan på Rigåsens gammellägdor i Liden, såg huggorm på landskapets högst belägna odling vid ödegården Långåsen i Torp socken, när vi träffade sista bofasta invånaren i Lidenbyn Stensjö och pratade om den förekomsten av topplåsbräken på hans gårdstun eller när vi efter stigen till Stockholmskojan, nära Härjedalsgränsen, såg tågstarr för första gången. Så sent som i somras 2004 besökte vi Ytterturingen i Haverö där vi på gamla gränskullen mot Norge, ”Baggbacken”, kunde konstatera att backstarren fortlevde på sin enda medelpadska lokal.” Häromåret var vi en grupp botanister som, tillsammans med ängskännaren Annika Carlsson vid Länsstyrelsen, besökte just den avlägsna skogbyn Stensjö söder om Indalsälven i Liden socken. Topplåsbräken *Botrychium lanceolatum* och ängssvampar fanns ännu kvar på hackslättmarkerna.

Senaste åren

Monika Wounder, Kristiina Oikari och Jeanette Södermark är administratörer för Mykos sida på Facebook. Hjärdis Lundmark är kassör i Myko på sjunde året. Siv Norberg är ordförande i Svampfärgarsällskapet. Siv och Lena Back lär numera ut svampfärgning vid Mykos utflykter. Vår mångkunnige styrelseledamot Bengt Larsson bor med frun Lena intill välinventerade Tubbobäcken just i gränstrakterna mellan Borgsjö och Torp socknar. Deras barn är nu uflugna. Vi inom Myko har nära kontakter med Rebecka Andersson och andra vid populära Ånge Naturum i Borgsjö som är ett nav för information om Ånges sevärdheter i kulturlandskap och skog. Nu senhösten 2020 hade Myko och Naturum Ånge ordnat svampvandring med över 30 deltagare längs den tusenåriga pilgrimsleden i Borgsjö.

Norra Stadsberget

Norra Stadsbergets kommunala naturreservat i Sundsvall är populär samlingspunkt för Sundsvallsborna. Museets kulturintendent Ulrika Stenbäck ansvarar för ”vårt eget Skansen” på Norra Berget. Här organiserar miljökontoret ”Naturfestivalen” där friluftsföreningar, Skogsstyrelsen och andra visar upp sin verksamhet. Mykos och Svampfärgarnas bord brukar vara populära. Kön är ibland lång till Jeanette Södermarks läckra svamptoasts. Kjell Lönnå och andra har tagit fram kreativa förslag för att ännu mer stärka Sundsvalls eget ”Skansen”. Vid möten nu kring 2020 inom Sundsvalls Natur- och Friluftsråd har vi inom Myko och även Tomas Binett inom Sundsvalls Geologiska Sällskap föreslagit någon enkel form av Naturum vid Norra Berget där naturföreningarna kan få presentera sig. Trollbyn i Rolf Lidbergs hemby

Hjördis Lundmark, Jeanette Södermark, Siv Norberg och Jan-Olof Tedebrand vid adventsmingel 2019 på residenset i Härnösand: Foto: Lena Landin

Järkvissle är nu under avveckling eftersom eldsjälarna börjar bli gamla. År 2010 ordnades utställning om Rolf Lidberg i Röklandsgården på vårt stadsberg. Information borde kunna ordnas vid Norra Berget om kultur och natur i Medelpad där även Rolf Lidbergs livsgärning presenteras.

Myko inventerar rekreationsskog åt Sundsvalls kommun

Den sociala naturvården med promenadstigar i skogsområden runt bostadsområden är viktiga för folkhälsan och för den biologiska mångfalden. På uppdrag av Sundsvalls kommun har Myko och några andra naturföreningar, mot viss ersättning, inventerat arter i en populär rekreationsskog i sydsluttningen mellan bostadsområdena Granlo och Granloholm. Under en av inventeringarna fann Jeanette Södermark en grupp med den sydliga och i våra trakter sällsynta poppelmusseronen *Tricholoma populinum* i aspduge i Granloskogen.

Sundsvalls Arboretum vid Sidsjöbodarna

Myko yttrar sig över förslag till nya reservat och skriver även remisser. Nu senast har vi tillsammans med MBF tyckt till om förslag till regionalt skogsprogram för länet. MBF och Myko har länge efterlyst upprustning av Arboretum vid Sidsjöbodarna i Sundsvall som kommunens legendariske skogvaktare Ottar Hård lät anlägga för cirka 40 år sedan. Längs Ottars naturstig genom Sundsvalls Arboretum kan man idag på mossbelupna halvt nedfallna skyltar läsa om gråalskogen i Medelpad som är så typisk för våra kuster och älvdalar. Skolklasser och allmänhet kan även beskåda en gammal fin gråalskog. Här finns även information om björkskogen och asplunden liksom om diverse utländska trädslag. En upprustning av Ottars arboretum med nya skyltar borde kanske kunna ordnas med så kallade LONA-medel.

Vidgade vyer

Från föreningens trevande start 1970 så har vi inom Myko med nyfiket sinne vidgat våra vyer. Vi har lärt känna svampvänner från när och fjärran vid Borgsjöveckor, nordiska möten och långväga resor. Vi som är särskilt intresserade av svampfärgning har varit på internationella möten bland annat i Perth, Australien och Vancouver, Canada.

Mykos ordförande Jeanette Södermark mottar Sundsvalls kommuns miljöpris 2020 av Kjell Bergkvist, ordförande i miljönämnden.

Adventsmingel på residenset

Hjördis och Jan-Olof fick personlig inbjudan av landshövding Berit Högman till adventsmingel i december 2019 på residenset i Härnösand. Vi fick ta med varsin gäst. Siv Norberg och Jeanette Södermark följde med till den stämningsfulla träffen på det vackra residenset i Härnösand. Vi minglade bland annat med Ånge kommuns nya kommunalråd Erik Lövgren och berättade för honom om de 17 botaniska svampveckorna som Myko ordnat i Ånge.

Förnygring och miljöpris

Nu vid årsmötet 2020 förnygrades Mykostyrelsen med tre svampkon-sulenter: Magnus Näsholm, Kristiina Oikari och Monika Wounder. Vid årsmötet erhöll Myko även Sundsvalls kommuns miljöpris 2020. Ett fint erkännande av Mykos insatser under 50 år.

Arkivering

Nu har vi börjat samla in Myko-handlingar från de första femtio åren som vi deponerar i Föreningsarkivet Västernorrland. Handlingarna blir då i framtiden digitalt sökbara via riksarkivet. De som skriver Mykos 100-årshistorik år 2070 kan då lätt komma åt handlingar från de första femtio åren.

Inventerat och haft kul

Vid Mykos första styrelsemötet den 1 oktober 1970 tyckte Rolf Lidberg och styrelsen att inventering av svampar i Medelpad borde vara en intressant uppgift för den nya föreningen. Vi har försökt uppfylla Rolfs önskemål bland annat med de 17 svampbotaniska Borgsjöveckorna. Tilläggas bör att vi även haft kul under de femtio åren tillsammans med kära svampvänner från när och fjärran.

Svamphistorik

Hos oss i Medelpad, liksom i övriga delar av landet, var svamp inte uppskattad som föda i det gamla bondesamhället. ”Sopp” har i hela Medelpad varit den folkliga benämningen på hattsvampar enligt Dialekt och Folkminnesarkivet i Uppsala. ”Soppen” var mest känd för att korna var så begivna på den. Korna kom ibland inte hem på kvällen utan sökte sig allt längre ut i skogen för att hitta svamp. De blev ”övölen” sade man i Torp socken. Även vi inom Myko blir ibland ”övölen” när vi finner fina kantarellställen eller sällsynta svampar.

Hellre svalt man än man åt svamp

Från Njurunda socken berättas om en rysk krigsfånge som på 1720-talet, till allas stora förvåning, åt ”soppen”. Mykos hedersmedlem Anna-Lisa Starkenberg brukade berätta minnen. Då första världskriget utbröt var Anna-Lisa 7 år och bodde på Södermalm i Sundsvall. Tiderna var svåra och många svalt. Anna-Lisa fick då följa sin mormor som var från Finland och plocka svamp uppåt Sidsjön. Mormor kände till många svamparter bland annat kosvamp (soppar), kantarell *Cantharellus cibarius*, fårticka *Albatrellus ovinus* och pepparriska *Lactarius rufus*. Anna-Lisas familj var de enda som åt svamp på hela Södermalm. Folk tyckte de var tokiga, hellre svalt man än man åt svamp. Anna-Lisa drog även igång en svampförening i Timrå som var aktiv under några decennier.

Mellankrigstiden

Hösten 1915 arrangerades en svamputställning i Hotell Knausts berömda trapprotunda med svampkännaren Lars Romell (1854–1927) från Stockholm. Men allmänhetens intresse för matsvamp var lågt vid den tiden. Under mellankrigstiden ökade intresset för matsvamp, främst bland

fruar i borgarklassen i Sundsvall. Prästfrun Brita Perman var duktig svampkännare och hade förmågan att lära ut till andra. Anna Lundström lärde sig många matsvampar av fru Perman. Anna brukade berätta hur hon på 1930-talet plockade klädkorgar fulla med champinjoner *Agaricus arvensis* i hästhagarna vid Sundsbruk och i ängsbackarna vid Tunadal. Hon mindes även de orangeröda och gröna vaxskivlingarna *Hygrocybe spp.* som växte på de magra betesmarkerna. Champinjoner från hästhagarna konserverades i stora glasburkar. Mest av allt plockades dock blodriskor *Lactarius deterrimus*. Rodnande flugsvamp *Amanita rubescens* var en annan favorit bland svampplockare i Sundsvall under mellankrigstiden.

Einar Ingelströms besök i Sundsvall 1941

Disponent O. Ekström vid tidningen Sundsvalls-Posten var en stor svampentusiast och till honom gick många som hade frågor om svamp. Under 1940-talet skrev han många tidningsnotiser om svampar i Sundsvallstrakten. Ekström ordnade även exkursioner och engagerade välkända mykologer från södra Sverige bland annat Einar Ingelström. Vid ett av Ingelströms besök i Sundsvall skrev signaturen G-n i Sundsvalls-Posten artikel den 15 september 1941. Artikeln illustrerades med ett foto och följande bildtext: ”Så här såg ett av borden ut vid Sundsvalls-Postens och Marthaföreningens Svampbyrå i morse då amanuens Ingelström satte igång sorteringen av sitt material med svampar. Fotografen passade på att knäppa bild just när han tog emot en ny svampkorg av en morgontidig svampvän, fru Anna Lundström. En av amanuensens medhjälperskor, Marthan fru Elsa Andersson, har tydligen fiskat upp en intressant svamp ur skörden.” Ingelström säger i artikeln bland annat:

”Det har förunnats mig att plocka upp några rariteter ur korgarna vilket glädjer en svampkännare. Den botaniska raritet jag mest tänker på är några exemplar av larvklubban, en *Cordyceps*-art, som troligen parasiterat på någon insekt.” Artikeln avslutas så här: ”I morgon kl 19.30 kommer kommer herr Ingelström att i ett anförande tala om olika inläggnings- och anrättningsmetoder. En timme som framför allt inte husmödrar bör försumma. Visst ni att den bittra pepparriskan blir en gastronomisk upplevelse efter förvällning och en tids nedsaltning?”

VAD ÄR SVAMP?

SVAMP KAN SE UT SÅ HÄR

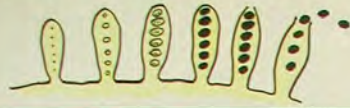
...MEN ÄVEN SÅ HÄR

Vad är Svamp? Till en tre veckor lång svamutställning 1978 gjorde Rolf Lidberg denna pedagogiska skärmutställning.

SPORSÄCKSVAMPAR

SPORERNA UTVECKLAS INUTI SMÅ SÄCKAR, SOM VID SPORONGADEN ÖPPNAR SIG I MYNNINGEN

BASIDIESVAMPAR

SPORERNA UTVECKLAS ÖPPET, I SPETSEN AV KLUBBLIKA BILDNINGAR - BASIDIER

SPORERNA UTVECKLAS INUTI FRUKTKROPPEN

FRUKTKROPPEN ÄR GELÉARTAD

BUKSVAMPAR

GELESVAMPAR

PORLAGER PÅ UNDERSIDAN

LÄTT ATT LOSSA FRÅN HATTKÖTTET

SAMMANVÄXT MED HATTKÖTTET

TAGGAR

PÅ UNDERSIDAN

FRUKTKROPPEN GRENIG, BUSK- ELLER KLUBBLIK

SOPPAR TICKOR TAGGSVAMPAR

KLUBB- OCH FINGERSVAMPAR

HATTENS UNDERSIDA SLÅT, RYNKIG, ÅDRIG ELLER MED GRENIGA ÅSAR

MED SKIVOR PÅ UNDERSIDAN

FOTEN GÅR LÄTT ATT SMULA SÖNDER

FOTEN TRÄDIG

KANTARELLER OCH TRUMPETSVAMPAR

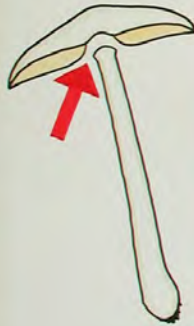
MED MJÖLKSÅFT RISKOR

UTAN MJÖLKSÅFT KREMLOR

SKIVLINGAR

SKIVLINGAR 1

FOTEN
LÄTT
ATT
LOSSA
FRÅN
HATTEN

FOTEN HAR
NERTILL
STRUMPA
ELLER
FJÄLLIKA
KRANSAR

VITT
SPORPULVER

FOTEN
MED ELLER
UTAN RING

FLUGSVAMPAR

RÖTT
SPORPULVER

FOTEN
UTAN RING

SLIDSKIVLINGAR

VITT
SPORPULVER

FOTEN
MED RING

GRYN- OCH
FJÄLLSKIVLINGAR

RÖTT
SPORPULVER

FOTEN
UTAN RING

SKÖLDSKIVLINGAR

SVART
SPORPULVER

FOTEN
MED RING

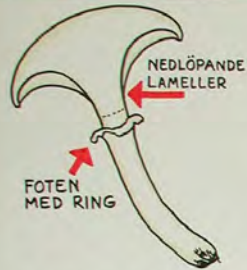

CHAMPINJONER

Vad är svamp? Illustration av Rolf Lidberg.

SKIVLINGAR 2

HATT OCH FOT FAST FÖRENADE
VITT SPORPULVER

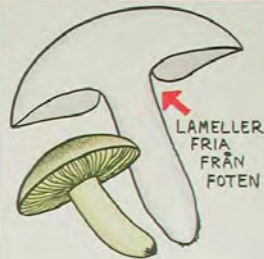

HONUNGSSKIVLING

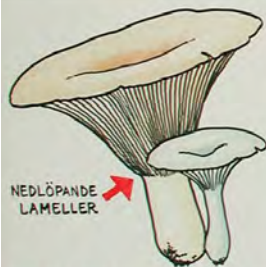

LAMELLER VAXARTADE
OFTA GLESA OCH TJOCKA

VAXSKIVLINGAR

MUSSERONER

TRATTSKIVLINGAR

NAGELSKIVLINGAR

HELA
FRUKTKROPPEN
BROSKARTAD

BROSKSKIVLINGAR

FOTEN SIDOSTÄLLD
ELLER SAKNAS

MUSLINGAR

SMÅ, TRATTFORMIGA
SVAMPAR MED
NEDLÖPANDE LAMELLER

NAVLINGAR

SMÅ SVAMPAR
MED KLOCKLIK
HATT OCH SPRÖD FOT

HÄTTOR

Vad är svamp? Illustration av Rolf Lidberg.

Cortinarius uliginosus
SE Segerön 6-9-93
leg H/L

Mycket vacker svamp. Sumpspindling, *Cortinarius uliginosus*.
innehåller färgämnen man kan använda till textilfärgning.

Mykos svampuppgifter hamnar i databaser

Under många år sände vi svampuppgifter till Mats Elfström i Norrköping som var ordförande i Sveriges Mykologiska Förening (SMF). Jan-Olof var så kallat lokalt inventeringsombud (LIO) för Medelpad. Hans Andersson, Nils Jansson, Siw Muskos med flera bidrog med uppgifter till Mats Elfström. Mats hade även stort intresse för ämnet ”svamp och naturvård” som han och andra ofta skrev om i tidskriften Jordstjärnan.

Artportalen

Den stora databas som Mats Elfström och SMF byggde upp införlivades senare i Artportalen vid Artdatabanken i Uppsala. År 2004 började allmänheten kunna mata in svampar i Artportalen. Svampdata från våra Borgsjöveckor läggs numera in i Artportalen. Därmed blir svampuppgifterna allmänt tillgängliga för markägare, forskare och andra avnämare liksom för oss själva inom Myko. Artportalen är utmärkt kunskapskälla om den biologiska mångfalden i Sverige där man kan ta fram utbredningskartor, artlistor från svamplokaler och andra finesser. Utbredningskartorna i Artportalen visar även tydligt var aktiva mykologer bor i Sverige liksom platser där mykologer flockats som vid Borgsjöveckor och svenska mykologiveckor. Svampforskare bör nu kunna använda uppgifterna i Artportalen för intressanta analyser. Fjällens svampar var länge dåligt kända. Mykologiveckan i västra Härjedalsfjällen 2006 blev en unik djupdykning i fjällhedarnas och fjällbjörkskogarna spännande funga. Rapport finns på www.myko.se

Återkommande besök på samma svamplokal

Hans Rydberg har skrivit i SMT att inventering av svampar på en lokal kräver många besök för att bli någorlunda heltäckande. Vi har under de 17 Borgsjöveckorna återvänt till många lokaler exempelvis Granbodåsen, Julåsen, Lombäcksheden och skogar norr om Getberget. Listor över funna arter har blivit långa för dessa välbesökta lokaler. De flesta bestämningarna är gjorda av kunniga mykologer i samband med de botaniska Borgsjöveckorna. Många belägg från Borgsjöveckorna är deponerade i herbarier runtom i Europa. Vi har nu erhållit listor över

digitaliserade Medelpadsfynd i herbarierna i Stockholm, S, och Uppsala, UPS. Thomas Læssøe har sänt lista över belägg i Köpenhamn, C. Ilkka Kytövuoris rikliga insamlingar vid herbariet i Helsingfors (H), bland annat under Borgsjöveckor, håller nu på att digitaliseras av Hanna Tuovila.

Stark ökning av svampkunskapen under 50 år

Kunskapen om svampar i Medelpad har ökat starkt under Mykos femtioåriga historia. Vår skrift ”Medelpads Svampar” (1985) innehöll 1250 arter. Hjärdis har initierat framtagande av aktuella uppgifter i Artportalen om svampfynd från Medelpad. Vår egen dataexpert Håkan Sundin fann i Artportalen den 12 juli 2020 totalt 1966 svamparter och totalt 43814 svampuppgifter från Medelpad. Artdatabankens suveräna dataexpert Mikael Krikorev har även ”lekt” med de 3105 fynduppgifterna och 731 arterna från den svamprika *Russulales*-veckan i Borgsjö 2018. Även de uppgifterna ska inom kort föras in i Artportalen. Mikael har redan tagit fram excelark över fynden 2018: funna arter per lokal, funna kremlor och funna riskor på besökta lokaler, rödlistade artfynd, totalfynd. Mikael's excelark är exempel på hur stora datamängder från svampveckor nu kan publiceras på ett intresseväckande sätt. Se Mickes excelark under ”Russulales 2018” på www.myko.se

Tegelkremla toppar rapporterade kremlor

Vad gäller kremlor, som vi särskilt intresserat oss för, har Håkan Sundin den 12 juli 2020 ur Artportalen plockat fram excel-fil med 91 kremlerarter och 2211 kremleruppgifter från Medelpad. Fem i topplistan över antal rapporterade kremleruppgifter är intressant. Tegelkremla *Russula decolorans* toppar med 184 uppgifter. Sedan följer grönkremla *R. aeruginea* 166, storkremla *R. paludosa* 120. Plats nummer 4 och 5 delas av krusbärskremla *R. queletii* och vinkremla *R. vinosa* som båda har 92 fynduppgifter från Medelpad. Det är nog ingen tillfällighet att tegelkremlan är mest inrapporterade kremla. Tegelkremla finner vi under alla Mykoutflykter och den är en populär matsvamp.

Jan-Olof bland blommande
svalört i skogskärr,
Granloskogen i Selånger.
Foto: Jessica Andersson

Umbraspindling – mest rapporterade spindling

Vad gäller spindelskivlingar tog Håkan Sundin den 12 juli 2020 fram excel-fil med 227 arter och 4945 svampuppgifter i Artportalen från Medelpad. Umbraspindling *Cortinarius brunneus* är outstanding bland spindelskivlingar med 181 svampuppgifter från Medelpad. Sedan följer blodspindling *C. sanguineus sensu lato* 161, rimskivling *C. caperatus* 156, rödbandad spindling *C. armillatus* 152, gulbandad spindling *C. gentilis* 147. Umbraspindlingens topplacering stämmer med verkligheten, den är mycket vanlig i våra mossiga blåbärsskogar i Medelpad. Blodspindlingens andraplats berättar om våra örtrika, ofta kalkpåverkade granslutningar i Medelpad. Blodspindlingen är även en populär kändis bland alla som svampfärgar ullgarn. Intresserade kan erhålla Håkans Sundins intressanta excel-filer från hkan.sundin@telia.com

Borgsjöporten mellan
Rankleven och Öberget.
Foto: Sven Halling

Svampar i Medelpads spännande naturtyper

Fordom brann cirka 1 procent av svenska skogen varje år vilket innebär 250 000 hektar. Under brandsomrarna 2015 och 2018 brann ungefär 20 000 hektar alltså mindre än 1 promille av svenska skogen. När branden inte längre formar skogen så tar gran och tjocka förnaskikt över mer och mer bland annat i reservaten.

Jättetallar togs bort redan under den intensiva sågverksepoken för 100–150 år sedan. Lövträd som asp bekämpades med hormoslyr från flygplan och med fickning från marken under flera decennier fram till 1986 då hormoslyr förbjöds. Gran har även gynnats genom att asp, björk, rönn och sälg fram till slutet av 1900-talet systematiskt röjdes och gallrades bort vilket starkt missgynnade tusentals arter som är bundna till lövträd. Medelpad är därför mer grandominerat idag 2020 än som

förr var naturligt. Men jättemånga vedsvampar och mykorrhizasvampar är bundna till gran vilket Bengt Ehnström och Nils Forshed berättar om i skriften: *Gran grann, grandios och rik* (2020). Kalkgranskogens rika funga av mykorrhizasvampar har vi särskilt studerat under de botaniska svampveckorna i Borgsjö.

Mer blandskogar och mer lövträd-bra för den biologiska mångfalden

Hela norra Europa har länge haft problem med granbarkborre i monokulturer av gran som även blåser omkull lättare i stormar än blandskogar. Granen har stort grenomfång, grunda rötter och är känslig för långvarig torka. Blandskogar klarar insekter och stormar bättre i framtidens varmare klimat. Den alltför stora älgstammen skadar lövskog och tall. Lövskogen ökar idag på de gamla lieslagna och efterbetade ängs- och hagmarkerna som, enligt jordbruksstatistiken, upphörde att brukas i Medelpad under första halvan av 1900-talet. Asp, björk, gråal och sälg har tagit över. En färd idag år 2020 längs Indalsälvens, Ljungans och Selångeråns dalgångar går genom ett hav av lövskog där öppna betade och slåttade marker dominerade för 75–100 år sedan enligt Västernorrlands Museums flygbilder och enligt lantmäterikartor.

Viktigt med kunniga, utbildade röjare och gallringsspecialister

Andelen lövskog börjar nu sakta öka även ute i skogarna. Peter Ståhl skriver på sidan 38 i Gästriklands Flora (2016) att ”trädslagblandningen sedan länge har styrts av skogsbruket och andelen löv ökar nu starkt i nyanlagda skogar”. Även vid Mykos och botaniska föreningens inventeringar och utflykter runt om i Medelpads byar ser vi att fler lövträd lämnas på hyggen och vid gallringar idag än för 30–40 år sedan. Numera finns även regler i skogscertifieringen om att spara mer asp, gråal, rönn och sälg i skogarna som resulterat i instruktioner till skogsröjare och gallringsföretag att spara mer lövträd i skogen. Kunniga, utbildade röjare och gallringsspecialister är jätteviktiga aktörer som formar framtidens skogar. Lövträd passar i fuktsvackor där barrträd har svårt att växa till. Älgstammen borde sänkas närmaste decennierna till en nivå så att lövträd och tall kan växa till och bli stora träd.

10. LIVET PÅ FÄBODEN

Kära skogsvänner ! Släpp loss fantasin en stund. Hur sag det ut här på vallen i mitten av 1800-talet ? Fäbodjäsentans lockrop bör ha klingat mellan skogsasarna. Stugor, mjölkbodar och fähus fanns på vallen. Under en del av sommaren levde människorna här ett liv - på gott och ont - nära naturen. Väster om vallen finns ett bäckdrag med kalkällor där man tog vatten till husbehov.

Seleboåsen som fordom
var fäbod till byn Silje
i Selånger socken

Granskogens svampar

Medelpads landskapsblomma granen *Picea abies* har många folkliga benämningar beroende på växtsätt och växtplats. *Naragran* är en smäcker, senvuxen gran med små årsringar. *Bovallsgran* eller *frogran* är en hastigt vuxen gran med breda årsringar. *Spikgran* är en gran med tät ved. *Tjyrgran* är gran med hård, kådig ved på ena sidan. *Törgran* är gran som torkat på rot. *Hagastör* tillverkades mest av naragran. En praktfull *haga* (gårdesgård) tillverkad på gammalt vis finns runt Granbodåsens fäbodvall i Borgsjö.

Blåbärsgranskogen

Mykos matsvampsutflykter sker mest i blåbärsgranskog som dominerar stora delar av Medelpad. Vanliga arter i blåbärsriset är vinkremla *Russula vinosa*, nässelkremla *Russula consobrina*, skogsriska *Lactarius trivialis* liksom citronslenskivling *Gomphidius glutinosus*. Blåbärsgranskogen hyser även bruna spindelskivlingar som honungsspindling *Cortinarius integerrimus*, kamferspindling *C. camphoratus*, gulbandad spindling *C. gentilis*, umbraspindling *C. brunneus* och violettfootad spindelskivling *C. collinitus*. Rödbandad spindelskivling *Cortinarius armillatus* är mycket vanlig i blåbärsgranskog med björk. Gransumpskogen har sina speciella arter som giftkremla *Russula emetica*, doftspindling *Cortinarius subtortus*, hålskivling *C. bivelus* och myrspindling *C. scaurus*.

Bänkåstorpets blåbärsgranskogar

Under 1970- och 1980-talet hade vi många utflykter till underbara blåbärsgranskogar vid Bänkåstorpet på södra Alnön. Hans-Gunnar Unger var operasångare i Lübeck, duktig mykolog och mångårig medlem i Myko. Han besökte oss ibland och vi hälsade på och exkurerade hos Hans-Gunnar på Hemsön i Ångermanland. Ibland besökte vi även Anders Kempe och såg på fungan bland annat tryfflar (*Scleroderma sp.*) vid Drafle Arboretum på Hemsön. Hans-Gunnar fann puckerbläcksvamp *Coprinopsis acuminata* vid en av utflykterna till Bänkåstorpet.

Barbro och Ove Fahleman

Blåbärsgranskogarna vid Norra och Södra Stadsbergen har även varit populära utflyktsmål. Barbro och Ove Fahleman var aktiva i Myko på 1970-talet. Ove var vaktmästare på SCA-huset vid Skepparplatsen. Barbro och Ove rapporterade skojiga fynd från Norra Stadsberget bland annat violgubbe *Gomphus clavatus* som de fann på de alnögångar med vulkanisk kalksten som genomkorsar berget. När länssjukhuset byggdes på 1970-talet hade man problem med alla kalkgångar genom urberget. Violgubbe finner vi i många kustnära granskogar där alnögångar drar fram. Den i särklass största förekomsten med violgubbe finns längs skogsåar i Borgsjö socken bland annat längs Harrån och Kullbäcken där jätteringar finns.

Kvarsätt, Oxsta och Skedlo-populära utflyktsmål

Skogarna i Kvarsätt och Oxsta byar i Selånger besöktes ofta i Mykos barndom. Hjördis berättar: ”*Vid en av utflykterna till blåbärsskogarna vid Segersjön i Oxsta, tidigt i Mykos era, hade vi hyrt en buss och det blev dessutom tio bilar i karavanen. Många människor att handleda ut i skogen. Vi var flera som skulle vara ledare, men det blev lite lustigt, deltagarna ville mest bara lyssna på Rolf, det blev mycket humor och skratt.*” De sandiga blåbärsskogarna kring skjutbanan i Skedom, Njurunda var ett annat populärt utflyktsmål på 1970-talet. Bland deltagare vid utflykterna i Mykos barndom kan nämnas Anna Westman, Sten Meurling, Sverker Almgren och Anna Lundström.

Skogarna kring Hulistugan

Redan på 1970-talet hade Myko svamputflykter till skogarna runt Hulistugan i Selånger. Här finns strövområden med kommunala friluftsskogar, mest granskogar av blåbärstyp. Hösten 2019 hade vi återigen utflykt till Hulistugan. Matsvampar och färgsvampar lades upp på träborden. Jeanette Södermark hade pedagogisk genomgång av matsvampar. Siv Norberg visade svampfärgat ullgarn, berättade om färgsvampar och visade Hjördis och Hans Marklunds bok om svampfärgning.

Nävstabodarna, Sidsjön och Sättnaskogen

Under de första decennierna hade Myko många utflykter till fäboden Nävstabodarna i Selånger som ligger idylliskt längs vägen upp till Segersjön. Här kring fäboden och i skogarna runt Fittjesjön finner vi många av de bästa och vanligaste matsvamparna som hör hemma i Medelpad. En höstutflykt 1988 till Nävstabodarna med Jan-Olof och Lisbeth Kaggardt som ledare lockade cirka 100 deltagare. Tidningen Dagbladet var med oss och gjorde fint reportage om svamp och svampfolk. Harriet Blomkvist och Britt Skalin med flera har guidat till svampskogarna vid Sidsjö kommunala naturreservat. Anki Suneson var under många år ordförande i Sättna hembygdsförening. Hon har varit ledare för många utflykter i Sättna socken bland annat till blåbärsskogarna kring fäboden Flatabodarna och vid den idylliska Prästtjärn.

Svampkocken Istvan

Gerhart Spaarmann skriver i verksamhetsberättelsen 1976: ”Istvan Fözö gästade oss på utflykten den 5 september. Han lagade en rätt med ett ungerskt namn som ingen kunde uttala men som smakade utmärkt. Det serverades ungerskt vitt vin, ingen grå bläcksvamp hade hittat sin väg till grytan ty samtliga klarade sig bra”. Istvan Fözö var med oss på många utflykter och lagade till delikata svamprätter. Han friterade ofta färtickor i fältgryta som Hjördis brukade ta med sig. Ibland lagade han till ungersk gulasch. Till vardags var Istvan geolog vid länsstyrelsen.

Utflykter med Hans Andersson längs Gusturleden i Selånger

Hans Andersson var ordförande i Naturskyddsföreningens lokala krets i Sundsvall-Ånge under många år och även aktiv i Naturskyddsföreningens länsförbund tillsammans med Jan-Olof. Hans var dessutom ordförande i Svampfärgarsällskapet. Han ledde under många år utflykter för Myko och Naturskyddsföreningen till de fina svampskogarna vid Mosjön i Selånger. Han hade sommarstuga där i trakten. Vid utflykten 2009 kunde Hans och Inga-Lill Häggberg glädja sig åt 50 deltagare som fann färtickor *Albatrellus ovinus*, rimskivling *Cortinarius caperatus*, soppar och andra matsvampar i skogarna kring Hjässberget och längs Gusturleden. Vi fick även lära oss hur man skiljer brödticka *Albatrellus confluens* från färticka och vi fick även inpräntat kännetecknet hos den giftiga toppspindlingen *Cortinarius rubellus*. Nu hösten 2020 hade Myko återigen utflykt längs Gusturleden i Selånger där Inga Lill Häggberg och Kristina Oikari lärde ut de vanligaste matsvamparna.

Bussutflykt till gammelgården vid Gudmundstjärn, Indal socken

Vid utflykter till de magert sura blåbärsgranskogarna vid skogshemmanet och kulturresevatet Gudmundstjärn i Indal socken finner vi populära matsvampar som tegelkremla *Russula decolorans* och vinkremla *R. vinosa* liksom färticka *Albatrellus ovinus*. Färtickan är landskapssvamp för Medelpad och växer med gran *Picea abies*, vår landskapsblomma. Färgsvampen rödskivig kanelspindling *Cortinarius semisanguineus* trivs i de magra barrskogarna kring Gudmundstjärn. Jan-Olof och Eva

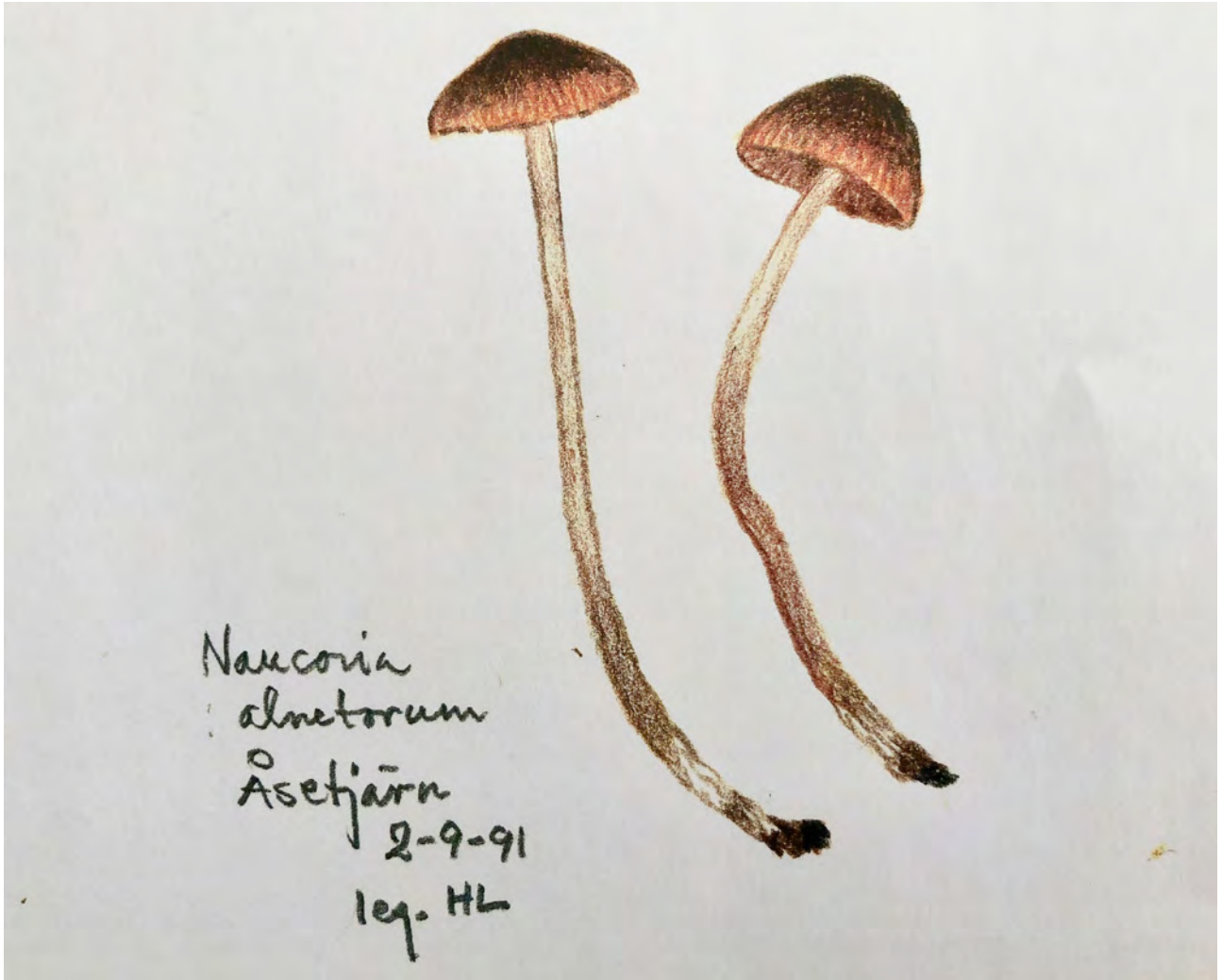
Kristina Portén ledde på 1970-talet Naturskyddsföreningens och Mykos svamputflykt med buss till skogshemmanet långt bort på skogen. Vid Mykoutflykten till Gudmundstjärn den 22 augusti 1987 fann vi rikligt med blek taggsvamp *Hydnum repandum*, färticka och tegelkremla. Gulkremla *Russula claroflava* växte i den sumpiga björkskogen nere vid sjön. Hackslåtmarken på gårdstunen kring de gamla husen lyste röd av blodvaxingar *Hygrocybe coccinea*. Även matsvampen ängsvaxskivling *Hygrocybe pratensis* prydde gårdstunen.

Gammelgården vid Gudmundstjärn

Under Mykos utflykter till avlägsna skogshemmanet Gudmundstjärn har Indalsbon Jona Jonsson och Sundsvalls Museums kulturintendenter visat oss runt inne i husen och berättat om släkten som bodde här. Jan-Olof och Håkan Lindström berättade för allmänheten under några år vid Gudmundstjärn om gamla tiders kulturlandskap i Medelpad samtidigt som Tina Johansson och Ulrika Stenbäck från Sundsvalls Museum informerade om människorna som bodde här långt bort på skogen från slutet av 1700-talet fram till 1940-talet. Under svenska mykologi-veckan i Timrå 2014 guidade Hans Andersson en grupp svampvänner till Gudmundstjärn. Kulturpedagogen Johanna Ulfsson, numera vid Västernorrlands Museum, berättade om människorna som levde här på skogen i gamla tider. Johanna nämnde även småfolket (vittra) som håller till vid de gamla husen. Ängarna och hagmarkerna sköts numera av våra vänner Anette och Patrik Glamsjö som driver ekologiskt jordbruk med gamla gräsmarker vid Indalsälven. Patrick noterade 257 fältgentianor, ängarnas blomma nummer 1, år 2019 vid Gudmundstjärn. Tillsammans med länsstyrelsens Johan Rytterstam har Patrick insiktsfulla, kreativa funderingar kring bete, slätter och lämplig störrningsregim på de gamla gräsmarkerna vid Gudmundstjärn.

Den örtrika granskogen (ängsgranskogen)

Örtrika granskogar bildas på näringsrik brunjord och är utbredda i Medelpads bergiga sluttningar. Karaktärsarter är gransillkremla *Russula favrei*, besk vaxskivling *Hygrophorus erubescens*, rökriska *Lactarius fuliginosus*, blodspindling *Cortinarius sanguineus* och granrisk

Dagboksteckning av Rolf Lidberg.

Medelpads största gran växte vid Seleboåsen.

Lactarius zonarioides. Här finner vi även den tjusiga violspindlingen *Cortinarius harcynicus*. Är granskogen dessutom kalkpåverkad kan man finna kopparspindling *Cortinarius cupreorufus*, kryddspindling *C. percomis* och andra pampiga ädelspindlingar i undersläktet *Phlegmacium*, diskvaxskivling *Hygrophorus discoideus* och droppklibbskivling *Limacella guttata*. I de örtrika skogarna finns även stora mer krävande förnanedbrytare som rodnande flugsvamp *Amanita rubescens* och champinjoner *Agaricus spp.* På hyggen med blåsippor finner vi om våren blek stenmurkla *Gyromitra gigas* som ibland kan bli just gigantisk. Våren 1987 noterades en jättek lump på blåsippshygge i Njurunda som vägde 2650 gram. Rödskivlingen *Entoloma pallescens* är vanlig i våra granskogar kring midsommar. Vi kallar den för ”midsommarrödling”. Vi har under Borgsjöveckor konstaterat att gamla mossiga granskogar på rikare mark är ett paradiset för bruna spindelskivlingar inom undersläktet *Telamonia* bland annat de nordliga ”trollsvamparna” skönfotad spindling *Cortinarius venustus* och vargspindling *C. rusticus* som alltid fascinerar våra vänner nerifrån Europa.

Fäbodskogen på Seleboåsen

Myko har ofta besökt Seleboåsen i Sättna socken som förr var fäbod till Jan-Olofs hemby Silje i Selånger socken. Här finns rikligt med gransillkremla *Russula favrei*. Blåsippor *Hepatica nobilis* blommar i slutet av maj, stormhatten *Aconitum septentrionale* tar över på sommarn. Här fanns tidigare 150-årig granskog med bland annat Medelpads största gran. Jan-Olof och Rolf Lidberg fick 1985 uppdrag av SCA att göra en skyltad stig i fäbodskogen. Jan-Olof skrev texter till de stora skyltarna och till en broschyr. Rolf målade växter och svampar till skyltarna. Stagg *Nardus strica*, steril prästkrage *Leucanthemum vulgare* och andra biologiska rester från fäbodepoken lyftes fram liksom naturvården. Tyvärr blåste den gamla granskogen ner i en våldsamt storm häromåret.

Kyrkans gammelskog i Lillhällom med grynsopp och kungschaminjon

Berthold och Hjördis Lundmark bodde på 1970-talet i byn Lillhällom, Selånger socken. Hjördis blev fascinerad av kyrkans gammelskog med

Gulkremlor
Russula claroflava.

grova granar där blåsippor *Hepatica nobilis* lyste under försommaren följt av den pampiga högörten nordisk stormhatt *Aconitum septentrionalis*. Här fann Hjördis grynsopp *Suillus granulatus* och rariteten kungschampinjon *Agaricus augustus*. Hjördis bjöd in Mykogänget till vandringar i gammelskogen och upplyste även Sundsvalls kommuns skogvaktare Ottar Hård om skogens höga naturvärden. Lisbeth Kagardt, som senare blev ordförande i Myko, bodde även vid gammelskogen. Östra Medelpads Naturskyddsförening hade på 1970-talet en skogsgrupp som inventerade värdefulla skogar: Birger Andersson, Kjell Ola Berg, Håkan Lindström, Hans Östbom, Bo Landin, Jan-Olof och Roy Ottosson. Vi inom skogsgruppen skrev till biskopen i Härnösand om att kyrkskogen i Lillhällom borde skyddas. Resultatet blev att biskop och personal på Stiftskansliet tog ledigt en solig pingstdag och invigde ”Rio-reservatet Selånger gammelskog”. Alla sjöng psalmen ”Härlig är jorden” sittande på fallna granlågor som pryddes av grantickor *Phellinus chrysoloma*. Tyvärr blåste kyrkans gammelskog i Lillhällom ner i den trombliknande stormen Dagmar juldagsnatten 2011.

Akvarell av Rolf Lidberg.

Den gamla vresiga, månghundraåriga martallen står och tittar ut över havet vid Tynderökusten. Eva och Håkan Sundin umgås nästan dagligen med dessa personligheter vid Tynderökusten.
Foto: Håkan Sundin

Tallskogens svampar

Nordenström skriver i sin sockenkrönika 1769 om Stöde: ”Den tall som växer upp bland björkriset på gamla svedjor kallas ristall. Den är lik fro eller görtallen och är tjänlig till båtvirke. Han spricker ej som stång- och annan tall och tager tjära till sig.” Fråtall eller görtall är folkliga namn på tallar som växer på bördig mark och får lös ved och stora grenar. Martall är folkligt namn för de kortvuxna, vresiga talltyper som vi har längs

kusten, uppe på kustnära berg och ute på myrar. Tallmoarnas svampar visar sig bara under goda (=regniga) höstar. Svampfärgarna finner då kanelspindlingar inom *Dermocybe* och taggsvampar inom *Hydnellum* och *Sarcodon*. Se mer info i Hans Marklunds och Hjärdis Lundmarks bok ”Färgsvampar och svampfärgning”.

Typiska arter på tallmoarna i Medelpad är tegelkremla *Russula decolorans*, sandsopp *Suillus variegatus*, smörsopp *Suillus luteus*, örsopp *Suillus bovinus* och gräddspindling *Cortinarius leucophanes*. Spindel-skivlingen *Cortinarius pinophilus* och tallriskan *Lactarius musteus* är karaktärsarter på sandiga tallmoar. I väster kan kalk skönjas i marken där läcker riska *Lactarius deliciosus* dyker upp liksom och den stora rariteten rosaskivig vaxskivling *Hygrophorus calophyllus*.

Biotopskyddad tallskog på sanddyner vid Björkvik – typlokal för motaggsvamp

Siw Muskos brukade besöka de kustnära tallskogarna på havsnära sanddyner vid Björkvik i Njurunda som vilar på kalkrikt skalgrus. Hon skriver om fynd av fjälltaggsvampar inom släktet *Sarcodon* i rapport om åtgärdsprogram till Länsstyrelsen. Här vid Björkvik finns typlokalen för motaggsvamp *Sarcodon squamosus* som Hjärdis med flera beskrivit. Under musseronveckan i Borgsjö 1995 guidade vi en grupp till sandtallskogen vid Björkvik där norska musseronkännaren Gro Gulden fann sandtallskogens typiska musseroner som kragmusseron *Tricholoma focale* men även rariteter som frygisk spindling *Cortinarius phrygianus*. Jan-Olof och Siw Muskos besökte sanddynsskogen år 2004 tillsammans med markägaren, Ronnie Nordström från Sundsvalls kommun och Stig-Åke Sundström från Skogsstyrelsen som biotopskyddade fyra hektar kalksanddyner vid Björkvik. Biotopskydd passar utmärkt för mindre ”svamp hot spots”. Johan Nitare samlade 1988 vid Björkvik sandjordtunga *Sabuloglossum arenarium* som växer med nordkråkbär *Empetrum hermaphroditum* bland sanddynerna. Håkan Lindström fann en kanelspindling under krypvide *Salix repens* på kalkrika sanddyner vid Njurundakusten som han kallade *Cortinarius pratensis*, en art beskriven av Höiland 1984. Den är bara känd i Sverige från Kastlösa, Öland (Tommy Knutsson).

Svamputflykt till deltat i Timrå. Siw Muskos berättar om vedsvampar.

Gunnar Selling värnade hembygdens kultur och natur under sin tid som skogskonsulent vid Skogsstyrelsens lokala kontor i Ånge. Han ordnade även biotopskydd och naturvårdsavtal för många artrika svampskogar.
Foto: Anki Selling

Skogsstyrelsen har tagit fram så kallade ”målbilder för hänsynskrävande biotoper” och där nämns äldre sandtallskogar som skyddsvärda. Gamla sandtallskogar på skalgrus eller alnökalk längs havskusten i Medelpad hyser sällsynta marksvampar. De tallbevuxna rullstensåsar med sand och grus som genomkorsar Medelpad är mykologiskt intressanta. Siw Muskos har särskilt inventerat Ljunganåsen bland annat vid Skölesmon i Matfors.

Typlokalen för doftmusseron på isälvsdeltat vid Lombäcken

Efter istiden var havsnivån som bekant högre än idag. En havsvik sträckte sig ända till Alby i Ånge kommun. Vid Lombäcksheden mynnade en isälv som formade ett geologiskt intressant isälvsdelta med kalksand. Området vid Lombäcken har besökts under alla 17 botaniska svampveckor som Myko ordnat i Borgsjö. Här finner vi sällsynta marksvampar som doftmusseron *Tricholoma dulciolens* och rutttaggsvamp *Hydnellum illudens*. Håkan Lindström höll föredrag vid Borgsjöveckan 2003 om ”tallhedens *telamonior*” till Hans Marklunds bilder.

Rosaskivig vaxskivling

Siw Muskos fynd av brandtaggsvamp *Hydnellum auratile* och rosaskivig vaxskivling *Hygrophorus calophyllus* i vägkantens kalksand vid Lombäcksheden var jättespännande. Både brandtaggsvamp och rosaskivig vaxskivling växer i vägkanter som Anders Westling och andra bönder i byn Granboda under decennier hyvlat med traktor och tung järnsladd vilket tagit bort småbuskar och blottlagt kalksanden. En utmärkt naturvårdsåtgärd. Den tunga järnsladden stod i många år vid Lombäcksheden. Rosaskivig vaxskivling är uppförd som starkt hotad (EN) på rödlistan 2020 och en av våra mest sällsynta marksvampar i Sverige. År 2004 märkte vi inom Myko ut gränser för biotopskydd vid Lombäcksheden tillsammans med Anders Dahlberg från Artdatabanken, Tomas Rydkvist från Länsstyrelsen och Gunnar Selling från Skogsstyrelsen.

Inlandsisen, branden och betet har format den nordliga tallheden

Inlandsisen släpade hit kalk från kalkplattan i Jämtland. De vita kalkbitarna ses i sanden. Ett fascinerande kulturlandskap utvecklades under

Rosaskivig vaxskivling
Hygrophorus calophyllus
vid Lombäcksheden.
Foto: Siw Muskos

årtusenden. Den urgamla pilgrimsleden passerar än idag genom sandhedarna. Stora vägen till Jämtland gick här långt fram i tiden. Flottning skedde i Harrån ner till älven Ljungan. En vattensåg fanns i Harrån. Starrmyrarna runt heden slåttrades. Skogsbranden svedde fordom av förnaskikten på heden flera gånger per århundrade. Renhjordar betade de tunna lavmattorna ovanpå sanden.

Branden triggat igång mykorrhizasvamparna

Svampforskaren Tor Erik Brandrud skriver i mail den 24 oktober 2020: *”Min mening er at en svak til moderat brann (som IKKE brenner opp alt organisk) fører til en vitalisering av en rekke mykorrhizasopper”*. Kreaturens skogsbete fram till 1950-talet gav markblottor och öppna stigar. Samerna hade renbetesland vintertid ner till Medelpadskusten för sina stora renhjordar ända fram på 1930-talet. Idag år 2020 börjar förnaskikten på delar av Lombäcksheden bli nästan halvmetertjocka. Tallheden övergår för varje decennium mer och mer till granskog. En spegling av utvecklingen i svenska skogslandskapet när bete och brand är borta.

Få kärlväxter – många marksvampar på tallheden

Länsstyrelsen bekostade utförlig rapport om ”Den artrika kalktallheden” (2010) där Lombäcksheden indelades i uppföljningsbara rutor. Rapporten finns på www.myko.se Oskar Norrgrann vid Länsstyrelsen förde in alla fynduppgifterna från Lombäcksheden i Artportalen. Sandheden hyser fyra kärlväxter: kråkbär *Empetrum nigrum subsp. hermaphroditum*, ljung *Calluna vulgaris*, lingon *Vaccinium vitis-idaea* och kruståtel *Deschampsia flexuosa*. Vi redovisar i rapporten fynd av 206 olika marksvampar varav 61 olika spindelskivlingar på sandheden och nere i bäckdalen längs Harrån! Ledande svampexperter står för fynden. Vid några av besöken på Lombäcksheden under botaniska svampveckor i Borgsjö har deltagarna fallit i trance över tusentals fruktkroppar med färggranna marksvampar i regnbågens alla färger.

Störning

Siw Muskos brukade varje höst samla sitt förråd av färgsvampar bland annat här på Lombäcksheden. De skyddade områdena vid Lombäcksheden borde brännas för att gynna alla de kärlväxter och marksvampar som behöver blottad kalksand. Marksvamparnas mycelnät finns djupt nere i sanden och skadas inte av branden. Frön och sporer kräver kontakt med mineraljorden, de gror inte i tjocka förnaskikt. Efter bränning kan framtidens mykorrhizaforskare jämföra artlistor från Borgsjöveckorna med funna marksvampar när branden svett bort hedens tjocka förnaskikt. Ånge Motorcykelklubb som håller till vid grustagen västerut kanske kunde bidra till naturvården med slingor i de naturskyddade delarna av heden för att öppna upp mineraljorden i väntan på framtida bränning. De tjocka förnaskikten kanske, som alternativ till bränning, kunde avlägsnas mekaniskt. De öppna sandtagen längs grusåsen borde på sikt införlivas med skyddade områden vid Lombäcksheden och även hållas öppna genom mekanisk störning. Stora öppna sandytor i skogslandet är unika idag och hemvist inte bara för rara mykorrhizasvampar utan även för annan biologisk mångfald.

Arealen magra lavtallhedar minskar

Ökad kvävehalt i svenska skogar, mer av bärris och allt tjockare skikt med sur barrförna i svenska skogar som en följd av att skogsbete och

skogsbrand upphört missgynnar inte bara marksvampar utan även kärleväxter som mosippa *Pulsatilla vernalis*, ryl *Chimaphila umbellata* och smållvedel *Astragalus penduliflorus*. Renlaven har minskat med över 70 procent på tallhedarna i Norrland sedan 1950-talet enligt skogsrapport i september 2020 från Världsnaturfonden. Renarnas betestillgång av marklavar minskar. Granskog tar sakta över på bekostnad av tallskog även på naturligt magra tallmarker vilket missgynnar både virkesproduktion och biologisk mångfald. Färdas man västerut från husen i byn Lombäcken så passerar man genom högstammig, pampig norrländsk tallskog medan granarna på sandheden är småvuxna, ett pedagogiskt exempel på att tallen även växer bättre än gran inte bara på sandhedar utan på de flesta marker.

Område med rik biologisk mångfald

Redan Lars Guvå påpekade i sin länsinventering 1972 att området kring Harrån och Lombäcken samt västerut mot Jämtkrogen är ett av länets finaste botaniska områden. Väster om de klassiska svampmarkerna vid Lombäcksheden finns stora stråk med rikkärr dit Bengt Larsson guidade MBF vid utflykt sommaren 2019. Just kombinationen av störda öppna sandytor, kalktallhed, rikkärr och strömmande vatten är en intressant helhet.

Mykos styrelseledamot Bengt Larsson visar vackra fjärilar inom Jämtkrogens fjärilslandskap

Sommaren 2019 ordnades Länsstyrelserna i Y och Z län och SCA ett internationellt fjärilssymposium här på sandfälten inom ”Jämtkrogens fjärilslandskap” med ledande svenska och utländska fjärilsforskare. SCA hade på mekanisk väg öppnat upp sandytor för kråkris *Vicia cracca* som gynnat vissa fjärilar. Ett exempel på konkreta, kreativa naturvårdsåtgärder som borde uppmuntras mer. Bengt Larsson inventerar sommartid fjärilar inom ramen för flera åtgärdsprogram. Bengt placerade vid sommarutflykt 2019 en liten behållare på en stubbe som spred ut doftämnen (feromoner). Inom några minuter visade sig vackert rödfärgade individer av smalsprötad bastardsvärmare *Zygaena osterodensis*. Vi som var med blev helt förstummade. Ett magiskt ögonblick.

Machiel Noordeloos, Roy Watling och Mauri Korhonen på lavheden vid Lombäcken år 1993.
Foto: Kjell Olofsson

Folksångerskan Ulrika Bodén sjöng och spelade ljuvliga sommarpsalmer till naturens lov vid invigningen av SCA Sörgraninge Mångfaldspark.

Monica Svensson.

Magnus Andersson guidade till SCA Sörgraninge Mångfaldspark

Myko arrangerade mykologiveckan i Timrå 2014. Svamptillgången var mycket god. Magnus Andersson guidade till gamla sandtallskogar vid Långsjöån inom SCA Sörgraninge Mångfaldspark. Hjördis och Jan-Olof var med på invigningen av mångfaldsparken.

Sann upptäckarglädje

Inom SCA Sörgraninge Mångfaldspark finns flerhundraåriga tallar på sandavlagringar. Fyndet av jättemusseron *Tricholoma colossus* vid mykologiveckan 2014 väckte stor uppmärksamhet. Författaren Kerstin Ekman återger i sin och Gunnar Erikssons bok "Se blomman" ett annat ögonblick av upptäckarglädje. Hon skriver om när den gamle botanisten Elias Fries på nyåret 1862 summerade sina barns framgångar under det gångna året: "Mycket har jag att vara tacksam för. Sally är lyckligen gift med Mörner. Sanna har förlovat sig med Almén och Thore har blivit adjunkt. Men hjälpe mig Gud, ta mig fan! Att Robert hittade colossus är ändå det bästa!"

Monicas fynd av kärnästsvamp

Samma upptäckarglädje infann sig när Bollnäsmykologen Monica Svensson under mykologiveckan 2014 fann rariteten kärnästsvamp *Mycocalia sphagneti* i naturskog och bäckdal vid reservatet Spångsjöberget som gränsar till SCA mångfaldspark. Det var Monica som föreslog mykologivecka i Timrå med inventeringar i den biologiskt rika Mjällådalen. Det var särskilt intressant för vår kursledare Mikael Jeppson att få bestämma Monicas fynd eftersom han själv svarar för andra svenska fyndet av kärnästsvamp vid Trollhättan. Monica Svenssons kärnästsvamp förvaras nu tryggt hos Ellen Larsson i Göteborgsherbariet (GB). I ett mail till Hjördis, Jan-Olof och Elisabeth Nilsson låter Monica lika exalterad och glad som Elias Fries när hon beskriver sitt sensationella fynd av kärnästsvampen. Monicas härliga mail återges i sin helhet på sidorna 172–173 i rapporten från mykologiveckan i Timrå 2014: http://www.myko.se/wpcontent/uploads/2014/05/Svamppapport_web.pdf

Många Mykoutflykter till tallhedarna Kovlandsmon och Vivstaheden

Många Mykoutflykter har under årens lopp ägt rum till tallmon på Sundsvallsåsen väster om Kovland (Viljansskogen) i Sättna socken. Lisbeth Kagardt och Anki Suneson ledde en av utflykterna till Kovlandsmon med 70 deltagare. Under oktober, när frosten tagit matsvamparna inåt Medelpad, så brukar vi inom Myko besöka havsnära tallhedar i Njurunda och Timrå socknar. Tack vare det varma vattnet i havsbaljan så kan vi de flesta år plocka matsvamp nära havet fram till senare delen av oktober. Ett av våra klassiska utflyktsmål är den sandiga Vivstaheden i Timrå där vi kring 10 oktober brukar plocka färgsvampar, riddarmusseroner *Tricholoma equestre* och andra matsvampar. Hjördis fann blomkålssvamp *Sparassis crispa* på Vivstaheden.

Talltuvskivling *Lyophyllum shimeji* i den sandiga tallparken vid Berglunda skogskyrkogård i Sörberge, Timrå. De pekande mykologerna från vänster: Jan Olsson, Ingemar Herber, Gunilla Kärrfelt, Stig Jacobsson, Jan-Olof.
Foto: Hans Andersson

Siw Muskos och
Anki Suneson på
Vivstaheden i Timrå.

Spännande naturvårdsdag på Vivstaheden

Niclas Wallin vid Skogsstyrelsens kontor i Sundsvall och ekologen Stefan Grundström vid Timrå kommun ordnade för snart tio år sedan en spännande naturvårdsdag på Vivstaheden i Timrå om sandtallskogens naturvärden och skötsel. Bland deltagarna fanns Niclas Bergius som intresserat sig särskilt för den nordliga tallhedens matsvampar bland annat goliatmusseron, *Tricholoma matsutake* och talltuvskivling *Lyophyllum shimeji*. Utförligt referat från forskardagen på Vivstaheden finns i rapporten på Mykos hemsida från mykologiveckan i Timrå 2014. Mykos Siw Muskos och Anki Suneson inventerade kring milleskiftet svampar i Åstöreservatet och på Vivstaheden på uppdrag av kommunekologen Stefan Grundström vid Timrå kommun. Anki och Siw besökte Vivstaheden vid åtta tillfällen.

Marianne Leckström och Gerda Stenström under mykologiveckan 2014 i hållmarkstallskog på "Goliatberget" (Barsviksberget) i Häggdånger socken med utsikt över Åvikebukten. Foto: Lennart Vessberg

Goliatmusseron i den havsnära hållmarkstallskogen

Skogsstyrelsen tog 1998 fram ett biotopfaktablad om "Hållmarkstallskogen." Medelpad och Ångermanland har stora arealer med hållmarkstallskog under forna högsta kusten-linjen. Hållmarkstallskogens svampar har flera karaktärsarter gemensamma med magra myrmarker: storkremla *Russula paludosa*, pepparriska *Lactarius rufus*, rödskivig kanelspindling *Cortinarius semisanguineus* och sandsopp *Suillus variegatus*. Typiska svampar på bergknallarna i kustbandet är också frostvaxskivling *Hygrophorus hypothejus*, mörk kokosrisk *Lactarius mammosus* och tallrisk *Lactarius musteus*. Kantarell *Cantharellus cibarius*, karljohan *Boletus edulis*, rimskivling *Cortinarius caperatus*, tegelkremla *Russula decolorans* och vinkremla *R. vinosa* växer under regniga höstar i de kustnära hållmarkerna liksom den läckra dyrbarheten goliatmusseron *Tricholoma matsutake*.

SCA-ekologen Tomas Rydkvist bränner hällmarkstallskog år 2014 vid invigning av SCA Njurundakustens mångfaldspark söder om Sundsvall.

Blomkålssvamp-sydlig raritet på gamla tallar i kustbandet

Den sydliga blomkålssvampen *Sparassis crispa* har sedan Mykos bildande 1970 setts på färre än tio kustnära lokaler i Medelpad. Nu i oktober 2020 fann Anki Suneson blomkålssvamp på stubbe av cembratall *Pinus cembra* vid Lögdö herrgård i Timrå. Nästan samtidigt fann Lennart Fridén blomkålssvamp vid Hallen i västra Jämtland, första fyndet i Jämtland. Blomkålssvamp har, liksom många andra svampar, en oceanisk utbredning, de finns nära Bottenhavet och nära Atlantkusten.

Mats Dynesius forskning om hur branden gynnar tallens insekter och svampar

SLU-forskaren Mats Dynesius ledde lyckad och uppskattad utflykt under Borgsjöveckan 2018 till reservatet Djupdalsbäcken där Gunilla Kärrfelt och andra fick se hundratals pampiga kejsarskivlingar *Catathelasma imperiale* längs en bäck där den östliga ormbunken ryssbråken *Diplazium sibiricum* växte rikligt. Mats leder nu spännande naturvårdsprojekt i tallskogar på impediment bland annat vid Nordmaling. Han dödar och skadar gamla tallar på konstgjord väg genom ringbarkning och så kallad ”katning” som syftar till att efterlikna skogsbranden. I en första omgång studeras hur insekter bundna till tall gynnas av åtgärderna. Mats och SLU-forskarna ska senare studera hur bränning gynnar tallbundna vedsvampar och hur denna effekt skiljer sig mellan hällmarksskogar och mer produktiva skogar. En film om Mats och hans naturvårdande åtgärder i tallskogar lades ut den 8 februari 2020 på Sundsvalls Mykologiska Sällskaps och Svampfärgarsällskapetets Facebook-sida.

Bege Jonssons forskarteam undersöker gammeltallarna vid Norra Stadsberget

Myko brukar ha matsvampsvandring på hällmarkerna vid Norra Stadsberget i Sundsvall i samband med den populära Naturfestivalen. Under goda svampår finner vi rikligt med matsvampar under gamtallarna. Bengt-Gunnar Jonsson och hans forskarteam vid Mittuniversitetet inleder, på uppdrag av Sundsvalls kommun, närmaste åren studier av trädhistoriken vid Norra Stadsberget. Forskarna ska bland annat läsa av de gamla tallarnas årsringar och studera brandskadade träd. Fler

Marianne Leckström luktar på en goliatmusseron vid Barsviksberget.
Foto: Lennart Vessberg

Spännande svamplitteratur. |

än 2000 gamla tallar finns från Norra Stadsbergets topp österut mot sjukhuset. Sundsvalls kommuns skogsvård, Hans Asplund vid stadsbyggnadskontoret, har sett till att granar tagits bort i tallskogen vilket är positivt. Med hjälp av trädens biologiska arkiv går det att spåra mänsklig påverkan som sedan kan jämföras med de historiska dokumenten. Det finns kanske tallar som från berget sett staden växa fram ända från dess grundande för snart 400 år sedan. Det ska bli spännande att få fakta om de gamla tallarna vid Norra Stadsberget från Bege Jonssons forskarteam om några år.

Jennie Sandströms spännande avhandling om hällmarkstallskogens vedsvampar

Jennie Sandström vid Mittuniversitet disputerade 2018 på en avhandling om hällmarkstallskogen: ”*Old growth forests in the High Coast Region in Sweden and active Management in forests set aside.*” Tillsammans med sina handledare Mattias Edman och Bengt-Gunnar Jonsson har Jennie studerat åtta hällmarkstallskogar vid Höga Kusten i Ångermanland. Naturum Höga Kusten ordnar ofta vandringar i hällmarkstallskogarna inom nationalparken Skuleskogen. Skogsforskarna fann många tallar som var äldre än 300 år. De spårade 47 bränder mellan åren 1500 och 1900. Just 1693 var ett stort brandår. Död, solexponerad tallved i våra hällmarksskogar är substrat för många sällsynta arter. Avhandlingen

innehåller spännande data om kusttallarnas ålder, om mängden död ved, om bränder sedan medeltiden och intressanta uppgifter om funna vedsvampar. Liknande hållmarkstallskogar har vi längs kusten i Medelpad. Eva och Håkan Sundin har börjat kika på gamtallarnas vedsvampar i de havsnära hållmarkerna i Tynderö socken.

Den levande döda veden

Del 2 i Jennies avhandling har rubrik ”*Wood-inhabiting fungi in rocky pine forests in the High Coast Region in Sweden*”. Författare är Jennie Sandström, Fredrik Carlsson, Mattias Edman, You-Liun Wei och Bengt-Gunnar Jonsson. Bland de 48 vedboende svampar som redovisas kan nämnas vaddporing *Anomoporia kamtschatica*, fläckticka *Antrodia albobrunnea*, urskogsporing *A. infirma*, gräddporing *Cinereomyces lenis*, hornvaxskinn *Crustoderma corneum* och baljskinn *Hyphodontia halonata*. En del skinnsvampar och tickor identifierades bara som mycel i tallågor. En slutsats efter Jennies avhandling är att ökad mängd död och skadad ved i de cirka 4 miljoner hektar skogliga impedimenten skulle gynna många av tallens sällsynta arter bland annat vedsvampar som man inte finner i skötta skogar. Bengt Ehnströms och Martin Holmers underbara skrift ”Tall-en tallrik biologisk mångfald” är en guldgruva för kunskap om ”den levande döda tallveden”. Bengt Ehnström har betytt mycket för praktisk rådgivning om naturvård till svenska skogsägare. Tallskriften innehåller på sidorna 113–114 konkreta ”Talltips till skogsbrukare”. Skogsstyrelsen borde uppdra åt Artdatabanken att löpande ta fram sådana konkreta naturvårdstips som, genom kampanjer och skrifter, implementeras i det praktiska skogsbruket.

Silvertallen i reservatet Helvetesbrännan från Emund den gamles tid

Vedsvampar i tallnurskog beskrivs i skriften ”Tallnurskogens vedsvampar” (2019) som kan beställas från SMF, www.svampar.se Författare är Lina Leijonberg, Andreas Öster, Mikael Gudrunsson, Elisabet Ottosson och Ville Pokela. Tallar kan ha en omloppstid på tusen år från födelse till skogsmull. En stående död ”silvertall” i reservatet Helvetesbrännan i Ånge började växa för nästan 1000 år sedan då Emund den

gamle var svensk kung. Sveriges hittills äldsta kända levande tall är 773 år och växer i Sveaskogs ekopark på Hornslandet, en halvö i havet några mil från Hudiksvall.

Siv Norberg visade svamp och svampfärgning vid sommarfestivalen i Galtström

Galtströms järnbruk (1673–1919) är ett av 13 järnbruk i Medelpad som lektor Carl Danielsson skriver om i skriften ”De gamla järnbruken i Medelpad”. Bolagsskogen i Medelpad utgörs delvis av gamla bruksskogar. Galtström är idag en sommaridyll. Där ordnas musikfestival sommartid. Mykos styrelseledamot Siv Norberg hade populär visning år 2019 av svampfärgat ullgarn vid festivalen. Myko är även representerad i arbetsgrupp som planerar konkreta åtgärder inom SCA Njurundakustens Mångfaldspark för att gynna den biologiska mångfalden: man skadar (katar) tallar för att efterlikna branden, tar bort gran och bränner områden, fäller grova tallar som blir värd för insekter och svampar som vill ha solöppna lägen, gynnar sälgar och planterar sälgsticklingar, ordnar barkkomposter för den sydliga snoken mm. Jan-Olof, botanisten Lage Sandgren, Caroline Wägberg vid Skogsstyrelsen och Misan Lindqvist vid SCA, har även tagit fram fem skylttexter till skogsstig vid Galtströms järnbruk som ersätter den skogsstig som Finn Knudsen vid SCA och Rolf Lidberg tog fram på 1960-talet. Längs stigen finns en kolmila. Framställning av träkol till till de 13 järnbruken var förr omfattande i Medelpad. Gamla kolbottnar kan vi fortfarande skönja i skogarna.

Rogivande vandring längs havsstranden från Lörudden till Junibosand

Jan-Olof, Rolf Lidberg och Siw Muskos vandrade en sommardag kuststräckan från Lörudden till Junibosand, en underbar vandringstur intill havets rogivande, vaggande vågor. Här växer den sydliga, bredkroniga tallformen *Pinus sylvestris* var. *sylvestris*. Här finner man även bestånd med havtorn *Hippophaë rhamnoides*. Rolf Lidberg tyckte om att plocka havtornsbär och göra marmelad.

Havsörnar seglar över Njurundas kustallskogar

Den 27 maj 1999 ledde Hans Andersson och Lisbeth Kagardt Mykos försommarutflykt till Galströms bruk i Njurunda där natur, kultur och svamp studerades. Hjärdis och Berthold Lundmark samt Jan-Olof deltog vid invigningen av SCA Njurundakustens Mångfaldspark och reservatet Långören en solig sommardag år 2015. Vi åkte båt längs kusten. Havsörnarna seglade över oss. Marinbiologen Lotta Nygård från Länsstyrelsen berättade om blåmusslor och annat liv i hav och i avsnörda laguner. Det finns många kulturhistoriska värden i den havsnära mångfaldsparken: rösen och gravhögar från brons- och järnålder, fiskeläget Lörudden, Galtströms järnbruk, kolbottnar och stenlabyrinter.

Mykoutflykt till SCA mångfaldspark då vi satt runt lägerelden intill havet.
Foto: Håkan Sundin

Bremön – naturpärla ute i havet

Bremöns naturreservat är en pärla med gammal hällmarkstallskog och rikkärr. Den gamla mossiga kalkgranskogen påminner om hur granskogarna såg ut runt byarna i Medelpad fram till 1950-talet. Rolf Lidberg älskade Bremön och skrev ”Bremöns Flora”. Här finns 16 olika orkidéer bland annat nästrot *Neottia nidus-avis* och många av kalkgranskogens marksvampar. Under regniga senhöstar plockar vi rikligt med kantarell *Cantharellus cibarius* bland Bremöns hällmarker med urgamla tallar. De tre kustreservaten Bremön, Långören, Salen utgör, tillsammans med SCA Mångfaldspark, ett fantastiskt sammanhängande område för konkreta, naturvårdande åtgärder där senaste forskningen inom evidensbaserad naturvård nu borde kunna tillämpas.

Tomas Rydkvist berättade om skogsbranden

Mykos sista programpunkt för året söndag den 27 september 2020 var samarrangemang med Föreningen Norden. Vi besökte Njurunda mångfaldspark intill havet. Pensionerade skogsekologen vid SCA, Tomas Rydkvist, informerade om tallskogarna i mångfaldsparken och om brandens stora betydelse för den nordliga skogen runt ishavet. Fågeln nattskärra *Caprimulgus europaeus* hörs surra här vid havet under ljumma sommarnätter. Eva Sundin fann fjällsvampen kantarellnavling *Lichenomphalina alpina*, tredje fyndet i länets kusttallskogar.

Kristiina och Magnus berättade om svampfynd vid lägerelden

Nere vid stranden fann vi rikligt med nyvuxna fruktkroppar av röd flugsvamp *Amanita muscaria* och den kalkgynnade kragmusseronen *Tricholoma focale* mitt i stenfälten. Margareta Byström och Siv Norberg samlade färgvamparna gulskivig kanelspindling *Cortinarius croceus* och rödskivig kanelspindling *Cortinarius semisanguineus*. Men i områden med onaturligt tjocka skikt av blåbär och mossor såg vi bara bockspindling *Cortinarius traganus*. Mykos styrelseledamöter, svampkonsulenterna Magnus Näsholm och Kristiina Oikari, visade nyvuxna motaggsvampar *Sarcodon squamosus* vid den värmande lägerelden intill havets rytande vågor. Vattnet i havsbaljan var fortfarande 10 grader varmt.

Hans Marklund har varit med i många svampboks-projekt.

Sydväxtbergen

Sydväxtberg med branta, höga stup ackumulerar solvärmens under dagen och avger värme under natten och även sent på hösten. Allra varmaste fläckarna i Medelpads natur finns vid berggroten intill de höga klippstupen vid sydväxtbergen. Här kan det bli så stekhet under sommardagar att det börjar brinna. Jan-Olof var i sin barndom på 1950-talet med om att släcka en sådan ”sydbergsbrand” vid Siljeberget i Selånger då granarna blev facklor som färtärdes av elden. Nu i september 2020 brann det en hel vecka vid berggroten intill Getbergets höga diabasstup nära Fränsta innan helikoptrar med vattenbombning fick stopp på elden.

Sydväxtbergen är typiska inslag längs älvdalarna i Medelpad och prioriterad naturtyp i den regionala skogsstrategin från 2006. Skalden Johan Henrik Kjellgren skriver midsommaren 1787 från Selångers prästgård till en vän i Stockholm: ”Varför är du inte här och betraktar? Allt är här styrka och skönhet, en natur en saille (på språng), berg mot skyn och dalar ned i avgrund”. Från prästgården kunde Kjellgren blicka ut över Selångerdalen som i norr kantas av tre mäktiga sydväxtberg: Siljeberget och Uvberget i Selånger och Norra Stadsberget i Sundsvall. Vid de varma sydväxtbergen i Medelpad har lind *Tilia cordata*, hassel *Corylus avellana* och även många sydliga svamparter bland annat tryfflar överlevt sedan varmetiden för cirka 5000 år sedan då klimatet var 2–4 grader varmare än idag.

Varmare klimat

Länsstyrelsen har beslutat om ”Energi- och klimatstrategi för Västernorrland 2020–2030.” Där anges att en global ökning av medeltemperaturen med 2 grader skulle innebära en ökning med 3–6 grader i Västernorrland till slutet av detta sekel eftersom skillnaderna blir större mot polerna. Största ökningen förutses under vintern då medeltemperaturen kan gå från minus 9.3 grader till minus 2 grader.

Medelpads Flora (2010) anger att lönn *Acer platanoides* spridit sig mer och mer i kust- och dalbygder senaste hundra åren upp till Liden och Ånge. Vi ser nu även fler och fler fröspridda plantor av ek *Quercus robur* inte bara i varma sydberg utan även i tallskogar. Fröplantor av lind

Tilia cordata har setts vid Hålberget, Indal socken. Även hassel *Corylus avellana* börjar sakta lämna sina skrymslen intill sydbergens varma stup och frösår allt längre ut i landskapet. Vi inom Myko har kontakt med ekologiprofessorn Kristoffer Hylander och hans forskarteam vid Stockholms universitet. De bedriver spännande forskning om klimat och vegetation vid norrlandsgränsen *limes norrlandicus*. Gran och tall torde även under kommande årtusenden vara vanligaste trädslagen i Medelpad men inslaget av lövträd och blandskogar torde öka i ett varmare klimat.

Nu väntar vi på mandelrisikan

Anita Stridvalls och västgötamykologernas spännande fynd 2018 av grovticka *Postia guttulata* och svavelticka *Laetiporus sulphureus* i guckuskons marker vid Skarpbäcken i Borgsjö kanske indikerar att sydliga svampar sakta är på väg norrut. Den sydliga tegeltickan *Daedaleopsis confragosa* noteras numera i kustnära lövskogar som vid Indalsälvens delta och vid Tolvösand i Tynderö. Vi har inte förut under Mykos femtio år noterat gropticka, svavelticka och tegelticka i Medelpad. Hjördis har trollhand *Thelephora penicillata* i sin hemmaskog i Ångermanland. Den sydliga svampen liten stinksvamp *Mutinus caninus* har under senaste decennierna dykt upp i trädgårdar bland annat i närheten av Hjördis i Ådalen. Vi är många som inte har något emot att den fina matsvampen mandelrisk *Lactifluus volemus* flyttar sin nordgräns från Anita Bloms hemtrakter vid Söderhamn upp till Sundsvall och Medelpad. Jan-Olof, Siw Muskos och Jeanette Södermark besökte mykologiveckan i Nissaström 2009. Efter besök i Osbecks underbara bokskogar satt Jeanette Södermark och Eva Lundell halva natten och rensade korgar med läckra mandelriskor.

De norrländska sydväxtbergen är lövbrännebiotoper

De solvarma sydstupen är typiska lövbrännebiotoper som förr brann flera gånger per århundrade. Vi ser fortfarande asp *Populus tremulae* och sälg *Salix caprea* som överlevt nuvarande granepok vid sydväxtbergen. Räv-ticka *Inocutis rheades* hittas på aspar i sydbergen. Dagens grandominerade sydväxtberg är en helt onaturlig biotop som uppkommit efter brandens och skogsbetets upphörande.

Vaclav Kautman, Anne Molia och Lello tryffelhund i Siljebergets hassellundar 2014. Foto: Gunilla Hederås.

Eva-Kristina fann blodsopp vid Döviksberget i Njurunda

Eva-Kristina Portén var biologilärare, ledamot av Mykostyrelsen och bodde vid foten av Döviksberget i Njurunda. Myko hade ibland styrelsemöten hemma hos Eva-Kristina. Den 16 september 1982 fann hon blodsopp *Neoboletus luridiformis* under gran och hassel vid Döviksberget. I samma område finns den sydliga växten tandrot *Dentaria bulbifera*. Eva-Kristina skrev artikel om fyndet av blodsopp i tidskriften *Jordstjärnan* 1982/2. Tony Ersson vid Sundsvalls kommun initierade häromåret borttagande av gran vid Döviksberget, en mycket berömvärd satsning. Rolf Lidberg och Håkan Lindström fann hasselrisk *Lactarius pyrogalus* i hasseldunge intill den varma berggroten vid Hattberget, Liden socken. De noterade även att hasseln börjat sprida sig i Hattbergets

sluttningar. Här växer hassel på sin nordvästligaste lokal i Sverige. Hit upp till Hattberget söker sig idag många vandrare för att njuta av den storslagna utsikten över Indalens dalgång.

Hassellundar – en hänsynkrävande biotop

Hasselnötter är lagringsbara, näringsrika och var fordom en del av kosthålllet vintertid. Nötfångst nämns redan i landskapslagar från Medeltiden. Den berömde ”Högoms mannen”, som levde under järnåldern, hade i sin hövdingagrav hasselnötter som troligen insamlats i de stora hassellundarna vid Siljeberget i Selånger eller vid Vattjomåsen i Tuna. Idag är hassellundar en så kallad ”hänsynkrävande biotop” som nämns i Skogsstyrelsens och Skogsbrukets ”Målbilder för god miljöhänsyn”, se mer information på Skogsstyrelsens hemsida. Vår kloke vän Fjalar Harald vid Skogsstyrelsen rekommenderade i skogsbruksplaner att skogsägare plockar bort gran i hassellundar. Skogsbruksplaner är utmärkta redskap för sådana mycket konkreta förslag till naturvård i skogen.

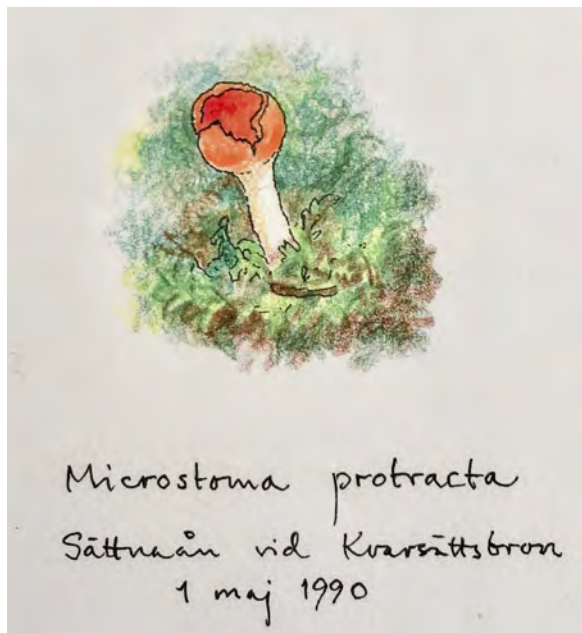
Hjördis fann azurkremla vid foten av Bergåsen

Enda naturliga förekomsten av ädellövträd i Ånge kommun finns i gynnat mikroklimat längs Lönnån vid basen av den nära 500 meter höga Bergåsen i Borgsjö. Här växer bergalm *Ulmus glabra subsp. montana* på en lång sträcka vid ån. Kalk i marken + rörligt grundvatten + värme ger rena drivhusklimatet längs Lönnån och vid Sankts Olofs källa. Hjördis har funnit den tjuvig blåaktiga, sydliga azurkremlan *Russula azurea* här i området som Rolf Lidberg målat av. Vi brukar under Borgsjöveckor dricka heligt källvatten vid Sankt Olofs källa och utbringa en skål för svamp och vänskap. Den snart tusenåriga pilgrims- och vandringsleden blir allt populärare för varje år.

Den unika lindskogen i Tvärbergets sydbrant mot Stödesjön

Norska mykologer bland annat Tor Erik Brandrud har ingående studerat marksvampar i kalkrika ”lindskogar”. Under varmetiden för 4000 år sedan var lindar *Tilia cordata* vanliga även i Ljungandalen. Lindar har levt kvar vid Tvärbergets kalkrika, varma sydbrant mot Stödesjön. Naturskyddsforeningen ordnade stor fältträff den 12 maj 1990 vid Tvärbergets

Tulpanskål *Microstoma
protracta* i ravinslänt
vid Selångerån.
Akwarell av Rolf Lidberg.

sydbrant med länets samlade naturvårdselit. Vi besåg stubbskotten av lind efter kalavverkning. Alla ropade halleluja den där majdagen 1990 och ville skapa en ädellövskog med lindar här i sluttningen. Men inget hände och tio år senare rökdes många lindbuketter bort. Sven G:son Blomqvist var lektor i biologi vid läroverket i Sundsvall. Han kallades "Blomman" av sina kompisar och skrev artikel "Om Medelpads växt- och djurvärld" i "En bok om Medelpad" (1950). Artikeln innehåller bild av den stolte skogsägaren Gustav Velande vid sina två jättelindar och även utförlig beskrivning av växterna i sluttningen vid Tvärberget. En av lindjättarna lever fortfarande medan den andra blåst av 10 meter från marken. Jan-Olof har besökt landområdet vid Tvärberget tillsammans med ekologen Bengt-Gunnar Jonsson och Gunnar Selling vid Skogsstyrelsen. Vi noterade bland annat dvärghäxört *Circaea alpina*. Den unika lindförekomsten i sluttningen mot Stödesjön borde nu skyddas i någon form, granar tas bort, lindar snitslas och sparas. Här bör en för våra nordliga trakter unik lindskog återskapas och bli ett fint besöksmål med

en skylt om lindskogen framme vid lilla avtagvägen intill E14 liksom en uppmärkt stig ner till lindslutningen.

Siljeberget – Jan-Olofs hemmaberg

Vid Mykos styrelsemöte den 23 mars 1979 föreslog Rolf Lidberg att Jan-Olof blir ansvarig för en arbetsgrupp som inventerar svampar i Medelpads varma sydberg. Jan-Olof har nästan hela sitt liv bott vid foten av kända sydberget Siljeberget i Selånger socken men har nu flyttat till en bekväm, naturnära lägenhet närmare Sundsvalls centrum. Många starka upplevelser av blommor, svampar och natur vid Siljeberget dyker upp i minnesbanken bland annat vårbäckens skvalande nerför stupen i april. Jag brukade som barn plocka vårens första bukett med blåsippor och ge till mamma som placerade buketten mitt på köksbordet. Vi barn i byn älskade även att klättra upp och ner i de livsfarligt tvärbranta bergstupen. Senare kom intresset för botanik. Jag blev lycklig av att se sundsvallsviolens *Viola collina* blomma i mitten av april bland fjolårsexemplar av liten jordstjärna *Geastrum minimum*, huggormar *Vipera berus* och citronfjärilar *Gonepteryx rhamni* i rasmarken nedanför högsta stupen.

Hjärntryffel

Svampintresset ledde till många skojiga fynd bland annat hjärntryffel *Hydnobolites cerebriformis* under hassel och lind intill stupen. Tryffelkännaren Kers skrev om fyndet i Svensk Botanisk Tidskrift 75 (1981). Michael Jeppson har bestämt klippröksvamp *Lycoperdon rupicola* från mossiga urberghällar. Här finns även bergig granskog där min brorsdotter Sara plockat svart trumpetsvamp *Craterellus cornucopioides* samt gammal tallskog på hällmarker där jag plockar kantareller *Cantharellus cibarius* och goliatmusseron *Tricholoma matsutake* under regniga höstar. En magisk natt spände Östen Gardfjell, Per Sander och jag upp en stor vit lakansduk. Med strålkastare lockade vi fram nattens fjärilar till ackomanjemang av kattugglans *Strix aluco* hoande uppe i stupen. Siljeberget finns kvar och jag kommer att återvända dit många gånger.

Scharlakansvårskål,
Sarcoscypha austriaca
Västloning i Indal.

Svampar i nipor och raviner

Längs Indalsälven och Ljungan men även längs åar som Selångerån och Mjällån finns djupa och frodiga raviner med en speciell flora och funga. Om våren finner vi tulpanskål *Microstroma protracta* i ravinerna. När Rolf Lidberg fyllde 50 år uppvaktades han med blomkruka fylld med små tulpansvampar från slänter vid Selångerån. Vissa kalkrika raviner och älvsränter längs Indalsälven i byarna Långliden och Sillre pryds om våren av blåsippor *Hepatica nobilis* och bombmurklor *Sarcosoma globosum*. Mjällåns djupt nedskurna dalgång inventerades grundligt på marksvampar och vedsvampar under mykologiveckan i Timrå 2014. Karen Hansen fann en ny skålsvamp för vetenskapen.

Gråalskogens svampar

Under perioden 1930–1980 försvann 2 miljoner hektar åker och äng i Sverige. Mest odlad mark fanns i Medelpad kring 1930. Gråalskogarna i Medelpad har starkt ökat i areal under senaste hundra årens igenväxning av kulturlandskapet. Folk ute i byarna säger ”arder” om gråal. Albark användes förr till växtfärgning. Anna Nordin i Njurunda berättade: ”Vi använde arderbark till färgning. Vitriol köptes som betmedel och vi fick gula, gröna och bruna färger”.

Gamla flygbilder och lantmäterikartor visar landskapet förr och nu

Jan-Olof och Stefan Grundström skrev artikel i Svensk Botanisk Tidskrift 2010/5 om ”Gråallundar i Medelpad”. Artikeln innehöll flygbild från Tynderö socken för cirka 80 år sedan som visade ett öppet kulturlandskap nästan helt utan lövskog. Skogarna utgjordes av gles, betad granskog. Kreaturen, bland annat getter, käkade förr upp lövskogen. Flygbilden finns även på sidan 73 i rapporten från Borgsjömötet om Russulales 2018, se www.myko.se. Samma öppna landskapsbild med bara enstaka lövskogsdungar ses på läns museets gamla flygbilder från Indalsälvens och Ljungans dalgångar i Medelpad. Om man idag 2020 från ett högt berg blickar ut över älvdalarna i Medelpad ser man ett hav av lövskog.

Stornäset kalklundar

Myko har ofta utflykter under försommaren till Stornäsets alkalklundar på Alnön och plockar läckra vårmusseroner *Calocybe gambosa*. Juniutflykten 1985 till Stornäset samlade 60 deltagare. Till följd av den kalla och torra våren så fann vi få vårmusseroner. Men deltagarna fick uppleva en färgsprakande försommarflora. Stigarna pryddes av linblått rosettjungfrulin *Polygala amarella* och gullvivor *Primula veris* blommade i de kobetade hagmarkerna. Scharlakansvårskål *Sarcoscypha austriaca* växte rikligt. Anna Stillmark fann den sällsynta kameleontskålen *Caloscypha fulgens*. Vid utflykten till Stornäset den 16 juni 1994 gjorde vi första fyndet i Medelpad av klockmurkla *Verpa conica* i allundarna. Nu under sommaren 2020 vandrade ett gäng botanister och floraväktare i alkärr och på havsstrandäng vid Stornäset räknande individer av orkidén knottblomster *Microstylis monophyllos*. Här i kärren finns även vår minsta flugsvamp, alflugsvamp *Amanita friabilis* liksom alsopp *Gyrodon lividus*.

Jan-Olof Tedebrand, den ständige sekreteraren, han har genom åren varit Mykos språkrör.

Paradis för svartsporingar i *Pluteus* och *Psatyrella*

De blöta alkärren vid Stornäset hyser även mycket död lövved. Här råder ett paradis för sällsynta svartsporiga svampar bland annat *Psatyrella hirta*, gyllenskölding *Pluteus chrysophaeus* (VU på rödlistan) och åderskölding *Pluteus thomsonii*. Leif Örstadius har frossat i sprödlingar *Psatyrella* i Stornäsets kalkkärr under Borgsjöveckor. Vi har fortfarande kontakt med Leif. Han bestämde nu i oktober 2020 *Psatyrella squamosa* som Jan-Olof samt Eva och Håkan Sundin funnit på en murken asplåga vid Kåski i Stöde socken. Den arten är funnen på fem lokaler i Medelpad, beskrevs av finske svampkändisen Karsten men verkar lite känd i Sverige.

Indalsälvens delta – populärt utflyktsmål

Alskogarna är även populära rekreationsområden. Det gäller bland annat Sveriges största havsdelta där Indalsälven mynnar i havet vid Timrå. Elisabeth Nilsson ledde minnesvärd vandring i det fantastiska deltat i januari 2020 som lockade nära 200 deltagare. Vandringar i naturen blir allt populärare. Håkan Sundin och Jan-Olof noterade vedsvampar under vandringen bland annat tvåfärgsticka *Caloporus dichrous*. Regionala TV-programmet var och filmade under Mykos utflykt till deltat år 1999, inslaget sändes i programmet ”Landet Runt” till hela Sverige.

Vindlad klockmurkla och älvkragskivling

Vindlad klockmurkla *Verpa bohemica* växer i Indalsälvens delta under försommaren i gråallund och bland skuggvioler *Viola selkirkii*. Här finner vi även under björkar den pampiga fjällsvampen aurorasvindling *Cortinarius septentrionalis*. Tyvärr har Timrå kommun ”parkgallrat” några av de finaste lövlundarna. Vindlad klockmurkla ser vi även i de kalkrika lundarna längs naturstigen ner till Indalsälven vid Utsikten i Sillre, Liden. Skuggviol är ”Norrlands egen viol” som har stora förekomster längs just Indalsälven. Under försommaren pryds lövridåer längs vattendragen i Medelpad av den nordliga älvkragskivlingen *Leratiomyces magnivelaris*. Under Mykos utflykt 2018 i Sättnaåns levande delta vid Bergsåker växte älgkragskivlingen rikligt i tjocka skikt med näringsrikt deltaslam och bland trädhöga mandelpilar *Salix triandra*. Mandelpilarna pryddes av kuddtickor *Phellinus punctatus* som glädde deltagarna i Mykos tickkurs.

Gråalskogar på norra Alnön och Söråkerslandet – prioriterad naturtyp i länet

De kalkpåverkade gråalskogarna på Norra Alnön och i Söråker-Tynderö är ”prioriterad naturtyp” i länets skogstrategi 2006. Den grova gråalskogen vid bland annat reservatet Fågelsången och vid Natura 2000-området Tolvösand påminner om sydsvenska bokskogar med sippor om våren innan lövtäcket slutit sig. Följande svampar bildar mykorrhiza med gråal i Medelpad: alflugsvamp *Amanita friabilis*, mörk alspindling, *Cortinarius alnetorum*, gulflockig alspindling *C. helvelloides*, violett alspindling *C. bibulus*, alsopp *Gyrodon lividus*, stor alrisk *Lactarius lilacinus*, alrisk *L. obscuratus*, skålriska *L. omphaliformis*, alpluggskivling *Paxillus filamentosus* och alkremla *Russula alnetorum*. *Cortinarius americanus* växer även med gråal. Den är lite känd men samlades på flera lokaler under svenska mykologiveckan i Timrå 2014.

Nedbrytare i gråalskogen

Våra medelpadska alskogar hyser även speciella förnedbrytare som falsk rättikhätta *Mycena pelianthina*, granatfjällskivling *Melanophyllum echinatum*, gulfootshätta *Mycena renati* och blek geléskål, *Neobulgaria pura*. Arter på multnande alved är ofta iögonenfallande som alskinn *Stereum subtomentosum*, algröppa *Plicatura nivea* och blek rynkhätta *Mycena niveipes*. Klungspröding *Coprinopsis pannucioides* noterades av Thomas Kuyper i alskog vid Borgsjön där Nils Lundqvist samlade den sydliga grönnästingen *Eutypa flavovirens* på bark av gråal. Blek alskräling *Naucoria escharoides* och mörk alskräling *N. scolecina* förekommer också med gråal men det är oklart vilken form av mykorrhiza de bildar. Anna-Lisa Starkenberg och Anna Svedin fann den 12 september 1981 tjusiga lacktickor *Ganoderma lucidum* på gråallåga vid byn Svedje i Hässjö socken. Åke Strid tog hand om en av tickorna som var mer än 25 cm i diameter och lade in i Naturhistoriska Riksmuseets herbarium (S). Jan-Olof och Åke skrev artikel i Sveriges Mykologiska Förenings medlemsblad 1981/2 om ”Lacktickan vid sin nordgräns”.

Myrarnas och sumpskogarnas svampar

Myrarnas och sumpskogarnas svampar är små och oansenliga men även här finns speciella svampsamhällen. Särskilt spännande svampmarker är videsnåren längs sjöar och vattendrag med bland annat *Hebeloma nigellum* (*atrobrunneum*) och sumpspindling *Cortinarius uliginosus*. Fjällsvampen *Lactarius brunneoviolaceus* samlades 2001 av Ruben Walley i videbältet nedanför St Olofs värdshus vid Borgsjön. Henning Knudsen och Håkan Sundin fann 2014 fjällsvampen nordkremla *Russula laccata* under små buskar av mandelpil *Salix triandra* i mjälåbäddar vid Indalsälvens havsdelta. Släkten som *Galerina* och *Hypholoma* är väl företrädda i sumpskogar. Några för Medelpad typiska arter är olivslöskivling *Hypholoma myosotis*, sumpig strand, giftkremla *Russula emetica*, gransumpskog, medan trädkärrhätting *Galerina paludosa*, grönskivig kanelspindling *Dermocybe palustris*, lakritsriska *Lactarius helvus* och storkremla *Russula paludosa*, är vanliga i torvmarker ute på öppna myrar. Vinterfoder togs under tidigare århundraden från starrmyrar som då värderades högre än skogsmarken. Under svampveckor i Borgsjö besöker vi fuktiga strandskogar längs älven Ljungan med björkkärr och videsnår som hyser en speciell och spännande funga av bland annat rödskivlingar *Entoloma* och spindelskivlingar *Cortinarius*. Under en Borgsjöveckor fann Lisbeth Kagardt och hennes grupp enorma mängder karljohan *Boletus edulis* i björkskog på försumpad åkermark i Borgsjö. Kärrhonungsskivling *Armillaria ectypa* finner vi i Jämtgavelns speciella backkärr. Thomas Læssøe samlade den 9 september 1991 lappvaxskivling *Cuphophyllus cinerellus* ”in acid red sphagnum” vid Glimyran, Gottjärn, Torp socken, belägg i Kew (K). Artportalen visar bara fynd i fjällkedjan av lappvaxskivling.

Svampar i rikkärr och kalksumpskogor

Sveriges till ytan största kalkområde i centrala Jämtland och västra delarna av Medelpad och Ångermanland hyser tusentals underbara orkidékärr och kalksumpskogor. Statsbidragen till skogsdikning togs bort kring 1990 och några år senare upphörde skogsdikningen. Under senhöst har Bengt lett lav- och mossexkursion till underbara kalksumpskogor. Under sommaren 2020 har Bengt specialinventerat just rikkärr på uppdrag av länsstyrelsen.

Kärnskäggriska *Lactarius scoticus*, myrjordtunga *Geoglossum glabrum*, sumppröksvamp *Bovista paludosa*, myrvaxskivling *Hygrocybe coccineocrenata*, *Gyroflexus brevibasidiatus* liksom många arter rödskivlingar inom *Entoloma* ingår i kalkkärrens speciella svampsamhälle. Vi har ofta besökt de fina kalkkärren vid Halmyran som nyligen blev reservat. Vår vän Bengt Petterson berättade att rikkärren på kalkplattan i Jämtland är vitprickiga av ”sumpägget” *Bovista paludosa* under goda svampår. Många rikkärr slåttrades under tidigare århundraden och börjar nu sakta växa igen med buskar och tall.

Bengt Petterson och Hjördis guidade till Vackermyrans guckuskomarker i Hammerdal socken

Bengt Petterson i Jämtland har guidat under många Borgsjöveckor till fina kalkbarrskogar och kalkängar kring Storsjön. När dessa rader skrives får vi besked att vår skojfriske vän Bengt lämnat jordelivet. Under Borgsjöveckan 2003 tog Hjördis och Bengt Petterson en minibuss med mykologer till Vackermyrans kalkmyrar och kalksumpskogar med stora förekomster av guckusko *Cypripedium calceolus* i Hammerdal socken, Jämtland. Artlista finns i rapporten på Mykos hemsida. Bengt, Karin Kellström och Jeanette Södermark har även guidat oss till underbara svampmarker kring Östersund.

Ursula fann *Russula pyriodora* i kalksumpskog, ny kremla för Sverige

Under kremleveckan i Borgsjö 2018 samlade Ursula Eberhardt en ny kremla för Sverige i de kalasfina kalksumpskogarna kring Balbodbäcken i Borgsjö: *Russula pyriodora* som har en distinkt pärondoft. Här kring Balbodbäcken hade folk nere i dalgången förr fåbod och utmarker. Det sensationella fyndet i den unika skogsmiljön gladde oss inom Myko som under femtio års tid varit speciellt intresserade av just kremlor. Bild och utförlig beskrivning av *Russula pyriodora* finns på sidorna 133–134 i rapporten från kremleveckan på mykos hemsida. Kalksumpskogarna mellan Balbodberget och Nedertjärnen hyser även en rik lav- och mossflora som Bengt Larsson visat oss vid härliga utflykter under sena höstar. Delar av området är skyddat.

Rödskivig spindling,
Cortinarius semisanguineus,
En fin färgsvamp.

Ungskogarnas svampar

I ungskog kommer de första mykorrhizasvamparna: fränskivlingar *Hebeloma spp.*, granblodrisika *Lactarius deterrimus* och väldoftande vaxskivling *Hygrophorus agathosmus*. Vi vandrade en höstdag på 1980-talet med Rolf Lidberg på gamla vägbanken uppe på grusåsen vid Kubikensborg. Där europavägen drog fram för trettio år sedan fanns nu en ung björkskog där vi fann kremlor, riskor och andra mykorrhizasvampar.

Jan-Olof och Håkan Lindström besökte ibland barrskog i åldern 30–40 år vid Siljeåsen i Selånger socken där spindelskivlingar i undersläktet *Telamonia* var vanliga. Hjärdis finner roströdskevig spindling *Cortinarius fervidus* i unga granskogar. En annan färgsvamp, blodspindling *Cortinarius sanguineus*, ser vi mest i äldre ängsgranskogar. Även unga tallskogar kan hysa intressanta mykorrhizasvampar. Jan-Olof inventerade kring 2010 en cirka 30 år gammal kalktallskog vid Lombäcksheden i Borgsjö, funna marksvampar redovisas på sidorna 65–67 i rapporten ”Den artrika kalktallheden” som Länsstyrelsen bekostade. Det var rik förekomst av korktaggsvampar i den 30-åriga tallskogen. Här fanns även tallriska *Lactarius musteus* och tallgråticka *Boletopsis grisea*. Äldre tallskog fanns i närheten. Svamparnas sporer har med luftströmmar spridit sig in i den nya tallskogen. Den nya FSC-standarden uppmuntrar mindre hyggen vilket underlättar sporspridning ut på hyggen. Hela rapporten om den 40-åriga inventeringen av Lombäckshedens svampar finns på www.myko.se under ”Publikationer” och under ”Övrigt”.

Egils studier av svampsuccession

Den norske mykologen Egil Bendiksen har ingående studerat successionen av mykorrhizasvampar i unga, medelålders och äldre skogar. Han skriver i mail den 24 september 2009 (svensk översättning):

”I stort kan man förenkla och säga att det är en större mångfald med svamparter i naturskogen än i den unga skogen men det behöver inte gälla alla svampgrupper och varierar lite mellan olika successionsstadier. Den täta planterade skogen utan markvegetation i åldern 20–40 år har ofta en rik storsvampflora både i antal och kvantitet. Det verkar som att trädens höga produktion i denna fas också kommer svamparna till del. Jag såg exempel på detta under hemfärden från nordiska mötet i Steinkjer 2009: oceaniska granplanteringar med enorma svampmängder. Men för vedboende arter är trenden helt klar med en total utarmning i de unga planterade skogarna.” Egil säger även i mailet att Norge inte kvävegödslar skogen och inte heller har den radikala markberedning som Sverige har. Det vore intressant om Egil kunde publicera sina resultat om det spännande ämnet ”svampsuccession” när han gått i pension.

Sumspindling *Cortinarius uliginosus*, en bra färgsvamp och en av sälgens följeslagare.

Gammelskogens svampar

Många idag hotade arter är mest bundna till gammal skog exempelvis marksvampar som goliatmusseron *Tricholoma caligatum* samt tickor som rosenticka *Fomitopsis rosea*, dofticka *Haploporus odorus* och gränsticka *Phellinus nigrolimitatus*. Taltickan *Phellinus pini* finner vi bara på tallar som är äldre än 100 år. De sista artrika, värdefulla gammelskogarna bör självklart bevaras. Längs svenska fjällkedjan finns de sista europeiska sammanhängande landskapen med gammelskog. Den fjällnära gränsens tillkomst 1991 var mycket viktig för naturvården. Naturskyddsföreningens ordförande Ulf von Sydow var en viktig aktör för fjällskogens bevarande. Samtidigt behövs en långsiktig strategi för naturlig störning i form av skogsbrand och bete även i fjällbarrskogarna.

Hyggesfria metoder

Hyggesfria metoder gynnar de lavar, mossor och svampar som vill ha slutna miljöer vilket bland annat påpekas i rapport 2017 från projektet Future Forests vid SLU, Umeå (Hannerz, Nordin, Saksa). Däremot missgynnas kärlväxter och marksvampar med frön och sporer som inte gror i flera decimeter tjocka förnaskikt. Nyetablering av marksvampar gynnas i störda miljöer längs skogsvägar, stiganter, på brandfält och även i gamla grustag. SLU-rapporten är en sammanställning av nordisk forskning om för- och nackdelar med olika former av hyggesfritt skogsbruk. Naturvård måste även beaktas i hyggesfria skogar eftersom många arter kräver ljusinsläpp, störning, bevarandet av död ved och gamla träd. Risk finns för stormfällning i utglesad skog. Under de senaste stormarna i Medelpad har vi kunnat se att sent gallrad skog lätt blåser omkull. Anders Dahlberg skrev 2011 rapport åt Skogsstyrelsen om ”*Kontinuitetsskog och hyggesfritt skogsbruk*”. Den spännande diskussionen om de europeiska skogarnas skötsel återfinns även i den skogsstrategi som EU nyligen antagit med rekommendationer till de enskilda länderna om att bedriva hållbart skogsbruk och bevara biologisk mångfald.

Mindre hyggen med fler lämnade träd gynnar sporspridning

Viktigt för svamparnas återetablering är att minska ner storleken på hyggen inom det dominerande hyggesbruket så att sporer lätt kan sprida sig in i de nya skogarna. Viktigt är även att hyggen inte är kala utan att trädgrupper och gamla träd lämnas bland annat i fuktsvackor och längs bäckstråk. Den nya FSC-standarden 2020 har krav att 5 procent av skogen ska skötas med exempelvis hyggesfritt skogsbruk för att utveckla naturvärden och även krav om att minska ner storleken på kalhyggen.

Myko hade höjdardag i Lögdö naturskog med Mikael Gudrunsson

Mikael Gudrunsson arbetar på Skogsstyrelsen i Härnösand med ansvar för naturvård i länets skogar. Mikael lärde oss gammelskogens skinnsvampar och tickor vid uppskattad vandring den 13 oktober 2019 längs SCA gamla skogsstig i Lögdö naturskog. Här finns granved i olika stadier av nedbrytning längs de drypande fuktiga korvsjöarna. Vi fann rikligt med lappticka *Amylocystis lapponica*, rosenticka *Fomitopsis rosea*, ullticka *Phellinidium ferrugineofuscum*, pulverticka *Postia ptyckogaster* och rynkskinn *Phlebia centrifuga*. Mikael låg raklång på marken, kollade in lågornas undersidor och visade oss bland annat chokladbrun blackticka *Junghuhnia collabens* under en smal granlåga. Håkan Sundin intog samma läge och tog bild av raringen. Skarpögda vandrerskan Jessica Andersson fann den sällsynta tallkötticken *Leptoporus erubescens* högt upp i stående död tall medan tallticken *Phellinus pini* prydde levande gammeltallar. De gamla skyltarna längs skogstigen är charmiga men borde kanske kompletteras med en skylt om tickor och skinn på granveden vid suråarna.

Bengt och Håkan lär ut lavar, mossor och svampar varje höst

MBF har senaste åren bjudit in till spännande utflykt i något skogsreservat då Bengt Larsson och Håkan Sundin lär oss gammelskogens lavar, mossor och vedsvampar. Senhösten 2019 besökte vi Ljusmorbergets naturreservat i Indal socken där Åsa Michold från länsstyrelsen guidade. Vi fann lappticka *Amylocystis lapponica*, rynkskinn *Phlebia centrifuga* och många andra av gammelskogens vedsvampar. Naturvårdaren Mats

Karström brukar säga att den nordliga lapptickan ”doftar taiga.” Hösten 2020 guidade Bengt Larsson vid MBF-utflykt till reservatet Åsens naturskog i Liden som Jan-Olof och Roy Ottosson besökte hösten 1992 tillsammans med Mats Karström. Vi fann 1992 bland annat sprickporing *Diplomitoporus crustulinus*. Dessutom var rosentickor *Fomitopsis rosea* så vanliga att de hoppat över på björklågor. Jan-Olof och Britt-Marie Lindström vid länsstyrelsen hälsade på hemma hos markägaren inför reservatsbildningen av Åsensskogen. Här i Åsensskogen finns även urgamla döda stående ”silvertallar”.

Fascinerande jättesälgar

Sälg *Salix caprea* har utsetts till ”årets träd” 2020. Man vill uppmärksamma ”skogsbrynets hjälte” som är värdefullt trädslag för den biologiska mångfalden. Målsättningen inom skogsbruket är att högst fem procent unga tallstammar ska ha färskas betesskador, idag är siffran kring tjugo procent skadade tallar. Ny asp, rönn, sälg och tall äts i stor utsträckning upp av älg *Alces alces* och får inte bli vuxna träd vilket drabbar tusentals skogsarter.

Det har varit en sed i västra Medelpad ända till våra dagar att tillaga rörosten ”pank” där ”sälgtjuka” *Haploporus odoratus* ingår som ger vaniljsmak åt fäbodosten. En jättesälg står i fuktstråk vid finnbyn Julåsen. Under Borgsjöveckan 1997 besökte Machiel Noordeloos och Anнемieke Verbeke den gamla sälgen på Julåsen som draperas av lunglav *Lobaria pulmonaria*. De fann grupper med videriskor *Lactarius aspideus* runt jätten. Dofttickor växte på sälgen. Carl von Linné noterade under sin lappländska resa 1732 att dofttickan ”fordom bruktes av ungarlar till att framkalla kärlek hos pigorna och förvärva deras ynnest”. Under Borgsjöveckan 1993 besökte skotten Roy Watling sälgen på Julåsen. Han skar loss en bit doftticka och lade i skjortfickan. Roy berättade vid kvällens genomgången av svampfynd om hur Carina Eriksson, Siw Muskos och andra flickor plötsligt dök upp i skogen och började svärma runt honom. Under sälg i fuktiga sjö- och åkerkanter finner vi ibland stora grupper med den vackra färgsvampen sumpspindling *Cortinarius uliginosus*.

Fallen gammal jättetall.
Foto: Okänd

Kjells och Göstas bok om landskapsträd

Gran är Medelpads landskapsblomma och landskapsträd. Sundsvallsbon Kjell Westerlind har skrivit bok om "Sveriges Landskapsträd" (2014) med uppgifter om trädbjässar av asp, gran, sälg, tall och andra svenska träd. Kjell har rest runt i landet och mätt jättarna med måttband. Boken innehåller även intressanta uppgifter om folklig användning av träd. Vår tidigare floraväktare här i länet, Gösta Åslund, har redigerat och publicerat boken. Den kan beställas från Gösta: gosta.ingemar@outlook.com eller telefon 070-5971016.

Anki Suneson och Roy
Watling vid finnbyn
Julåsen anno 1993.
Foto: Kjell Olofsson

Dyngsvampar

På älgspillning i skog och på häst- och kospillning i hagar förekommer många svartsporiga arter. Vanlig är gul kragskivling *Stropharia semiglobata*. Vi har även funnit älgbroking *Panaeolus alcis* och brun dyngskål *Peziza fimeti* på älgspillning. Under svampveckan i Borgsjö 1993 specialstuderades dyngsvampar inom *Bolbitiaceae* och soppar inom *Leccinum* med skotten Roy Watling som kursledare. Vi besökte traktens häst- och kobönder och inventerade fungan vid gamla öppna gödselstackar. En ung tallplantering på åkermark, täckt av hästdynga, i närheten av arbetslokalen i Borgsjöbyn uppvisade många sällsynta dyngsvampar bland annat *Conocybe fimetaria*. Vi började kalla lokalen för "Watlingskogen". Nils Lundqvist fann 1993 svarta päronformade gyttringar på hästdyngan som han beskrev som ny för vetenskapen: *Cercophora aggregata*. Nils "utdelade" den nya arten i tio kollektorer i *Fungi Fimicolae Exsiccati* som hamnade runtom i världen bland annat i La Plata och Tokyo.

Ellen Larsson och Leif Örstadius beskrev en annan ny svampart från dynghögen: *Psathyrella scatophila*. Leif skriver i mail den 7 juni 2010:

”Trots att Leif funnit arten även vid Kristianstad så valde han kollekten från Borgsjö som typkollekt som hyllning till Borgsjö.” Leif utnämnde ”Watlingskogen” i Borgsjö till Europas bästa lokal för svampar på hästdynga.

Anki fann rariteten *Bolbitius variicolor* på hästdynga

Anki Sunesons fynd av rariteten *Bolbitius variicolor* på hästdynga vid Svarta Hingstens ridskola i Sättna socken väckte även stor uppmärksamhet vid Conocybeveckan 1993 i Borgsjö. Roy Watling skrev fascinerande artikel på engelska i tidskriften *Jordstjärnan* 1994/3: *”Impressions-some comparison between the mycota of the Borgsjö area and the British Isles”*. Mats Elfström översatte artikeln till svenska. Belägg från den spännande dyngveckan i Borgsjö 1993 med Roy Watling finns i Naturhistoriska Riksmuseets herbarium (S).

Kerstin Bergelin och vi andra fann 37 olika dyngsvampar på fjällens harlortar

Myko var med och ordnade svenska mykologiveckan 2006 i Hamra, Härjedalen tillsammans med våra vänner i svampklubben i Östersund. Kerstin Bergelin, ordförande i Sveriges Mykologiska Förening, uppmanade deltagarna att samla harspillning som engelsmannen Mike Richardson senare studerade i fukt-kammare. Mike identifierade 37 olika svamparter på harlortarna från Hamrafället, Mittåkläppen och Torkilsstöten. Nils Lundqvist som själv disputerat på dyngsvampar skrev initierad kommentar till fynden på sidan 19 i Hamrappporten som finns på mykos hemsida, www.myko.se.

Vägkanternas svampar

Under Mykos Borgsjöveckor inventerar vi även svamp i vägkanter. De botaniska föreningarna i Jämtland och Medelpad ordnade seminarium i fält om vägkanternas biologiska mångfald under en solig sommarhelg 2011. Vi hade med oss bland annat Åsa Hedin från Centrum för biologisk mångfald, biologen Åsa Karlberg från Trafikverket, Margareta Edqvist, ordförande i Svensk Botanisk Förening och även flera fjärlskännare. Några slutsatser från seminariet presenterades av Jan-Olof och Stefan Grundström i artikeln: ”Våra artrika vägkanter” i Svensk Botanisk Tidskrift 2012/1. De ämnen vi diskuterade den där sommarhelgen 2011 exempelvis tydligare och mer konkreta direktiv från politikerna till Trafikverket, borttagning av förnan i samband med slätter samt konkreta åtgärder mot lupineländet är lika aktuella idag.

Skogsvägarnas gräsiga kanter hyser en rik fauna med bland annat vit tuvskivling *Lyophyllum connatum*, rödbrun trattskivling *Lepista gilva*, grå bläcksvamp *Coprinus atramentarius*, tårspredskivling *Psatyrella velutina* och *Pholiota lundbergii*. Lerskivlingen *Hodophilus anatinus* samlades i vägkant under Borgsjöveckan 2018, ny art för landet. Typlokalen för *Naucoria zonata* finns i kanten av skogsväg vid den högt belägna byn Snöberg i Haverö socken. De lövridåer med lövträd bland annat sälg *Salix caprea* som växer i de störda kantzonerna längs skogsvägar är viktiga för den biologiska mångfalden och borde lämnas ifred. Sälgen hyser många arter. Sälgblommornas nektar och pollen är viktig som föda för många insekter. Bengt Ehnströms och Martin Holmers underbara skrift ”Sälg-livets viktigaste frukost”. Skriften innehåller konkreta tips till skogsägare som vill gynna sälgen i sina skogar.

Olle Persson och Jean Lodge under Mycenaveckan i Borgsjö 1991.

Håkan Sundin guidade under
Borgsjöveckan 2018 till
lövbrännan i naturreservatet
Dysjöberget i Borgsjö.
Foto: Gunilla Kärrfelt

Barlastsvampar

Något för Sundsvallstrakten speciellt är den barlastflora av främmande växter som under slutet av 1800-talet fanns i de olika hamnarna längs kusten. Barlast var jord som lastbåtarna tog med sig för att stabilisera skeppen när de inte hade annan last. Sundsvallsområdet var då ett av världens största sågverksdistrikt och sjöfarten var livlig. En del barlastväxter har levt kvar ända till våra dagar. Av svampar känner vi åtminstone två arter som tycks ha inkommit på detta sätt. Kejsarflugs-vampen *Amanita caesarea*, är funnen vid Essvik, Njurunda på 1920-talet. Uppgiften återges på sidan 197 i Einar Ingelström "Svampflora" (1940): "Kejsarsvamp är en av världens mest eftersökta matsvampar. Enligt uppgift är denna art funnen vid ett upplag med importerad garvarbark i Sundsvall i början av 1920-talet. Den tillhör dock icke vår flora; närmaste fyndort ligger i mellersta Tyskland". Anna-Lisa Starkenberg fann den 16 augusti 1981 rodnande veckskivling *Leucocoprinus americanus* på gamla lastageplatsen vid Skönviks sågverk – en gång ägt av Fredrik Bünsow, patronernas patron.

Naturvårdaren och stigfinnaren Elisabeth Nilsson vid klotsporiga murklor *Gyromitra sphaerospora* på fallen aspjätte i den artrika, djupt nedskurna Mjällådalen i gränstrakterna mellan Medelpad och Ångermanland. Foto: Stig Carlsson

Brandfältens svampar

Alla skogar i Medelpad har brunnit. Vissa fuktiga skogar bakom våra höga berg och vid myrar brann mer sällan. Finnar i södra Stöde, Torp och Borgsjö svedjebrände enorma skogsområden. De brände även myrar långt fram på 1800-talet för att få bättre starrskördar vilket resulterade i särskilt stark brandrök. När folk nere i Ljungandalen såg särskilt kraftig brandrök bortom bergen i söder sade dem: ”*nu håll finnan på å bränne myran*” (Johan Nordlander: sommarstudier i Medelpad 1906). Kyrkoherde Nordenström skriver i Stöde sockenkrönika (1769): ”*Under brännåret 1703 kom inget regn på hela sommaren, skogseldar gick fram överallt och många myrar blev översvedda som lång tid därefter buro ymnigt myrgräs*”. Brandfälten gynnade många arter som svedjenäva *Geranium bohemicum* och toppmurkla *Morchella conica*. Under 1950-talet brändes hyggen i Medelpad. Idag kring år 2020 börjar sällsynta brandarter att hamna på rödlistan när allt tjockare förnaskikt tar över i skogarna.

Exklusiv naturupplevelse i ljuvliga lövbrännor

Många skogar brann torrsommaren 1888 bland annat Sönnasjöbergen söder om Viggessjön i Stöde socken och Helvetesbrännan i Ånge. Ibland har vi vandrat sommartid i lövbrännornas pelarsalar med asp, björk och sälg och i ljum sommarvind känt doften från markens nattviol *Platanthera bifolia* och från gamsälgarnas dofttickor *Haploporus odoratus*. En mycket exklusiv naturupplevelse. Blåsippsspindling *Cortinarius colymbadinus* växer sommartid i stora grupper bland markens blomster i lövbrännorna. Höstens svamptid i våra lövbrännor ger även starka upplevelser. Rolf Lidberg fyllde en höst flera Konsumkassar med gula kantareller *Cantharellus cibarius* på diabasmarkerna i Viggessjöbergen på Sönnasjöbergen. Jan-Olof och Håkan Lindström inventerade svamparna i Viggessjöbergen kring 1990 på uppdrag av länsstyrelsen. Vi fann bland annat guldkremla *Russula aurea*. Skojigaste fyndet var ”gotlandsarten” slät taggsvamp *Sarcodon leucopus* som växte i bäckdal och hade fruktkroppar stora som dasslock. Siw Muskos hjälpte till att klyva ner fyndet i mindre delar som torkades till riksmuseet (S). Länsstyrelsens Johan Uebel guidade under Borgsjöveckan 2001 en grupp i Helvetesbrännans lövlundar. Under Borgsjöveckan 2018 om kremlor och riskor ledde Håkan Sundin inventering i lövbrännan vid reservatet Dysjöberget i Borgsjö. Francesco Bellu, Gunilla Kärrfelt och andra bidrog till den fina artlistan som redovisas i rapporten på Mykos hemsida, www.myko.se

Vandring i lövbränna högt uppe i Orsa finnmark

Jan-Olof och Håkan Lindström hälsade på Rolf Lundqvist och andra vänner i Dalarna, vandrade omkring och tältade i lövbrännan vid Gåsberget i Orsa finnmark. Det blev en stark naturupplevelse från en unik lövbränna som etsat sig fast i minnesbanken.

Aspen – ”vårt norrländska ädellövträd”

En stor del av fungan i vår natur är bunden till lövträd. Aspen, ”vårt norrländska ädellövträd”, är särskilt värdefull för den biologiska mångfalden och värd för minst tusen vedlevande arter. Det är högtidsstunder då vi får inventera marksvampar runt gamla grova aspar och studera vedsvampar på fallna jätteaspar. Jan-Olof och Bengt Larsson fann ihåliga

jättelågor av asp vid Långberget i Torp socken med vedtrattskevlingar *Ossicaulis lignatilis* inne i håligheterna. Mats Karström fann i samband med Borgsjöveckan 1997 grov, fuktig asplåga som fallit över den strömmande Kullbäcken och som var helt beväxt med alger och vedlavklubba *Multiclavula mucida*. Nyligen fann Jan-Olof, Eva och Håkan Sundin på murken asplåga *Psathyrella squamosa* (det Leif Örstadius), en art beskriven redan av finska mykologins fader Petter Adolf Karsten men som är lite känd i Sverige. Aspen och dess rika biologiska mångfald beskrivs i Bengt Ehnströms och Martin Holmers underbara skrift ”Asp-darrar min asp, myllrar min värld” (2012) och även i Johan Nitares och Skogsstyrelsens praktverk ”Skyddsvärd skog” (2019).

Spännande bläcksvamp

Sommaren 1997 var varm och torr. Cirka 500 hektar skog brann söder om Ångesjön. Vid höstens Borgsjöveckan fann Mats Elfström en knepig bläcksvamp intill Ångebrännan som blev omdiskuterad vid kvällens genomgång. Jan Nilsson scannade in fyndet på CD-skiva som SMF gav ut. Svampstudier är ibland rena detektivarbetet. Mats sände bläcksvampen till kännaren Kees Uljé som angav namnet *Coprinus dilectus* i Jossierands mening. Skogsinspektoren Sven Söderqvist i Liden guidade Myko och svampvänner från Härnösand till brandfält vid Stora Vallsjön i Liden där rotmurklor *Rhizina undulata* växte rikligt men toppmurklorna var få. Sommaren 2011 hade Myko utflykt till brända skogar i reservatet Övre Sulån, Indal socken.

Myko och botaniska föreningen besökte jättebrännan i Ljusdal

Under torrsommarn 2018 brann 25000 hektar skog i Sverige. Den 9 juni 2019 åkte 30 personer från MBF och Myko i tre minibussar ner till största brandområdet, den 9000 hektar stora Ljusdalsbrännan, där Peter Ståhl och andra tog emot oss och guidade runt bland sotsvarta berg och dalar. Peter ledde arbetet med Gästriklands Flora (2016). Han har även bidragit till Hälsinglands Flora (2019). Vi handlade av Maj Johansson praktverket om Hälsinglands kärlväxter i två fina linneband. Tyvärr fick inte botanisten och naturvårdaren Anders Delin uppleva utgivningen av sitt livsverk *Hälsinglands Flora*. Han dog 2017. Hälsingefloran visar

Landskapsbotanisterna
Anders Delin och Håkan
Lindström i förtroligt
samtal vid florasläppet
av Medelpads Flora
år 2010 på Norra
Stadsberget i Sundsvall.

Anders Delins stora intresse för skogens marksvampar, vedsvampar och mykorrhizan nere i marken. Anders beskriver detaljerat och initierat de olika skogstyperna liksom skoghistoriken.

Korgarna fylldes med toppmurklor

Vi fyllde svampkorgarna med toppmurklor *Morchella conica* coll. av den speciella gråvioletta, smalt toppiga typen (arten) av toppmurkla som dominerade på Ljusdalsbrännan. Stybbskålar *Geopyxis carbonaria* växte i miljoner. Stenmurkla *Gyromitra esculenta* och blek stenmurkla *Gyromitra gigas* var vanliga liksom kolflamskivling *Pholiota highlandensis*, svartnavling *Myxomphalia maura* och den starkt doftande klorhättan *Mycena leptcephala*. Vår mångkunnige naturvän Johan Myhrer bor i Jättendal, norra Hälsingland. Johan identifierade slätsporig svedjeskål *Plicaria endocarpoides* och vårtsporig brandskål *Anthracobia macrocystis* i Ljusdalsbrännan. Nu under försommaren 2021 tänker John Granbo och länsstyrelsen elda stort område i reservatet Jämtgaveln i Borgsö. MBF och Myko kollar blommor och svampar senare under sommaren på brandfältet.

Anita Blom och Rolf Lidberg fann brandbitterskivling

Anita Blom och Rolf Lidberg fann den 11 september 1995 brandbitterskivling *Gymnopilus odini* på brandfläck vid Lombäcksheden i Borgsjö. Eef Arnolds från Holland bestämde fyndet som är deponerat i herbarium Wijster (W). Petter Åkerlunds klassiga målning av *Agaricus odini* Fr. från Odens hög vid Gamla Uppsala den 8 augusti 1862 återges på sidan 163 i tidskriften Jordstjärnan 1994/2. Brandbitterskivling fördes upp som NT (nära hotad) på rödlistan 2005.

Massförekomst av ”tallkalle” på Hornsjömons brända tallmoar

Under svenska mykologiveckan i Timrå 2014 guidade Hans Andersson och SCA-ekologen Tomas Rydkvist till naturvårdsbrända märkliga sandfält vid Hornsjömon längs vägen från Timrå mot Sollefteå. De fann massförekomst av matsvampen rödbrun stensopp *Boletus pinophilus* i sandig parkartad tallskog som brändes 2012. Skogsbranden hade bränt bort all förna och bara lämnat kvar en öppen sandyta. Rödbrun stensopp, ”tallkalle”, är en av många marksvampar och annan biologisk mångfald som gynnas av skogsbranden. På 1950-talet brändes stora hyggesarealer. Staten borde i framtiden med ekonomiska stimulanser förmå skogsägare att bränna mer hyggen.

Ängarnas svampar

Den gamla kvävefattiga hackslåttan (ängen) är per ytenhet Sveriges artrikaste växtsamhälle. Rolf Lidberg och Håkan Lindström kontaterade vid arbetet med "Medelpads Flora" (2010) att största förändringen av kärlväxtfloran skett på gamla gräsmarker i kulturlandskapet. De jämförde med Collinders flora (1909). Håkan skrev banbrytande artikel i Svensk Botanisk Tidskrift 74, 1980 om "Hackslått-en försvinnande biotop i mellersta Norrland". Han besökte under sommaren 1979 cirka 15 ängar och djupintervjuade gamla hackslåttbönder. Botanisten Tomas Karlsson och ekologen Lars Ericson bidrog med detaljerade synpunkter på manuset under artikelns framtagande. Lars Ericson kom på Håkans begravning i Torp kyrka en solig höstdag 2018. Intressant var att Håkan även inventerade ängssvampar på de femton besökta ängarna. Flera av de ängssvampar han fann var nya för Sverige bland annat tennvaxskivling *Cuphophyllus canescens*. Håkan fick hjälp av Stig Jacobsson,

Lennart Vessberg och
Gunilla Kärrfelt på fåboden
Granbodåsen i Borgsjö som
vi brukar kalla "ängarnas
äng". Foto: Hans Andersson

Svengunnar Ryman och Jens Stordal (fjällkremla *Russula nana*) med artbestämningar av svampar.

Bidrag från Världsnaturfonden

Jan-Olof och Håkan Lindström erhöll 1986 ett större bidrag från Världsnaturfonden som användes för att uppmuntra de sista hackslåttbönderna i Medelpad att fortsätta med lieslätter och bete av artrika gräsmarker. Det blev många samtal vid köksborden ute i byarna. Ett tiotal ängsskyltar placerades ut och media uppmärksammade satsningen.

Norrländsk kurs för ängsvinventerare

I slutet av 1980-talet hade vi inom Myko kontakt med Urban Ekstam vid Naturvårdsverket inför en norrländsk kurs för ängsinventerare på Sankt Olofs vårdshus i Borgsjö. Kulturfolk från Riksantikvarieämbetet var även med. Under kursen besöktes gamla gräsmarker som etablerats på 1600-talet i finnbygderna i södra Medelpad, medeltida bosättningar på dalsidor liksom gamla fåbodar uppe bland bergen. Arkeologen Evert Badaou har visat att fåbodbruket i norra Sverige har sina rötter i järnålderstid. Under de 17 svampveckorna i Borgsjö har vi specialinventerat ängssvampar på många gamla gräsmarker i Medelpad och Jämtland. En första sammanfattning redovisades i tidskriften *Jordstjärnan* 1992/2 av trion Lindström-Nitare-Tedebrand. Anki Suneson har guidat oss till familjen Näslunds ängar i Djupdalen, Sättna där fältgentiana *Gentianaella campestris* och scharlakansvaxing *Hygrocybe punicea* lyser upp ängsbackarna. Anki har även tagit med oss till familjen Erikssons ängsbackar i byn Nora där smörbollor *Trollius euorpaeus* vajar över ängarna sommartid och scharlakansvaxingar lyser röda om hösten.

Fältbiologer inventerade gamla gräsmarker

Under några somrardagar 1988 kom en grupp svenska fältbiologer på besök till Borgsjö bland annat Maria Gardfjell från Örnsköldsvik som idag är vice ordförande i riksdagens miljö- och jordbruksutskott. Fältisarna färdades i en skraltig "ekologibuss". De bodde på hembygdsgården i Borgsjö. Jan-Olof guidade till gamla hackslåtmarker i västra Medelpad och till fjällfåbodar i Klövsjö socken, Jämtland. Ekologibussen började koka i uppförsbackarna till fåboden Fallmorán. Vi hämtade vatten från närmaste fjällbäck och tog oss upp till Fallmorán där legendariske fjällbonden Jöns Fahlén visade oss de grå staggbevuxna gräsmarkerna. Fältisarna hade håvar och anteckningsböcker och noterade med enorm entusiasm gräshoppor, fjärilar, blommor, spindlar och annan mångfald. Bland gamla gräsmarker som besöktes i västra Medelpad kan nämnas finnbyn Julåsen, kalkfuktängen vid Råabäcken och fåboden Granbodåsen. En gammal lantbrukare visade även slätter av sjöfråken (färneslått) vid Lortatjärn i södra Borgsjö. Jan-Olof har kvar en del artlistor från fältbiologernas inventering av gamla gräsmarker anno 1988.

Den här stämmingsfulla bilden av Anders Dahlberg vid hembygdsgården i Borgsjö togs av vår ryska svampvän Tatyana Svetasheva under europeiska mötet om spindelskivlingar *Cortinarius* år 2016. Foto: Tatyana Svetasheva

Hjalmar Croneborg och svenska kulturvårdare planerar besöka Jon-Andersgården

Anette och Patrick Glamsjö bor på anrika Jon-Andersgården i byn Baggböle längs Indalsälvens storslagna dalgång. De har fjällkor, får och hästar som betar gräsmarker i sandnipor och raviner med bland annat enda norrländska förekomsten av blomman finnögonströst *Euphrasia officinalis subsp. officinalis*. Den kände riksbotanisten Thomas Karlsson hjälpte 2019 till med bestämningen av finnögonströsten. Thomas var rådgivare inför utgivningen av Medelpads Flora (2010). MBF hade underbar, välbesökt utflykt sommaren 2020 till Anettes och Patricks vackra och nationellt uppmärksammade betade raviner och älvslänter, en glimt av forna tiders öppna kulturlandskap längs Indalsälven. Nätverket Svenska Kulturlandskap planerar besöka Anette och Patrick på Jon-Andersgården då coronapandemin klingat av. Samordnare i nätverket är Hjalmar Croneborg, ordförande i Sveriges Mykologiska Förening. Det illustra kulturnätverket planerar även besök hos familjen Rudin i byn Järkvissle för att bese deras betade gräsmarker i branta älwnipor och älvraviner i byn Järkvissle, Liden. Hjördis har kontakt med sonen Johan Rudin som även har fina ängssvampar på fåbod uppe bland bergen.

Anders Dahlberg: ”ängssvamparnas mycelnät är hopkopplat med ängsväxternas rötter!”

Anders Dahlberg är professor i mykologi vid Sveriges Lantbruksuniversitet i Uppsala och gillar kontakten med oss svampamatörer. Han är även med och ordnar svamputbildningar och har brett kontaktnät med mykologer i andra länder. Vi har många gånger funderat om ängens svampar och ängens växter har någon form av samliv nere i marken. Nu har vi fått besked från Anders Dahlberg. Ängssvampar lever i någon form av samliv med ängens växter! Anders skriver i mail 14 maj 2020: *”Man har ganska länge misstänkt att ängssvampar har något speciellt för sig med ängsväxter. Det har inte stämt att de är rena nedbrytarsvampar, inte heller att de är genuina ektomykorrhizasvampar. Det har över tid samlats mer och mer indikationer på att ängssvampar (inom Hygrophoraceae) har någon form av endofytisk eller mykorrhizaliknande association med ängsväxter. Senast i raden är studien som jag skickar med från*

2018 författat av en rad erkänt kunniga personer. Artikeln publicerades i Environmental Microbiology 2018 och har titeln: "Isotopic evidence of biotrophy and unusual nitrogen nutrition in soil-dwelling Hygrophoraceae." Man visar ganska övertygande i artikeln att ängssvampar är associerade med ängsväxter. Men man är inte på det klara med hur denna association fungerar och ser ut och väljer därför att kalla den biotrof endofyt och möjligen mykorrhiza. Följande sägs i artikeln:

Johan Nitare och Jan-Olof vid ängen i Vigge by, Stöde socken under kurs om ängssvampar anno 1989. Foto: Nils Jansson

1. Man påträffar ängssvamps-DNA inne i ängssväxters rötter.
2. Ängssvampar har samma stabila isotophalt av kol-13 som mykorrhizasvampar (nedbrytarsvampar har en annan nivå)
3. Isotophalten av kväve-15 påminner mer om mykorrhizasvampar än om nedbrytarsvampar.
4. Slutligen har ängssvampar samma isotophalt av kol-14 som mykorrhizasvampar (nedbrytarsvampar har en annan nivå)”

DNA-forskning ger ny kunskap

Hjördis är hängiven släktforskare och har varit styrelseledamot i Sveriges Släktforskarförbund. Studium av svampars och växters DNA är även viktigt vid artbeskrivningar. I essän ”Livets väv” skriver författaren Kerstin Ekman: ” Nu kommer forskare och välter Linnés system. Likheterna ligger på mikronivå. De är genetiska. I Elsa Beskows sagobok ”Blomsterfesten i täppan” var brännässlan en häxa och djupt antagonistisk till den vackra och ädla rosen. Men nu har dem blivit släkt. Häxa och jungfru är outrotligt förenade av ett system. Ett nytt system”.

Vi fann 48 rödskivlingar på gamla gräsmarker- 10 arter var nya för Sverige

Vid Entolomaveckan i Borgsjö 1985 med Machiel Noordeloos hade vi en svamptopp. Totalt samlades 48 arter rödskivlingar inom släktet *Entoloma* på hackslått i Medelpad och på brunkullaängar i Jämtland, 10 av arterna var nya för Sverige. Alla deltagarna i veckan om rödskivlingar fick vid ankomsten Machiels ”Key to the species of *Entoloma* occurring in the Nordic Countries. Version for the *Entoloma* workshop at Borgsjö, Sweden from from August 27 to September 1, 1985”. Machiels nyckel 1985 innehöll 108 arter *Entoloma*. Kullbodarna i Borgsjö är vår bästa lokal för rödskivlingar i Medelpad och ett paradiset för ängssvampar. På sidan 221 i Borgsjörapporten 2018 (finns på mykos hemsida) berättar ena ägaren, Margita Sjöberg i byn Boltjärn mycket intressant och personligt om fåbodens kulturhistoria.

Rödskivlingarnas DNA undersöks just nu

Numera pillar Machiel, Egil Bendiksen, Tor Erik Brandrud, Balint

Dima och Olga Morozova i rödskivlingarnas DNA. De skrev en artikel i SMT 2017/3: ”*Entoloma*-arter funna i Jämtland och Medelpad 2016”. Olga Morozova har blivit en kär vän för oss. Hjördis, Jan-Olof, Håkan Lindström och andra svenska mykologer försåg häromåret Olga med artiklar om svensk mykologi och om svampfärgning till en jättetjusig rysk tidskrift om svamp. Håkan skrev om sin vän Rolf Lidberg.

Flera rosa rödskivlingar har efter DNA-studier försvunnit som arter

Under besök 1986 på ängen vid Julåsen i Borgsjö socken samlades en rosa rödskivling som fick namnet rosennopping *Entoloma roseum*. Jan Vesterholt fann en annan rosa rödskivling vid Storvålen i Lockne socken som fick namnet *Entoloma ianthinum*. Men i mail 19 april 2020 skriver kännaren Machiel Noordeloos: ”*Hi Jan-Olof. Bildet av E. ianthinum in Fungi of Temperate Europe har vaert sequensert og viser seg at være en rosa form av E. sarcitulum / majusculum. Rosa former er vidspredt i Cyanula, det er minst ti arter som normalt har blatt eller brun hat, men kan fore komme med rent rosa farg! So sannsynligvis det finnes ingen E. roseum, E. catalaunicum, E. ianthinum. Problemet er at det er oft vanskelig utan DNA at bestemme hvilken art den overensstemmer med, fordi den ligner all pa hverandre! Entoloma er et vanskelig slekt :) Hjertelig hilsen. Machiel*”

Trollrödskivling *Entoloma lidbergii* borttrollad

Under de botaniska svampveckorna i Borgsjö brukar vi alltid besöka gamla hackslåtmarker i Borgsjö och Torp finnbygder. Här finns en sista rest av de magert gråtonade, kvävefattiga gräsmarker som i tusentals år dominerat norrländska kulturlandskap. Det var gräset stagg eller ”häran” *Nardus stricta* som färgade ”härabackarna” i grått. De tidigare färbeade ängsbackarna vid finnbyn Julåsen är välinventerade med skojiga fynd bland annat stråbrosking *Crinipellis scabella* och rödskivlingen *Entoloma incarnatofuscescens* (det Eef Arnolds). Machiel Noordeloos samlade 25 augusti 1986 en liten rödskivling med blå fot i väggkanten vid ängarna på Julåsen som han, till Rolf Lidbergs ära, beskrev som *Entoloma lidbergii*. Vi kallade den för trollrödskivling. Efter DNA-studier har Machiel ändrat

sig och godtar inte längre ”trollrödskivling” som egen art. Den pampiga blårödlingen *Entoloma bloxamii*, som sensationellt hittades på fåboden Granbodåsen under ängskursen 1989 med Johan Nitare, har nu delats upp i fyra arter. Den art som fått namnet *Entoloma madidum* är funnen vid Glösa i västra Jämtland. Johan Nitares fina bild av ”blårödling” pryder framsidan av tidskriften Jordstjärnans ängsnummer 1992/2 då kända ängssvampar i Medelpad utförligt presenterades.

Fler ängssvampar på framtida rödlistor

Kommande rödlistor torde innehålla många fler ängssvampar bland annat rödskivlingar *Entoloma* som är i särklass artrikaste gruppen bland de gamla gräsmarkernas svampar. De är lika färgglada och skyddsvärda som ängens blommor. De är värda mer uppmärksamhet.

Grå ”härabackar” har levt kvar länge i finnmarkerna

Gustav Vasa skrev berömt brev 1542 till folket i bland annat Medelpad att bygder som inte odlades hörde ”*Gud, oss och Sveriges krona till och ingen annan*”. Klubbekriget i Finland 1596–1597 var ett bondeuppror som slogs ner med järnhand och tusentals bönder dödades. Under början av 1600-talet fick utfattiga finska bönder från hårt krigsdrabbade Savolaks så kallade ”kungabrev” och kunde slå sig ner uppe i de stora skogarna mot hälsingegränsen i södra Medelpad. Denna ”invandring” för 400 år sedan hade alltså kungamaktens stöd men ledde ibland till konflikter med bönderna nere i Ljungandalen om jakt och fiske uppe i de stora skogsvidderna. På finnbyar som Grundsjön och Julåsen har lieslätter av hackslåttmarker levt kvar längre än nere på bondejordarna i Ljungandalen.

Finnsjön – populärt exkursionobjekt högt uppe i finnmarkerna

Under Borgsjöveckan om rödskivlingar *Entoloma* år 1985 guidade vi Machiel Noordeloos och andra till Kerstin Finnbergs skogstorp långt uppe i finnmarkerna. Byn Finnsjön koloniserades först 1708 av finnen Pål Pärsson. Machiel fann ockranopping *Entoloma kervernii* (EN på rödlistan) på fuktängen med stagg *Nardus stricta* nere vid sjön. Kerstin Finnberg berättade för Machiel (han talar svenska) och oss andra om en

Färgglada ängssvampar från Färtorpet i Ljustorp socken + svampkorg som Jan-Olofs mamma målat. Foto: Håkan Sundin

björn som nyligen tagit flera lamm för henne. Eef Arnolds, Kurt-Anders Johansson och Rolf-Göran Carlsson samlade den 15 september 1995 rödskivlingen *Entoloma speculum* vid Finnsjön (herb Wijster).

Tjusig violett fingersvamp bland senblommande fältgentianor

Vi besökte även Finnsjön 1989 under kurs om ängssvampar som leddes av Johan Nitare. Under Borgsjöveckan om släktet hättingar *Conocybe* år 1993 fann Dan Broström, Mats Elfström och Roy Watling sällsynta dyngsvampar vid Finnsjön bland annat *Conocybe pulchella* och stinkbläcksvamp *Coprinopsis narcoticus*. Jan-Olof och Lennart Vessberg har funnit tjusiga fruktkroppar av violett fingersvamp *Clavaria zollingeri* vid Finnsjön på ett ängsparti med fältgentianor *Gentianella campestris*. I nya praktverket FTE av danskarna Læssøe-Petersen står att nordliga förekomster av violett fingersvamp troligen är en separat art. Vi besökte även 1985 byn Oxsjön som gränsar till Finnsjön. Där fann Noordeloos isabellnopping *Entoloma carneogriseum* och *Rhodocybe (Clitocella) mundula* på gammal hackslått som numera växt igen med skog.

Nils och Olle gillade Borgsjös natur

Bland deltagarna i Borgsjöveckan om rödskivlingar 1985 fanns Nils Lundqvist från Naturhistoriska Riksmuseet och Olle Persson från Umeå universitet som då var ordförande och vice ordförande i Svensk Botanisk Förening. Nils och Olle och även Machiel Noordeloos fascinerades av landskapsbilden i västra Medelpad där storslagen nordlig natur med höga berg och djupa dalar möter gammal odlingskultur på ett fascinerande sätt. Olle Persson utnämnde Borgsjöområdet till ”ett av de ur botanisk synpunkt finaste områdena i Sverige”.

Rune och Vega vid Gammelbodarna

Besöket hos lantbrukarparet Rune och Vega Backman blev även en höjdpunkt under Entolomaveckan 1985 i Borgsjö. Rune och Vega kände till ängarnas vackra blommor bland annat gentianor. Nu fick de även till sin stora förvåning veta av Machiel Noordeloos att många ängssvampar som fanns på deras steniga hackslåttmarker var nya för Skandinavien. Rune och Vega var under många år ambassadörer för den medelpadska

Inga-Lill Häggberg vid ny-restaurerade båthuset på hennes fäbodvall Udden.

Mjölrorödskevling *Entoloma prunuloides* är vanlig på ängen i Högänge ängsreservat.

hackslåten. Tidningsartiklarna blev många och en sommardag kom en hel busslast med folk på besök i samband med Naturskyddsföreningens riksmöte i Sundsvall. Numera bor dottern Ulla-Britt vid Gammelbodarna. Hjördis har haft kontakt med Ulla-Britt om boendet på hembygdsgården i samband med Borgsjöveckor. Jan-Olof och Helene Öhring vid länsstyrelsen har bandintervjuat de gamla Borgsjöbönderna Rune Backman och Anders Westling om bygden och livet i gamla tider för hundra år sedan. Många var fattiga, en del halvvalt. Man tog upp åkrar på bottenlösa myrar. Många emigrerade till ett bättre liv i Amerika. Kort referat av intervjun finns på sidorna 216–217 i Borgsjörapporten 2018 på www.myko.se

Sonja berättade om samernas liv

Under Borgsjöveckan 1987 om vaxskivlingar hälsade följande personer på hos Rune och Vega i Gammelbodarna: Eef Arnolds och hans sambo Barbara Diessen från Holland, John Bjarne Jordal från Norge som är gift med holländska, Jan-Olof, Sonja Kuoljok och Erik Malm. De steniga ängsmarkerna var som en färgskaskad av blå, bruna, gula och röda svampar. Vi fann tio stora grupper med fagervaxing *Hygrocybe aurantiosplendens*. Varje grupp bestod av 15–30 fräscha fruktkroppar. Fagervaxing som växte även ute på mager hövall. John Bjarne hade erfarenheter från Norge av hövallar som varit ogödslade och oplöjda i 30 år och där ängens kärlväxter och svampar vandrat in. Vi enades om att de stora arealerna med magra norrländska hövallar borde uppmärksammas mer, särskilt vallar som ligger i anslutning till ängar. När vi satte oss ner bland de stora stenblocken på hackslåten för att inta lunch sprack molnen upp och solen värmde. Sonja berättade för Barbara och Eef om Lappland, om höga fjäll och om samernas liv.

Dadelvaxskivling på tusenåriga ängen i Vigge by

Håkan Lindström fann tennvaxskivling *Cuphophyllus canescens* (starkt hotad EN på rödlistan) år 1978 på torrbacke med stagg *Nardus stricta* vid Färtorpets ängar i Ljustorp socken. Håkan och Johan Nitare besökte 1985 de fina ängsbackarna i Vigge, Stöde socken. Johan ledde även minnesvärd kurs 1989 om ängssvampar då vi besökte Vigge och bland

Den gamla ladan med en vacker "sol-dörr" har fått lite omvårdnad. Järnålderscentrum i Vigge by.

annat fann finnögöntröst *Euphrasia officinalis subsp. officinalis* och dadelvaxskivling *Hygrocybe spadicea* i samma magert steniga område där även svartnande narmusseron *Porpoloma metapodium* håller till. Finnögöntrösten finns inte längre där. Sex arter av de knepiga och ofta svårbestämda jordtungorna är bestämda av Johan Nitare i de urgamla gräsmarkerna bland annat *Geoglossum lineare* Hakelie. Nils Hakelie deponerade för cirka 60 år sedan belägg för *Geoglossum lineare* i UPS-herbariet från några ängar i Jämtland som Johan Nitare återbesökt.

Järnålderscentrum med urgamla gräsmarker

Byn Vigge är ett gammalt järnålderscentrum som ligger uppe bland bergen söder om Stöde. Våra andra järnålderscentra i Medelpad finns nere i Ljungandalen och längs havskusten. Hit till den idylliska byn Vigge återvänder vi inom Myko ofta för vandring i lövbrännan på Sönnasjöbergen och även för att njuta av ängens alla blommor och svampar. Gravfält från äldre järnålder finns intill Viggeängen och yxa från bondestenåldern är funnen. Kanske dadelvaxskivling, svartnande narmusseron och jordtungan *Geoglossum lineare* fanns här redan under järnålderstid? Gamla flertusenåriga gräsmarker är unika fornminnen och tidsdokument som borde uppmärksammas mer. Tomas Ljungs sida på Facebook om "Biologiskt kulturarv" är en guldgruva för alla som vill lära sig mer om gamla kulturspår i sin hembygd.

Tanja Böhning och
dottern Hjördis.

Siv Norberg skjutsade tyska ängsmykologer till tusenåriga ängsbackar i Vigge by

Under Borgsjöveckan 2018 skjutsade Siv Norberg tyska mykologer till Vigge bland annat familjen Tanja Böhning, Hjördis Böhning och Mathias Lüderitz som varit med på flera Borgsjöveckor och blivit kära vänner för oss. De fann bland annat fjällsvampen lapphätting *Galerina pseudomycenopsis* ute på ängen som vi även fann 1989 under kurs om

ängssvampar. Många fjällsvampar vandrar ner på gamla gräsmarker ända till havet. Den välskötta ängen har likheter med fjällens hedar. Ute i skogen intill ängen fann Tanja en annan fjällsvamp: lappriska *Lactarius duplicatus*. Vår tyske vän och Entolomaspecialist Kai Reschke samlade olika spännande rödskivlingar. Där vi sommartid njuter av fältgentianor *Gentianella campestris* och brudsporrar *Gymnadenia conopsea* växer tjusigt blå stornoppingar *Entoloma grisecyaneum* under höstens svamptid. Fager vaxskivling *Hygrocybe aurantiosplendens* är funnen här. Fynden vid besöket på den tusenåriga Viggeängen redovisas på sidorna 226–228 i Russulales-rapporten 2018 på www.myko.se

75-årsfirande bland ängsblomster

Jan-Olof firade sin 75-årsdag en solig högsommardag på ängen i Vigge mitt under värsta coronapandemin, lade sig på rygg, såg upp mot vita moln på den blå sommarhimmeln och slumrade sakta bort bland ängens blomster...

Hjördis och Jan-Olof i lyckorus bland ängssvampar i Vigge

Nu i oktober 2020 besökte Hjördis och Jan-Olof återigen ängen i Vigge. På fint kortsnaggad och kanske tusenårig gräsmark fann vi en märklig ansamling av ängssvampar bland annat scharlakansvaxing *Hygrocybe punicea* som fanns på varenda kvadratmeter. En skock får höll oss sällskap under livligt bråkande. Vi lämnade fåren, ängen och ängssvamparna i ett saligt lyckorus!

Läcker svampstuvning på scharlakansvaxing

Inför festkvällen under kremleveckan 1984 med Henning Knudsen hade korgar med scharlakansvaxingar *Hygrocybe punicea* plockats på fåboden Granbodåsen. Läcker svampstuvning serverades i den gamla vandrarhemsgården vid Borgsjö hembygdsgård.

Erik Malm – vaxskivlingarnas vän och beskyddare

År 1987 samlades 32 kännare av vaxskivlingar i Borgsjö bland annat Eef Arnolds från Holland, Erik Rald från Danmark, Erik Malm och Johan Nitare från Sverige. Det blev minnesvärda utflykter till de ängar och

Scharlakansröd vaxskivling, *Hygrocybe punicea* och ängsvaxskivling, *Cuphophyllus pratensis*

Eef Arnolds, Erik Rald,
Johan Nitare och Jan-
Olof på verandan till
församlingshemmet
i Borgsjö under
Borgsjöveckan 1987 då vi
inventerade vaxskivlingar
från västra Medelpad
till brunkullans ängar
i Oviken, Jämtland.
Foto: Kjell Olofsson

skogar i Medelpad och Jämtland och många skojiga fynd. Erik Malm från Stockholm var intresserad av vaxskivlingar i skogar och på ängar. Han deltog i många Borgsjöveckor och blev en kär vän för oss inom Myko. Vi minns när Erik låg i timmar på Backmans ängar i Gammelbodarna, Borgsjö och fotograferade vaxskivlingar. Vi minns även Eriks intressanta diskussioner 1987 med Eef Arnolds på brunkullaängarna Borgen och Önsta i Oviken, Jämtland om *Hygrocybe marchii* var en egen art eller inte. Idag anses *H. marchii* vara en liten form av blodvaxskivling *H. coccinea*. Eriks tal vid festkvällar i Borgsjö var även höjdpunkter. Han var språkkunnig vilket var en tillgång när bland annat fransmannen Henri Romagnesi gästade oss 1983. Åke Strid skrev minnesruna i tidskriften Jordstjärnan om Eriks begravning en senhöstdag när kyrkogårdens gräsmattor pryddes av färggranna vaxskivlingar som en hyllning till vaxskivlingarnas vän och beskyddare.

EU-inträdet och ängarna

Vid Borgsjöveckan 1987 om vaxskivlingar menade holländaren Eef Arnolds att Sverige inte borde gå med i EU. Han varnade för att intensivare jordbruk skulle bli följd. Sverige blev medlem i EU och fick del av den

gemensamma jordbrukspolitiken (CAP). De särskilda EU-stöden till ängar och hagmarker har varit viktiga för den biologiska mångfalden i kulturlandskapet. Men större del av EU-stödet borde gå till småskaliga jordbruket i skogsbygder där artrikedomen ofta är stor.

Stöden var i början onödigt krångliga. Biologen och ängsexperten Annika Carlsson vid länsstyrelsen och Jan-Olof besökte våren 1996 familjen Sjödin vid Myckelsjö, Indal och räknade EU-poäng för kulturmiljöstöd. Skulle våra vänner i Myckelsjö kunna ta del av kulturmiljöstödet från EU? Annika räknade poäng för öppna diken, gamla ängslador, gårdesgårdar och andra faktorer. Vi kunde till slut gå in till Anton och Edit Sjödin och meddela tillräckligt med poäng för kulturmiljöstöd. Numera har söner tagit över gården och sköter sina artrika, fårbetade ängsmarker vid Myckelsjön med fältgentianor *Gentianella campestris* och scharlakansvaxingar *Hygrocybe punicea*.

Naturskyddsföreningens Maria Danvind ordnade viktigt ängsseminarium

Flera inom Myko deltog 9–10 april 2016 i seminarium om gamla gräsmarker i länen Jämtland och Västernorrland på konferensstället Jämtkrogen i Bräcke. Mötet ordnades av Maria Danvind som arbetar vid Naturskyddsföreningens regionala kansli i Sollefteå för Y och Z län. Maria har ett djupt engagemang för den biologiska mångfalden i skogar och ängar. Från länsstyrelsen i Jämtland deltog Ninni Nordlund och från länsstyrelsen i Härnösand bidrog Annika Carlsson med kloka synpunkter. Bengt Petterson och Håkan Lindström informerade om läget för brunkullan. Urban Gunnarson och Anders Janols bidrog med erfarenheter från Dalarna. Aktiva lantbrukare från kust till fjäll med betande djur fanns med liksom folk från Naturskyddsföreningen, botanister och mykologer. Dessutom deltog dåvarande ordföranden i LRF Västernorrland. Det blev total samsyn om att stöden för skötsel av värdefulla ängs- och hagmarker måste höjas upp. Vi enades om mottot ”utan pengar-inga ängar”. Även lantbrukare med biologiskt värdefulla marker måste få en dräglig inkomst för sitt jobb. Referat från seminariet kan erhållas från Jan-Olof.

SLU-forskaren Anna Hessle: ”Stor potential öka hästbete på gamla gräsmarker”

Anna Hessle hade intressant föredrag vid ängsseminariet i Bräcke 2016. Hon är forskare vid SLU i Skara och disputerade inom tvärvetenskapliga forskningsprogrammet ”Hagmarksmistra” som handlade om ekonomi och ekologi för ängar och hagmarker. Anna gick i föredraget igenom olika djurslags påverkan på markvegetationen. Hennes slutsats var att dagens ökande hästantal borde användas mer för bete av värdefulla gräsmarker. Håkan Sundin har kollat Jordbruksverkets häststatistik. Flest hästar i Sverige fanns 1919 (715000). Antalet hästar störtade efter andra världskriget när traktorn slog igenom. Ökning har nu skett från 283000 hästar 2004 till 355000 (2016). Hästbete bör enligt Anna Hessle ske under eftersommar och höst och inte med för hårt betetryck. Positiva erfarenheter av rätt utformat hästbete finns från norra Alnön där ungefär hälften av Sundsvalls kommuns mest värdefulla gamla gräsmarker finns. Vår artrikaste lokal för rödskivlingar *Entoloma* i Medelpad är fåboden Kullbodarna i Borgsjö som betas av får och hästar. Här kröp Jan-Olof omkring 2018 tillsammans med tyske Entolomakännaren Kai Reschke och Håkan Sundin, se sidorna 220–223 i Borgsjörapporten 2018 på www.myko.se

Kill Persson ledde lyckad ängsbränning 2017 vid byn Ytterå i Timrå

Mykos styrelsemedlemmar Inga Lill Häggberg och Jan-Olof deltog vid ängsdag 2020 som ängsvårdaren Annika Carlsson vid Länsstyrelsen ordnade. Vi besökte kustängar vid Torsboda och Ytterå i Hässjö socken. Ängen vid Ytterå brändes 2017 under ledning av bränningsexperten Kill Persson. Resultatet har blivit utmärkt. Det tjocka förnaskiktet som gett kväveanrikning gick upp i rök och askan gav en mer basisk mark. Fältgentiana *Gentianella campestris*, växte rikligt. Scharlakansvaxskivling *Hygroybe punicea* är även vanlig här liksom fjärilen turkos blåvinge *Aricia nicias*. Vi kunde konstatera att bränning är utmärkt metod för att få bort tjocka förnaskikt på gamla gräsmarker, givetvis i kombination med slåtter och/eller bete.

Frida Turander

Frida Turander i Värmland administrerar facebook-gruppen "Ängssvampar" som utvecklats till ett informativt och populärt forum för alla som gillar gamla ängar och ängssvampar. Nu i mitten av oktober 2020 blev det en sällan skådad svamptopp för ängssvampar. Frida hade fullt upp med att pedagogiskt informera om alla fynden. Hjördis gårdstun flammade i regnbågens alla färger. Scharlakansväxte växte i stora mängder på våra finaste ängar. Lennart Vessberg hade aldrig sett så mycket ängssvampar vid den gamla ängen vid Muggård i Häggdånger. Vilken härlig senhöst för oss som gillar de hotade, sällsynta och vackra ängssvamparna!

Anna Horn (1924–2009) grundade "Föreningen kärngårdar" och värnade ekologiskt jordbruk. Omkring 1980 följde hon med Rolf Lidberg, Hördis och Katarina Lundmark, Gunnar Fjellberg och andra till slåtter på Torsbodaängen i Timrå. Hon skrev artikel om ängen i Torsboda i sin bok "Min tid på jorden" (1982).

Ängssvampar från Vigge.

Gårdstun och parker

På gårdstunens gräsmattor är nejlikbrokskivling *Marasmius oreades*, slätterbroking *Panaeolina foenesecii*, veckad bläcksvamp *Parasola plicatilis* vanliga liksom den välkända fjälliga bläcksvampen *Coprinus comatus*. Under de vårdade björkarna på gårdstunen i Medelpad står röd flugsvamp *Amanita muscaria*, mångkransad spindelskivling *Cortinarius triumphans* och bleknande björkkremla *Russula depallens*. I förnarika lövhögar och i komposter finner vi på senhösten blåmusseron *Lepista nuda* och stora häxringar med pudrad trattskevling *Lepista nebularis*.

En dold skatt under marken på gamla gårdstun

Hjördis har fjällkremla *Russula nana*, fingersvampar och färggranna vaxskivlingar på sitt gamla gårdstun vid den anrika och vackra släktgården i Mellby, Dal socken. Jan-Olof skötte några decennier en del av gräsmattan vid Silje gård, Selånger socken som ängsmark med sen lieslätter. Grupper med blodvaxskivling *Hygrocybe coccinea* liksom olika rödskivlingar och fingersvampar bildade fruktkroppar. De fanns tydligen kvar nere i marken. Den 24 maj 2016 räknade floraväktaren Olof Svensson 115 plantor med låsbräken *Botrychium lunaria* på den cirka 100 kvadratmeter stora, lieslagna ytan. Ett exemplar av orkidén brudsporre *Gymnadenia conopsea* visade sig på den lieslagna ytan. Brudsporre finns bara på två andra lokaler i Medelpads kustband. Hela kopplet av ängssvampar liksom brudsporren hade överlevt nere i marken under den mer nästan hundraåriga ”gräsklipparepoken”. Ägare av gamla gårdstun borde uppmuntras till ängsskötsel. Tyvärr får de istället hem i brevlådan villatidningar med råd om att kvävegödsla sina illgröna gräsmattor flera gånger per sommar. Svampkonsulenten Lennart Vessberg har ibland svampkurser vid Österåsens hälsohem i Sollefteå som är beläget på en bergstopp med gråberg. Lennart har funnit flera sällsynta fingersvampar i de hundraåriga mossiga gräsmattorna vid Österåsen bland annat stråfingersvamp *Clavaria flavipes* som han även funnit vid Ångermanlands finaste ängsmarker i byn Nordsjö i Ramsele socken.

Ängssvampar i björklunden vid Borgsjö kyrka

Vid Borgsjö kyrkogård har en fin uppsättning av ängssvampar noterats i minneslunden som redovisades i ängsnumret av SMF tidskriften Jordstjärnan 1992/2 av trion Lindström-Nitare-Tedebrand. Här växer bland annat stinklerskivling *Hodophilus foetens sensu lato*, brun ängsvaxskivling *Cuphophyllus colemannianus*, slemvaxskivling *Hygrocybe glutinipes* och spetsvaxskivling *Hygrocybe acutoconica*. Kyrkogården omgärdas av stenmurar som uppfördes under nödåret 1868 då man som ersättning fick barkblandat mjöl från sockenhärbret. Här vid kyrkogården och uppåt Bergåsen fanns även militär skans som skydd under gränskrigen mot Jämtland som tillhörde Danmark-Norge fram till år 1645.

Tuula fann *Cortinarius alboamarens* i parken vid Alby kyrka och vid Kew Gardens vid London

Tuula Niskanen har varit med oss vid svampveckor i Borgsjö och är specialist på spindelskivlingar. Under Cortinariusveckan i Borgsjö 2003 fann Tuula den vita, slemmiga spindlingen *Cortinarius alboamarens* i den vackra parken vid Alby kyrkogård. När Tuula vid kvällens genomgång visade upp fyndet blev Tor Erik Brandrud och de andra Cortinariusnördarna helt förstummade. De hade aldrig sett en sådan helt vit spindelskivling inom det slemmiga undersläktet *Myxacium*. Tuula fann senare samma vita raritet vid ansedda Kew Gardens utanför London där hon och hennes make Kare Liimatainen jobbar som mykologer. Vid kommande satsningar på grön infrastruktur bör gårdstun, kyrkogårdar och alla andra gräsmarker i landskapet beaktas såsom golfbanor, kraftgator, parker, slalombackar och vägkanter.

Merloparken och parken vid Norafors järnbruk, populära exkursionsområden

Vid Merlo Slott i Timrå finns gamla lärkträd *Larix decidua*, bokar *Fagus sylvatica* och en sydbacke med ekar *Quercus robur* bakom slottet. Jättekamskivling *Amanita ceciliae* är funnen i Merloparken, nordligaste fyndet i landet av denna ståtliga parksvamp. Grentaggsvamp *Climacodon septentrionalis* växer i lönnallén medan grovticka *Phaeolus schweinitzii*

pryder rötterna på de enorma lärkträden. Merlo slott var sommarhus för sågverkspatronen Fredrik Bünzow. Grovticka växer även på jättestora lärkar vid Järkvissle, Liden. Anki Suneson och Gertrud Molund har många gånger visat oss svampar i den underbara ekparken vid Nora-fors gamla järnbruk i Sättna socken bland annat limsvamp *Bulgaria inquinans* och spinnfingersvamp *Lentaria byssiseda*. Här finner vi även svart trumpetsvamp *Craterellus cornucopioides*. Nora-fors järnbruk var igång 1795–1878.

Aspriska och djävulssopp visade upp sig under extremvarma sommaren 2018

Parken vid Hussborgs vackra herrgård är välinventerad eftersom många deltagare bott där under Borgsjöveckor. Under lövträd vid Hussborg är glesskivig spindling *Cortinarius hinnuleus* samlad och nu DNA-testad i stor studie av Balint Dima, Tuula Niskanen med flera om *Cortinarius subgenus Telamonia* som publicerats i Fungal Diversity (2020). Det blev även en stark höjdarupplevelse när Jeanette Södermark, Karin Kellström och Bengt Petersson under Borgsjöveckan 2018 guidade till parker på kalksten i centrala Östersund. Parkerna var smockfulla med spännande kremlor och andra svampar. Jeanette fyllde svampkorgen med läckerriskor *Lactarius deliciosus* i Björkbackaparken. Den sydliga rariteten aspriska *Lactarius evosmus* hade lockats fram av extremt varm sommar följd av rejäla rotblötor. Vi informerade parkchefen i Östersunds kommun om de höga mykologiska naturvärdena i de kommunala parkerna på kalksten.

Lars Lundberg (98 år) fixade svamputställning på sitt äldreboende

Vi hade förberett parkinventeringen 2018 i Östersund genom samtal med Lars Lundberg som då bodde intill parken Lillskogen där vi fann aspriskan *Lactarius evosmus*. Lars mottog häromåret från SMF guldkniven, den finaste utmärkelse en svensk svampvän kan få. Han fyller 99 år nu i februari 2021 och bor numera på äldreboende. Karin Kellström och Lena Magnusson i Östersunds Mykologiska Förening ordnade utställning av några matsvampar vid äldreboendet efter initiativ av Lars.

Lars Lundberg fd. ordförande i Östersunds Svampklubb. Lars fyller 99 år 2021. Snälla vänner gör en svamputtällning på "hemmet" där han bor då han själv inte kan gå ut i skogen längre. Foto: Karin Kellström

Boende och personal på äldreboendet besåg utställningen medan Karin och Lena höll sig bakom plexiglasskiva.

Berglunda – mykologiskt underbar skogskyrkogård i Timrå

Svenska Kyrkan, Naturcentrum AB och Naturvårdsverket tog för cirka tjugo år sedan fram skriften "Kyrkogården Noaks ark" skriven av Carlsson-Hultengren. Dåvarande ärkebiskopen skrev förordet. En vacker skogskyrkogård vid stranden av Indalsälven finns vid Berglunda i Sörberge, Timrå. Gamla höga tallar gör att hela kyrkogården påminner om Skogskyrkogården i Stockholm. Under svenska mykologiveckan i Timrå 2014 inventerades svampar i tallparken på Berglunda kyrkogård. Hjördis, Jan-Olof och Lennart Söderberg noterade stor grupp med gul mandelkremla *Russula cremeoavellanea* i björkdominerat parti. Planer fanns på att gallra bort tallar. Vi inom Myko skrev vänligt brev till biskopen i Härnösand om de ståtliga tallarna. Än idag står de mäktiga

tallarna kvar vid skogskyrkogården Berglunda i Timrå.

Förvildad park i kommunala naturreservat Klampenborg

Myko har under många år ordnat svamputflykter för allmänheten till de förvildade parkområdena vid Klampenborgs på Njurundakusten, vårt första kommunala reservat som bildades 1993. Här råder mälardalsklimat. Vi brukar ibland mötas av näktergalens vackra sång i lundarna. Här fanns för hundra år sedan ett sågverkssamhälle med herrgård och arbetarbostäder. Idag är alla hus borta och kvar finns en stor förvildad park med ädla lövträd och en mycket speciell, sydlig funga. Kalkrika Alnögångar passerar genom parklundarna. Här finner vi i den svarta mulljorden fransig jordstjärna *Geastrum fimbriatum*, granatfjällskivling *Melanophyllum haematospermum*, irismusseron *Lepista irina*, spärrfjällskivling *Lepiota aspera* och vårmusseron *Calocybe gambosa*. Koralltaggsvamp *Hericium coralloides* växer på död lövved. Meterbreda plattickor *Ganoderma applanatum* pryder jättelika, fallna balsampopplar *Populus balsamifera Hortensis*. Vid fikastunder brukar Anders Fisk och andra i Klampenborgsföreningen berätta för oss om livet i gamla tider på sågverksön medan vi inom Myko berättar om svampfynden. Siv Norberg brukar informera om svampfärgning och visa svampfärgat ullgarn.

Intressanta parksoppar

Vi finner ibland intressanta soppar under gamla träd i våra parkområden runtom i Medelpad. Den 15 september 1983 fann Jan-Olof och Håkan Lindström finluden stensopp *Boletus reticulatus* under gammal ek *Quercus robur* vid Tunadals herrgård (UPS), enda fyndet i Medelpad av denna sydliga sopp. Carina Eriksson och Jan Ola Wimo fann den 27 augusti 1989 förmodad falsk rutsopp *Xerocomellus porosporus* (UPS) under den stora linden vid ingången österifrån till Sundsvalls kyrkogård. Numera finns ett helt koppel av knepiga ”rutsoppar”. Under lindarna mellan Åkersviksskolan och gamla Domsagan i Sundsvall har Jan-Olof funnit karljohan *Boletus edulis*. Vissa år växer massvis med karljohan under björkar i minneslunden vid Borgsjö kyrka.

Holländsk bok med senaste forskningen om sopparna

I samband med workshopen om kremlor och riskor i Borgsjö 2018 så släpptes del 7 i holländska bokserien *Flora Agaricina Neerlandica* som handlar om senaste nytt vad gäller soppar inom *Boletales* och vad gäller riskor inom *Russulales*. Machiel Noordeloos, Jorinde Nuytinck och Sietse van der Linde skriver i boken om sopparna.

Mauri ordnade träff i Borgsjö för europeiska soppnördar

Vår finske vän Mauri Korhonen drog 20–27 augusti 1999 ihop ett gäng europeiska mykologer bland annat Machiel Noordeloos, Henk den Bakker, Gilbert och Therese Lannoy, Guy Redeuilh och Ruben Walley till sopporgie i Borgsjö. Mauri skrev fascinerande referat om soppträffen i finska tidskriften *Sieni Lehti* 4/1999 som vi lät översätta och publicera på sidorna 8–9 i Borgsjörapporten 1999. Redan när Mauri mötte sina kompisar vid flygplatsen i Timrå kunde han visa soppnördarna skojiga arter. Han skriver: ”*Svamptillgången var dålig i hela Norden. Men under väntan på mina vänner vid flygplatsen fann jag i Indalsälvens delta den första ymniga svamplokalen. På den låga sandiga jorden, fuktad av älven, växte soppar, kremlor och riskor som under en normal svamphöst. När mina vänner anlände hade jag i bilen ett sortiment av färska soppar bland annat *Leccinum cerinum* som var en exotisk nyhet för dem.*” Mauri försökte sedan vid kvällarnas diskussioner på Sankt Olofs värdshus i Borgsjö övertyga sina kompisar om att karljohan *Boletus edulis* borde bli åtta arter. Ingen annan i gänget stödde förslaget. Mauri skriver (svensk översättning): ”*De åtta taxon av *Boletus edulis* som jag känner från Norden ville de andra inte alls acceptera. Våra åsikter var oöverstigliga.*” Idag kring 2020 finns ett stort intresse för studium av soppar i parker och skogar bland svenska mykologer.

Ankis och Hjördis ”Sättnakremla” i gamla lindallén vid Sättna kyrka

Vi inom Myko besöker ibland den fina parken vid Jacobdals herrgård i Skön socken. Här finns lindar i parken och även en lång allé med gamla lindar. Under lindarna finner vi en kremla som vi ibland kallat mild kantkremla *Russula pectinatoides*. Anki Suneson och Hjördis Lund-

mark finner samma lindkremla i lindallén vid Sättna kyrka. Under den botaniska kremleveckan i Borgsjö 2018 diskuterades den spännande kremulan under lindar i Medelpad. Vår kursledare Slavomir Adamcik skriver i mail 31 juli 2019: ”*We have not Russula pectinatoides in Europe, it is a North American Species.*” Anki, Hjördis och vi andra säger numera bara ”Sättnakremla” om vår lindkremla efter den rikliga förekomsten i gamla lindallén vid Sättna kyrka. Pampiga fruktkroppar av *Paxillus obscuriformis* växer i den långa lindallén längs väg E14 vid Nacksta, Sundsvall.

Mauri Korhonen har varit trogen deltagare under Borgsjöveckorna genom åren. Förutom hans stora kunnande om kremlor och riskor är han en fin konstnär.

Svampar på Alnökalken

Rolf Lidberg var mycket intresserad av evolutionen och jordens utveckling. Han höll ett fängslande föredrag inför fullsatt programsal på Kulturmagasinet i Sundsvall om de geologiska tidsåldrarna.

Det var knäpptyst, alla lyssnade andäktigt. Föredraget hade titeln ”Hissna med Rolf”. De världsunika bergarterna runt den forna vulkanen vid norra Alnön har fascinerat oss sedan Mykos bildande. Ett vulkanutbrott skedde kring norra Alnön för 540–600 miljoner år sedan. Erosion har skett och idag ser vi ett tvärsnitt av vulkanens innandöme. Sprickgångar strålar åt olika håll innehållande basiska kalkbergarter med högt innehåll av kalium och kalcium. Rolf Lidberg och vi andra inom Myko hade tidigt kontakt med de lokala geologerna, främst med Sven Jonasson och Folke Wikberg. Vi besökte ibland alnövulkanismens område tillsammans med forskaren Peter Kresten. Jan-Olof, Jessica Andersson och Jeanette Södermark deltar ibland för Myko i möten med Sundsvalls Natur- och Friluftsråd där vi träffar de engagerade och kunniga geologerna Thomas Binett och Christer Wiklund. Vi inom Myko delar samma starka intresse som våra geologvänner Christer och Thomas för att mycket mer än idag lyfta fram Alnöområdet unika berggrund, kultur och natur.

Unik funga på vulkanisk alnökalksten

Tidigt upptäckte vi inom Myko de speciella marksvamparna på Alnös vulkaniska kalkstenar bland annat på ängsbackarna vid Långharsholmen, Pottäng och Smedsgården. Vi har ofta besökt det lilla biotopskyddet Åssjöskogen, vår i särklass finaste kalkgranskog i Medelpad med många sällsynta ädelspindlingar inom undersläktet *Phlegmacium*. Tyvärr är bara en mindre del av Åssjöskogen skyddad. Åssjöskogens ädelspindlingar och andra arter beskrivs på sidorna 234–235 i rapporten från mykologiveckan i Timrå 2014 som finns på Mykos hemsida. Inventering och skyddsinsatser borde ske av kvarvarande, äldre granskogar på alnökalksten vid norra Alnön, Lastlavaberget och ute på Söråkers- och Tynderölandet. Magnus Anderson i Hudiksvall är en skicklig inventerare av just kalkbarrskogar. Vi finner även många rödlistade och sällsynta marksvampar i alskogarnas svarta kalkmull. Eva och Håkan Sundin bor

Internationellt på svampdag

Svamputställningen i Sundsvall på söndagen fick ett celeberrt internationellt besök från andra nordiska mykologiska kongressen i Garpenberg. Ronald Petersen, Tennessee University, USA, Erast Parmasto Tallins universitet, Estland, Olle Persson, Skogshögskolan, och Åke Strid, Umeå universitet, studerar en väl utvuxen snöbollschampinjon.

Svamputställningen på Sundsvalls Museum på söndagen fick ett celeberrt internationellt besök från andra nordiska kongressen i Garpenberg 1974: Ronald Petersen Tennessee University, USA, Erast Parmasto Tallins universitet, Estland, Olle Persson, Skogshögskolan och Åke Strid, Umeå universitet studerar en väl utvuxen snöbollschampinjon.

i Söråker. De besöker ofta kalkskogar på Söråker- och Tynderölandet och finner sällsynta kärleväxter och även svampar som klockmurkla *Verpa conica*.

Rolf testade gelétrattingar som marmelad

Rolf Lidberg samlade tjugusigt marmeladröda gelétrattingar *Tremiscus helvelloides* på alnökalken. Han testade hemma i köket att göra marmelad av fruktkropparna. Med dåligt resultat. Vi studerade 1974 fingersvampar inom *Ramaria* på norra Alnön med amerikanske mykologen Ronald Petersen. Vi minns fortfarande hur Ronald uttalade "Ramaria" på sin breda amerikanska. Vi inom Myko besökte sedan svamputställningen vid Naturhistoriska Riksmuseet där Nils Suber tog emot oss och vi träffade återigen Ronald Petersen.

Smörstekta vårmusseroner är smaskens

De kalkrika gråalskogarna på norra Alnön och Tynderölandet har Myko besökt under många försommarutflykter. Vi har sett tjugiga kameleontskålar *Caloscypha fulgens* och scharlakansskålar *Sarcoscypha austriaca* samt plockat läckra vårmusseroner *Calocybe gambosa*. Jan-Olof kalkade upp en del av sin gräsmatta hemma i byn Silje, lät vattenslagen blöta igenom marken och fick varje år en stor ring med vårmusseroner vid midsommartid. Smörbrynta vårmusseroner på en macka är smaskens!

Många små sällsynta fjällskivlingar i kalkalskogen

Myko har under nästan alla 17 Borgsjöveckor med en exkursionsgrupp besökt de unika kalkskogarna och kalkängarna på norra Alnö. Cirka tio små sällsynta fjällskivlingar inom *Echinoderma* och *Lepiota* har noterats i kväverika gråalkärr och gråalskogar på kalksten bland annat spärrfjällskivling *Echinoderma pseudoasperula*, grågrön fjällskivling *Lepiota griseovirens*, grönsporig fjällskivling *Melanophyllum eyrei* och rosenfotad fjällskivling *Lepiota pseudolilacea*. De små fjällskivlingarna presenteras på läckra siduppslag i Johan Nitares och Skogsstyrelsens praktverk ”Skyddsvärd skog” (2019). Alflugsvamp *Amanita friabilis*, alkremla *Russula pumila* och Irismusseron *Lepista irina* är andra intressanta marksvampar kalkalskogen.

Betade kalkklippor vid Långharsholmen och Hörningsholm – paradiset för sällsynta marksvampar

De stäppartade kalktorrängarna med inslag av sydöstliga arter kring den forna alnövulkanen är spännande miljöer som bara är delvis utforskade. Lars Erik Kers samlade små röksvampar på de betade kalkklipporna för snart femtio år sedan. Svenska mykologiveckan 2014 blev en djupdykning i fungan på alnöalken med Mikael Jeppson och Michael Krikorev som kursledare. Vi kallade kursledarna bara för M1 och M2. Länets reservatsförvaltare John Granbo fraktade med båt en grupp ut till reservatet Långharsholmen. Det blev en stor mykologisk show därute på den färarbetade kalkklippan i havet som resulterade i en märklig uppsättning av rödlistade och sällsynta marksvampar. Den danske mykologen Thomas Læssøe kröp på knä och krattade fram idel

rariteter som sammetsmusseron *Dermoloma pseudocuneifolium* (VU på rödlistan), piggfällskivling *Echinoderma jacobi* (EN på rödlistan), rosenfotad fjällskivling *Lepiota pseudolilacea* (VU på rödlistan) och *Pseudobaeospora paulochroma*, ny för Sverige.

Ivona samlade knepiga fingersvampar på Långharsholmens kalkstensängar

Vår tjeckiska vän Ivona Kautmanova och hennes kamrater samlade den där minnesvärda höstdagen 2014 knepiga och lite kända fingersvampar ute på Långharsholmens färbetade kalkklippor bland annat opalfingersvamp *Clavaria falcata*, *Clavaria tenuipes*, aprikosfingersvamp *Clavulinopsis luteoalba*, *C. microspora* (*C. luteoohracea*) och *C. umrinella*. Ivona betonade att mycket ännu är osäkert och utforskat vad gäller namn på alla de fingersvampar som hon fann på kalkängarna. Grönnopping *Entoloma incanum* växte överallt på de betade kalkklipporna. De stäppartade torra kalkängarna runt forna Alnövolkanen är värda att lyftas fram i kommande LONA-projekt om norra Alnön och angränsande områden. Här bör kompletterande inventeringar även ske av tryfflar och andra artgrupper.

Hemma hos John Granbo

Vi hälsade 2014 även på hemma hos John Granbo som arbetar på länsstyrelsen med förvaltning av länets naturreservat. John bor granddiost med sin familj på kalkklippor med utsikt mot havet vid Hörningsholm. Familjens hästar betar kalkklipporna. Ute i hästbetade lövskogen krefsade tryffelhunden Lello 2014 fram en ny tryffelart för Sverige: *Hymenogaster lycoperdineus*. Arter inom släktet *Pluteus* trivs i kalkmylla på alnökalken. Här vid Hörningsholm växte den sydliga *Pluteus hispidulus* på murken lövved i betad, gyttjig alskog.

Familjen Lundströms bondgård i byn Pottäng på Alnön

Under många svampveckor i Borgsjö har vi även besökt Anders och Ulla Lundströms bondgård vid byn Pottäng på Alnön. Anders är jägmästare och var SLU-kompis med mykologen Olle Persson. Ulla är dotter till kände naturfilmaren Stig Wesslén. Hon har varit kemipro-

Alnö kalkfabrik vid Smedsgårdens kalkbrott kring 1950. Foto: Sundsvalls Museum

fessor vid Mittuniversitet och ingått i global forskargrupp som kartlagt hur svamptrådarna nere i marken utsöndrar enzymer och syror som förmår vittra ur hårt berg. Ulla var med och skrev artikel i ansedda vetenskapliga tidskriften Nature 398 om ”Rock eating fungi”. Under värsta försurningsdebatten för cirka trettio år sedan ville många kalka upp svensk skogsmark. Ulla Lundström påminde då om den vittring av bland annat basiska näringsämnen som sker naturligt nere i skogsmarken tack vare svamptrådarnas verksamhet. Ulla kom ut till oss under en Borgsjöveckea och berättade om sin spännande spetsforskning.

Pottäng på norra Alnö – en svamp hot spot

Numera har en son till Anders och Ulla tagit över den vackra bondgården i byn Pottäng med betande får som håller ängsbackarna på kalkstenen öppna. Härifrån finns många kul svampfynd. Den norske ängsmykologen John Bjarne Jordal, som skrivit åtgärdsprogram för ängssvampar, fann här två sällsynta jordtungor den 1 september 1993: hagjordtunga *Geoglossum starbaeckii* och hårig jordtunga *Trichoglossum hirsutum*. Nedanför gamla ladugården finns lövskog med gråal-hägg på kalksten. Här trivs grönsporig fjällskivling *Melanophyllum eyrei*, irismusseron *Lepista irina* och andra raringar. Under mykologiveckan 2014 så inventerade ett gäng Anders och Ullas hagmarker och fann den sällsynta vedsvampen brun narrkantarell *Hygrophoropsis rufa* som Henning Knudsen nybeskrivit.

Juldoftande hyacintvaxskivling trivs på Alnös kalkstenar

Ute i granskogen vid Pottäng växer hyacintvaxskivling *Hygrophorus hyacinthinus* (EN, starkt hotad på rödlistan). Hyacintvaxskivling och violdoftande spindling *Cortinarius ionosmus* är två starkt väldoftande arter som vi ser på alnöalken och även västerut på jämtkalken. Sammetstaggsvamp *Hydnellum martioflavum* finner vi även i fina kalkgranskogar i alnöbältet men även i jämtska kalkgranskogar. John Granbo har haft mycket kontakt med familjen Lundström. Han lät röja upp ängsområdena vid Pottäng för cirka tjugo år sedan vilket, tillsammans med fårbetet, gynnat flora, funga och annan mångfald i denna biologiska hot spot. Vi har bara börjat nosa lite grand på den spännande fungan i kalkbackarna vid byn Pottäng!

Jeanettes fynd av vinröd
klibbskivling på beforsit nära
Bergeforsens idrottsplats.
Foto: Mikael Jeppson

Jeanettes kanonfynd i Bergeforsen av rariteten vinröd klibbskivling

Jeanette Södermark samlade "Ölandsarten" vinröd klibbskivling *Limacella vinosorubescens* nära Bergeforsens idrottsplats under mykologiveckan 2014. Här finns gångar med *beforsit*, en lättvittrad alnöbergart som är uppkallad efter byn Bergeforsen. Fyndet väckte stor uppmärksamhet vid mykologiveckan.

Elisabeth guidade till Masugnsgrundets frodiga kalkalskogar

Ibland guidar Mykomedlemmen Elisabet Nilsson till de fuktiga lövskogarna på alnöalk vid Masugnsgrundet nära Lögdö herrgård. Här finner vi veckbrosking *Marasmius siccus* och pricknopping *Entoloma dichroum* bland nervissnad älvsallat *Mulgedium sibiricum* och sötgräs *Cinna latifolia*. Under mykologiveckan i Timrå 2014 bodde de flesta på den gamla idylliska herrgården vid Lögdö bruk. Stig Jacobsson har funnit taggsporig tråding *Inocybe calospora* i parken vid Lögdö bruk.

Som belöning för
”Motaggsvampens
återuppståndelse”
fick Hjördis Lundmark
denna utmärkelse av
Sven Jansson i Timrå.
Foto: Berthold Lundmark

Skogen vid Hjördis Lundmarks väg

En annan havsnära kalkbarrskog dit Myko haft många exkursioner under senhösten är skogarna vid sommarstugeområdet Sörsidan och kring Backmyran på sydvästra Åstön. Det rika området som hyser 11 olika orkidéer inventerades 1994 av Lotta Sturesson och Sebastian Sundberg. Vi inom Myko lärde känna journalisten Sven Jansson som bjöd in oss dit för svampplockning. Hjördis fann motaggsvamp *Sarcodon squamosus* i området som är en fin färgsvamp. Sven ordnade skylt vid stigen som går runt rikkärren: ”Hjördis Lundmarks väg” som invigdes 2009. Här finner vi inte bara stora mängder rödgul trumpetsvamp *Cantharellus lutescens* runt kalkkärren utan även knölfotade, sällsynta ädelspindlingar och andra kalkbarrskogens svampar som gulprickig vaxing *Hygrophorus chrysodon*, luddfingersvamp *Alloclavaria purpurea* och olivspindling *Cortinarius venetus*. Vi brukar lägga upp funna svampar på träborden vid stranden och berätta om fynden.

Inventering av Lastlavabergets unika kalkbarrskogar

Mitt i centrala Timrå öster om europavägen och norr om Sörberge sticker ett bergmassiv upp som genomkorsas av kalkgångar från Alnö-

vulkanen. Sture Persson är svampintresserad, bor i Sörberge och har hela sitt liv vandrat omkring vid "Lastlava", ofta tillsammans med Christer Andersson. Nu har Sture tillsammans med Håkan Sundin inlett en detaljinventering av natur, kärlväxter och svampar vid Lastlavaberget. Här finns "svamp hot spots" med kalkbarrskog och arter som kopparspindling *Cortinarius cupreorufus* och stora skålsvampar inom *Otidea*. Kraftledningsgatan över toppen av "Lastlava" är en kalktorräng med bland annat grålila vaxing *Cuphophyllus lacmus*, klassad som VU (sårbar) i nya rödlistan 2020. Här växer också klippbräcka *Saxifraga adscendens*. Orkidén knottblomster *Microstylis monophyllos* är även funnen vid Lastlavaberget, en tätortsnära social rekreationsskog med höga naturvärden som borde bli föremål för naturskyddande åtgärder.

Kalkförande alnögångar vid Töva

Siw Muskos har ofta lett Mykos exkursioner till skogarna kring föreningen Strategens populära friluftsområde vid Töva, Selånger socken. Här finner vi marksvampar som indikerar kalk i marken bland annat kejsarskivling *Cathatelasma imperiale*. Alnögångar med kalksten passerar här västerut mot Matfors. Umeåekologen Lars Ericson fann 1978 den sällsynta orkidén nästrot *Neottia nidus-avis* i stråket med kalksten nära stigen som leder från väg E 14 upp mot Klissberget.

Rödlistad mussling mitt i gamla kalkbrottet vid Smedsgården

Den 22 april 2020 släpptes nya svenska rödlistan. Kalhyggen och igenväxning av kulturlandskapet är två stora hot mot mångfalden. Rapporteringen till EU visar även att Sverige som land inte klarar gynnsam bevarandestatus för 14 av 15 redovisade skogstyper. Musslingen *Tectella patellaris* flyttades in på nya rödlistan i klassen hänsynskrävande (NT). Den samlades under mykologiveckan 2014 bland 2.5 meter höga spiror med nordisk stormhatt *Aconitum septentrionale* mitt i gamla kalkbrottet vid byn Smedsgården, en mycket speciell biotop. Håkan Sundin och Thomas Læssøe samlade även *Tectellan* vid Indalsälven delta och vid Tolvösand i Tynderö socken. Elisabeth Nilsson har även funnit den rara musslingen vid Masugnsgrundet.

Alnö-seminarium om ”vårt eget Öland”

När coronapandemin så småningom ebbat ut vore det intressant med seminarium på Stornässets konferenscenter med markägare, hembygdsförening, naturföreningar, kommuner och länsstyrelse angående satsningar på alnövulkanismens område, ”vårt eget Öland”. Jan-Olof, geologen Tomas Binett och John Granbo vid länsstyrelsen har börjat fundera lite grand på sådant spännande och viktigt seminarium på Stornässets konferenscenter med korta, intressanta, snärtiga föredrag och konkreta förslag till satsningar inom alnövulkanismens område. Sundsvalls och Timrå kommuner är även nyckelaktörer ifråga om vulkanområdet. Miljökontoret i Sundsvall har under flera år jobbat med en LONA förstudie inför kommande större satsningar på det unika vulkanområdet, ”vårt eget Öland”.

Hans Rydberg inventerar sandmaskrosor på alnöalkens torrängar

Mer inventeringar behövs framöver av natur och biologisk mångfald inom alnövulkanismens område. Mycket är fortfarande okänt. Under försommaren lyser kalkklipporna på bland annat Långharsholmen gula av sandmaskrosor *Taraxacum* sektion *Erythrosperma*. Hans Rydberg kommer, på uppdrag av John Granbo och länsstyrelsen, att inventera den speciella maskrosfloran på kalkängar och sandiga torrbackar på norra Alnön och Söråkerslandet under försommaren 2021. Här finns sällsynta maskrosor inom sektionerna sandmaskrosor *Erythrosperma* och dvärgmaskrosor *Obliqua*. Kalkhällarna hyser även en speciell funga bland annat små sällsynta röksvampar som Lars Erik Kers grundligt inventerade för snart femtio år sedan.

Rödlistade svampar

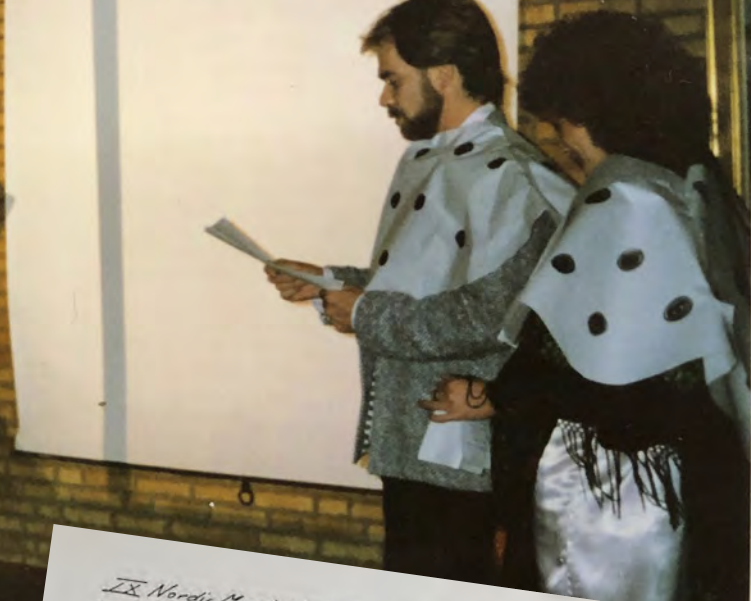
Jan-Olof blev 1991 ledamot av rödlistekommittén för svampar samtidigt med Jan-Olof Hermansson från Dalarna och Sigvard Svensson från Lund. Då var Tomas Hallingbäck sammankallande i kommittén. Det har blivit många spännande samtal om svampar i svensk natur och många lyckliga stunder tillsammans med kära svampvänner från vårt avlånga land.

Wenche ledde seminariedag om aktuellt kunskapsläge

Wenche Eide vid Artdatabanken ledde intressant och värdefull genomgång av kunskapsläget för svenska naturtyper i september 2018 inför arbetet med rödlistan 2020. Hårda fakta med aktuella siffror om nuläget för skogar och gräsmarker redovisades vid seminariet av Håkan Berglund respektive Anders Jacobson utifrån källor som riksskogstaxering och inventering av ängs- och hagmarker. De målbilder för praktisk miljöhänsyn som Skogsstyrelsen och skogsnäringen tagit fram i breda samtal är bra. Det behövs även konkreta råd till alla skogsägare som stärker den biologiska mångfalden i hela svenska skogslandskapet. Ersättningar för hävd av gamla artrika gräsmarker borde höjas upp. Bedömningarna i nästa svenska rödlista 2025 borde kanske samordnas mer med rödlistorna i angränsande länder med liknande natur.

Hot spot-lokaler för svampar

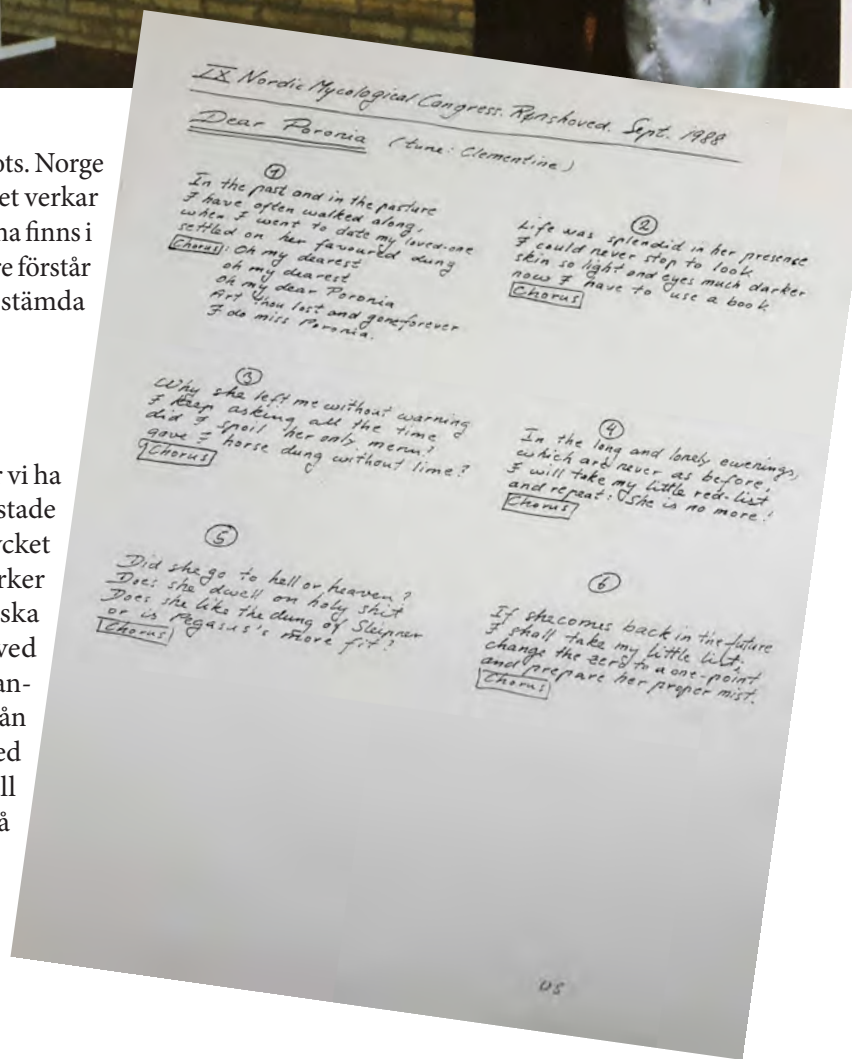
En intressant och viktig uppgift för SMF och våra lokala svampföreningar vore att ta fram listor över svamp hot spots län för län som kanske kunde publiceras i SMT. Långharsholmens skalktorrängar och kalkbarrskoge vid Ås på Alnön, fåbodarna Granbodåsen och Kullbodarna i Borgsjö och kalkbarrskogarna vid Fillstabäcken och Tysjöarna i Jämtland borde även

platsa på rikslista över svenska svamp hot spots. Norge har nu infört rödlistning av naturtyper vilket verkar vettigt eftersom de hotade och sällsynta arterna finns i hotade och minskande naturtyper. Markägare förstår naturtyper och strukturer bättre än svårbestämda arter som få experter i Sverige känner igen.

Visa om den rödlistade fatsvampen *Poronia punctata*

Vid festkvällar under Borgsjöveckor brukar vi ha vishäfte som innehåller visan om den rödlistade fatsvampen *Poronia punctata* som har mycket speciella krav: hästdynga i magra gräsmarker på kalkmark. Visan sjöngs under nordiska svampkongressen 1988 i danska Rönshoved där det handlade mycket om hotsvampar. Jan-Olof smugglade hästdynga med fatsvamp från mykologivecka på Öländska alvaret och spred ut dynga med fatsvamp en mörk höstkväll på Smedsgårdens hästbetade kalkängar på Alnön.

Akvarell av Roi Lidberg.

Några intressanta svampfynd på 1970-talet

Diskvaxskivling *Hygrophorus discoideus*,
Alnö, Ås, 1974, Rolf Lidberg

Kopparspindling *Cortinarius cupreorufus*,
Alnö, Grönviken, 1974, Siw Muskos

Ängsmusseron *Lepista luscina*, Alnö, Smedsgården, 1974,
Rolf Lidberg, Rune Thörngren

Gulprickig vaxskivling *Hygrophorus chrysodon*,
Borgsjö, Harrån, 1977, Håkan Lindström

Irmusseron *Lepista irina*, Njurunda, Nyland, 1977,
Astrid Suber, Rune Thörngren

Stolt fjällskivling *Macrolepiota procera*, Timrå, Vivsta, 1977,
Anna-Lisa Starckenberg

Brandmusseron *Tricholoma aurantium*, Njurunda,
Nyland, 1977, Rolf Lidberg, Astrid Suber

Goliatmusseron *Tricholoma matsutake*, Njurunda,
Midskogsberget, 1977, Rolf Lidberg

Kungschampinjon *Agaricus augustus*, Selånger,
Lillhällom, 1978, Hjärdis Lundmark

Kejsarskivling *Catathelasma imperiale*, Tuna,
Torkarlsberget, 1979, Siw Muskos

Tennvaxskivling *Cuphophyllus canescens*, Ljustorp,
Fären, 1979, Håkan Lindström

Tickor och skinnsvampar

Cirka 6 500 arter är knutna till död ved i de nordiska länderna. Ungefär en tredjedel eller 2 500 arter är svampar. Gammelskogar med lång kontinuitet och mycket död ved är värdefulla för naturvärden. Kantzoner med död ved mot skogsbäckar är viktiga tillhåll för många vedarter. De högstubbar som numera lämnas på hyggen är viktiga för insekter och svampar som vill ha solexponerad ved. Samma gäller död tallved i hållmarksskogar, myrmar och andra impediment. Skogsbränder, stormar och översvämningar är en katastrof för många människor men samtidigt en naturlig störningsregim i nordliga skogar som skapar mer död ved. Under juli månad år 2000 drabbades västra Medelpad av enorma skyfall. Små skogsbäckar blev till breda rytande forsmassor som slet omkull träd i enorma brötar. Mykos styrelseledamot Bengt Larsson och frun Lena bodde mitt i regnets epicentrum. Den 19 juli 2000 föll 192 mm regn i Torpshammar. Kungen och höga militärer flög längs älven Ljungan och besåg det dramatiska skådespelet. Mängden död ved ökade i skogarna som berörts av översvämningen. Den rejäla satsning på skydd och skötsel av värdefull skogsnatur som nu skett i regeringens budget för 2021 innebär bland annat att fjällnära gammelskogar med mycket död ved får skydd närmaste åren.

Bengt-Gunnar och Mattias vid Mittuniversitet forskar om biologisk mångfald och död ved

”Bibeln” bland forskare om biologisk mångfald i död ved är skriven av Bengt-Gunnar (Bege) Jonsson vid Mittuniversitetet, finnen Siitonen och norrmannen Stokland: *”Biodiversity in dead wood”*. Cambridge University Press 2012. Bengt-Gunnar är även ordförande i europeiska sektionen av en global förening för naturvårdsbiologer, *Society for Conservation Biology*, som intresserar sig för evidensbaserad naturvård. Även Mattias Edman forskar vid Mittuniversitet om olika aspekter kring död ved. Mattias är expert på knepiga tickor och ledamot av rödlistekommittén för svampar. Sofia Lundell och Hans Sundström har rapporterat in många fynd i Artportalen av sällsynta vedsvampar från bland annat Medelpad. De har letat upp och initierat skydd av

unika gammelskogar med sällsynta arter. Hans Sundström fick 2008 Naturskyddsföreningens länsförbunds naturvårdspris för sina insatser med att rädda gammelskogar.

Våra danska vänner Jacob och Morten forskar om vedsvampar

Danska mykologerna Morten Heilmann-Christensen och Jacob Heilmann Clausen har varit med oss vid flera Borgsjöveckor. Vi minns när de återkom från en tur uppåt Jämtland. De visade på trappan till arbetslokalen glatt upp sina korgar fyllda av färggranna taggsvampar och spindelskivlingar. Jacob och Morten skrev 2013 bok om ”Ridderhatte” (musseroner) i Nordeuropa”. De forskar även på olika aspekter kring död ved i skogen. Under mykologiveckan 2009 i Halland berättade Jacob om ”vedsvampar i halländska bokskogar”. Cirka 200 boklågor hade undersökts och 284 svamparter hade noterats. Grova boklågor hyste flest intressanta svampar. År 2017 publicerade Jacob och Morten artikel i tidskriften ”Fungal Ecology” om vedsvampar i europeiska bokskogar.

Leif Ryvardens bok om tjuker

Rolf Lidberg handlade på 1970-talet in norske mykologen Leif Ryvardens ”Flora over tjuker” (1968). Vi tänkte på alla cylindrar för tickor. Rolf torkade många tickor på element i sitt stora trähus på Östermalm i Sundsvall. Ett av rummen fylldes med kartonger innehållande tickor och andra svampar. Vid en av våra mykologiska seanser började plötsligt små malar fladdra fram ur en kartong med dåligt torkade tickor.

Borgsjövecka 1986 med norske tickkännaren Leif Ryvarden

År 1986 bjöd Myko in norske tickkännaren Leif Ryvarden till en botanisk tickvecka i Borgsjö. Bland deltagarna fanns Håkan Carlstedt från Gullspång, en av dåtidens mest aktiva svenska mykologer. Det blev en minnesvärd vecka bland gammelskogarna i västra Medelpad. Svenska Ticksällskapet hade sina årsmötesdagar 1990 i västra Medelpad där 58 tickor noterades. Jan-Olof skrev artikel om tickfynden med ekologiska kommentarer i tidskriften Jordstjärnan 1990/3.

Biotopskyddet väster om Mörberget med kalksumpskog och grova granlångor

Under tickveckan med Leif Ryvarden 1986 och även vid ticksällskapet träff 1990 besökte vi den kalkrika gransumpskogen väster om Mörberget i Torp socken. Här är marken bördig, dvärghäxört *Circaea alpina* täcker marken och de fallna granarna är bamsigt grova. Vi fann 1986 bland annat blackticka *Steccherinum collabens*, isabellticka *Skeletocutis carneogrisea*, laxporing *Rhodonina placenta* på stående död tall och harticka *Pelloporus leporinus* på levande gran. Den 3 september 1988 inventerade vi mossor här i sumpskogarna med Tomas Hallingbäck. Bengt Larsson och Sofia Lundell har även guidat ”Mossornas Vänner” hit. Vid senaste svampveckan 2018 fick Bengt lägga in ”extraturer” till de populära svampskogarna kring Tubbobäcken och väster om Mörberget som våra vänner nerifrån Europa blev helt fascinerade av. Gunnar Selling vid Skogsstyrelsens kontor i Ånge biotopskyddade kalksumpskogen. Här i området finns guckusko *Cypripedium calceolus* och stor låsbräken *Botrychium virginianum*.

Gammelskogen vid Höganäs

De mindre skogsområden som under senaste decennierna skyddats av Skogsstyrelsen som biotopskydd eller med naturvårdsavtal är ett viktigt komplement till de stora reservaten. Här finns ofta en rikunga av skinnsvampar och tickor. Gunnar Selling biotopskyddade en gammelskog med sällsynta tickor vid berget Höganäs i Torp socken. Här blev Jan-Olof 1986 salig av att finna en tjugig blaffa med finporing *Gloeoporus pannocinctus* på undersidan av en grov gråallåga som Leif Ryvarden bekräftade redan ute i skogen. Ett skojigt fynd av Leif vid Höganäs var jodskinn *Amylocorticium cebennense*. Tillsammans med Leif Ryvarden besöktes 1986 även de brandpräglade sluttningarna med gamla tall- och lövskogar vid Fårberget som numera är reservat. Här fann vi bland annat den tjugiga gullgröppan *Pseudomerulius aureus* på tallved. I närheten finns reservatet Lill-Gravberget med gammal asp, gran och tall liksom mycket död ved med bland annat ulltickeporing *Skeletocutis brevispora*.

Under Mykovandring år 2014 i den storslagna naturen i Mjällådalen fann vi många vedsvampar. Mjällådalen blir snart reservat. Foto: Okänd

Anki fann kantörsticka och ormticka i Sättnaåns korvsjöar vid Kovland

Myko har under vår ständigt pågående tickkurs besökt många artrika lövskogar på norra Alnön, Tynderölandet samt deltaområden vid Bergsåker och Stöde. Ann-Christin Suneson har samlat tickor i avsnörda, fuktiga korvsjöar längs Sättnaån vid Kovland bland annat kantörsticka *Antrodiella niemelaei*, och ormticka *Antrodia albida*. Kantörsticka är bunden till kantöra *Hymenochaete tabacina* som är vanlig skinnsvamp på mandelpil *Salix triandra* längs ån. Tomas Læssøe och Håkan Sundin fann även kantörsporing 2014 på sälg *Salix caprea* vid Indalsälvens delta i Timrå. Myko har ibland exkurerat med Anki Suneson och hennes kompis Gertrud Molund till den gamla ekparken vid Norafors järnbruk och funnit limsvamp *Bulgaria inquinans* på gamla ekar och tjustigt röda lacketickor *Ganoderma lucidum* på ekstubbar. Stellan Sunhede, kännare av ekens svampar, var med till ekparken i Norafors den 5 juni 1980 då vi bland annat noterade eksprickling *Colpoma quercinum*.

Ticksällskapet

Hans Andersson och Jan-Olof engagerade sig under några år i Svenska Ticksällskapet. De besökte även skånska ticklokaler under en minnesvärd tickträff med skjuts till och från järnvägsstationen i Lund av Bernt Hägg. Bernt, Sigvard Svensson och våra andra skånska vänner i svampklubben Puggehatten guidade till ädellövskogar med speciella tickor. Vi besökte Dalby Söderskog, Örups döende almskog, asklundar med lundtickor *Loweomyces wynneae* och även fina bokskogar i riksbekanta Sjöbo. Ticksällskapet betydde mycket för ökad kunskap om tickor i Sverige men upphörde 2001. Den drivande kraften var Dan Olofsson som tagit emot många svampuppgifter från Medelpad. Dan har även skapat en stor databas över svampar i Sverige.

Åke Strid fann bräkenknottskinn i bäckravin vid Timrå kyrka

Vi blev tidigt intresserade av skinnsvampar *Corticaceae* sensu lato. Mykos hedersmedlem Åke Strid blev vår läromästare. Skinnsvampar är en artrik grupp som är lite kända men som spelar en viktig roll som nedbrytare i naturens eviga kretslopp. En del skinnsvampar lever även

i samliv med träd och högre växter. Åke Strid doktorerade 1972 i Umeå på en avhandling om vedsvampar i gråalskogar i mittsvenska området inklusive delar av Mitt-Norge. Han beskriver i avhandlingen bland annat fynd av skinnsvampen med det lustiga namnet bräkenknotterskinn *Hypochnicium pruinosum* (*Xylodon pruinosus*) i den fina bäckravinen vid Timrå kyrka. Karl Henrik Larsson är ledande europeisk kännare av skinnsvampar. Han skriver i mail den 20 maj 2020: ”*Skinnsvampen Xylodon detriticus fick sitt namn av Bourdot för att han hittade den på förna, mest döda ormbunks blad. Xylodon pruinosus beskrevs först av Bresadola som Odontia pruinosus. De mikroskopiska skillnaderna är små men arterna har olika ekologi. Xylodon pruinosus växer på fuktig lövved vilket betyder att det som Åke samlade sannolikt inte var detriticus utan pruinosus. Den är nog ovanligare än detriticus om man ska döma av de fynd som finns. Jag har samlat detriticus flera gånger i Västsverige och i Skåne men pruinosus har jag bara sett i fält en gång och det var söder om Oslo.*”

Anna-Maria och Mattias fann rullskinn på bränd tallåga

Mattias Edman och Anna-Maria Eriksson fann 2008 rullskinn *Cytidiella albomellea* på naturvårdsbränd tallåga i naturesservatet Stormyran-Lommyran i Haverö. Fyndet är bestämt av Karl-Henrik Larsson och verkar vara enda sentida fynd i landet av rullskinn. Nu i juni 2020 steg återigen brandröken vid reservatet Stormyran-Lommyran då John Granbo och hans brännarteam naturvårdsbrände 36 hektar inom ramen för EU projektet Life Taiga.

Tickor på mandelpil *Salix triandra* i Bergsåkerdeltat

Under tickkursen har vi inom Myko specialstuderat lövskogens tickor under ledning av Eva och Håkan Sundin vid reservatet Tolvösand i Tynnderö. Vid Selångeråns levande delta i Bergsåker har vi funnit fjällticka *Polyporus squamosus*, kuddticka *Phellinus punctatus* och tvåfärgsticka *Gloeoporus dichrous* i de trädlika bestånden av mandelpil *Salix triandra*. Vi har även rest upp till Lindströmsgården i byn Östansjö i östra Jämtland och studerat tickor i sumpiga lövskogar vid Lillsjöns stränder.

Tickor i Medelpad

MBF har under senare år bjudit in till spännande utflykt i något skogsreservat då Bengt Larsson och Håkan Sundin pedagogiskt lär ut gammelskogens lavar och mossor. Då brukar vi även titta på gammelskogens tickor och andra vedsvampar. Senast besökte vi Ljusmorbergets naturreservat i Indal socken där granarna var helt draperade av garnlav *Alectoria sarmentosa* och lapptickor *Amylocystis lapponica* prydde lågorna. Hösten 2020 guidade Bengt till Åsens naturreservat i Liden. Blommor lades ner på Rolf Lidbergs grav vid Lidens kyrka. Vi har nu börjat skriva ihop en enkel, kommenterad lista över kända tickor i Medelpad med lite utblickar mot Jämtland. Intresserade kan erhålla listan från Jan-Olof.

Tjusigt auroraskinn i naturskogsreservatet Björntjärnsskogen i Haverös vildmarker

Under tickveckan i Borgsjö 1986 besökte vi tillsammans med Leif Ryvarden en fascinerade urskog i gamla Domänreservatet vid Björntjärn i Haverö socken, numera reservat. Här finns vedsvampar typiska för naturskogar med lång skoglig kontinuitet. En tjusig skinnsvamp insamlades 1986 som senare beskrevs som *Phlebia ryvardenii*. Dess svenska namn är auroraskinn som beskrivs så här i Dyntaxa: *Auroraskinn är funnen 1986 i naturreservatet Björntjärnsskogen i Haverö socken, västra Medelpad. Detta fynd är typen för arten, som beskrevs 1988. Då var den även känd från Ordesa nationalpark i Spanien och har senare påträffats i Slovakien och i Sichote-Alin i östligaste Sibirien. Dessa fyra växtplatser utgör den kända världspopulationen.*”

En period hade vi alltid "Moser" med oss i skogen. Boken, Die Röhrlinge und Blätterpilze, av Meinhard Moser, 1978, svampboksförfattare.

Siw Muskos och
Bo Söderström.

Hattmurklor

En av de första böckerna som Rolf Lidberg handlade in till Myko var skriven 1966 av dansken Henry Dissing och handlade om släktet *Helvella* som vi kallar hattmurklor eller sadelmurklor på svenska. Med hjälp av Dissings bok så började vi utforska arter inom *Helvella* runtom i Medelpads natur. År 1984 kom Ryman-Holmåsens bok "Svampar" med bilder och uppgifter om många hattmurklor. Idag finns även Ove Erikssons fina bok 2014 med checklista om "The non lichenized ascomycetes of Sweden" där uppgifter finns om svenska *Helvella*arter.

Carina, Jan-Ola och Rolf guidade i parken vid Grevensbäcken

Carina Eriksson och Jan Ola Wimo har varit aktiva inom Myko och rapporterat många skojiga svampfynd. De bodde några år intill Grevensbäcksparken på Östermalm i Sundsvall. Rolf Lidberg bodde även inom promenadavstånd till Grevensbäcken som slingrar sig ner för södra bergets sluttning. Mykogänget besökte därför ofta parkområdet ovanför Björneborgsgatan där stora skörpilar *Salix fragilis* växer nära Grevensbäcken. Här samlade Carina och Jan-Ola svart pokalmurkla *Helvella queletii* i naken jord intill bäcken den 12 juni 1983. Svengunnar Ryman i Uppsala bekräftade fyndet och lade in kollekten i herbariet (UPS).

Bo Söderström fann vit hattmurkla vid Märrgård i Tynderö

Mykogänget var ute vid Stornäsets naturreservat på Alnön den 14 juli 1984. Där fann vi svart pokalmurkla *Helvella queletii* på naken, kalkrik mulljord. Vit hattmurkla *Helvella crispa* har vi funnit på flera lokaler i kalkområdet på Alnön och även i Borgsjö rikområde. Stödedoktorn Bo Söderström fann vit hattmurkla vid Tynderö, Märrgård där han och familjen hade sommarställe och där Mykogänget ibland träffades. Under svampveckorna i Borgsjö har vi beundrat grupper med vit hattmurkla i mossiga slänter utanför stenmuren vid Borgsjö kyrkogård. Stenmurarna runt kyrkogården uppfördes inom parantes som nödarbete under svältåret 1868. Ersättning utgick i form barkblandat korn ur sockenhärbret.

SKÅL & POKAL SIW och VÄLKOMMEN BLAND
OSS EVIGT UNGA 60-åringar, som har
DEN LJUSNANDE FRAMTIDEN BAKOM OSS och
därför kan ägna oss åt TREVLIĞARE SAKER !

11/6-97
från Rolf

Rolf Lidberg uppvaktade Siw Muskos på hennes 60-årsdag med akvarell av hattmurklor och andra skålsvampar.

Erik Olovsson fann smal hattmurkla

Under 1970- och 1980-talet besökte vi ofta kustlandskapet kring Holmö i Tynderö socken. Här på gamla affären bodde hembygdsvännen Gunnel Petterson som brukade visa oss stora fält med mandelblom *Saxifraga granulata* på gamla hästbetade hövallar ner mot Holmö brygga. Här finns även en halvö som sticker ut i havet med spännande svampskogar som delvis genomkorsas av alnögångar. Den 3 september 1977 fann Gertrud Johansson här blek pokalmurkla *Helvella costifera*. Rolf Lidberg tog foto och kollekten hamnade i UPS-herbariet. Vid samma utflykt samlade Erik Olovsson smal hattmurkla *Helvella elastica*. Erik jobbade som furir på regementet LV5 i Sundsvall och var under 1970-talet chaufför åt Rolf Lidberg som själv aldrig tog körkort. Erik blev sjuk och dog tidigt. Smal hattmurkla är vanlig i Medelpad och växer även i triviala miljöer. Luden skålmurkla *Helvella bulbosa*, är vår vanligaste sadelmurkla i Medelpad. Vid svamputställningen 1977 låg vackra exemplar av luden skålmurkla på utställningsbordet som Rolf Lidberg och Bo Söderström samlat vid Fanbybodarna i Stöde socken.

Sällsynt hattmurkla funnen vid Lönnån

Det finns även rariteter bland hattmurklorna. Jukka Vauras deltog i Russulaveckan 1983 i Borgsjö. Han och en utflyktsgrupp finkammade bäcklundarna längs Lönnån i Borgsjö med bland annat bergalm *Ulmus glabra subsp. montana*. Jukka samlade då *Helvella oblongispora* som är beskriven av finske mykologen Harmaja. Ove Eriksson (2014) anger ytterligare ett svenskt fynd av *H. oblongispora* i Västmanland av Ragnar Morander 1960 (UPS). Norska Artsdatabanken i Trondheim har två norska uppgifter bland annat ett fynd av mykologiska radarparet Egil Bendiksen-Tor Erik Brandrud på kalkmark i naturminnet Muttagruvene, Oppland. *Helvella oblongispora* är hittills inte rödlistad i Sverige på grund av bristande kunskap om dess ekologiska krav och utbredning i landet. Vår hattmurklekändis vid Lönnån har nyligen bytt släkte och fått namnet *Dissingia oblongispora*.

Spindelskivlingar – familjen Brandrud

Minst 1500 svamparter lever i samliv med träd och högre växter i de nordiska skogarna. Samlivet benämns mykorrhiza som betyder svamprot och innebär att svampens myceltrådar i marken växer ihop med trädens rötter. Svampen får kolhydrater från trädet medan trädet får vatten och näringsämnen via svamproten som förlänger trädets rotsystem tusenfalt. Svampens mycelnät nere i marken är lika grundläggande och viktigt för skogens ekosystem som plankton är för livet i havet.

Mycelnätet bidrar till att binda stora mängder kol vilket är viktigt för att inte öka mängden koldioxid i lufthavet som ger varmare klimat. Släktet spindelskivlingar *Cortinarius* är artrikaste mykorrhizabildande släkte med cirka 500 kända arter i de nordiska länderna. Intresset för spindelskivlingar har varit stort i Sverige sedan ”svampfadern” Elias Fries dagar. Under de svampbotaniska veckorna i Borgsjö har spindelskivlingar blivit föremål för djuplodande studier 1982, 2003, 2010 och 2016.

Förälskad i spindelskivlingar

Mykos hedersmedlem Åke Strid skrev 1999 i Sveriges Mykologiska Förenings skriftserie om ”*Mykologen Matts Adolf Lindblad 1821–1899*”. Åke återger utdrag ur brev daterat 22 september 1844 från Lindblad till Elias Fries. Lindblad skriver i brevet om sitt stora intresse för spindelskivlingar: ”*Jag har förälskat mig i detta mycket vackra och högst intressanta släkte och vill påstå att det som släkte betraktat är i Svamparnas rike det fullkomligaste, som den svenska jorden frambringat....att Cortinarius har sitt centrum bland svamparna skulle jag vilja sluta af den massa individer som det här frambringat, liksom av den stora skönheten hos så många av dess här växande arter*”. Även vi inom Myko har förälskat oss i spindelskivlingar som utgör en stor del av de fruktkroppar som vi ser i höstens svampskogar i Medelpad.

Europeiska möten om spindelskivlingar

Flera inom Myko har deltagit i europeiska möten om spindelskivlingar bland annat i tyska Hornberg 1991 och Oberhof 2014. Ämnet naturvård-svamp diskuteras alltid vid mötena. År 1997 var Härnösands

Den unge Tor Erik Brandrud
vid Borgsjöveckan 1982.

Foto: Okänd

Svampklubb värd för europeiska mötet om spindelskivlingar. Vi inom Myko tog år 2016 emot 98 deltagare från nästan alla länder i Europa vid Cortinariusmötet i Borgsjö. Vi tog fram en utförlig rapport på franska som finns på Mykos hemsida. Hjärdis tog emot anmälningar. Jan-Olof gick fransk konversationskurs under flera vintrar inför mötet med Europas Cortinariusfans.

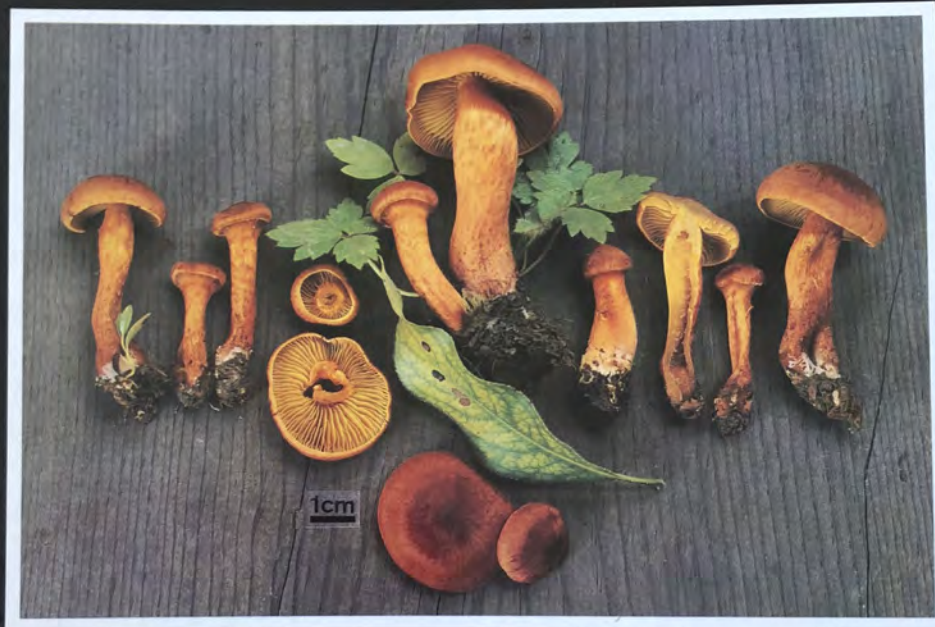
Telamonia – tusen nyanser av brunt

Under 17 botaniska svampveckor i Borgsjö har främst Håkan Lindström och Karl Soop haft genomgångar kvällstid av funna spindlingar. Särskilt upphetsade har Håkan och Karl varit när de fått lära ut de knepiga arterna inom undersläktet *Telamonia* som handlar om ”tusen nyanser av brunt”. Mats Elfström lyssnade på Håkan Lindström och Karl Soop när de showade som mest under en Borgsjövecka och skrev i tidskriften *Jordstjärnan*: ”Hur i herrans namn kan de hålla reda på alla detaljer om alla hundratal spindelskivlingar”.

Mykologiveckan i Borgsjö 1982

Hösten 1981 träffades Tor Erik Brandrud, Håkan Lindström och Jan-Olof Tedebrandhemma hos Åke Strid i Åkersberga utanför Stockholm. Det blev snack om att i samband med SMF årsmötesdagar 1982 i Medelpad ordna specialkurs om spindelskivlingar och fotografera insamlade arter. Under vintern började en grupp inom Myko planera för SMF-veckan i Medelpad 1982: Carina Eriksson, Rolf Lidberg, Håkan Lindström, Hjärdis Lundmark, Siw Muskos, Jan-Olof och Jan-Ola Wimo. Tor Erik Brandrud höll föredrag om spindelskivlingar vid Mykos årsmöte 1982 i Handelsbankens lunchrum. Tor Erik blev även tillsammans med Meinhard Moser ledare för SMF-veckan 1982 om spindelskivlingar i Borgsjö. Konstnären och fotografen Hans Marklund var med oss som fotograf. Alla funna arter av spindelskivlingar dokumenterades i en serie diabilder som alla deltagare fick. Dessutom hade vi 1982 en populär allmän kurs om svampar med 61 deltagare. Gro Gulden och Bo Nyhlén var ledare.

fotoflora
photoflora
flore
photographique
Fotoflora

Cortinarius

Flora Photographica

Brandrud • Lindström • Marklund • Melot • Muskos

Omslag till fotofloran om släktet Cortinarius.

Michael Krikorev och Tor Erik Brandrud förbereder kvällens bildvisning vid Europeiska Cortinariusedagarna i Borgsjö 2016.

Cortinarius Flora Photographica

Meinhard Moser och Tor Erik Brandrud var som far och son under Borgsjöveckan 1982, ”kung och kronpris i kungariket Cortinarius”. Cortinariusveckan med Meinhard och Tor Erik 1982 blev även startpunkten för projektet *Cortinarius Flora Photographica* (CFP) som resulterade i fem pärmvolymerna på fyra olika språk 1988–2018. Ett enormt jobb utfördes helt ideellt. Bakom praktverket stod Tor Erik Brandrud, Håkan Lindström, Hans Marklund, Jacques Melot, Siw Muskos. Dessa fem pionjärer har verkligen lyft fram spindelskivlingarna och deras viktiga ekosystemtjänster i den nordliga skogen. De borde stå staty utanför Skogsstyrelsens huvudkontor i Jönköping. Borgsjöveckorna 2003, 2010 och 2016 hade även spindelskivlingar som tema med Tor Erik Brandrud som kursledare. Tor Erik har bland annat beskrivit blåbandad spindling *Cortinarius borgsjoensis* som är placerad i kategorin sårbar (VU) på nya rödlistan 2020. Tuula Niskanen är ”okrönt drottning i spindelskivlingarnas rike”. Hon höll pedagogiskt föredrag under mykologiveckan i Timrå 2014 och försökte lära oss fem vanliga arter inom undersläktet *Telamonia*.

De fem hjältarna som tog fram Cortinarius Flora
Photographica: Hans Marklund, Jacques Melot, Tor Erik Brandrud, Siw Muskos, Håkan Lindström.
Foto: Leif Stridvall

Borgsjö socken välinventerad vad gäller spindelskivlingar

Borgsjö är en av de mest välinventerade socknarna i Sverige vad gäller spindelskivlingar. Vi har återvänt många gånger till samma svamplokaler. På vissa lokaler exempelvis skogen nedanför ängarna vid finnbyn Julåsen har vi funnit minst 75 olika arter av spindelskivlingar.

Botanisk happening på finaste brunkullaängen

Botanikgänget i Medelpad har alltid varit intresserad av orkidéer. Tillammans med Rolf Lidberg har vi många somrar besökt orkidékärr i Jämtland och njutit av orkidéer som flugblomster *Ophrys insectifera* och även svampar som tidig spindelskivling *Cortinarius inexpectatus*. Den visar sig redan kring midsommar. I slutet av juni 2019 fick vi besök av hela familjen Brandrud: Kristin och Tor Erik med dottern Marie Kristine. Fredag den 29 juni 2019 blev en härlig botanisk happening på Jämtlands finaste äng med brunkulla *Gymnadenia nigra* som är belägen på Nästmyran i Marieby socken. Blomstervänner från MBF och

Tor Erik Brandrund och Håkan Lindström är båda delaktiga i Cortinarius Photoflora.

Marie Kristine Brandrud
och Håkan Sundin
bland brunkullor.

Myko färdades i minibussar upp till brunkullornas äng. Där mötte oss bland annat Bodil Carlsson och Ninni Nordlund från länsstyrelsen i Östersund. Brunkullorna blommade som allra vackrast. Här finns under hösten en fin uppsättning med rödskivlingar *Entoloma*. Vi fick lära oss mycket om Jämtlands landskapsblomma den där junidagen 2019. Marie Kristine Brandrud forskar om brunkulla *Gymnadenia nigra* och om handnycklar *Dactylorrhiza*. Pappa Tor Erik har de senaste åren födjupat sig i rödskivlingar inom *Entoloma* tillsammans med Balint Dima, Machiel Noordeloos och Olga Morozova. Kanske brunkullorna har samliv nere i ängsmarken med rödskivlingar och andra ängssvampar.

”Falska vårmusseroner” intill ängen i Fugelsta

Jan-Olof fann stora häxringar med en köttig musseron i granskogen intill ängen i Fugelsta. Svamparna doftade och smakade som vårmusseron *Calocybe gambosa*. Hjördis och Tor Erik tillkallades som även blev fascinerade av fyndet och tog kollekt. Den ”falska vårmusseronen” anges i danska FTE (2019) som en form av vårmusseron: *Calocybe gambosa f. graveolens*. Sekvensering behövs för att utreda om det rör sig om en egen art.

Hjördis Lunmark med motaggsvampar vid Timrå tallhed.
Foto: Berthold Lundmark

Färg från motaggsvamp.

Taggsvampar

Under mykoutflykter lär vi ut de fina matsvamparna blek taggsvamp *Hydnum repandum* och rödgul taggsvamp *Hydnum rufescens*. Tidigt blev vi inom Myko även botaniskt intresserade av taggsvampar. Vi skaffade de norska mykologerna Gro Guldens och Jens Stordals artikel 1973 om taggsvampar i Norge. Åke Strid skrev i början av 1980-talet artikelserie om "Svenska taggsvampar" i SMF-tidskriften Jordstjärnan. Åke höll föredrag om taggsvampar vid Mykos årsmöte 1985. Naturvårdsverket tog 2006 fram "Åtgärdsprogram om fjälltaggsvampar" som Johan Nitare skrev ihop. Siw Muskos var ute några år och inventerade fjälltaggsvampar åt Per Sander vid länsstyrelsen inom ramen för åtgärdsprogrammet. Hjördis Lundmark upptäckte att fjälltaggsvamp under gran gav annan färg på ullgarnet än fjälltaggsvamp under tall. Tillsammans med några andra mykologer skrev Hjördis artikel där de delade upp fjälltaggsvampen i två arter: fjälltaggsvamp *Sarcodon imbricatus* och motaggsvamp *Sarcodon squamosus*. Ellen och Karl-Henrik Larsson i Göteborg har nyligen tillsammans med några andra svampforskare studerat arter inom släktena korktaggsvampar *Hydnellum* och fjälltaggsvampar *Sarcodon*. Resultatet av deras forskning blev att de flesta fjälltaggsvampar fördes över till korktaggsvamparna.

Raggtaggsvamp – svampkändis på 1970-talet som nu blivit global kändis

Den 11 september 1977 fann Jan-Olof raggtaggsvamp *Hydnellum mirabile* i gammal mossig granskog vid Siljeberget i Selånger socken. Hjördis och Berthold Lundmark var med vid lokalen. Fyndet var sensationellt. Åke Strid tog hand om kollekten som finns i Naturhistoriska Riksmuseets herbarium (S). Det fanns då bara ett tidigare fynd av raggtaggsvamp i Norrland, nämligen av John Axel Nannfeldt den 25 augusti 1974 vid Tolvfors bruk nära Gävle. Där hade John Axel med familj sommarställe. Nils Suber berättade för oss att han och Astrid Suber funnit raggtaggsvamp i skog vid deras lantställe, bondgården Norra Warleda, belägen 35 km öster om Uppsala och nära numera riksbekanta Knutby. Tyske mykologen Hermann och hustrun Marie-August Jahn

Ragtaggsvamp
Hydnellum mirabile.
Teckning av Rolf Lidberg.

hälsade på Astrid och Nils Suber under 28 svamphöstar från 1945 till 1980. De skrev en fascinerande svampekologisk artikel om svampar i betade/obetade kalkbarrskogar och hasselskogar vid Norra Warleda i tidskriften *Jordstjärnan* 1987:2.

Svamputställning år 1979 i "Gröna havet" vid gamla stadsbiblioteket

Jan-Olof kände sig länge stolt över enda fyndet av ragtaggsvamp i Medelpad. Men under Mykos svamputställning hösten 1979 i "Gröna havet" på andra våningen vid gamla biblioteket på Köpmangatan i Sundsvall

kom Siw Muskos in till utställningen. Hon visade glatt upp tjugiga, stora fruktkroppar av raggtaggsvamp som hon funnit i gammal granskog på diabasmark vid Sörfors i Attmar socken. Jan-Olof som är en generös person gratulerade givetvis Siw till det fina fyndet. Åke Strid tog hand även om Siws kollekt till Naturhistoriska Riksmuseets herbarium (S). Raggtaggsvamp fanns med i boken "Floravård i skogsbruket-Artedel", ett pionjärverk som utkom 1984 och som betytt mycket för kunskapen om skogens sällsynta och hotade arter. Givetvis fanns kartprickar vid Jan-Olofs och Siws fyndplatser för "raggtaggen" i Medelpad. Helsidesbild av raggtaggsvamp finns på sidan 233 i Skogsstyrelsens nya bok "Skyddsvärd Skog" (2019). Nu har raggtaggsvamp blivit en världskändis och hamnat på globala rödlistan för svampar!

"Ankis taggsvampsskog" i Sättna

En av de första "hot spots" för svampar som biotopskyddades i Medelpad var en gammal, tidigare betad bondskog i byn Flata, Sättna socken. Här fann Anki Suneson 16 olika taggsvampar bland annat gul taggsvamp *Hydnellum geogenium*, koppartaggsvamp *Hydnellum lundellii*, raggtaggsvamp *Hydnellum mirabile* och sammetstaggsvamp *H. martioflavum*. Dessa fyra sällsynta och rödlistade taggsvampar växer bara i eroderade, grusiga kanter av gamla basvägen genom skogen. Anki var som ordförande i Sättna hembygdsförening intresserad av både natur och kultur i "sin socken". Tillsammans med Skogsstyrelsens Åsa Michold och markägaren besökte vi "Ankis taggsvampsskog" som blev biotopskyddad. Många olika ekologiska faktorer styr ansamlingen av taggsvampar här: gammal barrskog på grusig, mager och kalkpåverkad tallmo som tidigare betats. Raggtaggsvamp är även funnen i bergig skog ovan Svarta Hingstens ridskola i Byn, Sättna.

Lactarius fulvisimus?

Cortinarius erythrinus

(under eke)

SÄTTNA, Norrafors

23-9, 1990

Dagboksteckning av Rolf Lidberg.

Hättor (*Mycena*) – nedbrytare i skogar och marker

Många marksvampar växer inte i samliv med träden. De bryter istället ner barr och annan förna i Medelpads skogar. De små och ofta vackert färgade hättorna inom släktet *Mycena* är typiska nedbrytare. De har alltid fascinerat oss inom Myko. Vi minns när dåtidens store svampkändis Meinhard Moser år 1982 fann den tjusiga fagerhättan *Mycena oregonensis* i fuktig kalkgranskog vid byn Lillberg i Borgsjö. Meinhard visade stolt upp sitt fynd som han placerade för fotografering på gräsmattan utanför vår arbetslokal vid församlingshemmet i Borgsjö. Siw Muskos gjorde sensationellt fynd 1982 av hättan *Mycena sudorella* i den kalkrika bäckravinen vid Slädabäcken på Alnö och skrev artikel om fyndet i tidskriften Jordstjärnan. Gurun ifråga om hättor var holländaren Rudolf Geestaranus som mikroskoperade Siws fynd och i vänligt brev berättade att det var andra fyndet i världen. Siw Muskos skrev artikel i SMF-tidskriften Jordstjärnan 1992/2 om ”*Alnöhättan från Altai*”. Jan-Olof och Siw Muskos roade sig med att ta fram A4-sida med plats för detaljerade uppgifter om hättors utseende, smak, doft, växtplats mm. Vi samlade in många intressanta hättor som vi sände till Rudolf i Holland och fick vänliga svar.

Borgsjöveckan om hättor 1991

Borgsjöveckan 1991 hade hättor *Mycena* som tema. Hela kopplet av *Mycena*-kännare deltog: Arne Aronsen från Norge, Jean Lodge från Puerto Rico, Thomas Læssøe från Danmark, Ernest och Valery Emmett från England, Rudolf från Holland med flera. Rolf Lidberg och Rudolf fann varandra. Under Rudolfs pedagogiska genomgångar om kvällarna så ritade Rolf på blädderblock tjugiga skisser över hättornas släktskap. Utflykten till den artrika kalksumpskogen norr om Bergåsen blev en höjdargrej med fagerhättor *Mycena oregonensis* bland blommande skogsfru *Epipogium aphyllum*. Gruppen åkte sedan upp och lunchade på toppen av Bergåsen (498 meter över havet) med storslagen utsikt över Borgsjöbygden, Ljungandalen och finnmarkerna i södra Borgsjö. Här finns även ett utsiktstorn. Besök rekommenderas verkligen. Rolf och

En av många vackra
hättor. Foto: Okänd

Rudolf, som båda var intresserade av geologi, studerade den där höstdagen 1991 diabasblock. Bergåsen, Getberget, Rankleven och Öberget har, likt västgötabergen, en diabashätta ovanpå urberget.

Stor *Mycena*-show 1991 i bäckdalen vid Långberget i Torp socken

Fuktiga kalkrika raviner med mycket död ved är utmärkta lokaler för hättor. År 1984 besökte Henning Knudsen, Håkan Lindström och Leif Örstadius den djupa bäckravinen vid Alderängsån i Torp socken. De fann gulfotshättor *Mycena renati* på död lövved och tusentals silverhättor *Mycena polygramma*. Vi har ofta besökt en annan kalkrik bäckdal öster om Långberget i Torp socken som Gunnar Selling vid Skogsstyrelsen biotopskyddat. Denna svamp hot spot besöktes den 1 september 1991 av bland annat Arne Aronsen och Thomas Læssøe. Vi fann 16 *Mycena*-arter i bäckdalen: orangehätta *Mycena acicula*, fjunhätta *M. amicta*, flåhätta *M. epipterygia*, gulvit hätta *M. flavoalba*, rynkhätta *M. galeri-*

culata, mjölkhatta *M. galopus*, blodhatta *M. haematopus*, frosthätta *M. metata*, fagerhatta *M. oregonensis*, bräkenhatta *M. pterigena*, rättikhätta *M. pura*, rödeggad hätta *M. rubromarginata*, mörkeggad blodhatta *M. sanguinolenta*, kvisthatta *M. speirea*, luthätta *M. stipata* och klibbhätta *M. vulgaris*. Dessutom samlades piggfjällskivling *Echinoderma jacobi* (UPS) som anges starkt hotad (EN) i rödlistan 2020. Under Borgsjöveckan 1997 hade vi besök av Mycenakännarna Thea von Bonsdorff och Giovanni Robich, den senare samlade *Mycena urania* på flera lokaler.

Rolf fann intressanta kärlväxter i bäckdalen vid Långberget

Rolf Lidberg var med oss vid Långberget den där fina höstdagen 1991 och noterade i sin fältbok många krävande kärlväxter i bäckdalen: trolldruva *Actaea spicata*, skogsfru *Epipogium aphyllum*, myskmåra *Galium triflorum*, blåsippa *Hepatica nobilis*, skogssallat *Lactuca muralis*, vårärt *Lathyrus vernus*, strutbräken *Mattheuccia struthiopteris*, tvåblad *Platanthera bifolia*, kransrams *Polygonatum verticillatum* och underviol *Viola mirabilis*. Med på vandringen i bäckdalen vid Långberget var även Irene Andersson och hennes pappa Ingemar. Irene är idag 2020 en färgstark och kunnig profil på Sveriges största Facebookgrupp för svampar som heter Svampklapp. Numera finns en bra bok om hättor av Arne Aronsen och Thomas Læssøe i den danska serien ”*Fungi of Northern Europe: The genus Mycena.*” Anki Suneson fann den vackert organgeröda flamskivlingen *Cortinarius colus* i bäckdalen vid Långberget, en art i samma grupp spindlingar som purpurbrun spindling *Cortinarius anthracinus*. Båda arterna innehåller rött antrakinson, se beskrivning av purpurbrun spindling i boken ”Färgsvampar och svampfärgning” (Lundmark-Marklund 2018). Rolf Lidberg målade fin akvarell av Ankis flamspindling från Långberget.

Den vackra gulfotshättan *Mycena renati*, typisk i våra sydväxtberg, raviner och älvsälter

Gulfotshätta är en av våra tjusigaste hättor. Bild och beskrivning finns på sidan 356 i Ryman-Holmåsens svampbok. Den 21 juni 1987 vandrade vi ett gäng inom Myko i Siljebergets ljuvliga hassellundar. Dekorativa klungor med gulfotshättor prydde fallna, murkna hasselstammar som

låg på marken bland blåsippor *Hepatica nobilis*. En stark upplevelse. Gulftoshättan ser vi även på gråal och annan lövved i högörtsskogar och i djupa raviner vid Indalsälven och Ljungan.

Gruppen bild vid Mycena-
veckan i Borgsjö 1991.
Foto: Nils Jansson

Svamp och kommunal naturvård

Breda nätverk och kontakter med professionella naturvårdare hos kommuner, länsstyrelse, skogsstyrelse och skogsbolag har alltid känts angeläget för oss inom Myko. Ett av förslagen från miljödelegationen Sundsvall-Timrå för cirka trettio år sedan var bildandet av en naturskyddsfond.

Sundsvalls Naturskyddsfond har varit gemensam för SNF och Sundsvalls kommun och haft sina möten under 30 år på miljökontoret i kommunhuset. Jan-Olof var under flera år ordförande i fonden och Håkan Lindström var ledamot. Biologer på miljökontoret, parkchefen och skogsansvariga på stadsbyggnadskontorer var med på mötena. Konkreta satsningar på naturvård i parker, skogar och ängar uppmuntrades.

Breda nätverk

Kommunbiologen Ronnie Nordström har varit en eldsjäl för naturen i Sundsvall liksom Ylva Jakobsson som lett arbetet med att ta fram boken ”Sundsvalls Naturguide”. Daniel Jazek, Greger Örjestål och idag Hans Asplund vid stadsbyggnadskontoret har med stort engagemang bildat kommunala naturreservat och varit viktiga kuggar inom kommunens naturvård. Hans har även initierat borttagande av gran och skapandet av en ren lövskog i hasselområdet vid sydvästberget Döviksberget i Njurunda socken. Tillsammans med sekreteraren Jenny Johansson (numera vice miljöchef) bjöd Jan-Olof och naturfonden in ett stort antal aktörer från bolag, länsstyrelse, skogsstyrelse till kreativa möten på kommunhuset med samtal om aktuell naturvård. Vi uppmuntrade till konkreta satsningar för att öka den biologiska mångfalden i parker, skogar och ängar. Naturfonden är numera ersatt av Sundsvalls Natur- och Friluftsråd.

Svamp och naturvård i Timrå och Ånge

Timrå kommun blev kring 1990 en av landets första så kallade eko-kommuner. Man anställde den driftige och kunnige Stefan Grundström som kommunekolog. Stefan har betytt mycket för att värna om den biologiska mångfalden i Timrås skogar och ängar. Göran Persson och

Kjell Sundqvist var länge våra kontakter ifråga om naturvård vid Ånge kommun. Kommunala arbetslag slåtttrade flera ängsområden bland annat vid Julåsen och Råabäcken. Gunnar Selling vid Skogsstyrelsens numera nedlagda kontor i Ånge har skyddat många naturpärlor i Ånges skogar med biotopskydd och naturvårdsavtal och lärt ut naturvårdshänsyn vid skogs dagar för skogsägare i västra Medelpad. Åsa Michold och Stig-Åke Sundström vid Skogsstyrelsens kontor i Sundsvall har gjort fina insatser för naturvården och bland annat skyddat många svamp hot spots.

Kommunala satsning på natur och friluftsliv

Myko var delaktig i framtagandet av ”*Sundsvalls naturguide*” (1988 och 2007). Sådana här naturguider betyder mycket för att öka kunskapen om hembygdens natur. Även Timrå kommun har guidebok till naturen. Länsstyrelsens skrift om ”38 naturreservat och en nationalpark” är utmärkt.

En underbar bok kom 2018: ”*Upplevelser i Stockholms natur*”. Ånge kommun skulle behöva liknande skrift om just Ånges kultur- och naturpärlor. Kommunfullmäktige klubbade 2017 ”Sundsvalls Natur- och Friluftslivplan”. Nu har även Ånge kommun och nye kommunalrådet Erik Lövgren inlett satsning på liknande plan för Natur- och Friluftsliv. Man satsar även på Ånge Naturum som ett framtida nav för information om pilgrimsleden och om kultur- och naturpärlor i kommunen. Ånge har lika fina sevärdheter som Höga Kusten i Ångermanland och ligger mycket strategiskt längs stora färdstråket från Bottenhavet till Atlantkusten.

Inventeringshelger i Sollefteå och Härjedalen

Delar av Norrland är mykologiskt dåligt utforskade. Mykos Håkan Lindström och Jan-Olof initierade tillsammans med Lennart Vessberg svampinventering i Sollefteås niplandskap en hösthelg 1990 med ett tiotal deltagare. Vi bodde på Nordhems vandrarhem vid Österås. Anki Suneson och Gertrud Molund var även med från Myko liksom Ruben Fryleskog, Hans Marklund och Elisabet Wedin från Härnösands Svampklubb. Birgitta Gahne från Uppsala var även med oss. Vi startade vid Remsleberget i Sollefteå där vi på några timmar noterade 150 storsvampar bland annat puderspindling *Cortinarius aureopulverulentus*. Sedan besökte vi det vackra niplandskapet vid byn Höven där vi bland annat fann alflugsvamp *Amanita friabilis*. Stora mängder av kanelspindlingar för svampfärgning samlades vid Näsbodarnas tallhedar i Edsele socken. De underbara orkidémarkerna vid Gideåbergsmyrarna resulterade i fynd av kalksumpskogens spindelskivlingar liksom trådingar som *Inocybe nematoloma*. Vi ordnade utställning på vandrarhemmet av färgsvampar och matsvampar för tidingarna Nya Norrland och Västernorrlands Allehanda som skrev fina artiklar med bild av de glada inventerarna.

Karl visade exklusiv svampbiotop: amerikansk chevrolet fylld med hästdynga och dyngsvampar

På inbjudan av Carin Sjelin ordnades liknande inventeringsträff hösten 1992 i Vemans dalgång i Härjedalen. Carin guidade oss även till kyrkreservatet vid Sonfjället. Karl Soop visade fjällnära gammelskogar med många fynd av vargspindling *Cortinarius canabarba*. Vi döpte området till ”canabarbaland” (engelskt uttal). Karl visade även en amerikansk chevrolet från 1950-talet som var fylld med hästdynga där pampiga dyngsvampar prydde både fram- och baksätet.

Borttagande av gran vid sydvästbergen – en angelägen naturvårdsinsats

Ett växande naturvårdsproblem är att granar invaderat varma sydsluttningar senaste hundra åren efter skogsbetets och skogsbrandens försvinnande. Sydvästbergen är vår mest utpräglade brandbiotop. Det blir stekhett intill bergväggarna under varma somrardagar. Gamla hasselbuskar och markens örter dör bort i sterila barrmattor under frodvuxna granar. Vi kontaktade den driftige Gunnar Selling vid Skogsstyrelsens kontor i Ånge. År 2006 togs granarna bort i hassellundarna vid Vattjomåsen. Gunnar tecknade naturvårdsavtal med flera markägare. Ett område med kalkgranskog sparades som biotopskydd där Siw Muskos funnit stora ringar med violgubbe *Gomphus clavatus* och lilafotad fingersvamp *Ramaria fennica*. Under svenska mykologiveckan i Timrå 2014 guidade Jan-Olof och Gösta Åslund tryffelkännarna Anne Molia och Thomas Læssøe till de ljuvliga hassellundarna på Vattjomåsen. Tryffelhunden Lello grävde glatt fram olika tryfflar som sedan tusentals år växer här i samliv med hassel. De närmaste decennierna borde markägare uppmuntras att ta bort granar i sydbranter med hassel *Corylus avellana* och skogslind *Tilia cordata* här i länet Västernorrland där många sydsandinaviska arter har sina nordligaste europeiska förekomster. Lee och Magnus Mettälä, naturintresserade markägare vid Siljeberget i Selånger, har senaste vintern tagit bort granar i hassellundarna på sin mark. De snitslade upp hasselbuskarna inför avverkningen. Vi har givetvis berömt Lee och Magnus för de naturvårdande åtgärderna.

Tusenåriga hälsningar på våra fjorton bevarade runstenar i Medelpad

Den 14 maj 1985 hade Myko utflykt en ljummen vårkväll med 28 deltagare till sydbranterna ovanför runstenen i Målsta by norr om sjön Marmen. Smånunneört *Corydalis intermedia* blommade runt runstenen. Carina Eriksson och vi andra fann bland annat nässelskål *Trichopeziza sulphurea*, vårkotteskål *Piceomphale bulgarioides*, brun legeskål *Pseudoomphala guldeniae*, orange legeskål *Byssonectria terrestris* sensu lato och sotticka *Ischnoderma benzoinum*. Nu den 24 maj 2018 såg vi återigen på vårblommor och vårsvampar vid byn Målsta. Ledare för utflykten

var Jessica Andersson, Lena Back, Jan-Olof och Jeanette Södermark. Lena som har barn och barnbarn här i byn Målsta visade oss först den i Medelpad hotade ullörten *Filago arvensis* i en bergskärning där vi med stor frenesi ryckte bort blomsterlupiner *Lupinus polyphyllus* som börjat klättra upp bland vitluddiga ullörter. Sedan blev det kulturhistoria vid den tusenåriga runstenen. På andra sidan sjön Marmen berättade Hans Andersson under en Mykoutflykt om de två stora runstenarna vid Attmar kyrka.

Markägaren värnar hassellundarna i Målsta

Vi fortsatte den där underbara försommardagen 2018 till branta stup mot sydost med hassellundar alldeles ovan vägen i byn Målsta. Här var vi 23 juli 1985 med Roland Karlsson och Lasse Kers. De grävde fram tryfflar på 4 ställen under hassel som de preliminärt hänförde till släktet *Hymenogaster*. Vi började nu med att knacka på och prata med den naturintresserade markägaren som vi besökt många gånger förut. Han visade oss sina pågående avverkningar där han huggit bort björk och gran i hassellundarna. Vi berömde honom för naturvårdande insatser. Sedan såg vi på blommor och svampar i hassellundarna. Kantöra *Hymenochaete tabacina* och kuddticka *Fomitoporia punctatus* växte på hassel medan stor aspticka *Phellinus populicola* prydde gamla grova aspar. Blomman skelört *Chelidonium majus* och busken skogstry *Lonicera xylosteum* klängde i stupen. Hasselområdet fortsätter på andra sidan vägen och ner mot sjön Marmen. Här växer gulsippor *Anemone ranunculoides* bland hasselbuskarna på familjen Sjödins gård. På gammalt träd av surkörsbär *Prunus cerasus* bakom Sjödins uthus fann Siw Muskos doftticka *Haploporus odoratus* som hamnade på bild i SMF-tidskriften Jordtjärnan. Senare fann vi även dofttickor på hägg *Prunus padus* vid Tunomsbergets sydbrant här i Tuna socken. Jan-Olof tog med sig bit av häggen med dofttickan och överlämnade till Karl-Henrik Larsson vid möte med rödlistekommittén för svampar. Häggbiten med dofttickan vilar för evigt i Göteborgsherbariet (GB).

Fagerhätta *Mycena oregonensis* på tidskriften Jordstjärnans framsida. Akvarell av Siw Mukos.

Jessica deklamerade stämmingsfull Frödingdikt i björklund med liljekonvaljer

Höjdpunkten under försommarutflykten 2018 infann sig när Jessica Andersson högt och tydligt deklamerade Gustav Frödings dikt ”Kung liljekonvalje av dungen” i en ljuvlig björkdunge och i ett hav av blommande liljekonvaljer. Alla fick tårar i ögonen. Vi avslutade med fika nere vid stranden av sjön Marmen och bland stora grupper med den gula vårblommen svalört *Ranunculus ficaria* som vi bara ser i kustbandets gamla järnåldersbygder.

Kristiina Oikare, ansvarig för Mykos hemsida. Foto: Berthold Lundmark

Information om naturen i Medelpad

Landskapsfloran ”Medelpads Flora” (2010) innehåller beskrivningar av de speciella naturtyperna i just Medelpad. Håkan Lindström var ekolog ut i fingerspetsarna och intresserad av att exakt beskriva ekologin för varje kärlväxt i just landskapet Medelpad. Landskapsfloran har på sidorna 634–664 beskrivning av ”Några botaniska utflyktsmål i Medelpad” som Bege Jonsson och Jan-Olof författat. Den populära landskapsfloran är nu 2020 på väg att bli slutsåld men kan fortfarande handlas från Jan-Olof eller Eva Sundin för 100 kronor + frakt.

Länsstyrelsen Västernorrlands skrift ”38 naturreservat och en nationalpark” finns på länets turistbyråer och Naturum. Timrå kommuns och Stefan Grundströms skrift ”Sevärt i Timrå kommun” beskriver 27 naturpärlor i Timrå. Sundsvalls kommuns miljökontor och Naturskyddsföreningen har tagit fram en naturguide som även finns digitalt på Sundsvalls kommuns hemsida.

Kristiina Oikari-Mykos hemsida

Kristiina Oikari ansvarar för Mykos hemsida, www.myko.se. Där finns publikationer och utförliga, kommenterade rapporter med rikt bildmaterial från botaniska svampveckor i Borgsjö 1995–2018, från mykologiveckor i Härjedalen 2006 och i Timrå 2014. Kristiina bidrar under utflykter med sina djupa kunskaper om den finska svamptraditionen. Hon är ordförande i Föreningen Norden i Sundsvall-Timrå. Hjärdis, Inga Lill Häggberg och Kristiina Oikari hade nyligen utflykt för Finska Föreningen i Kramfors.

Facebook

Användningen av sociala medier för kommunikation med likasinnade har ökat explosionsartat senaste åren. Många svampvänner i Sverige följer Facebook-gruppen Svampklapp och även lokala Facebook-grupper om svamp och natur. Fakta om vår storslagna natur i Medelpad finns på följande Facebook-grupper: Sundsvalls Mykologiska Sällskap & Svampfärgarsällskapet, Medelpads Botaniska Förening, Växter i Medelpad, Vandring i hembygden. Ett utmärkt sätt att få information om Mykos

Inga Lill Häggberg, vice ordförande i Myko och Hjördis Lundmark tittar på en spindelskivling vid Ickttjärn, svamputflykt för Finska föreningen i Kramfors, 2019.

Foto: Berthold Lundmark

spännande verksamhet är att bläddra igenom vår Facebook-sida med många fina utflyktbilder. Medlemsavgiften i Myko år 2020 är 150 kr (200 kr för familjemedlemskap) som betalas till plusgiro 4790324-0.

Ett nytt kraftverk skulle byggas i Ljungan i slutet av 70-talet. Då ingrep Rolf Lidberg med sitt positiva sätt. "Vi ordnar en familjedag vid Ljungan så att alla får se hur fin natur det". Sagt och gjort! Medlemmar från Myko och andra föreningar deltog. Vi hade tänkt att det kommer säkert mycket folk men hur mycket? Jo, första dagen, en solig fin dag kom cirka 3000 besökare. Ljungandagen upprepades under ett antal år och utbyggnaden av Ljungan blev modifierad.

Ljungandagarna innehöll många programpunkter, Rolf Lidberg var konferencier med bistånd av Anna Stillmark och Gunnar Fjellberg.

Ljungandagarna

Östra Medelpads Naturskyddsförening (ÖMN) bildades 1958. Rolf Lidberg var under en period ledamot och vice ordförande i styrelsen för ÖMN. Han ledde blomsterexcursioner då även svampar lärdes ut. Myko har även idag gemensamma utflykter med Naturskyddsföreningen Sundsvall-Ånge där Björn Abelsson nu är ordförande. Rolf kämpade tillsammans med andra i rättssalar för bevarandet av forsarna nedanför Viforsen i älven Ljungan. Inga Maja Pousette i Naturskyddsföreningen var även en samlande kraft. Hon drev även naturvårdsfrågor inom kommunpolitiken. Många i Mykogänget var med och jobbade inför varje arrangemang vid Grenforsen. Första Ljungandagen vid Grenforsen besöktes av cirka 3000 personer, det var folk överallt efter stränderna. Rolf ide´ var att visa alla människor hur fint det är vid Grenforsen och på det sättet driva en positiv protest mot planerna på utbyggnad av kraftverket. Kampen gav resultat, forsarna räddades från utbyggnad. Grenforsen är numera populärt kommunalt älvreservat.

Natur och svamp på skuggsidan och solsidan av bergen

Kristoffer Hylander är mosskännare. Han var tidigare vid Umeå universitet och är idag ekologiprofessor vid Stockholms universitet. Kristoffer och hans forskarteam har lagt ut många provytor i Jämtland och Medelpad i skogsmiljöer där man bland annat studerat buffertzoner mot skogsbäckar och fuktstråk där den biologiska mångfalden av bland annat marksvampar och vedsvampar är särskilt rik.

Under inventering av kärlväxter och svampar i Medelpad har vi noterat mycket högre artrikedom längs bäckmiljöer. Under Borgsjöveckor besöker vi alltid kantzoner mot Kullbäcken där sällsynta marksvampar och vedsvampar frodas. Kristoffer och hans forskarkompisar har även funderat kring mikroklimat, solinstrålning, och biologisk mångfald på solsidor och skuggsidor i skogsklädda landskap, ett spännande och viktigt ämne mot bakgrund av pågående klimatförändringar.

Medelpad har en dramatisk topografi med höga berg och djupa dalar. Fjällterrängen når ut till havet. Längs Indalsälvens djupt nedskurna dalgång formas många spännande naturmiljöer. På de solbelysta varma sluttningarna i nordost ligger de gamla, vackra bondbyarna med pampiga stora trähus och en natur med en speciell biologisk mångfald. Uppe i de fuktiga, skuggiga sluttningarna mot sydväst hade bönderna förr sina fåbodar. Här är funga och annan biologisk mångfald annorlunda i de kalla, skuggiga älvsänorna. Fjällhüllebräken *Woodsia alpina* växer i Flyggebergets skuggbrant mot älven där man även kan se den markant tydliga högsta kustlinjen. Här är mikroklimatet speciellt. Svallisen ligger vissa år kvar ända till midsommar. Kristoffer Hylander med flera har nu 2020 skrivit om sådana intressanta ”kallhål” i landskapet: *Hiding from the climate: Characterizing microrefugia for boreal forest understory species. Global Change Biol. 26:471-483.*

Svamp och natur på Indalsälvens skuggsida

Myko har ibland matsvampsutflykter till naturreservatet Sundsjöåsen som ligger i nordostsluttning mot Indalsälven. Längst upp i reservatets bergiga höjder finner vi laven långskägg *Usnea longissima* liksom gam-

melskogens tickor och andra vedsvampar. Gränstickor *Phellinus nigrolimitatus* växer på ruttnande fåbodlador. Höjdskillnaden från Indalsälvens yta till toppen i reservatet är hela 430 meter, största höjdskillnaderna i Sverige utanför fjällen. Byarna Nilsböle och Sunnås hade förr sina fåbodlar uppe i höjdområdena som även kallas ”Sunnås fjällskog” eftersom skogen är karg och fjälllik. Marken runt Nilsbölebodarna svedjades i mitten av 1800-talet. Lidenbonden och naturvårdaren Patrick Glamsjö gör idag en kulturhistorisk insats genom att hävda en del fåbодdytor där han även funnit spännande låsbräcknar *Botrychium*. Hela reservatet är ett mykologiskt paradiset och skyddades när skogsförvaltaren Bengt Johansson vid SCA skulle gå i pension i slutet av 1980-talet. Rolf Lidberg och vi andra inom Myko var ute ibland och besökte fina skogsområden med Blå-Johan. Jan-Olof blev hämtad hemma i Silje vid utfärderna.

Brytningstid

Bengt Johansson (kallades mest ”Blå-Johan”) var skogsförvaltare under en mörk period i den svenska naturvårdens historia: lövskogar flygsprutades och fickades ihjäl med hormoslyr, myrar och sumpskogar dikades ut med statsbidrag, artfattiga, täta contortaplantager anlades, flera hundra hektar stor kalhyggen togs upp och plöjdes, urgamla fjällskogar avverkades. Naturskyddsföreningens länsförbund (Jan-Olof och Bernt Persson) guidade kring 1990 ett gäng tyska journalister till den risigaste och tätaste contortaplantagen i Medelpad. Vi delade ut blad på tyska med information om Naturskyddsföreningens syn på contortatall och på de tuffa metoderna inom skogsbruket. Journalisterna hade dagen före varit ute med SCA. De ville nu även ha Naturskyddsföreningens syn på skogsbrukets metoder. Det blev artiklar i tyska tidningar. Rolf Lidberg och Håkan Lindström skrev insändare i Sundsvalls Tidning och klagade bland annat på fler och fler skogsbilvägar som dränerar skogarna och hotar biologiska mångfalden.

Idag kring 2020 utformas skogsbrukets metoder och naturhänsyn av regler inom systemen FSC och PEFC, av beslut i riksdag, regering och EU samt av opinionen här hemma i Sverige och bland konsumenterna av skogsprodukter nere på kontinenten. Hållbart skogsbruk börjar bli ett nödvändigt försäljningsargument. Plantering av invasiv contortatall

Bengt Johansson, som kallades ”Blå-Johan”. Rolf Lidberg tyckte om Bengts fiolspel. De var mycket goda vänner.

har minskat under senare år. Positivt är att skogsbolagen numera har anställda biologer som har utbildning om naturvård. Myko och MBF har samarbete med skogsekologen Anna Cabrajic vid SCA bland annat om bränning av mosippelokalen vid Hundberget i Torp socken. Ola Kårén är skogsvårdschef vid SCA. Han har en bakgrund som forskare vid SLU och som naturvårdare vid Holmen och SCA. Begreppet biologisk mångfald lanserades först för 30 år sedan i samband med Riokonferensen. Idag bör biologisk mångfald vara lika viktigt som klimatsatsningar för världens länder som träffas närmaste åren för att sluta nya avtal om att skydda och restaurera artmångfalden. Senaste forskningen om evidensbaserad naturvård borde nu kunna föras ut i praktiskt skogsbruk genom konkreta åtgärder. Utgiftsområde 20 i statsbudgeten om ”miljö- och naturvård” stärks nu i budgeten för 2021. Före sin pensionering lät SCA-förvaltaren Bengt Johansson skydda fem gammelskogar på SCA-markar bland annat Sundsjöåsen. Stefan Grundström berättar i sin bok om Rolf Lidberg när Rolf, Håkan Lindström och Per Simonsson besökte Sundsjöåsen (Per arbetade på länsstyrelsen men blev sedan skogsekolog vid SCA):

”Samarbetet med SCA förhindrade inte Rolf att senare vara kritisk mot deras hårdhänta skogsbruk. Han bidrog till att skydda många skogsområden genom sina folkbildande insatser, exkursioner till olika skogsområden och med sin stora vänkrets inom SCA. Den fiolspelande skogsförvaltaren Bengt Johansson, ”Blå-Johan”, på SCA var vän till Rolf. När Blå-Johan gick i pension medverkade han till att det avsattes flera gammelskogsområden i Medelpad för naturskydd. Ett av dem var Sundsjöåsen i Indalsälvens dalgång, ett reservat på 400 hektar där Rolf hade exkurerat många gånger. Per Simonsson, senare ekolog på SCA, gjorde 1977 i länsstyrelsens regi en urskogsinventering i Västernorrland. Per berättar om sitt första besök till Sundsjöåsen tillsammans med Rolf Lidberg och Håkan Lindström: ”Det var en lördag i slutet på september. Vi hade bestämt att jag skulle hämta Håkan och Rolf på Grundläggaregatan klockan åtta för att hinna vara ute hela dagen. När jag kom klockan åtta satt Rolf och målade en trolltavla. Han förklarade att han var black på pengar och var tvungen att sno ihop en trolltavla för att få in lite kontanter. Jag fick vänta en och en halv timme på att Rolf blev färdig med tavlan. När vi

kom till Sundsjöåsen vandrade vi mycket sakta i skogen från cirka 400 meters höjd ner mot Indalsälven. Det regnade lätt och Rolf gick hela tiden med paraply uppfällt och med en anteckningsbok där varenda svamp och varenda kärlväxt noterades. Med andra ord förflyttade vi oss inte speciellt snabbt! Vid tretiden var jag urhungrig och föreslog att vi skulle äta lunch. Den enda mat Rolf hade med sig var en hundragrams chokladkaka och Håkan hade ingenting så vi delade på mina fyra smörgåsar, lite drickchoklad och Rolfs chokladkaka. Vi gick hela tiden ner för sluttningen. Vid halvsextiden på kvällen undrade jag lite försynt om det inte var dags att vända då det snart skulle bli mörkt. Det gjorde vi men då var det hela tiden uppförsbacke och klockan sju var det mörkt. Vi följde en stig tillbaka till bilen genom att hela tiden titta upp mot himlen för att finna öppningen i trädkronorna där stigen gick. När det var en stigförgrening stannade vi och tände tändstickor för att läsa kartan. Då var jag glad att Rolf var storrökare och hade tändstickor med sig. Klockan tio på kvällen var vi lyckligt framme vid bilen, trötta och hungriga. Då sa Rolf: Nu åker vi till Knaust och käkar. Vi stövlade in på Knausts Bakficka klockan elva i våra blöta fältkläder men det bekymrade inte Rolf som uppenbart var välkänd där. Dagen avslutades med att Rolf bjöd oss på en underbar dilammsfilé som jag aldrig kommer att glömma.”

Skogsvårdsfolk var på 1960-talet ovana vid diskussioner om biologisk mångfald och bevarande av flora och fauna. Det var bara virkesproduktion som gällde. En av de mest extrema produktionsivrarna var Stig Hagner som senare blev skogsvårdschef på SCA. Hagner introducerade den nordamerikanska contortatallen i Sverige och hade liten förståelse för flora- och faunavård. SCA:s syn på naturvård förändrades dock sakta men säkert och många år senare (1983) var Rolf inbjuden till ett möte på Torpshammars herrgård med de skogsvårdsansvariga på SCA. Stig Hagner inleder ett tackbrev efter mötet: ”Bäste Rolf, Jag vill tacka dig på det hjärtligaste för dina fina insatser vid sammanträdet i Torpshammar med våra skogsvårdare. Du märkte nog på diskussionen, dess längd och intensitet, att intresset är stort i våra kretsar för att bli bättre när det gäller hänsynstagande till natur- och miljövärdena. Vi kommer framöver att trycka mer på frågan i utbildningssammanhang. De bästa hälsningar; Din tillgivne Stig Hagner”.

Landskapet vid Indalsälven
med höga berg, djupa
dalar och forna laxfisket.
Akvarell av Rolf Lidberg.

Boknoppingen på Sundsjöåsen som blev stålnoopping

Thomas Læssøe fann år 1999 vid Sundsjöåsen en grupp med tjugigt blåaktiga skivlingar som han bestämde till boknopping *Entoloma placidum*. Våra vänner Olga Morozova och Machiel Noordeloos har tillsammans med spanjoren Jordi Vila ombestämt kollekten från Sundsjöåsen som nu blivit neotyp för arten stålnoopping *Entoloma lampropus*. Deras resultat finns i artikel om de ofta tjugigt blåaktiga rödskivlingarna inom undersläktet *Leptonia* i tidskriften *Persoonia* 2014. Thomas samlade även stålnoopping på två andra älvnära lokaler i Liden socken: vid Kvarnån och vid Utsikten i Sillre. Boknoppingen får alltså stanna söder om Dalälven.

Ilkka Kytövuori visar stolt upp jättemusseron *Tricholoma colossus* vid gamla tallar på Värnsjöåsen i Jämtgaveln 1997, hittills enda kända fyndet i Medelpad av denna praktfulla svamp.
Foto: Hans Andersson

Bild av stålnoopping finns i nya praktverket av Thomas Læssøe och Jens H. Petersen: FTE (2019).

Sofia Lund skrev artlista i älvskogen

Under svenska mykologiveckan som Myko ordnade i Timrå 2014 guidade Per Sander en grupp till älvskogen vid Sundsjöåsen. Per var i sin ungdom aktiv fältbiolog, jobbade i många år på länsstyrelsen i Härnösand och var även aktiv i Naturskyddsföreningen och dess länsförbund. Per är sedan 2017 chef för naturvården vid länsstyrelsen i Jämtland. Sofia Lund skrev den fina artlistan från Sundsjöåsen 2014. Hon bodde tidigare i Örnsköldsvik men bor numera i Varberg på västkusten. Sofia har nyligen fått den viktiga tjänsten som samordnare inom svenska floraväxteriet för kärlväxter. Ilkka Kyövuori var även med oss 2014 vid Sundsjöåsen.

Ilkka fann tre nya spindlingar för Sverige vid älvreservatet Sundsjöåsen

Vår spänstige vän och mästereinventerare Ilkka Kytövuori försvann från oss andra. Han vandrade själv igenom Sundsjöåsens spännande miljöer från högörtsskogen nere vid älven upp till långskäggs skogen

på bergshöjden. Ilkka fann tre nya spindlingar för Sverige: *Cortinarius murinascens*, *C. roseoarmillatus* och *C. talimultiformis*. Han samlade även den sällsynta vedsvampen *Gymnopilus bellulus* som i finsk bok om indikatorarter i skogen (2014) anges indikera fina gammelskogar. Boken heter ”*Sienet ja metsien luontoarvot*”. Ilkka dedicerade ett exemplar av boken till oss inom Myko. Boken kan beställas från Tea von Bonsdorff vid universitetet i Helsingfors. Hanna Tuovila jobbar även vid universitetet i Helsingfors och är kunnig på lavar och svampar. Hanna har nu börjat digitalisera Ilkkas rikliga insamlingar av svampkollektioner bland annat i samband de botaniska svampveckorna i Borgsjö.

Indalsälvens solsida

Hjördis och Berthold Lundmark bodde tidigare i soligt läge nordost om Indalsälven vid byn Västlönning i Indal socken. Här i det gästfria hemmet har Myko och Svampfärgarsällskapet haft många minnesvärda möten. På valborgsmässafton 1987 samlades ett Mykogäng i Västlönning. Termometern visade 25 plusgrader i skuggan, smältvatten rann ner för de solgassiga sluttningarna. Rena drivhusklimatet här på dalens solsida! Blåsippa *Hepatica nobilis*, gullpudra *Chrysosplenium alternifolium*, scharlakansskål *Sarcoscypha austriaca*, tibast *Daphne mezereum* lyste upp lundar och raviner ner mot älven. Medelpads egen blomma, Sundsvallsviolen *Viola collina* blommade vid uppfarten till torpet. Toppmurklor *Morchella conica* fanns under vinbärsbuskarna.

Mörkrödling gillar rosväxter

Mörkrödling *Entoloma clypeatum* lever i samliv med vedartade buskar och träd inom familjen rosväxter *Rosaceae*. Under äppelträd i Västlönning fann Hjördis grupper med mörkrödling. Jan-Olof och Siw Muskos fann den 8 juni 1986 hundratals fruktkroppar av mörkrödling under gammal, stor rönn vid kyrkoruinen i Njurundabommen. Vi ser även mörkrödling under hägg *Prunus padus* när vi i försommarens tid plockar vårmusseroner, *Calocybe gambosa*, i gråallundar på Alnöns vulkaniska kalkstenar och i Borgsjö rikområde.

På jakt efter bombmurklor vid Indalsälven.

Bombmurklor vid Kvarnåns
utlopp i Indalsälven
vid Bispgården.

Järkvisslebäcken-en idyll i försommarens tid

Hjördis ordnade Mykoutflykt en ljuvlig vårväll 1988 till Kvarndalen vid Indals kyrka. Karin Jonsson, ordförande i Indals hembygdsförening berättade om kulturhistorien. Den legendariske Indalsprästen Viktor Vallberg var även duktig botanist och samlade växter här i Kvarndalen. Vi njöt av vårblommor och vårsvampar. En annan vårdag besökte Medelpads Botaniska Förening och Myko de lummiga slänterna på Indalsälvens skuggsida vid den vårystra Järkvisslebäcken i Liden socken och fick se vårens primörer i naturen: scharlakansskålar *Sarcoscypha austriaca*, hästhov *Tussilago farfara* och smånunneört *Corydalis inter-*

media. Under fikapausen betraktade vi den solbelysta byn Järkvissle på andra sidan älven där Rolf Lidberg växte upp på 1930-talet. Vår utflyktsledare Lennart Vessberg är kännare av bombmurklan *Sarcosoma globosum*, dess liv och leverne i våra trakter efter sina inventeringar i vårens tid. Lennart visade oss bombmurklor vid Pettersbäck nära Vättaberget söder om älven.

Föredrag om flora och funga längs Indalsälvens dalgång

Landskapsfloran ”Medelpads Flora” släpptes 2010 på Norra Berget i Sundsvall. Många som varit engagerade i jobbet med boken reste sedan några år runt i hembygdsgårdar och berättade om varje sockens speciella natur och växter. Hjördis och Jan-Olof visade bilder och berättade om Indals natur, med sina speciella kärlväxter och svampar vid en stämningfull träff i juletid på Indals hembygdsgård. Vi hade även liknande träff för traktens folk i kyrkans samlingslokal i Liden.

Svamputflykter i Liden

Mykos styrelseledamöter Jan-Olof och Siv Norberg var under flera år ledare för svamputflykter i Liden på inbjudan av Lidenbon Mats Melin. Vi lärde ut matsvamp. Siv berättade om svampfärgning med ullgarn. Hon är styrelseledamot i Myko sedan många år och bor i Granlo. Myko har haft minnesvärda styrelsemöten på den inglasade balkongen hos Siv då vi även avhandlat livets stora frågor. Siv har under sitt yrkesverksamma liv kört Lidenbussarna. De flesta av våra svamputflykter i Liden har ägt rum i mossiga blåbärsgranskogar norr om Lidens samhälle.

Tallnaturskogen vid Lill-Sundsjön

Vid en av utflykterna för Lidenbor guidade Jan-Olof och Siv Norberg till tallnaturskogen vid Lill-Sundsjön söder om älven som numera är kommunalt naturreservat. Där visade vi även vedsvampar som nu finns utmärkt beskrivna i en skrift från Sveriges Mykologiska Förening om ”Tallnaturskogens vedsvampar”. Det var den driftige och naturintresserade tjänstemannen vid stadsbyggnadskontoret i Sundsvall, Daniel Jasek, som fick veta att den gamla tallnaturskogen var anmäld för avverkning. Han pratade med politiskt ansvariga inom kommunen,

skogen blev inköpt och skyddad som kommunalt reservat. Enskilda, drivande tjänstemän betyder mycket för svensk naturvård! Hit till Lill-Sundsjön guidade Anna-Maria Eriksson och Sofia Lundell 2009 vid utflykt med Naturskyddsföreningen. De berättade bland annat om gränsticka *Phellinus nigrolimitatus*, ostticka *Skeletocutis odora*, rosenticka *Fomitopsis rosea* och om lavar på bränd ved. Lill-Sundsjön är ett trevligt utflyktsmål med gammal tallnatur på lagom avstånd från Sundsvalls centrum. Utmärkt fikaplats nere vid sjön.

Skriften ”Vägen ut i Sundsvalls Natur”

En arbetsgrupp träffades hos Mats Henriksson på Sundsvalls kommuns plankontor och jobbade fram underlag till en skrift om fina utflyktsmål: ”Vägen ut i Sundsvalls Natur” (1988). Myko representerades i arbetsgruppen av Jan-Olof och Rolf Lidberg. Den slutliga texten skrevs av Helene Öhrling i samarbete med Gisela Lundqvist. Skriften blev mycket populär och har senare kommit ut i ny version som finns i receptionerna på kommunhuset och Kulturmagasinet. Skriften är en informativ guide till naturpärlorna i Sundsvall där svampar är en del av den biologiska mångfalden.

Myko har alltid haft ”Nära till Naturen”

Naturvårdsverket tog 1988 initiativ till en landsomfattande kampanj som benämndes ”Nära till Naturen”. Målsättningen var att locka ut svenska folket i naturen. Här i länet Västernorrland leddes kampanjen av Bengt Norén, chef för naturvården vid Länsstyrelsen. Kampanjen sponsrades av många företag och de medel som inflöt användes bland annat till stora annonser för lokala naturaktiviteter. Alla Mykos utflykter under 1988 annonserades i våra lokala tidningar. Fredag den 2 september ordnades en heldag på Stora Torget i Sundsvall. Lasse Berghagen underhöll med stort musikband. Höjdpunkten var tal av Valfrid Paulsson, generaldirektör vid Naturvårdsverket. Myko fanns givetvis med på torget. Vi lärde ut de vanligaste matsvamparna och lärde även ut gammelskogens tickor och andra vedsvampar. Myko var även med ibland under ”politikerveckan” på stora torget då landets ledande politiker gästade Sundsvall.

Mer om svamp och botanik

Den okände storsamlaren Efraim Eriksson

Myko erhöll 31 januari 2020 från Johannes Lundberg vid Naturhistoriska riksmuseet en excelfil med hittills registrerade 7275 kollektioner av lavar och svampar från Medelpad. Samtliga storsvampar i samlingarna vid riksmuseet är nu registrerade. Listan innehåller många intressanta svampkollektioner från svampveckorna i Borgsjö liksom många kollektioner som Rolf Lidberg, Siw Muskos och vi andra deponerat. Den för de flesta helt okände Efraim Eriksson från Sundsvall är flitigaste insamlaren genom tiderna av lavar och svampar från Medelpad till riksmuseet. Här vid riksmuseet finns även stora insamlingar av kärllväxter från Medelpad. Det särskilda ”Botanhuset” vid riksmuseet är för närvarande under nödvändig totalrenovering. Mats Wedin är lav- och svampforskare vid riksmuseet. Han uppger att nya Botanhuset kommer att invigas om cirka 2–3 år. Då vore det kul om MBF och Myko kunde göra studiebesök där.

Efraim var bodbiträde i krutaffär då Sundsvall brann ner

Efraim Eriksson började som bodbiträde i en krutaffär i Sundsvall. Vid Sundsvallsbranden 1888 lämnade Efraim klokt nog krutaffären och besåg från Norra Stadsberget hur staden förtärdes av lågorna. I Sveriges Radios arkiv finns en radioinspelning där Efraim berättar om branden. Hans hustru Ida drev under cirka 50 år år klassiska Mina Nordströms café på Kyrkogatan, numera City Café. Efraim benämndes grosshandlare under senare delen av sitt liv. Han samlade cirka 15 000 lavkollektioner (!) runt om i Medelpad som han deponerade i främst Uppsala (UPS) och Stockholm (S). Lavar räknas numera systematiskt till svamparna. Största delen av Efraims insamlingar finns vid Naturhistoriska Riksmuseet i

Vackra vaxskivlingar och små fingersvampar på gammalt gårdstun.

Stockholm, merparten tyvärr i nerpackat skick. Det vore värdefullt om alla Efraims lavkollektioner vid Naturhistoriska Riksmuseet införlivades med samlingarna och digitaliserades. Ekologer och lavkännare kan då jämföra lavfloran i Medelpad för hundra år sedan med lavfloran i dag. Lavar är utmärkta indikatorer på tillståndet i naturen.

Efraim samlade vårtplätt i Huli och sälglätt vid Klissberget

Efraim deponerade även ”riktiga svampar” i herbarierna bland annat vårtplätt, *Peniophora rufa*, som han samlade på aspgränar 1927 i södra delen av byn Huli i Selånger socken. Där kring Hulistugan ordnar Myko nu för tiden utflykter och lär ut matsvampar och svampfärgning. Efraim samlade även många lavar och svampar kring Klissberget. Den 20 oktober 1935 fann han sälglätt *Cythidia salicina* i en bäckdal vid Klissberget. Jan-Olof har numera sina bopålar i byn Nacksta och vandrar ofta i Efraims fotspår kring Klissberget. På Efraims tid var Nacksta fortfarande en bondby och kreaturen vandrade ut på skogen. Längs den gamla fåbodstigen upp mot Klissberget växer fortfarande tuvor med gräset stagg *Nardus stricta* som berättar för oss om skogsbetet som var vanligt i skogarna kring Sundsvall för hundra år sedan.

60-årsfirande på toppen av Rankleven

Efraim Eriksson var en stor livsnjutare och naturvän som vi känner stor frändskap med. Han firade sin 60-årsdag med frun Ida, sonen, en vinflaska och god förtäring på toppen av det klassiska diabasberget Rankleven i Borgsjö, ett Eldorado för sällsynta kärleväxter, lavar och svampar. Rankleven utgör södra porten till Borgsjödalen. Norra porten utgörs av det mäktiga Öberget. Den världsberömda fotografen Sven Hallings klassiska bild av ”Borgsjöporten” mellan Rankleven och Öberget finns på sidan 164 i denna Mykohistorik. Vi är några naturvänner i Medelpad som tillsammans med lavforskaren Måns Svensson i Uppsala skrivit artikel i lokala botaniska tidskriften Röd-bläran 2020/1 om den okände lavsamlaren Efraim Eriksson. Efraims enorma samlargärning är värd att uppmärksammas.

Myko samarbetar med svampfärgarna, botanisterna och Naturskyddsföreningen

Myko lever i symbios (samliv) med Svampfärgarsällskapet som är med vid våra utflykter och informerar om svampfärgning. Myko har även nära samarbete med botanistgänget i Medelpads Botaniska Förening där Eva Sundin är ordförande och Håkan Sundin är kassör. Myko har även sedan starten samarbetat med Naturskyddsföreningen. Rolf Lidberg var i många år ledamot av styrelsen för Östra Medelpads Naturskyddsförening där han även blev hedersledamot. Vår Mykomedlem Ruth Abelsson var aktiv i Naturskyddsföreningen och vän med Rolf Lidberg och oss andra i Mykogänget. Hans Andersson och Jan-Olof var under många år styrelseledamöter i både Naturskyddsföreningens länsförbund och Sundsvallskretsen där frågor om miljö- och naturvård i länet alltid varit huvudfrågor. Det har genom åren vuxit fram en informations spridning och ett samarbete mellan naturföreningarna som varit till stor glädje och nytta för alla berörda.

Dagens kontakter med Tina och Ulrika på museet

Myko och MBF har kontakter med kulturintendenterna Tina Johansson och Ulrika Stenbäck vid Sundsvalls Museum. Ulrika är bland annat ansvarig för verksamheten vid Norra Berget och vid kulturreseptatet Gudmundstjärn medan arkeologen Tina bland annat ordnar historiska vandringar i stenstaden, vid gravfälten i Högom och Nolby samt i den allt populärare historiska pilgrimsmiljön vid forna Sankt Olofs hamn i Selånger.

Microglossum viride
(ganska delig mätning)

Granbodäsen 2-9-91 leg B. Wasstorp

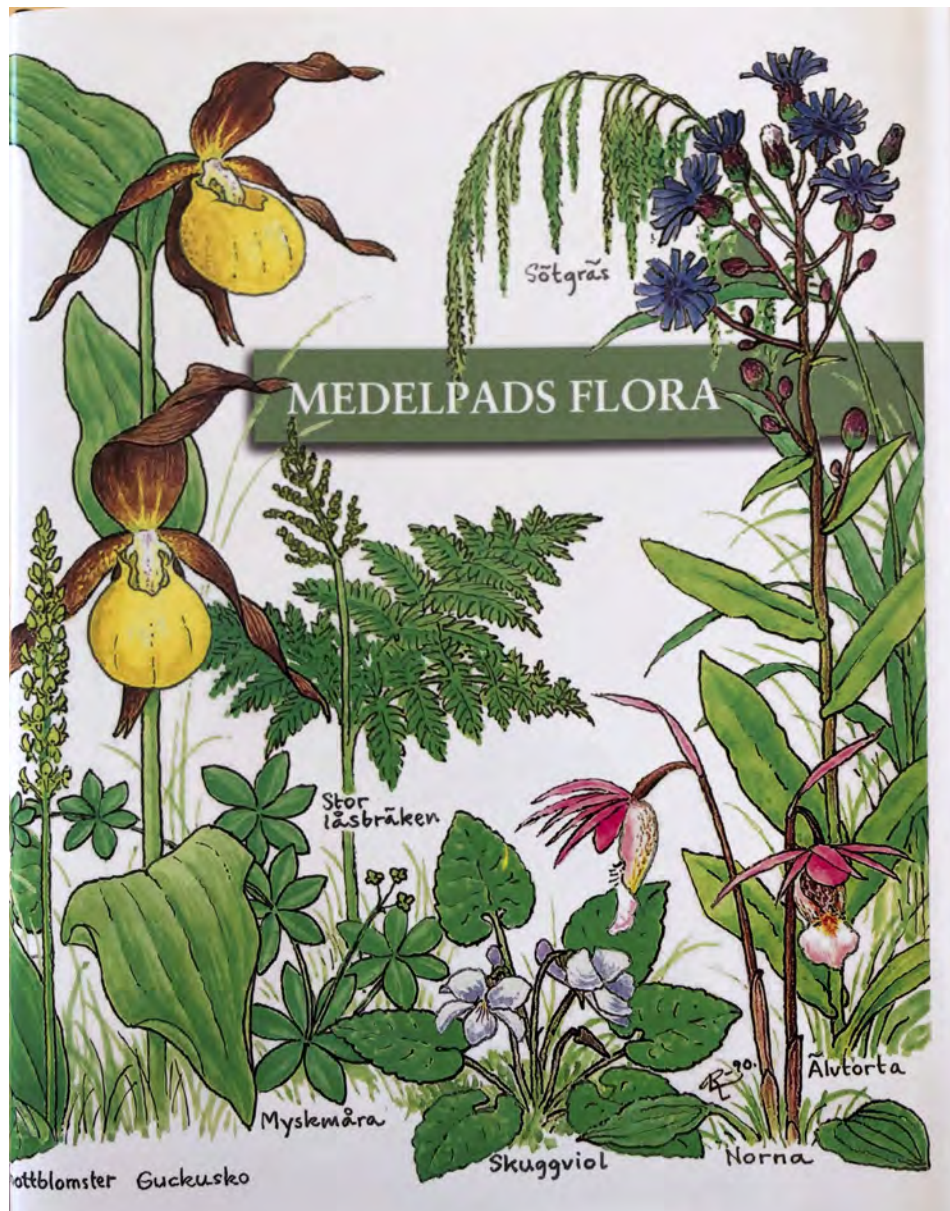
En dagboksteckning av Rolf Lidberg.

Gruppen som jobbade fram Medelpads Flora (2010) samlade i Rolf Lidbergs födelseby Järkvissle. Från vänster: Hjördis Lundmark, Gösta Åslund, Lage Sandgren, Gudrun Fredén, Jan-Olof Tedebrand, Bernt Persson, Olof Svensson, Håkan Sundin, Stefan Grundström, Håkan Lindström, Eva Sundin, Bengt-Gunnar Jonsson. Foto: Anders Andersson

Intresse för både blommor och svampar

Många inom Myko har varit intresserade av både kärlväxter och svampar. Hjördis och Jan-Olof ingick i arbetsgruppen som under några intensiva och roliga år slutförde arbetet med landskapsfloran ”Medelpads Flora” (2010) som Rolf Lidberg startade redan på 1950-talet. Vi minns med glädje alla arbetsmöten hos ekologiprofessorn Bengt-Gunnar (Bege) Jonsson på Mittuniversitetet. Men vi saknar Håkan Lindström och Bernt Persson som lämnat oss. Hjördis samåkade med Bernt Person från Kramfors ner till mötena hos Bege på universitetet vid Åkroken i Sundsvall. Den hjälpsamme och vänlige Thomas Karlsson vid Naturhistoriska Riksmuseet granskade kritiskt varena sida och varena art i manuset till landskapsfloran inför det festliga florasläppet vid Norra Berget år 2010.

Det vackra bokomslaget visar Medelpads mångfald av unika växter. Illustrerat av Rolf Lidberg.

Landskapsfloror för svamp 1982, 1985 och 1997

Vi inom Myko sammanfattade vår kännedom om svampar år 1982 i första upplagan av ”Medelpads Svampar”. De som bidrog med uppgifter till den första landskapsfloran för svampar år 1982 var Barbro Andersson, Rolf Lidberg, Håkan Lindström, Hjärdis Lundmark, Siw Muskos, Ingemar Skarpås, Anna Stillmark, Bo Söderström, Jan-Olof Tedebrand, Rune Thörngren och Jan-Ola Wimo. År 1985 utkom andra upplagan av Medelpads Svampar som arbetades fram av en arbetsgrupp som under två vintrar hade träffar på Mykos dåvarande föreningslokal i stadsdelen Nacksta i Sundsvall. Biologiläraren Eva-Kristina Portén hade då anslutit liksom Carina Eriksson. Vi hade en uppställning för varje art med b (belägg), u (utbredning) osv. En journalist från Dagens Nyheter besökte oss och skrev helsida om svampfloran. Mats Elfström recenserade Medelpads Svampar i tidskriften Jordstjärnan. År 1988 fick vi med posten från Jan Vesterholt ”Århus amts svampe” med vänlig påskrift att Medelpads Svampar inspirerat till uppställningen vid varje art. År 1990 utkom ”Västmanlands Svampar” av Herbert Kaufmann med flera. År 1997 fick vi hjälp av en datakunnig flicka, Carina Staaf, som uppdaterade svampfloran från 1985 med nytillkomna uppgifter. Håkan Sundin har gjort PDF-fil av Medelpads Flora 1997 som intresserade kan erhålla från Håkan eller Jan-Olof. Carina Staaf arbetade tillsammans med fem andra personer på Naturhistoriska Riksmuseets filial i Västanede skola, Kälarne, Jämtland. De renoverade herbarieark och digitaliserade uppgifterna på arken. Filialen lades senare ner och jobben centraliserades tyvärr till Naturhistoriska Riksmuseet i Stockholm.

Mykos egna svampkonstnärer Rolf Lidberg och Siw Muskos

Mykos skickliga konstnärer Rolf Lidberg och Siw Muskos målade många vackra svampkvareller. Siws akvarell av streckvaxskivling *Hygrophorus atramentosus* och av veckbrosking *Marasmius siccus* fick äran att pryda första respektive andra upplagan av Tomas Hallingbäckes populära ”Ekologisk Katalog över Storsvampar och Myxomyceter”. En av Rolfs akvareller av spindelskivling överlämnades till Friesmuseet vid prästgården i Femsjö.

Fler än en miljon exemplar av den pampiga orchidén guckusko *Cypripedium calceolus* finns i Jämtland. Akvarell av Rolf Lidberg.

En vackert blå rödskivling (*Entoloma*) på ängen i Vigge, Stöde.

Omfamningen av det gamla lärkträdet är en symbol för omfamningen av naturen och svampvännerna i Myko genom åren. Hjördis och Jan-Olof omfamnar gammalt lärkträd med grovtickor *Phaeolus schweinitzii* i parken från 1880-talet vid Merlo Slott i Timrå där vi ibland har svampvandringar. Foto: Jessica Andersson

